

SŁOWNIK

Wyrazów obcego a mniej jasnego pochodzenia

używanych w języku polskim

UŁOŻYŁ

STAN KARŁOWICZ.

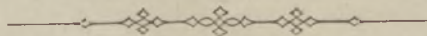
[Zawiera] L. 1: A - E

over

ZESZYT II.

(Od F do K włącznie).

1894

KRAKÓW.

NAKŁADEM AUTORA.

SKŁAD GŁÓWNY W KSIĘGARNI G. GEBETHNERA I SPÓŁKI.

W drukarni W. L. Anczyca i Spółki.

1897.

Cena Zeszytu 1 1/2 rubla.

1894-1897

20

Eoceniczny O. || Fr. éocène. Nm. eocän i t. d. — Wyraz niedawno utworzony przez geologa Lyella z Gr. eós = jutrzeńka, zaranie i kainós = świeży, nowy, znaczy dosł. wczesno-świeży, a o pokładach ziemi: najdawniejszy; mniej dawne Lyell nazywa mjocenicznemi, z Gr. meíon = mniej; najmniej dawne pljocenicznemi, z Gr. pleíon = więcej. Porówn. M. Müller *Stratification of languages*, 18.

Es na kostce, a dawniej i na karcie (dziś **As**) = jednostka, jedno oko; dawniej pisano u nas w lm. **Essy**, naśladując Nm. **Esse**. Patrz przykłady u L. p. w. **Es** i **Zez**: „es lub zes” (porówn. fic wygrał, fic przegrał; ceto albo lichy i t. p.); inne jeszcze znaczenie wyrazu **es** = najdrobniejsza waga || Śl. eso. Cz. as, es, eš, eso. || Fr. as. Nm. As, dawniej Es, **Esse**. Ag. ace i t. d. — Łc. as, 2 pp. assis = jednostka, miedziak, waga i t. d. Wyrazy nasze: **As** z Fr.,

Es z Nm.; Nm. **Es** z Łc. as, a **Esse** z późniejszej formy 1. pp. assis, Porówn. **Cynek**, **Dryja**, **Kwadra**, **Tuz**, **Zez** (5, 3, 4, 2, 6 ok). Ciekawe są wiersze w Gołębiowskiego *Gry*, 38), bo w nich wszystkie sześć nazw punktów na kostkach występują:

A fortuna tymczasem, jako gracz kostkami,

Miotła niemi i ciska, one, jako kostka,

Raz na tę stronę padnie, to jest na

es, na tus,

Drugi raz na owę, aż zaś trzeci, *quarter*, *cynek*, a drugi *zes*.

Porówn. przysłowie Szcz. „Žiž, cink nedá, eš, touš nemá, katr dryje zaplat” (u Kotta p. w. Eso). Porówn. Mr. 152 Eso. GDW. III, 1139 Es, skąd widać, że i dowcipy staropolskie, przytoczone u L. p. w. **Es**, **Zez**, naśladowane są z Nm., np. „Ses, oder es, bischof oder bader.” O pochodzeniu Łc. as patrz Vn. I, 10. Por. **Cynek**.

♀ **Ezybona** p. ♀ **Ejzybona**.

F.

♀ **Fabelowy**. „Suknia fabelowa” KGP. 233 — ? Może (h)abelowa (patrz **Abelek**), albo falbanowa?

♀ **Fabor(ek)** p. **Fawor**.

♀ **Fabrek** p. **Chaber**.

♀ **Facambuł** a. ♀ **Pacambuł** = „fafuła, fafała, opasły a głupi” Kg. Krak. IV, 306 — Pierwsza część wyrazu ma związek z Nm. **Fatz** = żart, błazenstwo; por. Nm. **Fatzbub** = łobuz, błazen; **Fatzmann**, **Fatzmeister**, **Fatznarr** = błazen; druga przypomina **rokambuł** (rodz. czosnku) i Łc. **funambulus** = linoskok.

Facelet p. **Facolet**.

Facelit p. **Facolet**.

Fachel p. **Fochy**.

Facilet p. **Facolet**.

♀ **Facjender jeger** — „Z wyrazu Nm. **vacierender Jäger**, pod wpływem **facjenda**, utworzono w Galicji **facjender jeger**, w znacz. dworskiego lokaja, strzelca, tułającego się bez służby” Pfl. I, 308 [Nm. **vacieren** (= dosł. **wakować**) = nie mieć zajęcia, z Łc. **vacare** = być niezajętym, skąd **wakować**, **wakacje** itd. + **Jäger** = strzelec].

♀ **Facka** = policzek (*soufflet*) || Głz. **fawca**. Ukr. **facka** = tzn. — Cz. **facka** = mzn. tzn. [z Rom.; Wł. **faccia** = twarz, Fr. **face** = twarz

itd., te zaś z Łc. facies]. Por. Mr. 153 Facka.

Facolet, Facelet, Facilet, Facelit zdr. L. O. = chustka (do nosa), opaska (na głowę) itd. || Cz. facalit, facalík zdr., facali = chustka (do nosa i in.). Słh. faconetelj, facov = chusteczka; Mr. 267 zbliża też Słh. pačolat, pajčolan = zawój, zasłona i Srb. pačel(o) = tzn., oraz Słh. pocela = czepiec, Chorw. poculica, Srb. počelica = tzn. Ukr. facělyk = biała chusta na głowę Łemczanek || Shp. fazoletto = chustka do nosa. Wł. ♀ fazzulettu. 'Słc. faciletum = zasłona (twarzy), toż fazoletus, fazoletum. Lit. pacelėta. — Wł. daw. fazzoło, dziś fazzoletto = chustka, chusteczka, zasłona, zawój [wątpliwa, czy z Łc. facies = twarz; raczej z Nm. Fetzen m. = gałgan, gwar. = ubranie Dz. II a Fazzuolo]. Por. Mew. 57 facoletъ. MF. Faconetel. Pačolat. Mr. 267 Pačolat. Brl. 45.

♀ **Fafernuski** lm. = drobne pierniki. ♀ **Faternuszki** = 1, = tzn. 2, nowolatki (kwiatki) — Nm. Pfefferfennuss = pierniczek [złż. z Pfeffer = pieprz i Nuss = orzech]. Por. ♀ Eeferacenta. ♀ Feferon.

♀ **Fafonować p. Fanfaron.**

♀ **Fáforek p. Fawor.**

♀ **Faforki p. Farfury.**

Fagas = 1, służalec. 2, gw. pogardl. o owczarzu. 3, śmieciuch, dzierlatka. 4, figlarz. Linde nie podaje tego wyrazu. || Może w związku z Słc. Mor. fagan a. fakan = bęben (dzieciuch); bękart — Podawano różne wywody: Mr. 153 zbliża Ngr. fagās, fagānos = obżartuch; Psk. 17 nasuwa Łc. vagus i Lit. vagis = złodziej. Zwrócić należy uwagę na Dnm. fagās = 1, włóczęga 2, owca; skop. Może najwłaściwiejby było wywodzić z Łc. vagus [skąd nasze Wagus] = błędny, włóczący się, przypuszczając Nm. wpływ wymawiania v jak f. Por. FWB. p. w. Fagās.

♀ **Fagola** a. ♀ **Fagolas** = „przebieglec, chytreusz“ Psk. 17. ♀ **Fagolić** = oszukiwać. ♀ **Ofagolić** = oszukać — Może z Nm. fegen = mzn. kraść; dręczyć; wymyślać GDW. III, 1414, n° 10 i 12. Dnm. ‚Enem den Büdel fegen‘ (Einem den Beutel f.) = odrwić kogo na pieniądzech (dosł. worek wymieść = oczyścić) Dt. 115. Biskupski zbliża Nm. Vogel = ptak i przen. ptaszek w tym zn., co u nas, np. ‚Wiem, co to za ptaszek‘ Pfl. III, 382.

Faja, Fajka pch. ♀ **Faja** = głupiec, duda, ♀ pipa. ♀ **Fajka**, ♀ **Fajeczka** = fajka. ♀ **Fyka** = tzn. ♀ **Fefka** = tzn. ♀ **Fajczyk** = palić fajkę. ♀ **Fajeczka** = pewna roślina Kg. Lb I, 68. ♀ **Fajcon** (fajczun?) = paliwoda, plotkarz Pfl. IV, 274. ♀ **Falfa** = pręt od szpuli kołowrotka; wielka cewka tkacka. ♀ **Falfka**, zwykle ♀ **Falka** = fajka. ♀ **Falfierz** = 20 falf. **Pipa** = rura; beczka; dureń, duda; gw. fajka; dudka. ♀ **Pipcić** = palić fajkę. ♀ **Piparek** = cybuch. **Pipetka** = narzędzie fizyczne O. ♀ **Pipazur** i in. formy patrz p. t. w. || Cz. ♀ fajka, ♀ fajfka, ♀ fajeka, ♀ fejfka, pipa (zwykle dymka). Słc. fajka. Słh. fajfa, pipa. Srb. pipa = czopek, kurek. Sślw. pipola = piszczałka zap. Słw. pochodzenia). Ukr. pypka = munsztuk u cybucha; fajka = fajka; fajfa = cewka tkacka || Rom. pipa w różnych przekształceniach brzmień, słowotworu i znaczeń; głównie = 1, dudka 2, fajka Dz. I Piva. Węg. pipa. Ag. pipe. Hl. pijp. Lit. pypkis a. pypke. Sgm. pfifa, Nnm. Pfeife = duda (np. organowa), dudka, później fajka (właściwie cybuch). Dnm. fefe = fajka. — Wszystko to z 'Słc. pipa = 1, duda 2, rura 3, naczynie; beczka; to zaś z Łc. pipare = piszczeć. Przejście znaczenia: to co piszczy = piszczałka; to co postacią podobne do niej = rura, rurka, cybuch. Faja przez Nm., toż fyfka. W ♀ falfa, ♀ fal(f)ka l zam. j, jak w falmować ♀ sielba, Homel itp., zam.

fajmować, siejba, Homej. Por. Mew. 58 fajka; 247 pipa. Mr. 277 Pipa. Niepotrzebnie oddzielono tam znaczenie *dudy* od *beczki*: patrz Dz. I Piva. Por. Pfil. IV, 381. Tylor *Primitive Culture* 1871, I, 190. Tu też należy Fajfer = grający na piszczalce, z Nm. Pfeifer = tzn.

Fajans pch. || Słw. i Eur. z małemi zmianami, np. Fr. faïence, Nm. Fayence itd. — Od nazwy miasta Wł. Faenza, słynnego wyrobami fajansowemi. Por. L. Fajanza.

Fajdać p. **Fejdać**.

Fajfer p. **Faja**.

♀ **Fajfka** p. **Faja**.

♀ **Fajfury** p. **Farfury**.

Fajlendysz p. **Falandysz**.

♀ **Fajrant** = „spoczynek wieczorny czeladzi rzemieślniczej“ Ap. I, 66. „Godzina, w której kosiarze przestają robić, nazywa się fejeramem“ Ap. IX, 35. || Cz. fairum, fairunt = tzn. — Nm. Feierabend = tzn. [złż. z Feier = mzn. wypoczynek i Abend = wieczór].

♀ **Fajstlik** = mały młotek górników Til. ser. 2, n° 110 — ?

♀ **Fajt** p. **Pajda**.

Fakir || Słw. i Eur. bez zmian, char. Wymienimy tylko Srb. furak = ubóstwo; ubogi, obok fakir. Albań. fukaraa = ubogi — Tur. fakir = ubogi; derwisz, z Ar. fakir, lm. fukara = tzn. Por. Mt. I, 62. M. 28. Dc. 115.

Fala pch. i złż. z **roz-**, **s-**, **w-**. W gwarach = burza, nawałnica. ♀ **Wół**, lm. wół = wał, fala GO. 186 Spol. **Wół** i **Wółm** (?) = fala || Głż. wala = walec, cylinder. Ukr. fala — Podawano różne wywody tego wyrazu. Mr. 153 zbliża Węg. foly = płynąć; R. Lubicz Pfil. IV, 431 łączy z chwiać; MF. gani wywód Lindego z Nm. Welle, a w Mew. 57 nie podaje własnego, dodając: „myślą, że

z Nm.“ Zważywszy, iż inni Słowianie falę wyrażają nazwą rodzimą *wełna*, która nie obcą jest i dawnej Polszczyźnie, bez wahania przyjąć należy zdanie Lindego, że źródłem wyrazu fala jest Nm. Welle = mzn. fala. Nm. f często u nas przechodzi na w, np. laweta, wachlarz, wasąg, wiertel, wójt itd. (por. Pfil. IV, 430), a Nm. e jeszcze częściej na a. Być może, iż na zastąpienie u nas *wełny* falą wpłynęła chęć odróżnienia od *wełny* zwierzęcej.

Falandysz, Falendysz, Fajlendysz pch. **Lundysz. Luński** (luńskie sukno) || Cz. lundiš, lindiš, linduš, lindyš = tzn. Głż. lindydr drasta = ubiór holenderski (może zam. lindyš?) — Brl. 134 podaje różne wywody: od jakiegoś miasta, od Nm. Leintuch, Lindtuch, Dintuch, Linther, albo od Łc. linteus. Słownik Kotta odnosi do indický = indyjski. Zdaje się, że L. ma słuszość, mówiąc: „Może z Nm. fein holländisch“ i zbliżając lundysz. Lundysz z Nm. lündisch (formę tę znajduję w słowniku łużyckim Pfula pod wyżej przytoczonym wyrazem Głż.). Sumców zbliża Ukr. hałańci lm. = wązkie, obcisłe spodnie *Wiśła* III, 950. Por. Ukr. hałańskyj = holenderski (mylnie u Żł. objaśniono „angielski“). Por. Pfil. IV, 531 p. w. falendysz.

Falanga p. **Fałagi**.

Falbaka p. **Falbana**.

Falbala p. **Falbana**.

Falbana, Falbala, Falbaka, Falbula, Felbanka, Fałbula L. p. w. Bram. ♀ **Falbán** || Cz. falbl. Ukr. falbana. Br. falbony lm. Rs. falbalà, farbolà || Nm. Falbel. Ag. furbelow — Fr. Wł. Hp. Pg. falbalà, Hp. też farfalà. Pochodzenie niewiadome. Dz. I, Falbalà. Mr. 154 Falbala.

Falbula p. **Falbana**.

♀ **Falcza** = miara powierzchni

około 2¼ morga || Ukr. falcza=tzn.
 — Rum. fâlcea = tzn.

Faldistorjum p. Faldysztor.

♀ **Faledra**=rodz. skóry — Nm.
 Fahlleder = tzn. [złz. z fahl =
 płowy + Leder = skóra]. Por. **Asz-**
leder, Bergleder.

Faleje w piosnce: „A wiemci ja
 góry i takie faleje, Wynajdę dziew-
 czynę“ Pauli 121, n° 26 (autor objaś-
 nia „zakąty“, a Wójcicki *Pieśni* I, 162
 dodaje „zapewne: kryjówki, zakąty“).
 Jest to przekręcenie w niektórych o-
 kolicach niezrozumiałego wyrazu knie-
 je, stojącego w odpowiednich ustę-
 pach tejże pieśni, np. Ap. VI, 117, Kg.
Zęcz. 109, Ap. II, 62, n° 55 itd. Za-
 miast niego w Kg. *Maz.* IV, 299 znaj-
 dujemy chmieje, a ♀ kneje w
 gwarach znaczy „doly po drogach,
 na wiosnę napelnione wodą“ Ap. II,
 248.

Falendysz p. Falandysz.

♀ **Falf-** p. **Faja.**

♀ **Falga** p. ♀ **Felga.**

Falgeld L., **Falgild** O. = opłata
 przy rogatkach — Nm. Pfahlgeld
 = tzn. [złz. z Pfahl = pał, słup +
 Geld = pieniądze, więc opłata przy
 słupie, rogatkach miejskich; Mgn. tłumaczy „palowizna“ p. w. Pfahlgeld].

Falgild p. Falgeld.

♀ **Falka** p. **Faja.**

Falmować = szumować i złz. s.
 wy-. **Falmusy** blp.=szumowiny —
 Nm. feimen, faimen, faumen=
 tzn. L zam. j, jak w falfa, sielba
 itp. Falmusy albo jest wytworem
 Pols., albo pochodzi z (nieznanego mi)
 Nm. *Feimnuss, *Feimniss.

Falmusy p. Falmować.

Falować p. Felować.

Falsarucha p. Fałsz.

♀ **Falsystorjum** p. **Faldysztor.**

♀ **Fals-** p. **Fałsz.**

Fałagi blp. O. ♀ **Fałangi** || Srb.
 falage, falake, valake blp.
 Chorw. felezje = okowy, pęta;
 falanja = skrzydło (wojska) || Fr.
 falaque. Pg. falaca. Hp. falaca,
 falaque. Rum. fêlangê — Tur.
 (z Ar.) falaka = przyrząd do wią-
 zania nóg podczas bastonady; basto-
 nada, bicie w pięty. Zdaniem Miklo-
 sicha z Gr. fâlagx = 1, polano 2,
 szereg (falanga). Por. M. 28. Mt. 59.
 MtN. 37. 115. Dc. 114 Falaque.

♀ Fałangi p. Fałagi.

♀ **Fałat** i zdrob. = kawał || Słc.
 falatek = tzn. Słh. falat = tzn.
 Ukr. fałât = tzn. — Węg. falat
 = tzn. [od fal = żreć, połykać; por.
 kęs od kasać, Nm. Bisschen od
 beissen, Fr. morceau od mor-
 dre itp.]. Por. MF. falat. RA. XVII, 21.

Fałbuła p. Fałbana.

Fałd, ♀ **Fałdry** lm. Por. Pfl. IV,
 471. Dw. **Faud**, pch. i złz. z Na-,
Po-, Roz-, S-, U-, Za- || Głz. bał-
 da, fałda. Cz. fald. Słh. bavid,
 favid. Ukr. fałd, fałda. Rs. falda
 || Wł. falda. Hp. falda, halda.
 Pg. fralda. Sfr. faude — Nm.
 Falte = tzn. MF. bavid. Mew. bał-
 da. Dz. I Falda. Por. Faldysztor.

♀ Faldrowanie p. Faldrować.

♀ Fałdry p. Fałd.

Faldysztor L., **Faldistorjum** O.
 W Warszawie słyhać ♀ **Falsysto-**
rjum, sld. do fałsz i konsystorz.
Fotel || Cz. fauteil, częściej le-
 noška (z Nm. Lehnstuhl) || Słc. fal-
 distorium, faudestola, falde-
 staliu, faldestolus, falde-
 stoliu, faudestoliu, fadi-
 stoliu, faldestorui, valde-
 stolum = krzesło składane. Sfr.
 faudestueil, Nfr. fauteuil, Wł.
 Hp. Pg. faldistorio — Wszystko
 to ze Sgnm. faltstuol = tzn. [złz.
 z falten = mzn. składać, skąd na-
 sza **Fałda**, k. p. + stuol, Nm. Stuhl
 = krzesło]. Por. Dz. I Faldistorio.

Fałeczny p. Fałsz.

Fałeszny p. Fałsz.

Fałsz pch. i złącz. z **Po-, Pod-, Prze-, S-, Wy-, Za-**. Spol. i gw. **Fałeczny, Fałeszny.** ♀ **Fałsz** = defekt, wada. ♀ **Fałesz** = fałsz. ♀ **Feleśny.** ♀ **Fałszywy** || Głz. fałš a. balš, fałšny itd. Dłz. fałšny. Ślc. faloš, falošný. Cz. faleš, fałše, falešný. Śln. folš; fošen = za- zdrosny. Ukr. fałsz a. fałsz pch. Br. fałsz, fałszawác. Rs. fałšz, fałšša || Lit. pałszas a. fałszas. Rom. z Łc., np. Fr. faux = Łc. falsus = fałszywy; do nas w części przez Nm. falsch = fałszywy [Kge. myślę iż myli się, dowodząc Grm. pochodzenia wyrazu Nm.], a w części przez formy Cz. Por. MF. folš. Mew. 57 fałšz. **Fałszura** L. = rodz. dw. ubrania zwierznego, z Wł. falsura = fałsz, fałszywość, w zn. takim, jak w krawiectwie fałsz = część tańszej tkaniny zam. droższej w miejscach mniej widocznych. **Fałsarucha** L. = rodz. ubrania zap. jest w związku z wyrazem powyższym, może w połączeniu z ruchó = ubiór, suknia.

Fałszura p. Fałsz.

Famuła a. **Pamuła** = powidła; pewna potrawa L. ♀ **Pamuła** = polewka z owoców Ap. XIV, 24, 28. ♀ **Chamuła** = gęsta zupa z owoców, zaprawiona mąką Kg. Ch. I, 62; II, 237. || Ślc. i ♀ Cz. chamula = polewka owocowa itd. Ukr. famuła a. chamuła = lichy rosół = Może w związku z Srb. hamur, amur = drożdże; (h) amurluk = izba, w której się chleb rozczylnia [z Ar. chamir = ciasto, rozczyn]. Por. MtN. I, 44 Xamir.

♀ Fana p. ♀ Fendel.

Fanaberja O. (L. nie podaje) || Ukr. i Rs. fanaberja (z Pols.) = Różne wywody patrz Pfl. IV, 373. Można by dodać Nm. ♀ feinberle z. ♀ feinberlein n. = perła; skarbezuk. Zdaje się, że wywód z Żyd. jest najbliższym prawdy: fajne berjes = tegie zuchy [Nm. fein + Hb. biriah, w dzisiejszej mowie Ży-

dów = zuch]. (Ustnie od S. Adalberga).

Fanfara p. Fanfaron.

Fanfaron pch. ♀ **Fenfaron.** ♀ **Fafonować** = szyku zadawać. || Cz. fanfar. Rs. fanfaron. = Fr. fanfaron = tzn. Wł. fánfano. Tegoż pochodzenia jest **Fanfara** = Fr. fanfare. Por. Dz. I, Fanfa. Zap. tu należy wyraz **Fomfry, Fonfry, Fonfy** blp. Mr. 159 nie podaje słoworodu.

♀ **Fanga** „w grze w palanta = podbicie piłki: „podać fangę“ Pfl. IV, 194 = Nm. Fang m. mzn. = sztych, cios; Fang(e)ball = piłka w grze w palanta itd.

♀ **Faniura** = policzek (soufflet) = Cz. faňoura, faňora, faňura = tzn.

♀ Fank p. Pieniądz.

Fankiel, Fankul, Fenkiel, Fenikl pch. = włoski kopr || Głz. benchl a. bjeńchel. Cz. fenikl || Nm. Fench, Fenchel. Ślc. fanculum. Fr. fenouil. Lit. pánkolei lm. = Łc. foeniculum = tzn. [Dosl. sianko, zdrob. od foenum]. Por. Mr. 155 Fenikl. Por. Fengrek.

♀ Fankowny p. Szwankowny.**Fankul p. Fankiel.**

Fant pch. i złącz. z **Po-, Za-**. ♀ **Fanty** = odzienie || Ukr. fant = 1, fant 2, klejnet; fanta = odzienie; fantie zbior. = 1, odzienie 2, gałgany || Ślc. pannum, pandagium = zastaw = Nm. Pfand, Sgm. i Sgm. pfant = tzn. [może z Fr. pan = sukno; gałgan; rzecz odebrana; albo z Łc. pa(n)ctum = umowa itd.]. Por. MF. fant. RA. XVII, 8 fanty. ♀ **Fanty** niekoniecznie z Ukr.; por. ♀ **Szmaty, ♀ Łachy.**

Fant = słupek, podpora cembrowania szycht Łb. 252 p. w. Słupek. **Fantować** = podpierać ib. 59. ♀ **Fantunek** = „stara cecha, zasypianie“ (zdaje się, że mylnie objaśniono; raczej = podpora, podpieranie) Kg.

Krak. IV, 306 — Nm. pfänden = mzn. podpierać, Pfand = podpora [zwykle w znac. fant = zastaw].

Fant- p. Fant.

Fara p. Parafja.

Faramuszka, Farmuszka, ♀ Framuszka, ♀ Warmuszka, ♀ Warmóz, ♀ Warmuz = rodz. polewki. **Jarmuż** = dw. wszelka włoszczyzna, pod Krakowem ♀ **Warmuz** (*Kg. Krak.* IV, 325). Na Kaszubach ♀ **Jarmuż** = zielenina, jarzyna Pobl. 11 p. w. Chład. Szcz. garmuz (= jarmuz) rodz. potrawy; Cz. varmuż(e), varmużka = kaszka, polewka; jarmuz a. jarmus = rodz. kapusty, jarmuż = 'Sgnm. warmuos [zł. z warm = ciepły + muos, dzisiaj Mus = kaszka, mus] = rodz. kapusty. Por. Mr. 154 Farmuszka; 183 Farmuż; 364 Varmuże. Brl. 51 Garmuz; 355 Varmuż. RA. XVII, 68. Por. rod. Warmus *Kg. Krak.* IV, 342. 348. Por. Biermuszka. Tutaj należą: **Frymusny** = kapryśny L. ♀ **Fremużnica** = wymyślna, grymaśnica *Kg. Rad.* II, 16. ♀ **Faramusny** = „gardy, grymaśny w jedzeniu, wybredny itd.“ *Kg. Ch.* 141; ♀ **Faramuśnik, Faramuśnica** = wybredny i ♀ **Faramuszki** = „drobiazgi, fraszki“ Pfl. IV, 195. Faramusny = taki, coby tylko faramuszkę jadał, więc wybredny, jak ♀ Marymonczyk = taki, coby tylko z mąki marymonkiej (najcienszej) jadał (skąd Br. malimonczyk = wybredniś i pch.). Przejście znaczenia na Faramuszki = drobiazgi przez drobność cząstek potrawy, jak bigos, kasza w zn. mieszanki kawalków, drobiazgów. Przejście w na j w jarmuż zaszło skutkiem uczuwania w jako przedstawki, zamiast której dano inną, również częstą; por. Kaszub. witro, wieszczórka obok Pols. jutro, jaszczurka. Wątpliwym wydaje mi się wywód z Nm. freie Musse RA. XVII, 77.

♀ **Faramuś-** p. Faramuszka.

Farb- p. Barwa.

♀ **Farenborek** — „Lud w Augustowskim zmienił fernambuk (= drzewo używane do barwienia) na farenborek, przez co w drugiej części zidentyfikował z wyr. borek“ Pfl. I, 137 [Eur. z małymi zmianami: Fr. fernambouc, Nm. Fernambuk, od nazwy miasta w Brazylii Pernambuco]. Na Litwie fernambuk nazywają farnabukiem.

♀ **Farfał** p. Ferfał.

Farfury blp. L. ♀ **Farfurka** = talerz. ♀ **Fajfury. ♀ Faforki** || Bg. farfor, farforija. Ukr. fajfurka = porcelana. Rs. farforz || Rum. farfurie = talerz. Ngr. farfour i in. — Tur. fagfur rzeczownik, fagfuri przymiotnik i in. = właściwie tytuł cesarza chińskiego, dalej = towary chińskie, wreszcie = porcelana. M. 28. Mt. 59. Mr. 154. Mew. 57.

Fargal = „okno w piecu, w którym przetapiają srebro“ Łb. 59 — Może w związku z Cz. frgál = mzn. wartalka [Cz. zaś może z Węg. forgat = kręcić, wiercić].

Farjon = obrządek weselny po pierwszej nocy pożycia małżeńskiego, mówiący za, lub przeciw dobremu obyczajom pani młodej i mówi się: „dobry farjon“, „zły farjon“ RT. 194 — Zap. Gr. fárion = prześcieradło [zdrobn. od fáros = prześcieradło i in. zn.]. Wiadomo, że w wyżej wspomnianym zwyczaju prześcieradło gra główną rolę. Ani w słowniku Żł., ani w dostępnych mi źródłach ludoznawczych nie znalazłem tego wyrazu.

Farmazon pch. L. Linde odsyła do Franmason || Ukr. farmazon. Rs. farmazonъ (oba z Pols.) || Wl. framassone. Hp. framason, francmason — Fr. franc maçon = wolny mularz.

Farmuszka p. Faramuszka.

♀ **Farnabuk** p. ♀ **Farenborek.**

♀ **Farnapiks**: „zadać komu far-

napiksu" = sprawić cięgi, fałagi || Br. farnapiks = tzn. — Nosi-
wicz wywodzi z Łc. infernalis pix
= piekielna smoła. Być może, iż na-
postać wyrazu wpłynęła forma ♀ far-
nabuk = fernambuk, patrz Faren-
borek.

Farsa p. Farsz.

**Farsz pch. Faszeraować pch. Far-
sa** || Cz. farce = farsz; farsovāt
= faszeraować. Rs. farsz m. = farsa
|| Wł. Hp. Pg. farsa = farsa (z Fr.).
Nm. Farce = 1, farsz 2, farsa (z Fr.)
— Fr. farce = 1, farsz, nadzianie
2, farsa, krotochwila [z Łc. farsus
= nadziany]. Przejście znaczenia z
mieszaniny jadalnej na dramatyczną;
por. bigos, pot-pourri, tutti
frutti itp. Dz. I Farsa. Farsz zap.
od Niemców, Farsa od Włochów do-
nas przyszył; sz może jest odmazur-
zeniem; r. wypadło w faszeraować,
jak w maszeraować.

Fartować = dresować, objeżdżać
(konie) L. Tamże odesłano do Fer-
tować, ale tego wyrazu niema. —
Dopełniacz L. wywodzi od Nm. war-
ten = doglądać, chodzić około czego.
Może w jakimś związku z Nm. Pferd
= koń?

Fartuch i zdrob. ♀ Chwartuch.
|| Cz. fěrtuch, fěrtuch. Ukr. far-
tuch. Br. chwartuch. Rs. fār-
tukz — Nm. dw. Fürtuch, późn.
Vortuch [złż. z für-, vor- = przed
+ Tuch = płótno, sukno; für ma-
my w Firanka (dziś Vorhang),
Firlej (dziś Vorleger; Tuch
mamy w Botuch, Rahtuch itd.] =
tzn. Por. Pr. fil. I, 6; IV, 531. Nm. ♀
fartuch zdaje się że z Pols.

Faruż p. Faryzeusz.

Farys || Słw. fariż, farija,
fariś, pariż. Chrw. fariz. Srs.
farz || Hp. alfar, alfahar = rodz.
konia; alfaraces = tzn. Wł. al-
fiere i Fr. alfier = chorąży. 'Słc.
farius = koń arabski. 'Sgr. fāras
= tzn. 'Sgnm. varis. Rum. farij,
friij. Tur. fērēs = koń — Ar. fa-

ras = koń, al-faris = jeździec.
Por. Dc. 17 Alfier. Mt. p. w. fērēs.
Mew. 57 fariż. M. 28. MF. Fariż.

**Faryzeusz pch., dw. Pharuż, Fa-
ruż** || Słw. i Eur. mają jako char. Gr.
pharisaĩos. Łc. pharisaeus —
Hb. farusz = oddzielony, odróżnio-
ny [więc sekciarz, od farsz = od-
dzielać, odróżniać]; „odłączony, tj. u-
biorem, obyczajami i świątobliwością
życia od innych ludzi“ M. 29. Faruż
wprost z Hb., Faryzeusz z Gr.-Łc.

Fasąg a. Wasąg pch. || Cz. dw.
fasunk, dziś fasunek a. fasunka
= wasąg; kosz wozowy; fasunky
blp. = wóz drabiasty. Ukr. wasah,
zdrob. wasażok — Według G.
Korbuta Pr. fil. IV, 556 i Mr. 364 z
Nm. Fassung = osada, oprawa itd.
W słowniku Grimmów nie znajduję
p. w. Fassung znaczenia, któreby na-
szemu wasągowi odpowiadało i dla
tego przypuszczam, iż pochodzi z Fr.
façon = fason, kształt, przejętego
u nas z ust Nm., w których façon
brzmi prawie jak Fassung (Por.
AV. 75); por. blanksz, Nm. Plank-
scheit = Fr. planchette itp.

Faska p. Fasulec.

Fasola pch. ♀ Fasol. ♀ Fazol.
♀ **Fizole** lm. **Fazjoli** L. O. || Głż.
fasola. Słc. fazula. Cz. fasol,
fazol, fizol. Słh. bażulj, bażi-
lek, fażolj. Srb. pasulj, fasul,
fasuo. Bg. fasul, vasul. Ukr. pa-
sulja, fasulja. Rs. fasòl. || Fr.
faséole. Wł. ♀ fisole. 'Słc. fas-
solius, fasellus. Węg. faszuly,
fuszulyka. Tur. fisulia. Alb. fa-
sul. Ngr. fasoŭli. Rum. fasole.
'Sgnm. phasol. Nm. Faselen —
Łc. phaseolus = tzn. [zdrobn. od
phaselus, to zaś z Gr. fáselos,
faséolos, fasiolos, fáselis =
tzn., od pnia fag- = jeść]. Por. MF.
Bażulj. Mr. 155 Фасоли. Mew. bażulj.
Mt. 61 fisulia.

Fasol = „poswarek, burda; mazoł,
frasunek; figle, żarty“ L. — Zap.
Nm. Faselei = banialuki, brednie,
gadanina.

Fastryga, Fastrzyga pch. i złż. z **Przy-, S-, Za-**. || Cz. fastrka, fastrkovati. Ukr. fastrýga, fastryguwaty. Br. fastrýha (z Pols.) — O. pod F wywodzi z Pols. „przestarzałego pastrzyga“, ale takiego wyrazu pod P nie podaje, bo też go niema. Mr. 155 nie umie podać słoworodu. Zdaje się, że szukać go należy w Rom.: Wł. Hp. Pg. basta = fastryga; Wł. imbastare, Hp. bastear, Fr. bâtir = fastrygować [zap. z Nm. Bast = łyko, Sgm. besten = związywać Dz. I Basto]. Wyraz zap. przyszedł do nas z Czech.

Fastrzyga p. **Fastryga**.

Fasulec = „łopatkowo zaciosany drażek do utykania a. ubijania piasku w kasztach odlewniczych“ Łb. 60 — Nm. Fassholz = drzewo beczkowe [Fass = beczka, skąd faska + Holz = drzewo]; Fassholz mogłoby też po Nm. znaczyć drzew(k)o do ujęcia czegoś (fassen = mzn. ująć). Nm. Holz zwykle u nas przybiera postać -ulec (por. Pfl. IV, 502): hamulec, strychulec itp.

Faszerować p. **Farsz**.

Fatałaszk p. **Bajtałaszk**.

♀ **Fatka** „zepsute Chwatka = sak do łowienia ryb“ RT. 195 — Ukr. chwátka = tzn. Por. Wisła III, 83 przymiotnik fatka (np. kosa) = chwatka, chwytająca, dobrze siekająca, ostra.

Faud p. **Fald**.

Fawor pch. ♀ **Faworek** = 1, wstążka 2, rodz. ciastka. ♀ **Fabor**, ♀ **Faborek**, ♀ **Fáforek** = wstążka || Cz. fábor, fábora = wstążka [inne pochodne w znac. łaski i ulubieńca (faworyt) znane są w Słw. i Eur.] || Nm. Faveurs (z Fr.) = wstążeczki — Źródłem jest Łc. favor = łaska, względy itd., skąd Fr. faveur = mzn. wstążeczka; znaczenie ciastka przez podobieństwo do wstążeczek. Faworyty z Fr. favori m. = tzn. Faworyt również z Fr. fa-

vori m., favorite ż. Porówn. RA. XVII, 77.

Faworyt p. **Fawor**.

Faz(j)an p. **Bażant**.

Fazjoli p. **Fasola**.

♀ **Fazol** p. **Fasola**.

Fatel = wentyl, kłapa w pompie || Słw. Eur. z Fr. ventil — Fr. ventil = wentyl [Łac. ventilare = dmuchać, przewietrzać, od ventus = wiatr].

Fe p. **Fi**.

Fecht = żebranina: „Nie trzeba mi się żebraczyć, kiedy mogę z fechtu żyć“ Wisła II, 309 = nie mam czego biedować, gdy mogę z żebrani żyć || Cz. choditi fechtem chodzić po żebraniu — Nm. fechten mzn. = żebrzeć. Zap. nasz wyraz z Cz. Od tegoż wyrazu Nm. pochodzą nasze od osn. fecht-, w znacz. szermierki, dw. fekt-, wecht.

Fecht p. **Fecht**.

♀ **Fedrować** p. **Foldrować**.

♀ **Feferacenta** = tinctura piperis albi Wisła III, 90 — Nm. Pfefferessenz = esencja pieprzowa [złż. z Pfeffer = pieprz, por. Fafernuski + Essenz = esencja]. Wskazówki udzielił mi listownie J. Sembrzycki.

♀ **Feferon**: „Nakrajał feferonów czyli perciuhy“ BB. 36 [perciuha po Ukr. = papryka] — Zap. Nm. Pfefferkuchen = piernik [złż. z Pfeffer = pieprz + Kuchen = ciastko]. Por. Fafernuski. Feferacenta.

♀ **Fefka** p. **Faja**.

Fejdać a. **Fajdać**, pch. i złż. ♀ **Fejda**, np. „kusa fejda“ = dziewczynka, smarkula Ust. z Warszawy. || Br. fèndać, fèndryć = tzn. (z Pols.) — Nm. feuchten = mzn. moczy się. Por. Btrge VI, 284. Mew. 57 fajdati.

♀ Fejeram p. ♀ Fajrant.

Feks p. Fez.

♀ Fekserować p. ♀ Feksyrować.

♀ Feksyrować, ♀ Fekserować = drwinkować Rg. n° 268. 269. Dw. Pol. **Weksa** = dręczenie, **Weksować** = dręczyć || Fr. vexer = dręczyć i in. Rom. — Nm. vexiren = dręczyć; wyśmiewać [z Łc. vexare = dręczyć, męczyć, nękać].

Fekt- p. Fecht.

Fel- p. Felować.

♀ Felajz, ♀ Felejzen O., ♀ Felejzun, ♀ Felajza, ♀ Felejza = tlomok, waliza || Cz. Ślc. filec — Nm. Felleisen n., dw. Felleis, 'Sgmn. velis = tzn. [sld. przekształcenie Fr. valise (nasza Waliza), to zaś może z Łc. vidulus = tzn.] Por. Kge. Dz. I Valigia. AV. 172. Mr. 156 Filec. Pfil. IV, 532.

Felbanka p. Falbana.

Felcech = pendent (u szabli) O. — Nm. Feldzeichen = mzn. tzn. [złz. z Feld = pole + Zeichen = znak, por. Cech(a), więc niby odznaka polowa, wojenna].

♀ Felczar p. Felczer.

Felczer pch. ♀ **Felczar**, ♀ **Felczerz**, ♀ **Fersioł**, ♀ **Flajcer**, ♀ **Flejcer**, ♀ **Flejczur**, ♀ **Flejczar**, ♀ **Fylczer**, por. rod. **Pelczar** || Cz. felčar, Ukr. fêlczer, fênczyr, ferszał. Br. chwêrszel. Rs. fêldšerъ, fêršelъ || Lit. pilczere, fileczere — Nm. Feldscher = tzn. [złz. z Feld = pole + scheren = strzyć, golić, więc niby golarz polowy, wojenny]. Por. Mew. 58 felčern. Pfil. IV, 532.

Feldfebel, ♀ **Felfeber**, ♀ **Felfel** || Cz. feldwebel, felwebl. Ukr. felfèber. Rs. fêldfêbelъ — Nm. Feldwe(i)bel = tzn. [złz. z Feld = pole + Weibel = posługacz, woźny]. Por. Pfil. IV, 532.

Fele lm. pch. = zaciąg, okładziny, ścianki szybów Łb. p. w. Okładzina — Nm. Pfahl = kół, pal [z Łc. palus, skąd nasz Pal = tzn.]. **Fele** wzięto u nas z formy Nm. lm. Pfähle.

♀ **Felejz-** p. ♀ **Felajz.**

♀ **Feleśny** p. **Falsz.**

♀ **Felfeber** p. **Feldfebel.**

♀ **Felfel** p. **Feldfebel.**

♀ **Felga**, ♀ **Falga** = dzwono u koła — Nm. Felge = tzn.

♀ **Felisz** = rodz. tkaniny wełnianej Nk. 96. Jest to ten sam wyraz, co ♀ **Folusz** = „sukno własnego wyrobu“ Psk. 18. Patrz **Folusz**.

♀ **Felka** = ziemniak. Wyraz skrócony z ♀ **Kartofelka** ż. jak ♀ **Tufle** z ***Kartófle**. Patrz **Kartofel**.

Fellah a. **Fellach** = „wyraz nowożytny o chłopach egipskich“ M. || Eur. char. — „Z Ar. fellah = uprawiacz ziemi, rolnik, wieśniak“ M. 29 [od Ar. falah = krajać, orać De. 117 Fellah].

♀ **Felować**, ♀ **Falować** (oraz Spols.), ♀ **Felać**, **Fela** = wada. ♀ **Felowny** = wadliwy. ♀ **Feler**, ♀ **Felerować** || Głz. fal = niedostatek, brak; falować = chybić, niedostawać. Cz. falovati = brakować. Srb. faliti a. valiti = mylić się. **Feler** z Nm. Fehler = niedostatek, wada; błąd itd. || Wł. fallo = pomyłka; brak (dw. falla); fallare = błądzić itd.; fallire = niedostawać. Fr. faillir = mzn. mylić się. 'Ślc. fallia = brak, nieobecność; fallire = chybić, brakować — Wszystko z Łc. fallere = zawodzić, oszukiwać itd.; do nas z Nm. fehlen 'Sgmn. velen, vaelen, a to z Fr. faillir. Por. MF. faliti. Mr. 153 Fal i 362 valiti.

Felpa = rodz. tkaniny L. || Cz. felba || Wł. Hp. Pg. felpa. 'Ślc. felparia ż. = filc. Nm. ♀ **felbel**. Szw. fälp, felp. Hl. felp, fulp —

Wł. felpa [może w związku z Nm. ♀ felber = rodz. wierzby] = tzn. Por. Dz. I Felpa. Mr. 155 Felpa. Brl. 47.

Feluka = rodz. statku || Słw. i Eur. char. z małemi zmianami, np. Hp. falu(c)a, falucho, Pg. falua, Wł. feluca, filuca, Fr. félouque itd. — Wł. feluca = tzn., to zaś ze Sar. fulk = statek. Dc. 117 Félouque [Dozy jest innego zdania]. Por. Dz. I Feluca.

Fendel = chorąży L. || Cz. fendl chorągiewka — Nm. Fähndel = a) chorągiewka b) chorąży [zdrob. od Fahne ż. = chorągiew, ♀ Fana]. Por. Pfil. IV, 493.

Fengrek = rodz. rośliny O. — Łc. foenum graecum = rodz. rośliny [dsł. siano greckie]. Por. Fankiel.

Fenig p. Pieniądz.

Fenikl p. Fankiel.

Feukiel p. Fankiel.

Ferdeka p. Fertag.

♀ **Ferecina** p. ♀ **Ferecyna**.

♀ **Ferecyna**, ♀ **Ferecina** = rodz. paproci || Słc. feračina — Rum. ferecea [z Łc. filix = tzn.] = tzn. Por. RA. XVII, 8. Mew. 231 paport.

Feredzja p. Ferezja.

Feredże(h) p. Ferezja.

Ferenc a. **Ferens** = gołysz L. — Może z Węg. Ferenc = Franciszek. Co do przejścia znaczenia z imion chrześtnych na pospolite, por. nasze fryc, jasiek itp.; Cz. franta = facetus itp.

Ferendyna = jakaś materja jedwabna L. — Wł. ferrandina = lekka tkanina półjedwabna z wełną lub bawełną.

Ferens p. **Ferenc**.

Feret a. **Fereta** = ozdoba niewieścia, klejnot L. — Zap. Fr. férret, ferret, ferrette = krwawnik, karnjól, Wł. ferretto = tzn. [Zdrob. od Fr. fer = żelazo, z Łc. ferrum = żelazo; nazwa z powodu, iż żelazo wchodzi w skład krwawniku].

♀ **Feret(k)a** p. ♀ **Wereta**.

Ferezja = rodz. ubrania. **Feredże** = tzn. O. **Feredzja** *Ored. nauk.* 1843, n° 31, str. 245. **Feredźeh** Til. 2, VIII, 209. ♀ **Ferezyjá** || Słh. fareža. Srb. feredža, veredža. Bg. feredže, feredžja, veredžja. Ukr. ferezyja. Rs. fereza, ferez, ferjaz = ubiór odświętny wieśniaczek. 'Sgr. feretzé, ferentzész — Tur. „feradže i ferradže, pospolicie feredže = suknia zwierzchnia z szerokimi rękawami i z wiszącym z tyłu kołnierzem u kołbiet“ M. 29. Por. MF. Fareža. Mew. 58 feredže. Mt. p. w. feradže. Może Tur. z Gr. foresia = ubiór [od ferō = noszę].

♀ **Ferfał** w wyraż. „Puścił się na ferfał“ na utratę mienia itp. RT. 195. Na Litwie: na farfał = na przepade, na zgubę — Nm. Verfall = upadek, strata, zguba; dostaliśmy zap. wyrażenia te przez Żydów.

Ferman p. **Firman**.

Fermoda p. **Permoda**.

Fernambuk p. ♀ **Farenborek**.

Fernal p. **Fornal**.

Fernec p. **Werniks**.

♀ **Ferplac** RA. IX, 189 nie objaśniono; zap. plac broni, musztry — Nm. Wehrplatz = tzn. [złż. z Wehr = broń + Platz = plac].

♀ **Fersioł** p. **Felczer**.

♀ **Fertag** = drabinka do odgradzania owiec — RA. XVII, 31 wywodzi z Nm. Verdeckung = pokrycie. Ani brzmienie, ani znaczenie nie przystają dokładnie; prędzej Verdeck = pokład (statku) brzmieniem

by się zbliżał; Mgn. podaje wyraz polski *ferdeka* pod *Verdeck*.

♀ **Fertych** p. **Fireyk**.

Fertyczny p. **Fireyk**.

♀ **Fertyk** p. **Fireyk**.

♀ **Ferula** p. **Ferula**.

Ferula = różga; przenośnie władza, powaga. L. i O. n. ♀ **Ferula** = „wielka łyżka drewniana do mieszania żętycy“ Wswp. 7. || Cz. *ferule* = 1, pewna roślina 2, różga, fukiel i in. || Łc. *ferula* = 1, pewna roślina 2, różga, pręt. Wyraz zapisuję dla tego, a) że nie znajduje się w naszych słownikach i b) że RA. XVII, 8 podany jest wywód z Rum. Otóż w moim słowniku Rum. (Barcianu) wyrazu tego niema. Zdaje się, że *ferulę* wzięliśmy wprost z Łc. a ♀ *ferula* mogła się dostać do nas od Słowian (Słowaków, Morawian).

♀ **Fest**, ♀ **Chwest** = mocny; mocno || Nm. *fest* = tzn.

♀ **Festunek**, ♀ **Chwestunek** = warownia || Ukr. *festunok* || Nm. *Festung* = tzn.

♀ **Féster** = gajowy. ♀ **Fosztar**. **Forszter** = tzn. O. || Nm. *Förster* = tzn. [od *Forst* = las, puszcza, ze Sfr. *forest* = tzn., to zaś ze 'Sic. *foresta* = tzn., a to z Łc. *foris* = po za (domyśl. miastem, osadą). Por. Dz. I *Foresta*]. Por. Pfil. IV, 467, 469. Mo. 33 : skutkiem zmazurzenia Nm. ♀ *förschter*. Porówn. *Forszt*.

♀ **Feteć**, częściej blp. ♀ **Fetecie**. ♀ **Feteciuch** = strzępki, fręzle; wstążka; gałgany || Zap. Wł. *fettuccia* = skrawek, krajanka; wstążka [zdrobn. od *fetta* = skrawek, krajanka, może z 'Sgnm. *fiza* = wstążka = Nm. *Fitze* = tzn.]. Por. Dz. I *Fetta*.

Fetfa p. **Fetwa**.

Fetwa = wyrok, decyzja M. 29. **Fetfa** O. || Srb. *fetva*, *fetma*. Bg.

fetfa || Fr. char. *fetfa* a. *fetva*. Rum. *fetva*. Ngr. *fetbádes* blp. || Tur. *fétva* = wyrok (muftęgo) [z Ar. *fetwa* Dc. 120]. Porówn. Mt. *fétva*.

Fetysz pch. || Słw. i Eur. z małemi zmianami || Pg. *feitico* = czary [Łc. *facticius* = sztuczny, zrobiony, stąd też Wł. *fattizio* = tzn., Hp. *hechizo* = czary. Przejście znaczenia z „czynić“ na „czarować“ powszechne, por. nasze ♀ *oczynić*; Nm. *Zauber* = czary od Sgnm. *zouwan* = czynić; Wł. *fattura* (Łc. *factura*, od *facio* = robię) = czarodziejstwo; Skr. *kārmana* n. = czary, magia, od *pnia kr* = robić itp. Por. Tylor *Researches* 137; jegoż *Primit. Culture* II, 131—132. De Brosses pierwszy użył wyrazu Pg. na oznaczenie bożyszcz w dziele swoim *Du culte des dieux fétiches*, r. 1760. Por. Dz. I *Fattizio*.

Fez, **Feks**, **Fezka** O. = rodz. czapki || Słw. Eur., jako char. np. Srb. *fes*, *ves*. Bg. *fes* itd. || Nazwa od Ar. *Fas*, *Fes* = miasto i prowincja Maroku, w której czapki te wyrabiają. Por. M. 29. Dc. 120. Mt. *fes*.

Fezka p. **Fez**.

Fi, **Fe**, **Pfa**, **Pfe**, **Fuj** || We wszystkich językach są podobne wykrzykniki, np. Gr. *feū*, Łc. *phy*, *phui* || Nm. *fi* (oraz Fr. *fi*) = fi; *pfui* = fuj. Nasze *pfa*, *pfe* zdają się pochodzić ze zmieszania w nagłosie Nm *f* z *pf*. Rodzime nasze okrzyki są *be*, *bla*, odpowiadające Nm. i Fr. *fi*; oraz *tfu*, odpowiadające Nm. *pfui*.

Fiasco, **Fjasko** p. **Flasza**.

Ficać zapisuję tu dla tego, że w RA. XVII, 8. 77 wyrażono zdanie o Rumuńskim wyrazu tego pochodzeniu. Zdaje mi się to wątpliwym, gdyż posiadamy, prócz *ficać*, inne, pokrewne postacie, jak *fik!*, *fikać*, *hycać*, *hysać*, *myk!* itp., oraz znajdujemy u Czechów *fikati*, u Łużyczan *fikotać* itd., wyrazy tegoż słoworodu, z pokrewnemi znaczeniami.

Wszystko to są odrośle pni nieustalonych, czysto Słowiańskich.

Ficlaus a. Ficlauz = rodz. bekasa, scolopax gallinula == Zap. Nm. Filzlaus = pediculus pubis [złz. z Filz = filc, kudły + Laus = wesz]. Przeniesienie znaczenia nastąpiło zap. u nas, z powodu, że tego rodzaju bekas jest w rodzinie najmniejszym. W słowniku Grimmów Filzlaus nie ma znaczenia ptaka.

♀ **Ficówka** = skopek Ap. VI, 7. || Cz. ficovka = pręt tkacki (z Nm. Fitzruth = tzn.) == Oczywiście wyraz Cz. nie ma związku z naszym; Nm. Fitze ż. = nie również nie wiąże się znaczeniem. Może ficówka = *świecówka = naczynie, w którym maczano świecek lojowe. Około r. 1840 używano do tego u nas ceberka, który roztopionym lojem napełniano.

Fidebus p. Fidibus.

♀ **Fiderle p. Kiderle.**

Fidibus. Fidebus *Przegl. tyg.* 1877, n° 45, str. 515. || Cz. fidibus, ♀ filipus sld. == Nm. Fidibus = tzn. Różne podawano słoworody wyrazu tego: z Fr. fil de bois = łuczynko [dsł. nitka drzewna]; z Łc. vidimus [= widzieliśmy, wyraz poświadczania na papierach sądowych itp., a dalej niby sam papier]; wreszcie Tisot w *Les Prussiens* wyd. 7-e 1876, str. 234 ze źródeł Nm. takie podaje wyjaśnienie: W XVII w. studenci niemieccy, którym zabraniano palić, zbierali się potajemnie u różnych oberżystów, składając przy wejściu dowód drukowany: „Fid. fbus S. D. N. H. Hodie hora VII A. i. m. m. h. n. e. c. a. v. s.“, co znaczyło: „Fidibus fratibus salutem dicit N. hospes. Hodie hora VII apparebitis in museo meo, herba nicotiana et cerevisia abunde vobis satisfaciam“. Temi kartkami zapalano fajki. (= Wiernym braciom pozdrowienie składa N. gospodarz. Dziś o godz. 7 stawicie się w muzeum moim, tytuniem i piwem obficie was po-

częstuję]. Porówn. GDW. Wgd. AV. 172. Kr.

Fidrygane = wiercipięta, wietrznik O. ♀ **Fidrygane** blp. = podrygi, ceregiele, mizdrzenie się. ♀ **Frydrygans** = wiercipięta, pajac. == Może Nm. Firlefan z = dw. rodzaj tańca (por. Firleje), dziś wiercipięta [co do pochodzenia wyrazu Nm. patrz Kge. i GDW.].

♀ **Fidrygane p. Fidrygane.**

♀ **Fidur** = oprawca psów == Może z Ukr. Fedir, Fedor = Teodor?

♀ **Fiedrować p. Földrować.**

♀ **Fif** = figiel, wykręt. ♀ **Fifich** = chytrze, przebiegle. ♀ **Fifak** = sprytny, dowcipny człowiek || Cz. fifikus = frant, chytrzec == Nm. Pfiff = mzn. figiel; pfiffig = sprytny, przebiegły; Pfiffikus = flut [Nm. pfeiffen = piszczeć, świstać; przejście znaczenia jak w świszczy-pałka, świstak; Nm. z Łc. pipare = piszczeć, kwilić].

♀ **Fifak p. Fif.**

♀ **Fifich p. Fit.**

♀ **Fifrac** = brudzić walać ustnie od J. Bystronia == Cz. ♀ fifrati pch. = tzn.

♀ **Fifrac** = mamrotać, mruzczyć nie ma, zdaje się związku z Cz. fifra, fifrak, fifrati, jak to twierdzi RA. XVII, 31, bo wyrazy Cz. znaczą brudas, brudzić, walać. Patrz ♀ **Fifrac**. Fifrac w zn. mamrotać może być w związku z Nm. pfeiffen = piszczeć.

Figa pch. **Fik** = szyszka, narosł L. || Głz. Dłz. Ślc. Śln. Rs. figa. Cz. fik. Br. chfiga. Ukr. chfyga. (Słw. smoky. Bg. smokin(j)a. Srb. smokva. Ślc. Śln. Ukr. i Rs., obok figa, mają też smokva, por. Gt. smakka, Rum. smochina) || Eur. z małemi zmianami: Fr. figue, Wł. fico, Nm. Feige itd. Lit. piga a. szpiga. Węg. füge == Źródłem jest Łc. ficus ż. = figa (drzewo

i owoc). [Co do pochodzenia wyrazu, por. Vn. 1213—1214]. Do nas albo przez Cz., albo wprost ze Sgmn. figa [Sgmn. zap. z Prowans. figa ż., skąd i Fr. figue ż. Kge]. Znaczenie szyski hemoroidalnej jest już w Łc. ficus m. O pokazywaniu figi GDW. III, 1443: „Ze średnich wieków, z Włoch, pochodzi giest pogardliwy (jako imago vulvae), Wł. far la fica, Hp. hazer la higa. Fr. faire la figue, skąd Nm. die Feigen weisen, bieten, zeigen. Znaczenie drobnostki, rzeczy bez wartości z Wł. np. non valere un fico. Skąd w bajce (Kg. Pozn. VI, 138) wzięto nazwę góry: „Figagóra, otwórz się! zamknij się!“? Por. Mew. 58 figa. MF. figa. Por. Figatele.

Figatele blp. = rodz. potrawy L. — Wł. fegatello = rodz. potrawy z wątroby, zdrob. od fégato = wątroba [Hp. higado, Fr. foie = wątroba, ze 'Słc. ficatum = niby „nafigowana“ (od Łc. ficus = figa, patrz Figa) domysł. jecur = wątroba, tj. wątroba gęsia, nadziana figami i wogóle wątroba]. Zmiana e na i przez świadome zbliżenie do figi. Por. Mr. 156.

Figiel pch. złż. || Słc. Mor. ♀ figl, figel pch. [Dłż. figle = wigilje, śpiewy żaków chóranych, z Łc. vigiliae = noce czuwanie, 'Słc. = (wigilje) noce nabożeństwo]. Ukr. figel a. fygel pch. Br. figla ż. pch. Rs. figlja pch. (trzy ostatnie z Pols.)

|| Lit. piglórins = figlarz (z Pols.) — MF. wywodzi z Łc. vigiliae; zap. ma na myśli 'Słc. vigiliae = mzn. hałaśliwe, przez kościół w średniowieczu potępiane obchody noce po domach i kościołach, zwłaszcza przy zmarłych, por. DC. p. t. w. Mew. 58 już tego wyvodu nie podaje. Zdaje się, że właściwszym będzie wyprowadzanie figlów z następnej gromady: Ags. vîgle = wróżba, vîgljan = wróżyć, vîglere = wróżyć, vîglang = wrózenie; 'Sdnm. wÿcheler = czarodziej, znachor, wróźbita. Por. Schade *Altdeutsch. Wörterbuch*. Co do przejścia znaczenia, por. cygan,

frant, skomoroch itp. Wątpię, aby figlarz pochodził z Nm. Fied(e)ler = skrzypek.

Fiirk p. Firka.

♀ **Fijerka** p. Firka.

Fik p. Figa.

♀ **Fiksowany** p. ♀ Wiksa.

♀ **Fil** p. Pamfil.

♀ **Fila** p. Chwila.

Filar pch. złż. ♀ **Fujar**. ♀ **Filar** = skała. „Czapka z filarami“ (?) Kg. P. 244. ♀ **Pilerz** (z Cz.) RA. XVII, 52 || Głż. pilier. Słc. pilier. Cz. piliř, dw. pileř — Sgmn. pfilari, 'Sgmn. pfilaere, Nm. Pfeiler [z 'Słc. pilare, pilarius, pilarium, to zaś z Łc. pila = mzn. słup; stąd Fr. pillar, Ag. pillar itd.]. Por. MF. Mew. 58. Mr. 276 Piliř. Kge. Pfeiler.

Filąg p. Filunk.

Filip: „Ni má za czeski (za grosz) Filipa w głowie“ Cinciała *Przysłowia*, n° 602 = rozumu, sprytu — Cz. „Filippy mîti“ = mieć spryt. „Nechal filippa doma“ = dosł. zostawił filipa w domu = jest głupi. Por. RA. XVII, 31.

♀ **Filiwółk**. Tak bajecznego wilka nazywa bohater bajki w Chełchowskiego *Podaniach* I, 207. 208 — Może w związku z Nm. Werwolf = wilkołak [złż. z *Wer = Sgmn. wër = mąż, człowiek + Wolf = wilk].

Filiżanka, **Fliżanka** pch. ♀ **Fiszanka** || Srb. fildżan, findżan. Ukr. fynża, fyndżał, fyłyżanka || Węg. findża. Alb. fildżan. Ngr. filtżani i inaczej — Tur. fildżan, findżan = tzn. Do nas wyraz dostał się zap. przez Rum. filiğean. Por. MF. M. 30. Mew. 58. Mt. fildżan.

♀ **Filsz** = roślina wole oko, *altha palustris* — Może Nm. Filz = mzn. nazwa rośliny filago germanica; Nm. ♀ filz (po obu stronach gra-

nicy czesko-bawarskiej) = bagno mszyste. Por. GDW. III, 1632 Filz 2.

Filung p. Filunk.

Filunk, Filung, Filunek, ♀ Filag = tafla w ramach drzwi itp. || Rs. filenka = tzn. — Nm. Füllung ż. = tzn. [dsł. wypełnienie, od füllen = mzn. wypełniać, napełniać].

♀ **Findebáls** Ap. VIII, 251 — przekręcono z Nm. Kinderbalsam = tzn. [złż. z Kinder lm. = dzieci + Balsam = balsam].

♀ **Fiónowy**: „Szkopyszek fiónowy“ — Może pomyłka w przepisywaniu, zam. „klonowy“?

♀ **Fir, ♀ Fiy** = dowódca — Nm. Führer = tzn.

Firanka p. Firanka.

Firanka, dw. Firamka, Firhanka, Firchanka, Wierhanka ♀ Firanki = żartob. koszula na spodnie wypuszczona Ap. XIV, 22 || L. podaje blizkobrzmiące postacie południowosłowiańskie, których w słownikach moich nie znajduję — Nm. Vorhang, dw. Fürhang = tzn. [złż. z vor-, dw. für- = przed + hängen = wieszać]. Por. Pfl. I, 6; II, 455; IV, 532.

Firchanka p. Firanka.

Fireyk pch. Jeżeli z Nm. fertig, to tu należy: Fertyczny, ♀ Fertych, ♀ Fertyk = gotowy, gotów || Rs. fertik = fireyk — Może z Nm. fertig = 1, gotów, gotowy 2, zwinny, wiertki, żwawy. Istnieje Nm. ♀ firzig = pyszałek, kręciecki (Sallmann *Neue Beiträge zur deutsch. Mundart in Estland* Rewel 1880, str. 112), ale wyraz ten może być z Pols. wzięty. Por. Mr. 156 Фертикъ.

Firhanka p. Firanka.

Firka = 1, moneta czterogroszowa O. 2, fraszka, nie L. O. ♀ **Fijerka** = cztery grosze Pfl. IV, 195 — Nm. vier = cztery. Por. Słn. filjer drobny pieniądz, Bg. filer = tzn.,

z Nm. Vierer = czworak. Por. MF. Filer i Filjarka. M. 30 p. w. Firka zdaje się mylić. Por. ♀ **Firlik**. Por. Nm. dw. Vierchen n. = pieniądz krzyżacki (dsł. czworaczek), zap. to samo, co Fiirk L.

Firłać p. ♀ Kwirl.

♀ Firlák p. ♀ Kwirl.

Firleje blp., dw. **Fierleje** = zabawy; żarty; zwykle w połączeniu ze stroić = urządzać. ♀ **Firleje** 1, składkowa zabawa wiejska, urządzana przez dziewczęta Ap. II, 246. 2, = świecidelka [znaczenie to poszło z nierozumianego dziś przez lud frazesu Ap. II, 246: „dziewczęta stroją się w firleje“, zamiast „dziewczęta stroją (= urządzają) firleje“]. „Panny firlejami wystrojone“ Kg. Pozn. V, 6. ♀ **Kirjele** sld. zamiast firleje, w przysłowiu Ap. VIII, 322. ♀ **Firlejek** = narzędzie do bełtania plynu Kg. Kal. I, 263 tu nie należy; pochodzi od firłać = kłócić, bełtać. Rod. Firlej również tu nie należy; pochodzi z Nm. Fürleger (dziś Vorleger) = krajeży (urząd dworski). || 'Sgm. virlei = taniec z pieśniami; Firlefanż, Firlefei = fireyk, z 'Sgm. virlefanż = rodz. tańca. 'Słc. viireli = rodz. tańca — Fr. dw. viirelai = 1, taniec myśliwski 2, muzyka do tego tańca [złż. z virer = wirować, kręcić się + lai = piosnka; virer ciemnego pochodzenia; lai podobno z 'Sgm. leih = piosnka; por. Dz. I Virar i II. c. Lai]. Por. GDW. Firlefanż i Firlefei. Kge. Firlefanż. Zamiast firleje, oprócz ♀ kirjele, wstawia się też do przysłowia turnieje. Por. Adg. 125 Firleje.

Firlejek p. ♀ Kwirl.

Firletka p. ♀ Kwirl.

♀ **Firlik** = „czwarta część beczki stemplowanej“ Kg. Pozn. I, 96 — Nm. vier = cztery. Por. Dryja Firka.

Firman a. Ferman = ukaz || Słn. Eur. char. — Przez Tur., z Pers.

ferman = rozkaz, ukaz [ze Spers. **framana** = prawo = Skr. **prama** **na** = wzór, norma, powaga. Por. Fk. 1890 I, 257]. Por. M. 30. Mt. **ferman**. Dc. 120. I zap. przez sld. do Łc. **fir** **mo** = utwierdzam itd.

♀ **Firmusy** = wasy. „Kocur ma fusy i firmusy“ Ap. IX, 221 — Cz. **frñousy** lm. = wasy. Sld. do osn. **fir**-.

Firzac = blacha przed piecem hutnym L. — Nm. **Vorsatz**, dw. **Fürsatz** (por. **Firlej**, **firanka** itp.) = tzn. [złż. **z vor** = przed + **Satz** = co się stawil].

Fiszanka p. ♀ **Filiżanka**.

♀ **Fiszbánki** blp. = rodz. gruszek, ustnie z Jaworza (na Szląsku) — Czyby w jakimś związku z **Fiszbinem** (Nm. **Fischbein** = dsl. kość rybia)?

Fiuzylyer p. **Fuzja**.

♀ **Fiy** p. ♀ **Fir**.

Fizerajza p. **Wiza**.

Fizerować p. **Wiza**.

Fizerun(e)k p. **Wiza**.

♀ **Fizole** p. **Fasola**.

Fizy p. **Wiza**.

Fizyljer p. **Fuzja**.

Fjak(ie)r L. O. || **Śh.** Eur. char., bez zmian — Fr. **Fiacre** = imię świętego, rodem Szkota, po Łc. **Fiacrius**, zwanego też **Fefre** [por. *La Tradition* 1893, str. 288—79]. Około r. 1640 pierwsze dorożki w Paryżu stawały na ulicy ś. Antoniego, pod gospodą, mającą szyld, wyobrażający ś. **Fjakra** i stąd poszła ich nazwa. Dz. II c **Fiacre** CL.

Fjasko p. **Flasza**.

♀ **Flaba** = pysk, papa. ♀ **Flabera**, ♀ **Chlabera** a. ♀ **Flabot** = ten co ♀ **flabota**. ♀ **Flabotać** = trzepać językiem, pyskować PSK. 18 — Dnm. **Flab(b)e** ż. = twarz obwi-

śła a. szeroka; gęba; zwisła warga [= Nm. **Flappe**]. Por. FWb. GDW.

♀ **Flabera** p. ♀ **Flaba**.

♀ **Flabot-** p. ♀ **Flaba**.

♀ **Flach** p. **Flak**.

♀ **Fladruża** = czepek odświętny — Dnm. **fladdrüşche** [tak pisze **Frischbier**, wyrażając przez śch nasze ż i widzi tu zakończenie Polskie, w osnowie zaś słusznie upatruje Dnm. **fladdern** (= Nm. **flattern**) = bujać, drgać (o wstążkach, wieńcach, włosach, ubraniu) = 1, strojny czepek staroświecki; czepek wog. 2, obfite bujające włosy na głowie 3, baba. Może w końcówce jest Fr. **ruche** (skąd Nm. **Rüsch**) = garniowanie, karbowana listwa tiulowa, więc Nm. ***Flatterrüs**? Por. Nm. **Tüllrüs**, **Blondenrüs**. Por. **flatterka** = trzęsido itd. O.

Flafor = 1, obwisłe ucho ogara 2, pierś obwisła — Mr. 158 szuka słoworodu w Ag. i Hl.; jest to zap. przekręcenie Nm. **Fleckohr** = kłapouch [złż. z **Fleck** = mzn. **flak** + **Ohr** = ucho, więc niby flakowate, oklapłe ucho]. Wyrazu Nm. w GDW. n.; patrz Kuoschata *Litauisch-deutsch. Wörterbuch*, 318, p. w. **plekaŭsis**.

♀ **Flajcer** p. **Felczer**.

Flajtuch p. **Flejtuch**.

Flak a. **Flek** 1, = plama (na twarzy) || Cz. **flek** = plama. **Śh.** **bleki** = ospa. 2, **Flak** pch. złż. ♀ **Flaka** = wnętrzości || Cz. ♀ **fláky** = tzn. Ukr. **flaky**, **chlaky**. || Lit. **plėkai** lm. = tzn. 3, ♀ **Flek** i zdr., ♀ **Flach** = miejsce — Wszystko z Nm. **Fleck(en)** m. = mzn. plama; kawałek (np. mięsa); miejsce, 'Sgnm. **vlēc(ke)**, Sgnm. **flēc(cho)**. **Flaczeć** itp. Mr. 158 mylnie zbliża z Łc. **flaccus** = obwisły itp. „Pro trip-pis, dictis vulgariter **flakŷ** BW. LIV. 306 (z r. 1394). Por. Pfil. IV, 532.

Flakon p. **Flasza**.

Flanderka p. **Flądra**.

Flasza pch. **Flakon** pch. **Fjasko** || Głz. bleša. Dłz. flaša. Słc. fláška. Cz. flaše. Srb. ploska, palacka (ostatnie z Węg.). Bg. ploska. Sslw. ploskva a. vlaskoun. Ukr. flacha, flaszka, plaszka, placzka. Br. placha. Rs. fljaga || Węg. flasko; palac(k). Rum. palașcă = torba, ploscă = flaszka. Tur. palaska = ładownica. Ngr. flaski, paláska. 'Sgr. fláskön, flaskion. Wł. fiasco a. fiasca. Fr. fla(s)con. Hp. flasco, frasco. 'Słc. flasco, flasca. Sgm. flasca. Nm. Flasche = Niema pewności co do źródła tego niezmiennie rozpowszechnionego wyrazu. Dz. I. Fiasco mnie ma, że z Łc. vasculum = naczynie [zdr. od vas = naczynie, skąd Waza, Wazon]. Kge. domyśla się źródła w Celt., Mr. 370 власкoунъ w 'Sgr. Por. Mew. 251 ploskva. Mt. p. w. palaska. Nasze: Flasza zap. ze Sgm.; Flakon z Fr.; Fjasko z Wł., gdzie ma toż zn. O tym, dla czego Wł. fiasco znaczy „kłapę“ (teatralną, koncertową), istnieje legiendaria, k. p. w *Echu muzycznym* 1893 z 25 marca, str. 142, oraz w *Kölnische Volks-Zeitung* 1873, n° 297 z 27 października; por. Kr. Fiasco.

Flaterka p. ♀ **Fladruża**.

Fląder p. **Flądra**.

Flądra a. **Flondra**, **Fląder** a. **Flonder**. **Flanderka** = rodz. ryby ♀ **Flunder**. || Ag. flounder. Szw. flundra. Duńs. flynder = Nm. Flander, Flinder, Flonder, Flunder = tzn. [od pnia nieustalonego flandern, flindern itd. = migać, bujać itp.; ryba tak nazwana albo od migocącej łuski, albo od ruchowości]. Por. Mr. 158. GDW. Flinder 5. Mag. Flounder.

Flądra = kobieta brudna, nieporządna; rozpustnica || Cz. flandera = obszarpaniec. Słc. flandra = kobieta jęczycziwa, złośliwa. Mor. flundra = kobieta brudas. Srb. flandra = rozpustnica. || Rum. fleandură = łachmany, gałgany. = Najbliżej jest

Nm. Flunder = gałgany itp.; ♀ flanderl = dziewczyna rozpustna. Przejście znaczenia z gałgan na meretrix oczywiste. Plączą się tu jeszcze: ♀ szlądra = kobieta brudas (♀ zasządrać się, ♀ zacądrać się = zachlapać się, obłocić się) = Cz. šlondra = 1, kobieta zaniedbana 2, meretrix; Rs. šlëndati = włóczyć się; Nm. schlendern = tzn. (z Hl.). Rm. od osnowy (s)landr: Wł. landra a. slandra = meretrix, Fr. malandrin = włóczęga itd. Dz. I. Landra [z Nm. schlendern, albo może z Łc. latro, skąd nasz łotr]. Por. Mr. 158 Flądra; 328 Шлѣдати i Slondra. RA. XVII, 8 flondra. Por. Pfl. IV, 532.

Flec = warstwa (kruszczy) Łb. 61 = Nm. Flötz = tzn. Łabęcki mylnie wywodzi wyraz ten ze Słw. wlec. Flötz jest wyrazem czysto Grm.; 'Sgm. vletze, Sgm. flezzi = klepisko, podłoga, legowisko. Por. Kge p. t. w.

Flegar- p. **Flegować**.

Flegować = wykładać koszta na roboty w kopalni. **Flegarstwo** = czynność słowa tego. Toż znaczy **Forlegarstwo**. **Forlegator** = czyniący nakłady kopalniowe Łb. 61 i 63 = Nm. auflegen = mzn. czynić nakład; vorlegen znaczy właściwie przedłożyć, podłożyć; w zn. „nakład ponieść“ mówi się po Nm. verlegen. Flegarstwo i forlegator utworzono u nas.

♀ **Flej(a)** p. **Flejtuch**.

♀ **Flejc-** p. **Felczer**.

Flejtuch, dw. **Flajtuch** = knot, szarpja itd. = Albo Nm. Pflück-tuch = dsl. płótno skubane [pflücken = skubać + Tuch = mzn. płótno; albo raczej z Nm. dw. flaien = myć, płukać, więc niby *Flaituch = płótno, szmata do obmywania, obcierania (ran itd.). Pfl. IV, 532 niepotrzebnie rozróżnia dwa flejtuchy. ♀ Fleji ♀ Fleja = flejtuch

(o człowieku) m. i ż. są zap. skróceniami fletjucha.

♀ **Flek** p. **Flak**.

♀ **Fletka** a. ♀ **Flitka** O.=rodz. płaskiego szaflika. ♀ **Flóta**=naczynie niskie, drewniane do mleka Psk. 18. = Nm. ♀ **flôte**, **flôt**=tzn. FWb. [Nm. ♀ **flott**=śmietanka; fletka właśnie jest naczyniem na mleko, śmietanę].

Flink. „Zewsząd ustawicznie lecały strzały gęste; W szyszak około głowy brzęczą flinki częste“ L. z A. Kochanowskiego = Dopełniacz I Lindego objaśnia: dźwięk i dodaje Łc. „strepit assiduo tinnitu galea“. Może w związku z Cz. **flink**=policzek (*soufflet*); **flinkati**=policzekować; **flink!**=bach! (o upadnięciu). Po Nm. **flink**=żwawy, wiertki, zgrabny.

Flis pch. || Słh. **flosar**=flisak = Nm. **Flösse** ż.=spławianie (drzewa); **Flösser**=flisak. **Flis** zap. z ***flés**. Por. Pfil. IV, 532. FWb. 199 **Flis**. Nm. ♀ **flis**, ♀ **flis**, ♀ **flisak**, ♀ **flisse**=flisak wzięto już z Pols. FWb. ib.

♀ **Flitka** p. ♀ **Fletka**.

Flizanka p. **Filizanka**.

Flonder p. **Flądra**.

Flondra p. **Flądra**.

♀ **Flóta** p. ♀ **Fletka**.

♀ **Flunder** p. **Flądra**.

♀ **Flura**=kobieta brudas; rozpustnica = Zap. Nm. ♀ **flirr** a. ♀ **flörr**=mzn. tzn. Por. Nm. **Flore** m. pustak, lekkoduch.

Fluźba. „Wyprawił ktoś pachółka po ryby z fluźbami“ L. z Jagodyńskiego = Może pomyłka druku, zam. „z służbami“?

Fochy blp. pch. || Cz. **fochéř** a. **fochýř**=przrząd do wdymania świeżego powietrza (górn.); **focho-vati**=dymać, dmuchać = Nm. fa-

chen=dąć, dymać. Znaczenie u nas rozwinęło się z Nm. **anfachen**=rozdmuchywać (ogień i przenosić: niezgodę itd.) w słowie **fochować**; **fochy** nabrało odcieni znaczeń już u nas; por. nadymać się, nadęty. Por. Pr. fil. IV, 398. Tegoż pochodzenia są: **Wachlarz** (dw. **Fachel**, **Wachel**=Nm. **Fächel**, **Fächer**).

Foczman p. **Forszpan**.

Foczpan p. **Forszpan**.

♀ **Fodrować** p. **Foldrować**.

Fodrum=„furaże i żywność dla dworskich“ L. (z Naruszewicza). **Furaż** pch. **Furjer**. **Furażerka**=czapeczka, jaką nosili żołnierze furażerowie. **Futro** pch. **Futr(z)yna**. **Futerał** pch. ♀ **Futer**, ♀ **Futrasz**, ♀ **Futraś**, ♀ **Futrunek**=karm. ♀ **Futrować**=karmić. **Futrusz** Łb. 67=stajnia na konie gwareckie.

|| Głz. **futr**=karm; podszewka. Cz. **futr** pch.=karm; **futráł**=futurał; **futro** i pch.=podszewka; **forir**=furjer. Rs. **furażr** pch.=furaż; **futerz**=podkładka (pieca) pch.; **futljárz**=futurał. Ukr. **furaż**, **fútro**, **futrýna** itd. Br. **futra** ż.=futro i pch. Rs. ♀ **chutra**, ♀ **chutro**=futro. || Wł. **fodero**=podszewka; kaftan. Hp. Pg. **forro**=podszewka; futrowanie. Fr. **feurre**=słoma, ściółka; **fourreau**=pochwa; **fourrage**=furaż; **fournure**=futro; **fourrier**=furjer; dużo in. pochodnych w językach Rm. Nm. **Futter**=karm; podszewka i in. **Futeral**=futurał (z 'Słc. **fotrale** Kge). 'Słc. **fodrum**, **foderum**, **fodrium**=picowanie, powinność dawania jadła i karmi; **fodrarii**=furażerowie, furjerowie itd.; **futrus**=pochwa. Dużo pochodnych w Eur. = Wszystko to z Grm.: 'Sgm. **vuoter**, 'Sgm. **fuotar** n.=pokarm; karm; podszewka; pochwa; futurał [Kge. **mniema**, p. w. **Futter**, że w powyższych wyrazach Grm. zlały się dwie odrębne osnowy]. Por. Dz. I **Fodero**. Mr. 162 **Futro**, **Футляръ**. Naruszewicz (u L.) wywodził **Fodrum** z Nm.

Forderung = wymaganie. **Futro** przez zn. podszełki. ♀ **Futrasz** przez zmieszanie ♀ futrowania (karmienia) z furążem. Por. RA. XVII, 32. 77. **Futrusz** z Nm. ***Futterhaus** = dsł. dom do futrowania (karmienia); zakończenie jak w **ratusz**.

♀ **Fojt** p. **Wójt**.

Foksal = miejsce zabaw za miastem. ♀ **Foksal**, ♀ **Fogzał**, ♀ **Wogzał**, ♀ **Wagzał** = dworzec kolejowy, **banhof** WBl. 44—45 || Słw. Eur. bez zmian == Pod dawnym Londynem znana już była w XVI w. wieś **Vauxhall**; w XVIII w. urządzono tam zakład restauracyjny z muzyką, ogniami sztucznymi itd., który trwał do r. 1859; obecnie wieś znajduje się już w obrębie stolicy. Nazwę jej, a zarazem „ogródka“, przenoszono na różne tego rodzaju zakłady gdzieindziej, np. na „**Foxal**“ warszawski za **Stanisława Augusta**; podobnie przenoszono nazwę **Tivoli**, **Prato**, **Wersal** itd. Por. CL. Przeniesienie znaczenia na dworzec kolejowy zdaje się że zaszło w Rosji (Rs. **voksál**). Mr. 370 mylnie objaśnia i mylnie akcentuje wyraz Rs.

♀ **Folajter** p. **Folajtra**.

♀ **Folajtra** a. **Folajter** = hamulec == RA. XVII, 31 z Nm. **Vorleiter** [niby przed + drabina]. Wyrazu tego w moich słownikach Nm. w t. zn. nie znajduję. Może raczej z Nm. **Vorreiter** = forys [dsł. przed + rajtar], niby to, co przed wozem się posuwa. Przeniesienie znaczenia widać też na Nm. **Hemmschuh** (dsł. = trzewik hamujący), Cz. ♀ **prasátko** [dsł. prosiátko], oraz Pols. gw. **furmanek**, **piesek**, **żabka** (nazwy gwoźdźcia na dyszlu) t. p.

Folarda p. **Folusz**.

Folbun = wieniec wierzchni czyli zgrab szybu Łb. 62 == Nm. **Pfuhlbaum** = belka pozioma (w górnictwie) [złz. z **Pfuhl**=poduszka; łożo,

łożysko, podkład + **Baum** = drzewo]. Łb. obok **Pfuhlbaum** bezpodstawnie dodaje **Füllbaum**; takiego wyrazu w Nm. n.

Folejza = widłowate żelazko do ostrzygania szkła (hutn.) O. L. podaje **Folejze** rodz. nijaki == Nm. **Feileisen**, powiada L. Wyrazu tego Sand. n.; znaczyłby on właściwie żelazko do gładzenia [feilen = gładzić pilnikiem + **Eisen** = żelazo].

Folga a. **Folja** = blaszka, listek metalowy itp. || Cz. **folie**. Ukr. **folga**. Rs. **fòlga** (z Pols.) || Wł. **folgia**. Fr. **feuille**. Nm. **Folie** ż. == 'Słc. **folia** ż. = tzn. [z Łc. **folium** = liść]. G znalazło się u nas skutkiem słyszenia joty w wymawianiu Nm., która w pewnych razach brzmi u Niemców jak g, a także pod wpływem ośnowy **folg**-. Zdaje się, że ♀ **Folga** = dźwignia, drąg pod coś podkładany, podstawka jest dalszym rozwinięciem znaczenia **Folgi**, jako podkładu pod coś. Por. L.: „**Folga** jest to rzecz pod drugą podstawna“ (z **Karnkowskiego**). Por. Mr. 159 **Фольга**.

Folga pch. złz. **Fólga** m. = ulga, odpoczynek || Cz. **folk** m., np. „**folk někomu pustiti, dáti**“; **folkovati**. Słh. **bogati** z 4 pp. i **folgati**. Ukr. **fólga**, **folguvati** == Nm. **Folge** ż. = mzn. ma też znaczenia, co u nas; **folgować** rozwinięło znaczenia nie tyle z Nm. **folgen**, ile z przyswojonej już **Folgi**. Por. Mr. 20 **bogati** [nie zgadza się na wywód z Nm.]. Mew. 16 **boga-**. MF. **bogati**. Brl. 48.

♀ **Foliwarek** p. **Folwark**.

Folja p. **Folga**.

Folklor pch. || Słw. Eur. bez zmian == Ag. **folklore** = tzn. [złz. z **folk** = lud + **lore** (= Nm. **Lehre**) = wiadomość; wiedza, nauka; więc razem = wiedza ludowa tj. to, co wie lud]. Wyrazu Ag. po raz pierwszy miał użyć A. Merton w *The Athenaeum* londyńskim 22. 8. 46. Por. *The Journal of American Folk-lore* 1888, t. I, str. 79. *Wiśła* II, 871.

Folować p. Folusz.

Folusz, Folować = pch. złż. **Fularz, Folarda** = ziemia folarska L.
 ♀ **Folusz** = sukno własnego wyrobu.
 ♀ **Folus** = brudas, smoląg. ♀ **Walusz** = folusz. || Inni Słowianie wyrażają słowami, wziętymi z Nm., łatrz **Wałkarz**. || Fr. fouler = (dsł. deptać) folować; foulon = wałkarz. Wł. follare = tzn.; follone = wałkarz. Hp. hollar = folować. Nm. Fuller a. Füller (częściej **Wałker**) = wałkarz; fullen a. füllen = folować; (rodowe Vollmüller). Ag. full = folować; fuller = wałkarz; foil = deptać. 'Słc. fullare, follare = folować; fullaria, fullencium, fullatorium i in. = folusz. Łc. fullo = folusznik, wałkarz. Por. Dz. I Follare. Mr. 159 Folarz. Folarda z Nm. Füllerde = ziemia do folowania Mr. 159 Folarda. Czy niema pomyłki druku w następnym wyjątku z *Przyjac. ludu* z 12. 1. 39, str. 224: „Przy zachodniej stronie Gostynia jest płosa, zwana do dziś dnia folinkami podobno od zabudowanych tam kiedyś foluszków“? Por. ♀ Felisz.

Folwark pch. ♀ **Folwarek, ♀ Folwaryja, ♀ Foliwarek, ♀ Choliwar** || Głż. fórbark. Cz. forberk. Ukr. folwárok. Br. chwaliwá-rak. Rs. fólwverokъ a. fólwvâ-rokъ (Ukr. Br. Rs. z Pols.) = Nm. Vorwerk [złż. z vor = przed + Werk n. (= ♀ werk w zegarze; por. Fajerwerk, Warsztat itd.) = dzieło (stąd też naśladowane nasze działo), coś zrobionego, urządzonego, postawionego: warownia, fabryka itd. Sgm. (XI w.) vorwêrc = dworek, ferma pod miastem lub pod (wielkim) dworem; tutaj nasze pod odpowiada Nm. vor. Por. Mr. 159 Folwark. Brl. 48 Forberk. Pfil. IV, 532. Przejście Nm. r na nasze l jak w alkierz, mularz, Malborg, szmermel itp. z Nm. Erker, Maurer, Marienburg, Schwärmer itp. Por. Pfil. IV, 460. Przejście Nm. e na nasze a jak w bachmistrz, barkmistrz, basarunek, flak, gwa-

rek, rachować itp. z Nm. Bergmeister, Besserung, Fleck(en), Gewerk(e), rechnen itp. Por. Pfil. IV, 402—403.

♀ **Folwarter** = rzadca = Nm. Verwalter = tzn. [złż. z ver = słówko z różn. znaczeniami + *Walter, nieuż. rzeczownika od walten = rządzić, władać]. L i r przestawiono, jak np. w ♀ śmielterny, ♀ Bałtromiej, Rs. kryłosz itp., zam. śmiertelny, Bartłomiej, klirosz. Por. RA. XII, 37.

♀ Folwaryja p. Folwark.

♀ **Folda** = „człowiek trochę lepszy od chłopca, trochę gorszy od pana“ Ap. IV, 192 = Może Nm. Holdem. = wasal, lennik, Sgm. holdo? Por. Cz. holděř = tzn. Słc. holdoš = włóczęga, powsinoga, które mogły powstać z dawnego znaczenia lennik, jak u nas smerda, gbur z dawniejszych nazw (niższego) stanu. Przejście Nm. hnanasze f widzimy w ♀ aftel, barkaft, kafel itp., z Nm. Achtel, Bergrecht, Kachel. Takież przejście mamy w Pols. gw. fce, fto, ftóry, fustka, tfórz itp. z chcę, ♀ chto, ♀ chtóry, chustka, tchórz i odwrotnie: gw. chaworyty, lucht, szlachmyca, słuchy, uchnal itp. z faworyty, luft, szlafmyca, szlify, (b)ufnal. Nazwy stanów wzięliśmy przeważnie z Nm.: król, książę, hrabia (graf), szlachcic, lennik, rycerz itd. Por. Hold. Holdernik.

Foldrować pch. = nastawać, skarżyć; popierać. ♀ **Fodrować** = żądać. ♀ **Fiedrować** = wydobywać (z ziemi na powierzchnię, np. węgle); wspierać. ♀ **Fedrować** = żądać (np. piwa, cenę). ♀ **Faldrowanie** = „stara cecha, zasypanie“ Kg. *Krāk*. IV, 306 [zdaje się, że mylnie objaśniono; raczej = podpora; por. Fantunek] || Cz. fedrovati pch. = popierać i in. Dłż. fodrowaś a. foddrowaś = żądać, wymagać = Zmieszano w wyrazach powyższych dwa (zresztą pokrewne z sobą) wyrazy Nm.:

fo(r)dern, 'Sgnm. vordern = żądać, wymagać, upominać się, pozywać i fördern, 'Sgnm. vürdern = popierać, załatwiać. Co do przejścia Nm. r na Pols. ł, por. ryczałtem, ♀ ruła i Pfil. IV, 460.

Fomfry p. Fanfaron.

Fonf(r)y p. Fanfaron.

Fontań p. Fontaż.

Fontazik p. Fontaż.

Fontaż, Fontań, Funtazik || Nm. Fontange — Fr. fontange m. = ozdoba z wstążek na głowie [od nazwiska panny de Fontanges, kochanki Ludwika XIV]. Por. L. Mr. 159. Bte.

♀ **Föpka** = kieszeń u sukni kobiecej GO. 164 — Nm. ♀ fuppe = tzn. FWb.

Fora = bis, da capo (dw. okrzyk teatralny) || Rs. fōra = tzn. — L. p. t. w. nasuwa Nm. von vorn = da capo, znowu, ale też odsyła do Fura; tam właśnie znajdujemy przykłady: „Dosyć na tę furę“ = na ten raz; „Drugą forą“ a. „Drugą furą“ = drugiego razu, po raz wtóry; „Pierwszą forą“ = za pierwszym razem. Widać stąd, że u nas Nm. Fuhre = wóz (Dnm. före), oprócz wyrazu Fura = wóz, dało jeszcze podniętę do wytworzenia pojęcia raz, krok [niby w zn. jedna jazda, jeden nawrot itp.]. Dnm. ö utrzymało się nie tylko w okrzyku fora, ale i w ♀ fora = wóz Derd. 27. 65. Cz. również nie u, lecz ů (tj. ó): fūra = wóz. Por. Fornal.

Forak = hak u sań (górn.) L. O. — Nm. Vorhaken = tzn. [Złz. z vor- = przed + Hake(n) m. = hak]. Pfil. IV, 485.

Forbot pch. ♀ Chorbot Kg. P. 112 (mylnie w słowniczku = trepki) — Zap. Mr. 160 ma słuszość, szukając źródła wyrazu tego w Hp. farpado = frezłowaty [o pochodzeniu wyrazu tego Dz. I Arpa].

Forczman p. Forszpan.

♀ **Fordaka** = rozporek w spodniach — Nm. Vordecke = kłapa [złz. z vor- = przed + Decke = (deka) pokrywa; kłapa] RA. XVII, 77. Dawniej noszono spodnie z kłapą z przodu, stąd zap. przeniesienie znaczenia z kłapy na pokrywający się nią rozporek.

Fordan, Fordun = rodz. cła. **Fordon** a. **Werdon** = miasteczko nad Wisłą, niegdyś miejsce pobierania cła. **Wiardunk, Wiardunek, Wierdunk, Wierdung, Wierdunek, Werdunek** pch. = ćwierć grzywny (marki) || Cz. věrdunk, věrduněk = ćwierć (grzywny itd.) || Ślc. fertō, fertum, ferdonum, ferdo, firdo itd. = ćwierć marki. 'Sgnm. vierdunc, vierdinc. Nm. Ferding (u L.). Sfr. ferling, ferlin, fertin, fierton. Wł. ferlino. Shp. ferlin. Ag. farthing = halerz; drobiazg — Wszystko to z Ags. feordhung, feordhling [od Ags. feōvor = cztery] = ćwierć. Zdaniem moim wyrazów powyższych nie należy oddzielać; pierwotne znaczenie: cło, grosz celny przeszło na nazwę miejscowości, gdzie je pobierano (porówn. miejsc. Cło, Myto itp.); postać fordan jest odmazurzeniem właściwszej fordon (uczuwanej jako fordān); skorzystano z różnistości postaci Ślc. i Nm., aby rozróżnić znaczeniowo fordon od wiardunku. „Ferto jest część grzywny, dawniej ferdon; stąd weszło w Polszcze wierdunek, słowo, podobne Niemieckiemu dawnemu Vierdung“ Czacki u L. „Podatki poborowe, tj. czwarty grosz, fordan itd.“ Vol. leg. u L. Mr. 160 Fordan mylnie wywodzi. Por. Mag. Farthing. DC. Ferto i in. Dz. I Ferlino. Pr. fil. IV, 557 wiardun(e)k.

Fordun p. Fordan.

Fordygał. „Fordygał z krasną Melampidą stroi kortezy, kiedy w tancie idą“ L. z Kochowskiego. ♀ **Furdygała** = niespokojny, zuchwały; wicherzyciel — Zap. żartobliwy wytwór językowy, w rodzaju (naśladowanego z Lit. imienia własnego):

Świdrygieł, Świdrygało, Świdrygół = trzpiot, figlarz itp. Na postać wyrazu wpłynąć mogły 'Ślc. burdigala, bordigala itp. = sadz (na ryby), oraz Łc. nazwa miasta Bordeaux: Burdigala. Por. Rs. fordybąka, gordybąka=zuchwalec, grubjan.

Fordyment a. **Furdyment**=ławka, kaptur, garda u szabli — Mr. może słusznie wywodzi z Rm., tylko mylną postać Hp. podaje; po Hp. brzmi to, tak jak i po Wł., guardamano [dosł. straż ręki] = kaptur u szabli.

Fordzel p. **Wardziel**.

Forga = kita, pióropusz. || Moraw. forgašit'sa = stroić się; forgačnice = latawica, ciekawska; forgo = pióropusz — Węg. forgó=mzn. pióropusz [forgat = obracać, kręcić; bujać; machać itd.]. Porów. MF. Forga.

Forgocza. „Żrzebiec pierzchliwy nie da w niewiadome nóg opinać forgoce, aż musi“ L. z Kochowskiego. L. objaśnia: pęta — Może w związku z 'Ślc. forga (Fr. forge), a. forgia, forgina, forgium = kuźnia [z Łc. fabrica]; forgire=zajmować się kowalstwem.

Forleg- p. **Flegować**.

Formak = tzn. co **Formyzel**, k. p. — Nm. Formhacken=tzn. [Form = forma + Hacken=hak]. Nm. h niknie tu, jak w Bosak, Pułak (=pół(h)ak), Szturmak itp.

Formyzel, inaczej **Formak**=drażek do czyszczenia oka formy w piecach hutniczych itd. Łb. 64 — Nm. Formeisel = tzn. [Form=forma + Eisel, zdrob. od Eisen=żelazo, więc = żelazko od formy].

Fornal = ♀ furmanek, hak na końcu dyszla, za który zakłada się waga przednia a. naszelniki Łb. i gw.

Fornalik = tzn. O. — Nm. Vornagel = tzn. [zlż. z vor = przed + Nagel = gwóźdź, zwykle u nas

występujący w postaci nal, np. bratnal, (h)ufnal itp.]. Por. RA. XVII, 31. Pfil. IV, 496.

Fornal pch. = parobek do koni; woźnica. ♀ **Fernal**, ♀ **Furnal** (raczej **Fórnal**). ♀ **Fornalka** = furmanka || Ukr. fòrnal, fornàlka = tzn. (z Pols.) || Dnm. fornál = parobek wiejski FWb. (z Pols.) — Mr. 160 nie umie nic pewnego wyrzec. Zdaje się, że wyraz pochodzi od fora, dawniejszej i gwarowej postaci dzisiejszego wyrazu fura (patrz **Fora**); od tego mógł być przymiotnik *forny (w zestawieniu parobek forny), a stąd, na wzór drwał, kowal itp. utworzono fornál. Że Nm. ♀ fornál wzięto z Pols., o tym Frischbier nie wątpi.

Forspan p. **Forszpan**.

Forspag p. **Forszpan**.

Forst p. **Forszt**.

Forszman p. **Forszpan**.

Forszpan, **Forsztman**=stangret, powożący z konia L. Gw.: **Foczman**, **Foczpan**, **Foszpan**, **Fószpan**, **Fuszpan**, **Foszman**, **Forszpan**, **Forszman**, **Fórszpan**, **Forspan**, **Fórczpan**, **Forspag** = zaprząg, podwoda; woźnica — Nm. V orspann = zaprząg, podwoda [zlż. z vor = przed + spannen = mzn. = zaprzęgać]. Wyraz furman wpłynął na pojawienie się u nas m zam. p. W postaci forspag zap. odbił się wpływ wyrazu zaprząg.

Forst a. **Forszt** pch. i zlż. = dyl. ♀ **Forzty** lm. = dyle; podłoga. ♀ **Foszty** lm. = deski || Cz. foršt(n)a = dyl; forštovati=taflować; myśle że tu należy i Cz. fošna = dyl (i że nie ma związku z Nm. Pfoste, jak chce Mr. 160 p. w. Fošna) — Nm. Forst=las (pilnowany); Forstholz = drzewo budowlane [zlż. z Forst + Holz = drzewo (ścięte)]; Forstwand = ściana z dylów, desek [zlż. z Forst + Wand=ściana]. Myśmy wzięli tylko pierwszą część złożonych wyrazów Nm. [Pochodze-

nie Nm. Forst patrz pod Fešter].
Mr. 160 mylnie objaśnia.

Forsztan = kamień przed piecem hutniczym L. $\equiv$ Nm. Vorstein = tzn. [złz. z vor- = przed + Stein m. = kamień].

Forsztat, Fursztat, Furstat, Półfursztat = rodz. tkaniny. W słowniku O. mylnie podano Furstar zam. Furstat (str. 327). || Szcz. ferštat = tzn. $\equiv$ „Z Nm. dw. forstat, vorstat = rodz. sukna“ Brl. 47 p. w. Ferštat. GW. ma tylko Forst = tkanina jedwabno-wełniano-lnianą, rodz. arasu. Do nas wyraz dostał się zap. z Czech.

Forszter p. ♀ Fešter.

Forsztman p. Forszpan.

Forsztos p. Furstus.

Fortel pch. złz. || Słc. fortiel. Cz. fortel pch. $\equiv$ Nm. Vorthail = korzyść [złz. z vor- = przed + Theil = część, więc niby „część przednia“]. Zdaje się, że wyraz dostaliśmy z Czech, bo już w Cz. znaczenie jego z *korzyści* przechodzi na *figiel, podstęp*, Por. L. i Pfl. IV, 533.

Forut = forszus, zadatek (górn.) L. $\equiv$ Dnm. vörut = z góry, wcześniej (= Nm. voraus). Przy słówku Dnm. domysłano się rzeczownika lub czasownika; por. Fory (w grach) z Nm. vor- = przed itp.

Forysíc = 1, ordynans, żołnierz na usługach oficera 2, woźnica. **Forys** = dw. forytarz (k. p.) || Cz. forejšíc = ordynans $\equiv$ Nm. Fourierschütz = ordynans [złz. z Fourier = furjer (z Fr. fourrier, patrz Fodrum) + Schütz(e) = strażnik, strzelec]. Zdaje mi się, że forys jest zdrobn. od forysic. Byćby mogło jednak, że forys jest zdrobn. od forytarz, por. Pfl. IV, 533. W żadnym razie jednak nie pochodzi ze 'Sgnm. voreise = uczestnik turnieju, jak chce Mr. 160 Forys. Por. Forytować.

Forytarz p. Forytować.

Forytować i złz. **Forytarz** = forys; dopomagacz; oskarżyciel || Cz. forejtar = forys Brl. 48 i Kt. Ukr. fores (z Pols.) Rs. forejtor = forys $\equiv$ Nm. Vorreiter = forys [złz. z vor- = przed + Reiter = jeździec (ten sam wyraz, co rajtar)]. Rozwój znaczenia z *jazdy* na *dopomaganie* itd. odbył się u nas i to, jak się zdaje, pod wpływem podobieństwa (w brzmieniu i znaczeniu) z *fołdrować*, k. p.; po Nm. bowiem vorreiter ten znaczy tylko 1, jechać z przodu i 2, przejeżdżać (konia, dla pokazania jego). Co do forysia, patrz Forysíc.

Forzt- p. Forszt.

♀ **Fos** m., ♀ **Foska** ż. = nazwy koni maści lisiej $\equiv$ Dnm. voss = lis (= Nm. Fuchs).

Foszman p. Forszpan.

Foszpan p. Forszpan.

Fosztar p. ♀ Fešter.

♀ **Fota** = fartuszek Huculek O. ♀ **Fota** = fartuch szewiecki. ♀ **Fotka** = zapaska RT. 251 p. w. Zapaska. ♀ **Futawka** = fartuch góralek, noszony zamiast spódnicy O. || Cz. futa = zapaska z grubej tkaniny. Srb. Bg. futa = ręcznik. Ukr. fòta, fòtka, fùta = zapaska wełniana || Rm. fota = 1, rodz. tkaniny 2, zapaska. Hp. futa = rodz. okrycia. Pg. fota = rodz. tkaniny. Ngr. foutas $\equiv$ Tur. fota, futa (z Ar. fota, futa) = 1, rodz. tkaniny indyjskiej 2, fartuszek kąpielowy. Por. Mew. 58 fota. Mt. futa. De. 122 Foutah.

Fotarłę = „bękarcię“ L. (z Reja) $\equiv$ Nasuwają się blizkobrzmiające: Słh. fotiv = tzn. Ukr. fatjò = parobek; fatiw = bęben, dzieciuch. Węg. fattyú = bękart; dzieciuch. Najwłaściwiej może zbliżyć Wł. fottere = futuere i pch. od wyrazu tego. L. myśli, że z Wł., ale wyrazu Wł. nie podaje.

Fotel p. Fałdysztor.

Foza a. Fuza = moda, kształt L.
 = Wł. *foggia* = moda [z Łc. *fo-vea* = dół, dołek, więc forma, w której się coś odlewa, jak Wł. *cavo* = 1, dół 2, forma, Gr. *týpos* = 1, od-cisk 2, kształt (typ) Dz. II. a *Foggia*].
 W 'Ślc. jest z Wł. urobiony wyraz *fogia* = moda, ale jest także *foza* = rodz. ozdoby w ubraniu („*vox italia*“, mówi DC.); zap. z tego 'Ślc. poszła nasza Foza, bo Wł. *foggia* dałaby u nas raczej *foża*.

Fójt p. Wójt.

Pólg p. Folga.

Fracha p. Fraszka.

Frabuga p. Framuga.

Frajbiter a. Frejbiter = korsarz
 = Nm. *Freibeuter* = tzn. [zlż. z *frei* = wolny + dw. *Beuter* = zbój; por. *Bitunek*].

♀ **Frajkury** lm. = ochotnicy woj-skowi. „Przystać do frajkurów“ Ap. I, 66 || Śrb. *frajkor* a. *vrajkor* pch. = Nm. *Freicorps* = Nm. *Freicorps* = oddział ochotni-czy, partyzancki [zlż. z *frei* = wolny + *Corps* (z Fr. *corps* = ciało = kor-pus, to zaś z Łc. *corpus* = tzn.) = korpus. Por. ♀ *Armikuł*].

Framboga p. Framuga.

Frambuga p. Framuga.

Framuga, dw. Frabuga, Fram-boga, Frambuga pch. || Cz. dw. *prampouch*, dziś *rampouch*. Rs. *framuga* = Szwedz. *fram bog* [zlż. z *fram* = przed + *bog* = łoż-patka (zwierzęcia)] = ramię; *fram-byggnad* = wykusz. Mr. 160 nie-potrzeźnie oddziela *Frambnga* od Rs. *framuga*; tmż. 281 *Prampouch*. Pół. IV, 533.

♀ **Framuszką p. Faramuszką.**

Framza p. Fręzla.

Franca, dw. Francuza ż. pch. „Od ich (Francuzów) narodu, na wiecz-ną hańbę, przymiot, francą ludzie na-zwali“ Oczko, wyd. 1881, str. 6. || Ślc.

francúzka nemoc. Cz. *francouze* lm. Śrb. *frenga*, *frenka*, *frenjak*, *vrenjga*, *vrenjak*. Ukr. *franciu-watyj* = francowaty. Br. *prancy*, *francy* lm. Rs. *frenčjugi* lm. (Dal n.) || Nm. *Franzosen* lm. (dsł. *Francuzi*). Rum. *frant* (czytaj *franc*). 'Ślc. *mal(a) de franczos*, *malafra-nczos*, *mal franzoso* = I choroba i nazwa z zachodu przyszły; wyrazy nasze powstały pod wpływem 'Ślc. i Nm. Przypisywano Francuzom roz-szerzenie tej zarazy we Włoszech, w końcu w. XV i stąd ochrzczono ją mianem „*morbus gallicus*“, „*mal fran-zoso*“ itp. (por. u nas „*francuski galik*“ L.). Szczegóły o różnych na-zwach choroby patrz w *Jacoba Curio-sités de l'histoire des croyances popul.* 1859 str. 268–271; tam na str. 321–22 przytoczone są tytuły dzieł le-karskich z końca w. XV, w których po raz pierwszy wyżej podane (a przez DC. nie zanotowane) nazwy 'Ślc. się pojawiają. Co do *Frank*, *frank*, *Francja*, *Frangistan* itp. patrz *Mew.* 58 *frong*. M. 30. Mt. *frénk*. Kge. *Frank*.

Francuza p. Franca.

Francuzy p. Frejki.

Frاندzla p. Fręzla.

Frant pch. = „najstarszy typ aktora komicznego w Polsce, rodzaj błazna, komedjant i śpiewak wędrowny“ Windakiewicz w *Bulletin Akad.* krak. 1893, luty; później = filut, ale Mączyński podaje jeszcze znaczenie „*sodalis*, towarzyszy biesiadniczy“ L. W gwarach przechowuje się pierwotne znaczenie: „*żartowniś*; *oszust*“ GO. 164; ♀ **Frantowski** = wesóły, świec-ki (np. o pieśni) *Atm.* VI, 117; *Na dziś* I, 306; ♀ **Frantówka** = pieśń światowa; bajka, facecja *Psk.* 131. GO. 164. Dd. 136; ♀ **Franty** „*bzdu-ry*, *głupstwa*; *wykrety*“ Kg. *Krak.* IV, 307. Por. ♀ *Béstefranty* || Cz. *franta* m. = człowiek wesóły, fig-larz; głupiec. Ukr. *frant* = wytwor-niś; chytrzec. Rs. *frant* = wytwor-niś = Zap. Nm. *Freund* = przy-

jaciół, por. Beštefranty. Por. JA. III, 214—15 (inny wywód).

Frant- p. **Frant**.

Frasunek, dw. **Fras**, **Fresować**, **Fresunk** pch. i złż. || Cz. fresuňk = troska, zgryzota; fresovati se frasować się. Ukr. fras = gniew, uraza; frasunok a. prasunok = frasunek i in. — Nm. fressen = żreć; sich das Herz abfressen (= dosł. serce sobie odgryzać) = martwić się. Zap. wyrazy dostaliśmy przez pośrednictwo Czechów. Por. Mew. 58. MF. Fras. Co do przejścia znaczenia, por. zgryzota, gryźć się; żreć i żał; Srb. Bg. jad = smutek; Srb. jadovati = martwić się.

Fraszka pch. ♀ **Fracha**. || Słc. Cz. fraška = tzn. Ukr. fraszka = tzn. (z Pols.) || Fr. frasque = wybryk, figiel (z Wł.). — Wł. frasche lm. = bagatela, dzieciństwo [frasca lp. = gałązka i in. zn., może z Łc. virere = zielenić się, przez *virasca. Por. Dz. I, a Frasca]. ♀ **Fracha** tak się utworzyło, jak flacha, kluchy, piachy itp. z flaszka, kluski, piaski. Por. MF. Fraszka. Miklosich zalicza tu i Słh. fraška = drobne węgle kowalskie; ale Mr. 160 wywodzi to z Wł. brascia = żar.

♀ **Frąbije** lm. = taśmy u torby. ♀ **Frombija** = fręzla || Ukr. frembija = sznur u zapaski — Słc. frumbie = sznury u torby, tornistra [z Rum. frâmbie = fręzla; frimbie, fringhie, franghie ż. = sznur, powróż; co do pochodzenia, patrz Fręzla]. Por. RA. XVII, 8.

Frejbiter p. **Frajbiter**.

♀ **Frejdka** = rodz. polewki. ♀ **Frydka** = rodz. potrawy — ?

Frejki a. **Francuzy** lm. = rodz. ziemniaków Ap. VIII, 257. Pfil. IV, 195 — ?

♀ **Freła** p. **Fujara**.

♀ **Fremużnica** p. **Faramuszk**.

Fres- p. **Frasunek**.

Fręzla p. **Fręzla**.

Fręzla, **Frędzla**, **Frandzla**, dw. **Framza**, **Frandza**. ♀ **Frędzel** m. **Ffrancze** Bib. War. LIII, 244 (z r. 1394) || Słh. franža = fręzla; pranč = warkocz. Ukr. frenzel m. = fręzla (z Pols.) || Fr. frange, Wł. frangia, Hp. franja, Rum. franghie = tzn. (por. ♀ **Frąbije**). Nm. Franse = tzn. — Do nas wyraz dostał się z Nm.: Framza z Nm. Franse, a Fręzla z Nm. zdrob. Fransel; Nm. z Rm. [Rm. zaś podobno z Łc. fimbria (przez *frimbria) = włókno; fręzla]. Por. Dz. I Frangia. Mr. 161 Franza i 281 Pranč. Pfil. IV, 533.

Froklarz zapisuje tu dla tego, że mylnie tak stoi u O., zamiast Froktarz, k. p. w L.

♀ **Frombija** p. **Frąbije**.

Fros = „kąty w górze między nadciosem wierzchnim, a odciosem bocznym“ Łb. 65 — Może Nm. Frass = mzn. to, co wyżarto, zżarto (od fressen = żreć, skąd frasować); albo Dnm. fröse, fräse, frese = (dosł. fryza) coś pokarbowanego, sfałdowanego.

♀ **Fruhaniec** = gościniec bity GT. 132, 161, a za nim RA. X, 278.

♀ **Furhaniec**, ♀ **Furmaniec** = tzn. O. — Nie znajduję ani w innych źródłach, ani w innych językach wyrazów powyższych. Może jakaś pomyłka w GT.?

Fryc = nowiejusz pch. ♀ **Fryc** Ap. II, 247. ♀ **Frycowiny** = frycówka. ♀ **Fryka** figiel; lanie. Może dw. **prycować** (Kolberg *Krak. I*, 375 z r. 1564) ma z tym związek? — Nm. Fritz jest zdrobnieniem imienia Friedrich = Fryderyk, ale w Nm. nie ma znaczenia nowiejusza; w innych językach Słw. również wyrazu fryc nie spotykamy. Przypuszczając należy, iż liczne wśród nas osadnictwo niemieckie i stosunki handlowe statkami z Gdańskiem zapoznały nas z bardzo u Niemców pospolitym

imieniem Fritz, które przeniesiono na nowicjusza wogóle, tak jak imię Kuba, Hauryło itd. na inne pojęcia; z obyczaju flisowskiego naśladowano frycówki w innych rzemiosłach i zawodach. Zdaje się, że wyraz fryka utworzył się z frycówka, podobnie jak laga z laski itp. Dr. F. S. Krauss (listownie) nasuwa wywód z Nm. frozeln [z Fr. frotter = nacierać (froterować); bić itd.] = tzn. i wspomina o Nm. hänseln = tzn. Ponieważ Kge wyprowadza ten ostatni wyraz nie od Hanse = hanza, lecz od Hans = Jaś; głupiec, fryc, nasuwa się więc paralela do fryca. Brakuje tylko wiadomości, czy gdziekolwiek w Niemczech Fritz oznacza głupca, nowicjusza, jak Hans.

Fryc- p. Fryc.

Frydrygans p. **Fidrygans**.

Fryka p. Fryc.

Fryma = szrubka inżynierska Łb. 65 Nm. Pfriem m. = tzn.

Frymark pch. i złł. Fyrmarcyc się = zamieniać się || Cz. frejmarčiti , frajmačiti = handlować, mieniać się; Cz. dw. frajmark = zamiana Nm. Freimarkt m. = wolny rynek [złł. z frei = wolny, por. $\text{Frajbiter} + \text{Markt}$ = rynek, z Wł. mercato = rynek (Fr. marché), to zaś z Łc. mercatus m. = handel; rynek]. Nm. ei przeszło na y z Dnm. wymawiania tej zbitki jak i, jak w bigos, capstryk, forytarz, gmina i in. Por. Pfl. IV, 418—19.

Frymusny p. **Faramuszka**.

Frytały = potrawa z jaj O. Zapisuje się dla poprawienia pomyłki druku u O.: ma być frytaty, u L. Frytata.

Fryz p. **Bryż**.

Fuca, Fucka = bryja, kaszka Cz. fuca = kluska z młodziwa. Słc. fučka = kaszka z ziemniaków.

Fugilert = ptaszyniec O. Nm.

Vogelherd = gumienko, gaik na ptaki [złł. z Vogel = ptak + Herd = ognisko itd.]. Por. Mr. 162.

Fuj p. **Fi**.

Fujar p. **Filar**.

Fujara pch. $\text{Fulara, Fújára, Fúira, Frela}$ || Słc. fujara pch. ; furola = tzn. Mor. fujara . Srb. frula . Ukr. freła, frela , fłojara, fłojera || $\text{Rum. fluer, fluera}$ = flet, fujarka; fluer = grać na dętym narzędziu, dąć RA. XVII, 8 uważa formy Rum. za źródło naszych. Bezpośrednio Fujara i in. pochodzą ze Słc. , a Frela z Ukr. ; pośrednio zaś, myślałbym, że początkiem wszystkich postaci powyższych jest Węg. furolya = dudka, fujarka, od Węg. fur = wiercić, świdrować, pnia bardzo w języku Węg. rozgałęzionego i wyjaśniającego znaczenie piszczałki, jako dudki wywierconej; Węg. wyraz furolya mógł ulec łatwej pomiedzy płynnymi przedstawce zgłosek, czego zdają się dowodzić Mor. fujara i Słc. furola , obok Słc. fujara . Por. Mr. 161 Frula , 162 Furola . Mew. 58 frula .

Fúira p. **Fujara**.

Fújára p. **Fujara**.

Ful = pełno; pełen, np. „Skorupka ful pieniandzy“ GO. 136. „Uniego ful wsześciego“ Dd. 79. „Ful miech sliw“ $\text{Nadmorski Kaszuby 153}$ Dnm. full (= Nm. voll) = tzn.

Fulara p. **Fujara**.

Fularz p. **Folusz**.

Fura p. **Fora**.

Furaż p. **Fodrum**.

Furda || Ukr. furda = fraszka (z Pols.) $\text{Różne się nasuwają słoworody: 1) Mr. 162}$ wspomina Słc. furda = rodz. ozdób 2) W Mt. 62 znajdujemy Tur. forta = gadanina; z wyrazem tym Miklosich zbliża Rum. furda , nie podając znaczenia; w słowniku Rum. Barcianu wyraz ten objaś-

niono: włosie, sierść do wypychania, napychania. Może więc wyraz Rum. furda w takim zn., jak nasze wyrażenie „rzecz funta kłaków nie warta“, do nas przeszedł. Miklosich zbliża jeszcze z Tur. forta: Słc. furták = żartowniś i Srb. vo(r)tati = żartować 3) MtN. 127 znajdujemy wyraz Tur. (z Pers.) churdé = mały; żdźbło, rzaska, z którym autor zbliża Srb. furda, ale tego wyrazu nie objaśnia, a słownik Karadżycza go n.; z przykładu u Miklosicha zdaje się, że = żdźbło, trzaseczka.

♀ Furdygała p. Fordygał.

Furdymment p. Fordymment.

♀ Furhaniec p. ♀ Fruhaniec.

Furjer p. Fodrum.

♀ Furmaniec p. Fruhaniec.

Furnal p. Fornal.

Furstus, Forsztos, Forsztus = opłóczki, ruda, którą mają płókać Łb. i L. = Nm. Vorstoss [złż. z vor = przed + Stoss = mzn. (stos) kupa].

Furs(z)tat p. Forsztat.

♀ Fus = włos w wąsach. ♀ Fusy lm. = wąsy = Cz. fous = zarost (nad ustami i na brodzie), obok vous = Pols. wąs. Przysłowie szląskie: „On ma pięć fusów w siedmiema rządkami“ *Wiśła* II, 310, n° 1083, również z Cz. zdaje się być wziętym: „Má tři fousy pěti řady“; Kt. objaśnia, że się przysłowie Cz. stosuje do gołowąsów; czy się nie myli?

Fus p. Fuz.

Fusberta = rodz. dw. broni = L. podaje Nm. Faustbarte [złż. z Faust = pięść + Bart = patrz Barta] = dsl. barta pięściowa; wyrazu tego słowniki Grimmów i Sandersa nie podają i dla tego słusznie G. Korbut Pfl. IV, 416 dodaje pytajnik.

Fusspan p. Forszpan.

♀ Fuśnica p. Fuz.

♀ Futawka p. Fota.

♀ Futek = dudek RA. VIII, 173 = Może w związku z Mor. fouti = fukać.

♀ Futer p. Fodrum.

Futer p. Futor.

♀ Futerał p. Fodrum.

♀ Futor, ♀ Chutor pch., dw. Futer || Rs. chutorъ = Ukr. futor a. chutor = tzn. [Szafarzyk uważał Srb. hatar za Celt. MF. zbliżał wyraz ten z futorem i wywodził z Węg. határ = granica, miedza, łącząc i Ssrb. kotar = okolica. Mr. 45 oddziela futor od wyrazów powyższych i szuka dlań źródła w Sgmn. huntari = wieś, okrąg. Mew. 91 nie łączy już chutoru z kotarem i dodaje: nasuwają Tur. (Ar.) kutr = okolica; kawał ziemi, pole. Mówi zap. o M. 30, który ten wywód podaje. Zbliżenie z Nm. guter (?) jest bezpodstawne Ksy. V, 45].

Futr- p. Fodrum.

Futrować, Wyfutrować = wy- myślać, łąać, besztuć || Nm. futtern = kłąć, piorunować, por. AV. 84 = Fr. foutre, Łc. futuere. „Futrować“ = kłąć Fr. wyrazem „foutre“.

Futrusz p. Fodrum.

Fuz a. Fus pch., często w lm. || Ukr. fuz a. fusy lm. (z Pols.) = G. Korbut (Pfl. IV, 441) myśli, że z Nm. Fusel = lura, męty itd. Lecz że wyraz Nm. jest niedawny (podobno z Rm.: Wł. Fr. fusile = topiwy) myślałbym, że może wprost z Łc. fusus = lanie, wylew, wzięty u nas z pewnym zróżniczkowaniem znaczenia. Do osnowy Łc. i Rm. fus- (od Łc. fundo = leje) należy też i Fuśnica = woskolejnia Kg. Maz. III, 6 (z XVI w.); por. Słc. fusorium = mzn. miejsce, gdzie się coś topi; Fr. fuser = topić się, rozpuszczać się. Nm. Fusel mamy w niedawno przy-

jętym wyrazie **Fuzel** = wódka śmierdząca, odwódek O. Por. Mr. 162 Fuz.

Fuza p. Foza.

Fuza = nuta ćwierciowa. Wyraz, używany w dw. dziełach muzycznych Łc., Wł., Nm. — 'Słc. fusa = tzn. [zap. od 'Słc. znaczenia wyrazu fosa (wziętego z Łc. fusus = wrzeciono) = wrzeciono (Fr. fusée), przez podobieństwo kształtu.

Fuza = szybko L. — Może w zn. tak prędko, jak trwanie fuzy = nuty ćwierciowej, niegdyś zwanej 'semiminima' (= pół najmniejszej), więc bardzo krótkiej, szybkiej. Podobnej przenośni tego wyrazu w innych językach nie znalazłem.

Fuzel p. Fuz.

Fuzja. Fi(u)zyljer || Cz. fizilirovati = rozstrzelać (Fr. fusiller). Ukr. fùzija = tzn. Rs. dw. fuzèja = tzn.; fuzelèr = muszkietier || Nm.

Füselier = muszkietier; fusillieren = rozstrzelać; 'Słc. fusillus = strzelba — Fr. fusil = strzelba; fusilier = muszkietier. [Fr. fusil, Wł. focile a. fucile = krzemień, z Łc. focus = ognisko; wyraz ten w 'Słc. znaczy już i ogień. Przejście znaczenia takie, jak w Nm. Flinte (= flinta) z Flint = krzemień; por. ♀ Skalkówka = strzelba z krzemieniem, w przeciwieństwie do ♀ Pistonówki, strzelby z pistonami a. kapiszonami]. Fr. l na końcu, brzmiące jak j, robiło wrażenie Fr. *fusie, stąd forma nasza, zam. *fuzyl. Fi- w Fizyljer z Nm. wymawiania ü prawie jak i. Por. Dz. I Fuoco. Mr. 162 Фyзeя. Por. Pfil. II, 247.

♀ Fyfka p. Faja.

♀ Fylezer p. Felczer.

♀ Fyrłać p. Kwirl.

♀ Fyrmacyć się p. Frymark.

G.

Gabie (zap. = Gabje) blp. „Kule przedziurawiły gabie i porwały liny“ Niemcewicz Lpf. VII, 173 || Rs. gabionъ = kosz, napełniony ziemią, dla zasłony ludzi od kul || Sfr. caive, Nfr. cage = klatka Hp. Pg. cavia — Wł. gabbia (a. gaggia) = klatka; kosz masztowy i in. [z Łc. cavea = mzn. klatka, kosz]. Por. Dz. I Gabbia. Mt. 62 gabja myśli że wyraz nasz z Tur. gabja = kosz masztowy. Toż Pfil. I, 463.

Gablotek L., Gablotek a. Gablotek O. = deszczułka, przybita do ściany, żeby na niej co postawić L. **Gablota, Gablotka** = pulpit, szkłem pokryty, do umieszczania przedmiotów (na wystawach) Ust. —

Może w związku z Wł. gabbia = klatka?

♀ **Gacek** = nietoperz. ♀ **Gacopyrz** a. ♀ **Gacopierz**. Może tu należy ♀ **Giecak** a. ♀ **Kiecak** = chróściel || Słc. hacier = nietoperz (z Pols.?). Ukr. gacyk, gacok (z Pols.) = 1, nietoperz 2, chróściel — Może z Nm. Kauz = sówka, a. może z Nm. gatzen, gätzen = gdakać itd.? Nm. ♀ gatzvogel = sroka. ♀ **Gacopyrz** jest wytworem mieszanym z ♀ gacek + nietoperz. Pfil. I, 155. RA. XVII, 32. Por. Pols. giec giec! = naśladowanie odgłosu biegania Pfil. IV, 275.

Gach pch. ♀ **Gach** = zając samiec || Ukr. gach = błazen (z Pols.)

== Nm. *Gauch* mzn. = kochanek; kawaler GDW. IV¹, 1527 c (pierwotnie = kukulka samiec). Wywód ten podał już L., wprawdzie obok Nm. *Geck* = głupiec, błazen. Bge VI, 279, Mr. 163 i Pfl. IV, 533 mylnie, zdaniem moim, wywodzą od Nm. *Geck*; Nm. *Gauch* i formą i znaczeniem bliższym jest wyrazu naszego. Nm. *au* często przechodzi w Pols. a, np. bawelna, bukszpan, małpa, rabować itd.; por. Pfl. IV, 416—417. ♀ *Galan* mogłoby wprawdzie skrócić się na *gach*, jak *Jan*, *kleryk* itp. na *Jach*, *klech(a)*; ale wtedy tylko musielibyśmy tego źródłosłowa szukać, gdybyśmy nie posiadali prostszego.

♀ *Gacop*- p. *Gacek*.

♀ *Gafle* lm. = widły == Nm. ♀ *gaffel* ż. (= Nm. *Gabel*) = tzn. Por. Pfl. IV, 372.

Gagat pch. || Słw. i Eur. bez zmian == Gr. *gagátēs* = tzn. Przejście znaczenia na pieszczoszka, jak w *brylant*, *cacko*, *perła*, *perłka* itp. Por. *Agat*. Miasta *Gaga*, od którego nazwa Gr., według Siennika, pójść miała, nie znalazłem w dostępnych źródłach. Por. Mr. 163 *Γαγάτῃ*. Dzisiaj *gagat* nazywają z Angielska dżetem.

Gaj pch. złż. ♀ *Gáj* = 1, krzak 2, drzewo wogóle 3, drzewo owocowe. ♀ *Gaik* a. ♀ *Maik*, ♀ *Nowe latko* = ludowy obchód wiosenny. ♀ *Haić* = mitrzyć, przeszkadzać. ♀ *Haić się* = mitrzyć się. ♀ *Zahaic* = zawalić, zająć czymś. ♀ *Hailka* = zabawa i pieśń wiosenna || Słc. Cz. *háj*; *hájiti soud* = sąd *gaic*, *zagaiać*. Glż. *haj*. Dłż. Słw. Słh. Srb. *gaj*. Ukr. Br. *haj* || Słc. *gagio*, *gagium*, *gajo*, *gajum* = las (głównie królewski itp.). Sfr. *hayer* = ogrozić; Fr. *haie* = płot; La *Haye* (miasto) = Hl. *Haag* = Sgnm. *hege* = zagroda (por. *Płock*). Lit. *gójus* = *gaj* (z Pols.) == Nm. *Hag m.* = płot; zagroda; Sgnm. *hae*; ♀ *Pala-*

tyn. gai = zagroda; Nm. *hegen* = ogrozić; strzec; das *Gericht hegen* (dśl. = sąd ogrozić, szrankami otoczyć) = sąd sprawować, odbywać. Por. Mew. 59 *gaj*. Pfl. IV, 518. Btrge VI, 279. M. 31 (mylny wywód z Hb.). Formy z h są wzięte z Ukr.

Gajda, częściej *Gajdy* lm. pch. = dudy L. i gwar. ♀ *Gajdzice* lm. = tzn. Przez przeniesienie znaczenia: ♀ *Gajda* = 1, niezgrabiasz, niepoń, podobnie jak *cymbał*, *duda*, *trąba* itp. 2, z powodu podobieństwa do dud: ♀ *Gajdy* = spodnie (na Litwie wąskie spodnie nazywają *dudkami*) 3, z tegoż powodu ♀ *Gajda* = noga, nożysko (por. ♀ *duda* = kość) 4, = rozsocha, oraz 5, = żerdka od kołyski polnej. ♀ *Gajdos*, częściej ♀ *Gajdos* = dudarz (co do formy por. *bandos* i Słc. Mor. *gajdos*); niedokładnie objaśniono RA. XVII, 8. ♀ *Gajgi* zam. *gajdy* Kg. Pozn. V, 148 przez doprowadzenie pod lepiej widocznie znany wyraz Nm. *Geige* = skrzypce. || Słc. *gajdy*, *gajdice* lm. = dudy, kobza. Cz. *kejda*, częściej *kejdy* lm. Słh. Srb. *gajde*; *kajda* = nuta. Bg. *gajda*. Ukr. *gajda* = dudka; *gajdy* lm. = dudy. Mt. mylnie zbliża Rs. *ajda* = nuże! || Węg. *gajdol* = dudzić; Mt. podaje nadto *gajde* = dudy. Ngr. *kaida* == Tur. *gajda* a. *kajda* = dudka, fujarka. „Węgrzy rozpowszechnili ten wyraz Tur.“, powiada Mt. Por. Mew. 60 *gajda*. Do nas zap. przez Słc. M. 31 zdaje się mylić. Por. *Gajdaki*.

♀ *Gajda* p. ♀ *Kajda*.

♀ *Gajdos* p. *Gajda*.

♀ *Gajdy* a. ♀ *Gajdaki* = ziemniaki || Ukr. *gajda* = ziemniak == Niewątpliwie nazwa wzięta z powodu jakiegoś podobieństwa ziemniaka do dud, lub jakiejs ich części (patrz *Gajda*); por. inne nazwy: *rożki*, *roz-kule*, *sutki* Pfl. IV, 653.

♀ *Gajgi* p. ♀ *Gajda*.

♀ *Gajor* p. ♀ *Gularz*.

♀ *Gajs* p. *Gaz*.

♀ Galas p. ♀ Garus.

Galemon p. Galman.

Galer: „Płótna koleńskiego galeru sztuka“ L. z Gostkowskiego — Może od nazwy prowincji holenderskiej Gielderji, przez Nm. dw. Geller a. Gellern = Nm. Geldern; przymiotnik gellerisch GDW.

♀ Galeta, ♀ Gieleta, ♀ Gielata, ♀ Gileta = sko-piec do mleka. ♀ Giletka = ćwierć korca. ♀ Gielewo = wielki brzuch. ♀ Gielewacz = brzuchal. ♀ Gielewaty = brzuchaty || Słc. geleta, geletka, geletek, gelatka. Cz. ♀ geleta = skopek; geltna, ♀ geltnę = kadź, ceber. Słn. golida = skopek. Ukr. giełeta = l, faska 2, ćwierć korca; giełetiā = skopek; giełka = gula; giełewo = duży brzuch; gieławyj, gielewátyj = brzuchaty, brzuchal || Rum. găleatā = kubel; găleatā (de muls) = skopek (na mleko). Sgnm. kel-lita, gellita, gelta. 'Sgnm. i Nm. Gelte, ♀ gelde, ♀ gölte = ku-bełek, skopek, a także pewna miara. Słc. galeta = kubelek; miara. Lit. gėlda = dzieża; koryto — Mr. 166 Gelatka myśli, że z Gr. kálathos = l, kosz 2, pewne naczynie = Łc. calathus mzn. = skopek na mleko. Mew. 62 geleta powiada: „ciemnego pochodzenia“. Do nas zap. ze Słc.; formy z l z Ukr. Por. RA. XVII, 8. Zdaje się że Ukr. giełewo od podobieństwa brzucha do pękatego naczynia. Mew. 62 oddziela galeta od gelewo.

Galljoty p. Galoty.

Galman, Galmon, Galemon, Galmaja, Galmaj L. || Cz. kalměj, galměj, kalamín. Rs. galměj m. || Fr. calamine. Hp. Pg. 'Słc. calamina. Wł. giallamina. Nm. Galmei, dw. kalmei, gadmei. — Źródłem jest Gr. kadmeia = tzn., skąd Łc. cadmia. Nasze formy: Galmaj, Galmaja wprost z Nm. Galman zdaje się być sld. Pols. Por. Mr. 189 Kalamín. GW. Galmei.

Galosz p. ♀ Kołosza.

♀ Galoty blp. = spodnie. Przez odchylenie: ♀ Galaty. Galljoty L. || Cz. kalhoty, dw. kalioty, galioty — Fr. culotte, częściej blp. culottes = spodnie [od cul = zad, Łc. culus = tzn.]. Por. Mr. 190 Kalhota. Brl. 85 Kalioty. Do nas przez Czechy.

Galsztyn = rodz. witrjolu L. — Nm. Galitzenstein = tzn. [dsł. kamień galicyjski, od Galicji hiszpańskiej]. Por. Mr. 164. GW. Objaśnienie Matzenaura wydaje mi się mniej trafnym od wywodu Grimma. Por. Pfil. 365.

♀ Galus p. Garus.

Gała pch. ♀ Gałuch = rodz. ziemniaka. ♀ Gałuszka nie koniecznie z Cz., jak chce RA. XVII, 32. ♀ Haluszka z Cz., ♀ Haluszka z Ukr. || Słc. haláč = mający wielkie oczy (gały); haluška. Cz. ♀ hálka, haluška. Ukr. hálka, hałuszka (z Pols.). || Węg. galuska, haluska = klusek. Rum. gálcă = gruczół; gáluscă = klusek (Węg. i Rum. ze Słow.) — Nm. Galle mzn. = guz, wrzód; gałka. Por. Mew. 60 galka. Czy tu należy ♀ Galusz RA. III, 370?

♀ Gałaguty lm., a. kury gałaguckie = rodz. kur. — Jest to przekręcenie Nm. nazwy indyka: Kalekut, a. kalekutischer Hahn, niby pochodzący z Kalkuty [patrz co o tym mówi Sand. I, 658]; por. Nm. ♀ kalk(a)un, skąd Rs. kalkunъ.

Gałamaja = basalyk, nieokrzesa-niec L. || Rs. gálmanъ = tzn. — Zap. z Cz. halama = głupiec, bałwan.

Gałda p. Giełda.

Gałga a. Gałka = namiestnik — „U naszych pisarzy wyraz zepsuty z Tat. kałgà = tytuł i dostojność namiestnika chanów krymskich itd.“ M. 31.

Galgan (o człowieku) || Moraw. *galgán* = tzn. Ukr. *gálgan* = tzn. (z Pols.) == Zdaje się, że Mr. 164 słusznie wywodzi z Nm. *Galgen* = szubienica; Nm. bowiem wyraz oznacza też i szubienicznika GW. IV¹, 1171, 4, podobnież jak *Galgen-schwengel*, *Galgenast*, *Galgenstrick* itd. Por. Pfl. I, 137 i IV, 533. Niezwykłym, acz możebnym jest tu przejście znaczenia z człowieka na łachman; por. Nm. *Lump* i *Lumpen*. Por. jednak Pfl. I, 137, gdzie wyrażono twierdzenie, że *galgan* w zn. łachman innego jest pochodzenia. Czy Mor. z Pols., czy odwrotnie? Por. **Golebiter**.

♀ **Gałuch** p. **Gała**.

♀ **Gałwa**, ♀ **Gaławák**, ♀ **Gaławaczek** = gruzel, gruczoł == Moraw. *halva* = gałąź sękowata; gula, guz.

Gamajda = niedołęga. ♀ **Hamajda** (właściwie **Chamajda*, zap. z Ukr.). „Książę *Gamajda*“ w *Jeża Ofiarach* || Cz. *chamajda* = wałkoń. Ukr. *chamajda* = powsinoga, darmozjad (może sld. do „cham“) == Może Gt. *gamaids* = niedołęga. Wywód ten prostszym się mi zdaje od wyprowadzania z Orm. RA. XVII, 32. Por. Mr. 211 Комидъ. Por. Pf. IV, 369. JA. III, 661 Комидъ. Być jednak może, iż *gamajda* jest Pols. W gwarach Pols. znajdujemy *gamać się* = isć powoli, gapiąc się; *gamoń* = gap, cymbał; toż zn. *gamuła*; por. ♀ *gamgać* i ♀ *gamgać się*, Srb. *gambati*. W Cz. pień *ham-* jest obficie rozrodzony: *hamala* = *gamoń*; *hamatý*, *hamati*, *hamák* itd., ze znaczeniem rozlazłości, niedołęstwa. Końcówka w *gamajda* podobna jest do: *bajda*, *grajda*, *kusajda*, *niedojda*, *niedorajda* itd.

♀ **Gamerka** p. **Magierka**.

Gamrat p. **Komora**.

Gamuła = głupiec, *gamoń* L. == Może Nm. *Gähnmaul* [złż. z *gäh-*

nen = ziewać, rozdziawiać + *Maul* = pysk] *gap*; albo może tegoż pochodzenia, co **Gamajda**, k. p.

♀ **Gan** a. ♀ **Śniat** = to miejsce na drzewie ściętym, gdzie było odpnia odrabane == Może ze Słc. *hán* = rodzaj buławy Kt. dod. Por. Pols. *gan* = wierzch wzgórza KSL. 252. Por. **Ganek**.

Gan p. **Ganek**.

Gandziar p. **Andziar**.

Ganek pch. złż. ♀ **Gánek** = 1, miara płótna, mniej więcej cal Skj. IV, 303 2, ulica ogrodowa i in. zn. Może tu należy **Gan** = wierzch wzgórza, ciągnący się pasmem itd. O. KSL. **Gang**. **Kružganek** || Ukr. *gánok* = tzn. Rs. ♀ *gánka* = balas; ♀ *ganka ż.*, *gánok m.*, *gánki blp.* = *ganek*. Br. *gánki blp.* = *ganek*. == Nm. *Gang* = mzn. tzn. *Kružganek* z Nm. *Kreuzgang* [złż. z *Kreuz* = krzyż + *Gang* = przejście, korytarz] = tzn. Por. Mr. 223 *Kružganek*. Pfl. IV, 534.

Gankiel = pewne naczynie hutnicze L. == Może ma związek z Nm. ♀ *gangel* = nogi kołyski i ♀ *gankeln* = dyndać się, kołysać się. Por. *gankeln*, *kankeln* GW.

♀ **Ganta** = toż co *drugubica* (rękopis Osipowicza), == Nm. ♀ *gantinn* - *jagdnetz* FW. = rodzaj sieci [z Lit. *gantine* a. *gantinis* = *drugubica*].

♀ **Gándziara** p. **Andziar**.

Gap pch. ♀ **Gapa** pch., ♀ **Glapa** = wrona. == Nm. ♀ *gapen* = ciekawie patrzeć i słuchać z gębą otwartą Dt. Por. GW. *gaffen*. Mew. 60 *gap* Pfl. IV, 534. Mr. 29 *gap* bez potrzeby szuka źródła w Skd. ♀ **Glapa** pod wpływem Nm. ♀ *glaffen* = ♀ *gapen*.

Gapel pch. = kołowrot konny Łb. 70 == Nm. *Göpel* = tzn.

Gara pch. = dziura wyciosana; fuga L. || Ukr. *gàra* = felc, rowek;

garuwaty = felcować, robić rowek
 — Może Rum. *gaură* = dziura, otwór, luka; dół itd. Wywód ten podał dopełniacz 2 Lindego. Może przez Ukr.? Por. **Q Gawra**.

Q Garagola = ziemniak — Ukr. *garagòla* a. *garabòla*. Patrz **Barabola** i por. Pfil. IV, 652 (mylny wywód).

Q Garanż p. **Haramza**.

Q Garażdżić = broić, srożyć się. Lpf. XII, 470. — Słc. *garazd*, Mor. *garazda* = człowiek niespokojny. Moraw. *garazdit'* = broić, dokazywać.

Q Garażyja p. **Haramza**.

Garbuz p. **Arbuz**.

Q Garda = naszyjnik Huculek z monet WH. 43. 89. 91. — Ukr. *gàrda* = ozdoba, klejnoty.

Gardzina = zap. bohater JA. XIV, 183. Pfil. IV, 585. **Hardzina** L. — Niewątpliwie przekład fonetyczny Cz. *hrdina* = bohater, również jak **Q gardy** = wymyślny (w jedzeniu, o bydlętach), rzadziej = hardy, z Cz. *hrdý*.

Garlic się = gniewać się, narzekać. — Cz. *hrdliti se*, częściej *hrdlovati se* = kłócić się, swarzyć się.

Garlina ma być = rodz. liny Lpf. VII, 176. Nie wiem, skąd Mr. wziął to znaczenie; O. ma „*Gar(d)lina* = snop prostej słomy, kłóc, wiązka trzcinny“. W tymże słowniku znajduje się „**Gierlina** = kul, pęk“ — Należy zbliżyć wyrazy te z **Garować**, **Garuga** i **Gary**; być może, iż **Garlina** w zn. liny brzmi raczej **Gierlina** i = Nm. *Gehre* a. *Gehrleine* [patrz **Gary**]. Por. Wł. *gherlino* = rodz. liny okrętowej.

Q Gármistrz, **Q Gármester** = właściciel niewodu, „mistrz od niewodu“. Dd. 136 pisze „gormnistrz“ (właściwie **gármistrz*) — Nm. **Q garnmeister** = właściciel niewodu zimowego [złż. z *Garn* = nici;

niewód + *Meister* = mistrz, pan]. Por. FW. *Garnmeister*, *Fischermeister*.

Garować = dać bokiem w żagle (o wietrze) L. „*Na garugę isć*“ = płynąć, mając wiatr z boku L. — Mr. 165 zbliża Hl. *geeren* = biec ukośnie; *geer* = żagiel ukośny; *gieeren* = płynąć ukośnie. Por. Lpf. VII, 176 p. w. *Garlina*. Por. **Gary**. **Garlina**.

Garuga p. **Garować**.

Garun p. **Gary**.

Garus pch. = rodz. polewki. Zap. tu należą: **Q Galus** i **Q Galas** = tzn. **Q Zagarusić** = zapodziać; zamętu narobić. Por. RA. XVII, 32. 77. || Może tu należy Słc. *harušiti* = lajać. || Sfr. *boire carous* = pić do upadłego. Ag. *carouse* = hulanka — Kolberg nasunął w *Krak*. IV, 307 Nm. *garaus*, nie wyjaśniając bliżej zestawienia z potrawą i mając na oku **Q zagarusić**. Zdaje się, że i nazwę polewki wywieść należy z Nm.: Nm. *garaus* = zupełnie, a jako rzeczownik = mzn. 1, koniec, kwita, ostatnia zguba 2, dzwonienie po miastach o pewnej godzinie na koniec dnia (gaszenie świateł); stąd np. u H. Sachsa wyrazy: *Garausglocke* (dzwon „garausowy“), *Garauszeit* (chwila „garausowa“); w Norymberdze dziś jeszcze **Q gares** = dzwon wieczorny GW. p. w. *Garaus*, str. 1331, 5 a. Być więc może, iż i u nas *garus* oznaczał niegdyś wieczór, a **Q garuśnica** wyrażała wieczór i że z czasem zmieszano jedno z drugim, a *garus* zaczął oznaczać wieczór i to co na wieczór jadano. **Q Zagarusić** wyjaśnia się z innych zwrotów Nm., np. „*garaus machen*“ = zgubić (kogoś) itp.

Gary lm. = sznury po obu końcach rei, którymi się podczas hysu żagiel kieruje L. Zap. tu należy **Garun** = 1, postronek z wici 2, takież bat O. — Nm. *Gehre* ż. mzn. = dwie grube liny od masztu tylnego Sand. Por. **Garować**.

♀ Gary p. Kary.

Gas p. Gaz.

Gasztwa, Gasztald, Gasztald,
♀ **Gaszty** lm. = rodz. goździków (roślina) = Może Nm. ♀ **gast**, ♀ **gäst**, ♀ **genst**, p. **genster**, **Ginster** = **genista**.

Gat = „blaszka czworograniasta, którą gwoździe nitują“ L. Czy tu należy **Gatka** = kielich grzybów; błona na łodydze roślin O.? = Może Nm. **Gatt** = dziura; tył. Albo może **Aggad** = klin stalowy, szpikulec, rylec.

♀ **Gatlać** = pomieszać bez ładu
= Cz. **hatlati** = tzn.

Gaur p. Giaur.

♀ **Gawiedź** p. ♀ **Gowiedzina**.

♀ **Gawra** = legowisko niedźwiedzia, matecznik W. Pol. || Moraw. **gavër** = bagno, moczar = Ukr. **gávra** = legowisko niedźwiedzia; nora [z Rum. **gaură** = dziura, nora, pieczara]. Por. **Gara**.

♀ **Gaz**, ♀ **Gas**, ♀ **Gaza** ż., ♀ **Gajs**, ♀ **Gais**, ♀ **Gajś** = nafta, ♀ **kamfina**, ♀ **kierasina**. = Zdaje się, że na formy z j, i wpłynął Nm. **Geist** = mzn. spirytus (do palenia), a na **gas** pień **gas**-(ić). **Gaz** jest wyrazem, wymyślonym przez van Helmonta starszego († 1644), z przystosowaniem do Gr. **chaos**, jak to sam powiada: „Paradoxi licentia, in nominis egestate, halitum illum ‚gas‘ vocavi, non longe a ‚chao‘ veterum secretum“ GW. p. w. **Gas** 2 b. Wyraz dostał się do nas drogą naukową; patrz L. **Gas**, **Gaz**.

Gazda pch. || Słc. Cz. Słh. Serb. Ukr. **gazda** = gospodarz. || Rum. **gazdă** = gospodarz = Węg. **gazda** = gospodarz, pan; dużo pch. Por. Mew. 61 **gazda**. RA. XVII, 22. Podobno pokrewny z Tur. **chodża** = pan. Por. Mt. **Xodża**. Por. tu ♀ **Chodzaj**.

Gazeta pch. || Słw. Eur. bez zmian
= Najwłaściwszym jest wywód z Wł.

gazzetta = dw. drobny pieniądz, [który za numer dziennika płacono, może od Gr.-Łc. **gaza** (z Pers.) = skarb]. Niektórzy myślą, że z Wł. **gazzetta** (zdrob. od **gazza**) = sroczka, z przeniesieniem znaczenia świegotliwości. Por. Dz. I **Gazzetta**. Mr. 165 **Gazeta**. MF. **gazeta**. L. p. t. w.

♀ **Gaža** a. ♀ **mucka** a. **wieszczba** = czepiec (w którym się rodzi). = Może = **gaza**, cienka tkanina, podobna do plewy na główce noworodka (Fr. **gaze** = tzn., od miasta **Gaza**).

Gądziel = rośl. ajuga = Nm. **Günsel** = tzn. [z Łc. **consolidaj**]. Por. Mr. 165. Mew. 72. 422. Pfl. I, 137; IV, 534.

Gąga = „oble drzewo do rozpiekania statków itd.“ L. = Może w związku z Nm. ♀ **gängel** = nogi kołyski. Mr. 166 nie wie pochodzenia.

Gbit = okręg, obwód (**districtus**) Pfl. I, 502; IV, 474. || Szcz. **gbit** = tzn. = Nm. **Gbiet n.** = tzn. **Może** przez Cz.?

Gbur pch. ♀ **Gmur** = chłop Kg. Maz. I, 285. ♀ **Bur** pch. = chłop || Głz. Dłz. **bur**. Srb. **paor** = Nm. dw. **Gebauer** (dziś **Bauer**) = chłop, wieśniak; Sgnm. **gebür**; Sgnm. **bür** = mieszkanie; współmieszkaniec; wieśniak; grubjan Kge. Por. MF. **bur**. Mew. 25 **bur** i 61 **gbur**. Pfl. IV, 534.

Gder- p. **Gdyr-**.

♀ **Gdo** = kto = Cz. **kdo** (wymawia się ‚gdo‘).

♀ **Gdoka** p. ♀ **Doka**.

Gdula a. **Gduła**. **Grzdula**. Zap. tu należy ♀ **Grduła** L. i Pf. IV, 275. ♀ **Dula**, ♀ **Dulka**. **Koktan** = rodz. pigwy || Głz. kwic. Dłz. **kvja**. da. Cz. **gdoule**, **kdoule** i **kutna**. Słw. **gdunije**, **kidonije** i **zabdoula**. Bg. **dunja**, **dulja**, **djula**. Słh. **tunja**; **kutina**; **kita**. Srb. **tkunja**, **kunja**, **tunja**, **dunja**, **gunja**; **mrkatunja** (to ostatnie z

malum cydonium = *kudonium). Ukr. hdula, dula; gute-ja. Rs. gutěj, gũny, gunna, gunł: kvitъ || Wł. cotogna. Fr. coing. Łc. późn. cottana, coctona, coc-tana, cotana, cotona. 'Słc. co-toneum, cottonium, cottanum. Sgm. kutina. 'Sgm. kũten, qui-ten. Nm. Quitte. Alb. ftua. Rum. gutije. Hp. melocoton (tegoż pochodzenia, co Srb. mrkatunja) — Wszystkie te postacie mają źródło w Gr. kydōnion = pigwa [to zaś od nazwy miasta na Krecie: Kydo-nia] i idą od pochodnych Łc. coto-neia i coctanum, Wł. cotogna, Sgm. kutina i Nnm. Quitte. Por. Mew. 61 gdunije. MF. Gdunja. Mr. 107 Бдоула; 149 Dunja. Dz. I. Co-togna. Kge. Quitte. Mag. Quince.

Gdyrać || Cz. kňourati, kňurati pch. = piszczeć, miauczeć — Pfil. IV, 518 (L. już nasunął wyraz Nm.) z Nm. gnurren, częściej knurren mzn. = tzn. Ze względu na nieobecność odpowiedników Słw., wywód zda-je się możebnym.

Gebań = grzyb na drzewie — Cz. Mor. hubań = hubka; hu-bańě ž. grzyb drzewny. Por. RA. XVII, 32.

Geś pch. — Dla tego tu się za-pisuje, żeby zestawić wywód z Nm. w Pfil. IV, 534 ze zdaniem Mew. 72 gonsł: „Nie przypuszczam zapożycze-nia wyrazu tego z Nm.“

Giaur, dw. **Gaur**. **Gwebr**. || Srb. kaur(in), éaur, éafir, djaur = niewierny. Bg. kaur(in) pch. || Eur. jako char., np. Fr. giaour, guèbre itd. Alb. kaur, kaurr, gjaurr. Hp. Pg. cafre = okrutny, skąd Fr. ca-fard = świętoszek Dz. II. b Cafre — „Tur. giawūr = niewierny, epitet obelżywy, dawany Chrześcja-nom i Żydom, przerobiony z Ar. ka-fir = niewierny, albo też z Pers. giebr = czciciel ognia i potym nie-wierny“ M. 32. Por. Mt. p. w. kafir. Dc. 128 Giaour.

Giać się, **Gnóć** = ruszyć, ruszyć się — Słc. hnút' sa = tzn. Pfil. IV, 283 i RA. XVII, 32 wywo-dzą z Cz. hnouti, hnouti se; bliższym jest wywód ze Słc.

Giby = rodz. motowidła — RA. XVII, 33 z Cz. hyb = koło (pędowe); takiego wyrazu Kt. nie po-daje; **Giby** może być wytworem czysto Pols.

Gichać = lać, padać (o desz-czu), kropić. **Zagichnąć** = zalać — RA. XVII, 33. 71 wywodzi z Nm. giessen = lać; bliższym jest wy-wód z Cz. **Gichati**=lać (szczeg. o deszczu); **Gich!** = chlust!; **Gichanica** = ulewa; wyrazy te może z Nm. Por. Bš. 212 gychat'.

Gid = obrzydliwiec, brzydal. Spols. **Gid** = gnój W. **Zagidzić** = zabrudzić — Może Cz. hyd = wstręt, ohyda; wyraz ten mógł być zapożyczony wtedy jeszcze, gdy Czesi wymawiali h jak g; późniejszym za-pożyczeniem byłaby ohyda i pch. Por. **Gizd**.

Gidja m. i ż. = gilbas, rośły niezgrabjasz — Mew. 65 podaje Bg. gidija = chłopiec, Srb. djidija = łotrzyk; por. Mt. gidi i liczne tam zbliżenia Bg. i Serb.

Gidlić a. **Gildzić** = lech-tać. — Zap. z Nm. kitzełn = tzn. Czyby tu należało **G** gudzać = lechtać Pfil. IV, 199?

Giecak p. **Gacek**.

Giedynk p. **Dyng**.

Giefrajter = kapral. **Gryf-rajter**, **Frajter** || Rs. efrějter, efrějtor. — Nm. Gefreiter [dśl. uwolniony, od freien = uwal-niać, dom. od pewnych cięższych obo-wiązków] = tzn. **Gryfrajter** jest sld.

Giehenna = piekło O. **Żena**, **Żenować** pch. L. O. || Ssłw. gejena, geona = piekło. Ssrb. djeona. Srb. džeennem (z Tur. džéhéném, to zaś z Ar.). Rs. ženirowatъ = że-

nować || Nm. geniren = żenować (z Fr.). Sfr. gehene=tortura; przymus. Nfr. gêne = żena. Rum. genat = żenowany. Łc. i Gr. późn. ge(h)enna = „Wyraz ten (mówi Dc. 126 Gehenne) może być przytaczany jako ciekawe przejście znaczenia, któremu ulec może słowo, skutkiem czasu i okoliczności. Dolina Hinnom, czyli syna Hinnomowego, po Hb. gei ben-hinnom, lub po prostu gei hinnom, była miejscem rozrywek pod murami Jerozolimy. Żydzi wystawili tam świątynię Molochowi, któremu poświęcali ofiary ludzkie. Król Jozjasz, usunąwszy kult ten krwawy i chcąc uczynić splamione to miejsce wstrętnym odtąd wszystkim Żydom, kazał zrzucić tam wszelkie nieczystości miejskie. Dolina Hinnom przeto, z miejsca zabaw, stała się przedmiotem ohydy, tak iż z czasem gehenna oznaczać zaczęła piekło“. „Któż myśli dzisiaj o ofiarach, składanych Molochowi w dolinie Hinnom, gdy prosi swych przyjaciół, aby się nie żenowali“, powiada M. Müller *Wykłady o umiej. jęz.* II, 221. Por. MF. Gejena. Mt. p. w. džéhéném. Mew. 62 gejena. Dz. II c Gêne.

Giel p. Gil.

♀ **Gielata p. ♀ Galeta.**

♀ **Gieleta p. ♀ Galeta.**

♀ **Gielnik p. ♀ Glon.**

♀ **Gieltak a. ♀ Gieltag**=opłata miesięczna górników; dzień wypłaty = Niewątpliwie z Nm.; ale wyrazu Nm. *Geldtag (niby dzień pieniędzy) w słownikach niema.

Gielzamin p. Jażmin.

Gielda, dw. Gałda. ♀ **Gałda**=uczta, bankiet. ♀ **Gild(ja)** (z Rs.). ♀ **Gildzizna** = nierząd w gospodarstwie || Rs. gildija = cech kupiecki; opłata za należenie do niego = Nm. Gilde = stowarzyszenie, cech, a dw. wspólna uczta (ofiarna) Grimm *Deut. Myth.* 34. Kge. Mew. 65 gildija. U nas nastąpiło przejście znaczenia z cechu na dom, bursę. Por. Pfil.

IV, 534. ♀ **Gildzizna** zap. przeniesienie znaczenia z ucztowania; por. Nm. ♀ **Gill** (= Nm. Gilde)=bankiet cechowy; tańce wiosenne; ♀ **gild** = obiadek FW. Dt.

♀ **Gi(e)leta p. ♀ Galeta.**

♀ **Gielew- p. ♀ Galeta.**

♀ **Gielka p. ♀ Glon.**

Giemara = druga część Talmudu. ♀ **Gimory**, np. „wziąć na gimory“ =na rozum, na fis || Słw. Eur. jako char. = Hb. gemarah = dopełnienie [dom. części pierwszej, Miśzny, od Hb. gamar=dokonać, uzupełnić]. Por. M. 33. Dc. 126.

Gieorginja p. Dalja.

♀ **Giemiska ż.** = pociąg mieszany *Wisła* I, 35 = Nm. gemischer Zug = tzn. Por. ♀ **Personka.** ♀ **Warańcuch.**

♀ **Giera p. ♀ Gira.**

Gierada = 1, ruchomość idącej za mąż 2, ruchomość wog. ♀ **Gierada**=inwentarz *Wisła* II, 277. 777. = Nm. dw. Gerade = tzn., skąd 'Słc. gerada = tzn. Jest to ten sam wyraz Nm., co Geräth; patrz **Grat.**

♀ **Gierdziawka p. ♀ Giergaczka.**

Gierebować = obracać statek = Może w związku z Dnm. greep = dziób statku = Gnm. Greif. Rs. grepъ = przykrycie dzioba statku. Albo może od wołania Nm. kehr' ab! = obróć!; jest to rozkaznik od abkehren = zawrócić, obrócić; por. **Kierować.**

♀ **Gierega**=gra chłopców w podrzucanie kijem kości = Ukr. gierèga = 1, krążek do gry dziecięcej 2, pewna gra rzucana 3, warcaby. Por. **Gierłyga.**

♀ **Giergaczka a. ♀ Gierdziawka** = kłan || Ukr. giergàwka a. gargàczka = tzn.

Giergiedanowy = z rogu nosorożca **==** Tur. *gér gédan* = nosorożec Mt. Mew. 422.

♀ **Gierka** = 1, dziewczyna podłotek 2, gamratka L. 3, jakiś ubiór (zap. przez niezrozumienie wyrazu Kg. Pozn. IV, 250) **==** Zdaje się, że znane u ludu zdrobnienie Giertrudy: Gierka („Dogodził mu, jak książdz Gierce“ BW. 1864, t. I, str. 292. KgP. 315. Ap. IV, 227; VIII, 80. RA. III, 370) jest źródłem. Por. Głz. Herta, Gerša, Cz. Herka = zdrobnienia Giertrudy. Por. Cz. herka = szkapa. Przejście znaczenia łatwo zrozumieć. Por. tu **Głajda**.

♀ **Gierlak** p. ♀ **Jarlak**.

Gierlia = jakaś tkanina L. **==** Zap. w związku z Nm. Gerlachs = proste bielone płótno czeskie, Ag. garlix GW. Por. Cz. gerliecké sukno Kt. (nie podano bliższego wyjaśnienia). Gierta O. zap. pomyłka druku, zam. Gierla.

Gierlina p. **Garlina**.

♀ **Gierłyga** = kij pastuszy **==** Ukr. gierłyga Ap. III, 94 = tzn. (Zl. n.) Rs. gerłyga, girłyga, jarłyga = tzn. Por. **Gierega**.

Giermak = rodz. sukni zwierch-niej m. **Giermiak** char. **Jarmak** L. **Jerm(i)ak** O. „Połgiermacze albo karwatka“ (1562) JA. XI, 127. || Rs. armjǎkъ, ♀ ermjǎkъ = sukma-na. || Lit. jermėkas = giermak (Szyrwid) **==** Półn. Tur. armjak = rodz. kaftana. Por. Tur. ermük = tego tkanina wełniana Mt. Por. Mr. 99 Армякъ i 166 Giermak. M. 33. U nas g w nagłosie znalazło się może przez sld. zbliżenie do giermek.

Giermek pch. **==** „Słowo Węg.“ L. Węg. gyermek = dziecko, wyraz bardzo w Węg. rozgałęziony. Mew. 64 germekъ mylnie zbliża Lit. jermėkas = rodz. ubrania; jest to nasz **Giermak**, k. p.

♀ **Giermuga** = brajka, zacierka, ♀ dziana Pfil. IV, 307. **==** Zap. na-

leży do szeregu wyrazów, podanych pod **Faramuszką**.

♀ **Gierszla** p. ♀ **Gierzla**.

♀ **Gierszun** = szerszeń RT. 196. **==** Zap. z Ukr.; Zl. n.

Gierta = dw. rodzaj sukna O. Zap. pomyłka druku, zam. **Gierla**; patrz **Gierlia**.

Gierylas = powstaniec, partyzant, żołnierz nieregularny. **Gieryłas** = gra kartowa || Słw. Eur. char. bez zmian **==** Hp. guerrilla = [dśl. = wojenka] wojna podjazdowa, ruchawka; Hp. guerillas lm. = bandy powstańcze, partje podjazdowe. U nas, jak i w in. językach, liczbę mnogą Hp. wzięto za podstawę i wytworzono rzeczownik m. gierylas = partyzant (jak to nastąpiło np. w margines, pugilares itp., gdzie Łc. liczbę mn. wzięto za pojedynczą), zmieniając znaczenie wojny na wojowników. Nazwę gry gieryłas podprowadzono pod gieryłasów, myśląc, że ma z nimi związek; istotnie zaś nazwa ta pochodzi z Rs. era-lǎšť = mzn. mieszanina; gra kartowa (mieszanina wista z preferansem). Mylnym jest też wywód gieryłasza z Fr. guerre à l'as = wojna z asem, bo w grze tej niema „wojny z asem“ [Rom. guerra = wojna pochodzi z Sgnm. werra = klótnia, za-targ Dz. I Guerra].

Gieryłas p. **Gierylas**.

♀ **Gierzla** (dzierzla), ♀ **Gierszla** = łopata do wsuwania chleba. **==** Nm. ♀ gerstela. garstel = tzn. FWb. 229.

Gierzyna, **Girzyna** = „żużel ołowiany“ Łb. **==** Łb. błędnie wywodzi z Nm. Zinder (właściwie Zunder = zędra). Bge VI, 280 czytamy: „Rzumpul obok gierzyna = Nm. Gerümpel“; i ten wywód wydaje mi się niemożliwym. Może raczej źródła szukać należy w Nm. Gerinne = mzn. „drobny spiż tłuczony, spływający z koryta w rynek“ GW.

IV¹, 3709 β. Łb. mylnie do „gierzyny” wpisuje przykład z L. o „gierzynku”.

Gierzynek = jakaś tkanina L. „Gerzinku 20 łokci” BW. LIII, 236 (z r. 1394). — ? Łb. mylnie pisze wyraz ten pod „gierzyna”.

♀ **Giewont** = słup, belka, a. coś podobnego, stojącego pionowo RA. X, 279 — ? Por. Nm. *Gewand* = odzież, szata; trudno dopatrzeć przejścia znaczenia. Por. nazwę góry *Giewont*.

Gil, Giel || Słc. Cz. hyl. Ukr. hyl. Rs. *gilb*, *gêlb* (Słh. *gel* = żółty) — Mew. 61 zbliża nazwy te z Sgm. *gelo* (Sdm. *gel*, *geel*, Nm. *gelb*, ♀ *gehl* = żółty; już L. zwrócił na to uwagę p. w. *Gil*. Por. MF. *gel*, *gil*.

Gilbas p. **Bilmez**.

Gild- p. **Giełda**.

♀ **Gildzić** p. ♀ **Gidlicé**.

♀ **Giletka** p. ♀ **Galeta**.

Gilza = rurka papirosowa — Nm. *Hülse* = łupina; ładunek (patron), przez Rs. *gilza*, gdzie Nm. *h* wymawia się jak *g*.

♀ **Gimory** p. **Giemara**.

♀ **Ginal**, ♀ **Ginał** p. **Kinal**.

Gindzał p. **Andziar**.

♀ **Gipeażki** lm. = obciążki do naciągania drutu — Nm. *Knippzange* = tzn. [złż. z *kneipen* = szczytać + *Zange* = obcęgi, por. **Cęgi**].

♀ **Gira**, ♀ **Giera** = duża, długa noga — Może Nm. dw. *Gehr* = spisa, dzida GW. Por. **Gierłyga**.

♀ **Giry** lm. = większe ciężary u wagi, zwykle z lanego żelaza — Rs. *girja* lp. = tzn.

Girzyna p. **Gierzyna**.

Gista = miał węgla kamiennego Łb. 73 — Nm. *Gäsch*, *Gischt*, *Gest*, *Jäsch*, *Jast* = szumowiny, piana.

Gitara p. **Cytara**.

♀ **Giwałka** = wałek u stanika, aby spódnica nie spadała, u dw. Żydówek Pfl. IV, 818 — ?

♀ **Giwer** p. **Kiwior**.

♀ **Giwera** p. ♀ **Gwer**.

♀ **Gizd**, ♀ **Gizda** m. pch. = brud, brudas, paskudztwo. ♀ **Zagi(z)dzie**. Spols. **gizdzić**, **gizdziak**. W. — Może z Cz. *hyzd* = wstrętność; *hyzditi* = wstręt budzić, szpecić; *zohydzać*; ♀ *gizd*, ♀ *gyzd* = brud; ♀ *gizdák*, ♀ *gizda*, ♀ *gyzda* = brudas. Por. RA. XVII, 33. Por. **Gid**.

♀ **Gizel** || subjekt (handlowy) || Cz. ♀ *gzel* = żartowniś, swawolnik Rs. *gezêlb* = pomocnik aptekarski — Nm. *Gesell* mzn. = subjekt.

♀ **Głajda** = dziewczka nieraźna. brudna. ♀ **Głajdus** = toż m. — Być może, iż z imienia *Adelajda*, które brzmi u ludu *Głajda* Ap. I, 25 (u Chwalczewskiego *Leyda* i in.). Imiona chrzestne przechodzą u nas nieraz na pospolite, np. *barbara* (*lina*), *baśka* (narzędzie orylskie), *bartoszek* (chłopak w zabawie zapustnej), *bartek* (prostack), *chwalisz*, *chwalibur* (samochwał, z imienia *Chwalibór*), *jasiek* (*poduszcza*), *dorotka* (1, *głupka* 2, *kiszka* nadziewana = *maciek*), *maciek* (1, *głuptas* 2, *żołądek* nadziewany) itp. Por. **Gierka**. Zważyć jednak należy Cz. Mor. *glajda* = brzydko chodzący; *glajdati se* = iść niezgrabnie.

♀ **Glamać** = kłamać. ♀ **Glamdacz** = kłamca. ♀ **Glamzać** = młaskać. — Wyrazy powyższe dla tego tu umieszczam, że w RA. XVII, 8 przytoczono na objaśnienie *glamać* możliwość wpływu Rum. *gălăgie* = hałas. Zdaniem moim wyrazy powyższe należą do rzędu nieustalonych i dostatecznie się wyjaśniają na gruncie Słw.; por. Mew. 66 *glomozb*, Cz. *hlomoz* = hałas itp.; zasadniczym znaczeniem jest tu belkotanie, niesworna gadanina, które zwykle

przenosi się na kłamanie. Rum. gă-lăgie zbliżyć należy raczej z pniem, który Mew. podaje w postaci gol-golb. Nm. ♀ beglamsen = o-drwić; okłamać FW. zap. ze Słw.

♀ Glamdacz p. ♀ Glamać.

♀ Glamzać p. ♀ Glamać.

♀ Głań p. ♀ Glon.

♀ Glapa, ♀ Gławek = rodz. ryby (GO. pisze glawk, glawka) — Nm. ♀ glappken lm. = tzn. [z Pols. głąb, głębik] FW. Por. ♀ Gwał.

♀ Glapa p. Gap.

♀ Głej(a) p. Klej.

♀ Głej p. ♀ Glon.

Glejhówka = sztabki stalowe na kosy Łb. 73 || Cz. kilka wyrazów z osnową glejch-, klejch- i ze znaczeniem jakiejś równości — Nm. gleich = równy; Vergleich a. Vergleichung mzn. = wyrównywanie sztab żelaznych. Por. ♀ fer-glajch pch.

Glejt pch. = list żelazny || Cz. dw. glejt, klejt, glet — Nm. dw. Gleit, dziś Geleit = tzn. [leiten = prowadzić, skąd ♀ litry = drabki]. Por. Brl. 51 Gleit. Od Nm. geleiten = prowadzić pochodzi ♀ Glejt = rodz. sieci Kg. Pozn. III, 136, z Nm. Geleite n. = część sieci FWb. 410, p. w. Treibnetz. Por. JA. III, 47.

Glejt p. Glid.

Glejta a. Glita = szumowiny na kruszczach topionych || Cz. glet, glejt. Słn. glaj. Rs. gletb — Nm. Glät-te a. Glötte = tzn.

♀ Gleń p. ♀ Glon.

Glewja pch. = spisa. Glewina = tzn. O. || Glz. lebija = spisa || Sgnm. glavie, glevie, glevine = spisa. Ag. grave = miecz. Fr. glaive, dw. grave = dw. spisa, dziś miecz. Wł. grave = miecznik

(ryba). Słc. glavea, glavina, glavium, glavius, glaivus = spisa; miecz — Źródłem jest Łc. gladius = miecz. Do nas wyraz dostał się przez Sgnm. Por. Mr. 167 Glewija. Dz. II c Glaive.

Glibiela, Gibiel, Gnibiel = prze-pać, otchłań L. — Br. hlybiel ż. = głąb, głębina. Nos. tego wyrazu n. Formy nasze są sld. przystosowa-niem.

Glicza = „szwajca, którą przedział czynią na głowie“ L. — Może w Nm. Glitscher, ♀ Glitsch = roślina koguci grzebień (inaczej Hahnen-kamm) kryje się nazwa grzebienia; Nm. glitschen = ślizgać się.

Glic = palić, rozżarzać O. Roz-glic O. Glijować = rozpalać L. Glijowanie Łb. Glijowy piec Łb. ♀ Glintwajn = napój z gorącego wina. ♀ Glit a. ♀ Glut = żar go-rący, czerwony O. — Nm. glühen = pałać; żarzyć; Gluth = żar, płomień; Glühwein = wino grzane (♀ glintwajn zap. z Nm. ♀ glühend Wein).

Glid, Glejt, ♀ Glet, ♀ Glit, ♀ Glind = szereg, kolumna (wojska) — Nm. Glied = mzn. tzn.

Glif = wręb; ukos muru L. O. Ż. || Fr. glyphe = wręb, wcięcie. Nm. Glyph = tzn. — Gr. glyphē = rycie, wycinanie. Wyraz dostał się do nas drogą techniczno-naukową.

♀ Glin p. ♀ Glon.

♀ Glingotać = dyndać, dygotać wisząc — Nm. klingen = dzwo-nić, brzęczeć. Przejście znaczenia zap. przez dzwon, który dynda i dzwoni zarazem.

Glinopac = ściany z gliny ze słomą Łb. 74 — Nm. ♀ lehmpatz cegły suszone (nie wypalane) [złz. z Lehm = glina + ♀ patze = rodz. cegły z gliny ze żwirem FW.]. W wy-razie naszym przetłumaczono tylko pierwszą część Nm.; por. Bawełna. Pióropusz.

Glit p. Glid.

Glita p. Glejta.

♀ **Glomza**, ♀ **Glomzda**, **Głomz(d)a** O.=twaróg. — Nm. ♀ **gloms**, ♀ **glums**, ♀ **glomsd** = twaróg FW. (zap. Słw. pochodzenia).

♀ **Glon** (może **Głán?**), ♀ **Głań**, ♀ **Gleń**, ♀ **Glej**, ♀ **Gielnik** = kawał kromka chleba, ♀ **Głónek**, ♀ **Głunek**, ♀ **Glin**, ♀ **Klin**. Może tu należy ♀ **Gielka** = owoc zamorek? — Mew. 65 **glen** mówi: „myślą o Nm. Knoll“ (= gałka, guz). Por. Pfil. IV, 474. Cz. ♀ **hlo-nouti** = uderzyć, palnąć.

♀ **Gloryk** p. ♀ **Kler**.

♀ **Glosauz** = cieplarnia — Nm. **Glashaus** [złż. z **Glas** = szkło + **Haus** = dom] = tzn.

Glót, **Glut** = siekanie a. siekarnica (ołów siekany do strzelania) L. **Lotka**, **Loftka** = ♀ grankulka, srót najgrubszy. — Nm. **Gelöte n.** = mzn. nabój z ołowiu GW. IV, 3052. **Lotka** z Nm. **Loth** [tenże wyraz, co **lut**] = mzn. ołów siekany. **Loftka** przez zmieszanie **Lotki** z Nm. **Laufkugel** = (skąd nasza **Loftkulka** L.) kula wpuszczana (nie wpychana) do rurki, por. **Kula**. ♀ **Grankulka** (O. Mickiewicz „Czaty“) może z Nm. **Grand** = żwir + **Kugel** = kula, więc niby kulka nakształt żwiru; tak złożonego wyrazu Nm. nie znalazłem. Pfil. IV, 534 nie dość ściśle objaśniono.

Gluba p. **Kluba**.

♀ **Gluz** = wrzód. — Cz. ♀ **hlůza**, **hluz** (zwykle po Cz. **hli-za**) = tzn. (ten sam wyraz, co Pols. **zołza**; por. RA. XVII, 33).

♀ **Gładzić** = stroić — Dla tego się tu zapisuje, że w RA. XVII, 33 napomknięto o Cz. pochodzeniu; przykłady u L. z dw. pisarzy Pols. pod **Gładzić** b i pod **Gładzić** się przekonują o rodzimości tego znaczenia.

♀ **Gławek** p. ♀ **Glapa**.

Głaźny (O. **isze głaźny**) = gładki, zwinny. **Niegłaźny** = niegładki, niezwinny L. — Cz. **hlázeny** [dśl. „gładzony“] = heblowany; gładki.

♀ **Głomz(d)a** p. ♀ **Glomza**.

♀ **Głosać**, u L. **Glas(z)ać** = śpiewać Zawiliński *Powieści i pieśni* 83, n° 41; może raczej = wołać, hełokać — Słc. **hlásat'**, Cz. **hlásati** = wołać.

♀ **Głownica** = tyfus — Cz. **hlavnice** = tzn. (Słc. **hlavnička** = tzn.).

♀ **Głumić** = marnować, niszczyć O. (nie wymienia, że to wyraz gwarowy). ♀ **Głum** a. ♀ **Hłum** = marnowanie, niszczenie, np. w wyrażeniu: „Wszystko w **głum** idzie“. ♀ **Pogłumić**, ♀ **Zgłumić** itp. || Ukr. **hlum** = żart; szyderstwo; wstyd; **hlumyt** = dręczyć; **hlumyty** sia = drwić. Rs. **glum** = żart, drwiny; **glumit** = żartować — Br. **hlum** = 1, odurzenie 2, marnowanie, psucie 3, żart; **hlumić** = 1, szkodzić, niszczyć, psuć 2, durzyć 3, swawolić 4, żartować. Pień **glum** - rozpowszechniony jest w różnych językach Słow. z rozmaitemi znaczeniami. Przytoczyłem postacię Ruskie, aby okazać, że wyrazy nasze wzięliśmy z Br., bo tylko w Br. spotykamy toż, co u nas, znaczenie.

♀ **Głytus** = pijak. — Zap. z Ukr., bo jest w Ukr. czasownik **hlytaty** = połykać, pochłaniać (por. Mew. 67 **glut** i Pols. ♀ **gałtać**). Por. ♀ **Hołdys** i ♀ **Folda**.

Gmach pch. złż. = dw. pokój (komnata). ♀ **Gmach** = dużo || Słh. **gmah** = spokój. Br. **gmach** = dużo, kawał — Nm. **Gemach n.** = spokój; pokój (komnata); Sgm. **gimah** = wygoda, spokój [od **machen** = czynić, robić]. Znaczenia „komnaty“ wyraz Nm. nabiera w późn. Sgm. Co do przejścia znaczenia por. nasz **spokój** i **pokój**. Por. Mew. 67 **gmah**. MF. **Gmach**.

♀ **Gmeć** = kupa — Cz. h mot (częściej h mota ż.) = mzn. kupa, masa RA. XVII, 33.

Gment, Gwent, Kment = rodz. tkaniny, cienkie płótno L. || Cz. ♀ **kvant** = ubiór, szaty. Szcz. **g ment**, **k ment** = cienkie płótno. Słh. **k ment** = tzn. — L. podaje jako źródło Nm. **Gewand** = ubranie, szaty. Brl. 93 myśli, że od miasta **Gent** (Gandawa). Mew. 121 **kment** powiada: „Może jednakże z 'Sgmn. gewant“. Mnie się zdaje, że tak, a to naprzód dla tego, że 'Sgmn. gewant, nawet Nm. **Gewand** miewa znaczenie nie tylko ubrania wogóle, lecz płótna; powtóre, że zmianę a na e wytłumaczyć można Nm. liczbą mnogą **Gewänder**; wreszcie, że przejście w na m spotyka się czasami u nas: ♀ **smąd**, ♀ **procimu**, ♀ **szwaniać** obok ♀ **szmaniać**, ♀ **obsermować**, ♀ **świgać** obok ♀ **śmigać** itp.

♀ **Gmer, Gmér** = tłum — Słc. **hmýr** = owad, robactwo; mnóstwo drobiazgu (np. ryb, śmieci itp.); **hmýrit' sa** = roić się, mrowić się. RA. XVII podano wywód z Nm. **Gemehr**, ale takiego wyrazu Nm., ile wiem, niema.

Gmerać, Gmyrać pch. ♀ **Gnyrek** = ciura, niedojda. ♀ **Gmerdolić** = marudzić. Zap. należy tu **Gnera** i **Gmera** = sknera. Ukr. **gnýra** = gmeracz; **gnýraty**, **gmýraty** = gmerać. Br. **hmyra**, **hmura** = mruk (Ukr. i Br. z Pols.). — Nm. dw. i gwar. **mähren** = mieszać (np. jadła); grzebać się w czymś. Por. Pfl. IV, 534. ♀ **Gmerdolić** jest postacią mieszaną z **gmerać** i **pierdolić**. Czy należą tu: **cmerać** i Cz. **emirati** = tzn.?

Gmerk, Gmerk = znak rybacki, herb, godło Gołębiowski Obr. ryb. 61. Nadmorski *Kaszuby* 34. *Dodatek do Przeglądu tygodn.* 1892, I, od 154. || Cz. ♀ **merk** = znak, ślad; uwaga — Nm. **Gmerk(e) n.** = mzn. tzn. (bliższym jest ten wyraz od

Gemark e ż. i brzmieniem i znaczeniem; postaci **Gemark GW. n.** Por. Pfl. IV, 534).

Gmin pch. złż. **Giemajn. Gmaju-** || Głż. **gmejna** pch. = gmina. Dłż. **gemeństwo** = wspólność, obcowanie. Słh. **gmajna** = gmina — Nm. **gemein** = wspólny; pospolity. **Gemein(d)e** = gmina. Por. MF. **Gmajna**. Mew. 67 **gmin**. Pfl. IV, 534.

♀ **Gmóżdżić** = warzyć — Cz. **hmožditi** = miażdżyć; **hmožditi se** = mordować się, szamotać się RA. XVII, 33.

♀ **Gmur** p. **Gbur**.

Gnap p. **Knap**.

Gnarować pch., np. żywot = wyżywiać się, utrzymywać się; **Gnarować się** = żywić się. ♀ **Gnarować się**, ♀ **Gnarrować się**, ♀ **Gnórować się** = kierować się, trzymać się, rządzić się. — L. trafnie z Nm. wyjaśnił: 'Sgmn. **genern** = wyzdrowieć (= Nm. **genesen**), później żywić się; dziś **nähren** = karmić, utrzymywać. Por. Mr. 167. Pfl. IV, 470. **Gnera** należy raczej do **Gmerać**.

Gnat i złż. **Łomi-, Żywi-** || Słc. Cz. **hnát**. Słh. **gn(j)at**. Srb. **gnjat** — L. **nasuwa** Nm. **nagen** = gryźć. Mr. zbliża Gr. **gónat-** = kolano. Są wprowadzić postaci Nm., nasuwające się do porównania: ♀ **gnagen** = gryźć; ♀ **gnägi** = sknera; kość; ♀ **gnatz** = parchy (to co gryzie, zjada, por. nasze śniedź); sknera (ogryzacz kości); ale nieobecność pogłosowego t w wyrazach Nm. każe uważać formy Słow. za rodzime. Por. Mew. 68 **gnjat** Mr. 167 **gnat**.

Gnera p. **Gmerać**.

Gnib, Gnyb, Gnyp = nóż szewski. ♀ **Knyp, Knypek. Gnik** (czy nie pomyłka druku?) RA. XVII, 79. || Dłż. **knyp**. Cz. **knejp, knyp**. Ukr. **gnyp** — 'Sgmn. **gnippe** = nóż, sztylet, Nm. **Kneif** = nóż szewski, Nm. ♀ **gnypen** (ten sam wyraz, co Ag.

knife, Fr. canif). Por. L. Mr. 167 gnyp. Pfil. IV, 534.

Gnida = Mew. 68 szuka słoworodu w językach obcych; mnie się zdaje, że źródłem jest Słow. gni- (gnić), z przyrostkiem -da.

Gniół = 1, galka z pakuł, oblepiona łojem, dawana ptakom drapieżnym na pokarm 2, wymioty psa O. — Może pomyłka druku, zamiast gniot?

♀ **Gnipić** = nękać, gnębić. — Ukr. hnypity = tzn. [zap. z Pols. gnębić].

♀ **Gnóc** p. ♀ **Giać się**.

Gnyb p. **Gnib**.

♀ **Gnyk** = kark GO. 106. 108. — Nm. Genick = kark, szyja. Czy tu należy gnyk = kość podjęzykowa O.?

Gnyp p. **Gnib**.

Goch p. ♀ **Doch**.

♀ **Godnie** = tego, dobrze — Słc. Cz. hodnĕ mzn. = tzn.

♀ **Godny** = duży — Słc. Cz. hodnŷ mzn. = tzn.

♀ **Godziny**, ♀ **Godzinki** blp. = zegar — Słc. Cz. hodiny, hodinky blp.

♀ **Gogielmogiel** L. O. w. = napój z rozbitych z cukrem żółtek, z rumem i wodą gorącą — Po Nm. Hoppelpoppel = tzn.; wyrazy te są w oczywistym związku; por. GW. p. t. w.

Gograbia pch. — Nm. Gau-graf = tzn. [złz. z Gau = opole, okrąg + Graf = (graf) hrabia]. Por. **Hrabia**.

Goj, **Goim** || Słw. Eur. char., bez zmian — Hb. goi = lud; w lm. goim mzn. = cudzoziemcy, barbarzyńcy, wrogowie. Może stąd ♀ **Goj** = drągał, drab; Ukr. goj = dudek, frant; Br. goj = duży chłop, zawadjaka.

Golelar p. **Goltślar**.

Golec = rodz. płótna || Cz. kolĕ = rodz. tkaniny || Węg. gyolcs = płótno. — Nm. dw. Golsch, Kolsch, ♀ kölsch, ♀ költsch = rodz. tkaniny. [Zap. = Nm. kölnisch = koloński, od Nm. nazwy miasta Köln = Kolonja]. Por. Mr. 210 Kolĕ. Br. 99 Kolĕ.

Gold- p. **Golt-**.

♀ **Golec** p. ♀ **Holec**.

♀ **Golor** p. ♀ **Gularz**.

Goltślar, **Goletar**, **Goldszlar**, **Goltślarz**, **Guldszlar** = złotnik L. i Pfil. IV, 475. 766. — Nm. Goldschläger = tzn. [złz. z Gold = złoto + Schläger = wybijacz, od schlagen = bić, por. **Szлак** i in.].

♀ **Gołdus** p. ♀ **Hołdys**.

♀ **Gołębiter** = włocega, hultaj. — Zap. z Nm. Pierwsza część może Nm. Galgen = szubienica (por. **Gal-gan**); druga jak w **Frajbiter**, k. p. Być może, iż pierwsza część jest od Pols. goły, a całość sld.

♀ **Gołka** p. ♀ **Holka**.

Gołomacz = rodz. wierszy (na ryby) — Nasuwa się Cz. holomek = chłopiec; pacholek sądowy, katowski itp.; ale jakież związku znaczeniowy?

♀ **Gombica** = naszyjnik ze sznurkami i świecidłami Wswp. 8 — Słc. gomb a. gomba = guzik; gombačka = szpilka; gombár = rzemieślnik, robiący pasy i ozdoby [z Węg. gomba = grzyb (gąbka); gomb = guzik; Węg. wyrazy ze Słw. MsM. n° 17z].

Gomon pch. = zgielk; swary. ♀ **Gomon** = hałas; zamieszanie. ♀ **Gómónić się** = mozolić się; ♀ **Homon** pch. hałas O. ♀ **Homen** Wójcicki *Klechdy* n° XII. RT. 200. || Słc. Cz. homon = krzyk; hałas; homoniti = krzyczeć; szumieć. Ukr. hōmin (2 pp. homonu) = szmer, hałas;

odgłos; toż znaczenie ma hōmit. Br. hōm = hałas, zwada; hōman = 1, rozmowa 2, hałas gwar; hamanić = rozprawiać, głośno rozmawiać. Rs. gamъ = gwar, krzyk, hałas; gomъ = tzn.; gāmitъ, gamanitъ, gomōnitъ = hałasować, krzyczeć; gāmkatъ = szczekać (Pols. ham ham!) — Mew. 71 gomōnъ wywodzi z Ags. gamen = wesołość, Sgm. gaman = tzn.; Gt. gaman = towarzysz; towarzystwo. Toż JA. XV, 486; RA. XVII, 77 gōmōnić się. Grot JA. VII, 140 woli Szw. gamman. Por. Lpf. VII, 187 Гомонъ. Nasuwa się jeszcze Hb. hamon = szmer; gwar tłum; tłum. Por. zgraja i grać; gielk = 1, gwar 2, tłum Pfil. II, 678. **Formy nasze z h są pochodzenia Ukr.** i Br., a z g, jeżeli nie rodzime, to z Cz., z czasów, gdy Czesi mówili g zam. h.

♀ Gonkiem p. ♀ Honem.

Gont pch. || Słh. gontar = gonciarz. Ukr. gonta (z Pols.). Rs. ♀ gonotъ, ♀ gonotъ = szczapa; gontъ = gont; ♀ gontatъ = szczepać (łuczywo, gonty) (z Pols.?) — MF. poczytuje wyraz za nie Słowiański. Mew. 72 gontъ podaje tylko formy. Może wolno przypuszczać źródło w Łc. scandula = tzn.; Spol. *gant mogłoby być odgłosem podprzyciskowej cząstki -cand-. W takim razie posiadalibyśmy dublet w Szendziole, k. p

Gontal — Wyraz mieszany: gont + Nm. Nagel = gwóźdź; ten ostatni skraca się u nas zwykle na nal, patrz **Bratnal**.

♀ **Gorącować się** = zapalać się, gorączkować, np. *Kłosy* XXII, 18 — Naśladowano z Rs. gorjačitъsja = tzn.

♀ Gordel p. Kordel.

♀ **Gordzola** = ziemniak — Ukr. gordzola = tzn. [Zap. jest to jedno z licznych przekreżeń Wł. nazwy karchocha; p. t. w. Por. Pfil. IV, 652.

Gorgany = góra (jakoby z Rum.) ER. II, 829 ods. — ?

♀ **Gorki** = gorący; ♀ **Gorko** = gorąco (przysł.) — Cz. horký, horko = tzn.

♀ **Gorliwy** = porywczy; zły, gniewny. ♀ **Gorliwość** = porywczność, gniew — Cz. horlivý, horlivost' = mzn. tzn.

Gors. Gorset, dw. **Korset** pch. ♀ **Gorsent**, ♀ **Gorsyt** || Cz. korset (częściej živůtek); dw. kuršit = rodz. ubrania rycerskiego. Rs. korsetъ || Nm. Corset, częściej Leibchen, Mieder; dw. kursit, kursot = ubiór zwierzchni rycerzy. Ag. corset. 'Słc. corsatus, corsetus = rodz. zbroi — Gors z Fr. dw. cors (= Łc. corpus) = ciało. Gorset z Fr. corset = gorset. U nas g zam. h może pod wpływem wymowy Nm. Mr. 168 mylnie wywodzi gors z Fr. gorge = gardło; szyja. Por. tmż. 168 Gorset i 230 Kuršit. Brl. 112. Kursit (wywód wątpliwy). Por. JA. III, 660.

♀ **Gort**, ♀ **Gorcik** = rzemyczek, do którego przyszyta jest sprzążka, albo taki, co się do niej wkłada do zapięcia — Nm. ♀ gort(e) (= Nm. Gurt) = pas, pasek. Por. **Ryngort**.

Gorze = biada PsF. I. — Cz. hoře = tzn.

Gospodzin, Gospodyn, Gospodza — Zdaniem McT. 35 i JA. I, 62; III, 434 ma to być Czeszczyzna (hospodin). Wątpić o tym wolno, wobec wyrazów gospodarz, gospodyn; jeżeli koniecznie gospodzin i gospodza mają być nie Pols., to możeby raczej należało przypuszczać bezpośredni wpływ Starobulgarszczyzny kościelnej.

Gościństwo BS. — Zap. z Cz. hostinství, dw. hostinstvo = tzn.

Gościory p. Guszczora.

Gotów pch. złz. || We wszystkich Słw. bez zmian; zanotować należy tylko Głz. hot m. = przygotowanie

i Bg. ugataj || Rum. gata=gotów; gat = kończyć; gătesc = przygotowywać, stroić. Lit. gátavas = gotów (z Pols.). Łot. gatavs = gotów. — Miklosich w *Slav. Elem. i. Rum.* 9, w ML. i w MF. wywodzi z Gt. gataujan (= Nm. thun) = robić; Mew. 75 pod gotovъ już tylko każe „porównać z Gt. gataujan“. Mr. 30—31 ob staje za Słowiańskością wyrazu, opierając się na Głz. hot i Bg. ugataj i twierdząc, że z przymiotnika gotow- nie mogłyby powstać te dwie postacie; nasuwa on Skr. ghat = dążyć, usiłować (nie wiem, dla czego objaśnia przez „facere, conficere“). Fk. I, 66 myśli, że z Grm. *gatva = gotów. Co do przejścia znaczenia, por. Nm. gar = dw. „gotów, przygotowany“, obecnie = „ugotowany“. Por. JA. XV, 487.

♀ **Gowiedzina** = wędzone mięso wołowe. ♀ **Owieżina** = mięso wołowe. ♀ **Owiezie** mięso. ♀ **Owieziowy**. ♀ **Owieziak** = taniec (por. ♀ Cielećak). ♀ **Howado** = bydło. ♀ **Gowiednik** (lepiej tak, niż „gawiednik“) = bydło. ♀ **Gawiedź** = 1) drób 2) tłum 3) wszy || Odpowiedniki Słw. i inne podaje Mew. 61 pod gavenda, gavēd i 75 govendo. — RA. XVII, 36 pod howado wyrażono twierdzenie, że owiezie mięso pochodzi z Cz. Mnie się zdaje, że, gdyby tak było, wyraz Pols. nie miałby nosówki; obecność jej w wyżej podanych formach dowodzi rodzimości gowiedziny itp. Czeskim jest tylko nasze howado; strata *g* w owiez- mogła nastąpić albo pod wpływem Cz., albo może raczej przez zapomnienie *gowiedo i sld. do o+wiez-. Zdaje mi się również, iż *gowiedo, gawiedź (zam. *gawiedź) i gawęd- są wspólnego pochodzenia; co do przejścia znaczenia (tłum, stado, rój—szmer, hałas, gwar), por. Hb. hamon; nasze grom, gromada, ogromny; Nm. Rummel itp. Por. Lpf. VII, 178 Gawiedź i Gawęda.

Grabarz pch., dw. i gw. **Grobarz**, **Gróbarz**. **Grobsztyn**. **Grabsztych**, **Grabsztykiel** — Nm. Gräber =

kopacz, od graben = kopać. **Grobarz** i **Gróbarz** podprowadzono u nas pod grob-, również jak i **Grobsztyn**, z Nm. Grabstein = dsl. kamień nadgrobnny [zlz. z Grab = grób + Stein = kamień]. **Grabsztych** skrócono u nas z ***Grabsztykiel** (który przemieniono na **Grabsztykiel**, zap. pod wpływem Nm. Stück = sztuka, Stückel zdrob.) = Nm. Grabstichel = rylec [zlz. z graben = mzn. ryć + Stichel = rylec]. Por. Pfl. IV, 534.

Graca pch. zlz. ♀ **Kracki** bjp. = szczotki do lnu. || Słc. graca. Cz. krace. Shh. krac = sieczkarnia. Rs. ♀ graca — Nm. Kratze ż. = drapacz; graca [od kratzen = drapać]. G zam. k skutkiem wymawiania Nm., chwiejącego się pomiędzy *k a g*. Por. Mr. 168 Graca.

♀ **Graca** = rodz. soczewicy (rękopis Osipowicza) — Może w związku z Nm. Grütze = kasza?

♀ **Graczka** = igraszka, żarty. „Z graczki przyjdą płaczki“ *Starod. przysłowia*, 6 — Cz. hračka = igraszka, żart. Por. RA. XVII, 34.

♀ **Graćmaga** = „rzecz bardzo niezgrabna, np. o butach: „Cóż to za graćmagi!“ Ap. I, 41 — Może wyraz mieszany z grat + druga część baćmagi, p. **Baczmag**.

Graf p. Hrabia.

Grafka L. = gryfel, grafjon. Zamieszczam wyraz ten dla tego, że w słowniczku BS. („grawka“) postawiono przy nim pytańnik || Cz. rafika, dw. rafije. Rs. grafā = rubryka = Gr. grapheion, Łc. graphium = styl, gryfel, dyscyplinka. Por. Mr. 287 Rafije; 387 Grafka.

♀ **Gráfka** = chusteczka ślubna — Pols. ♀ **gráfka** = hrabina, hrabianka; zap. jakieś przeniesienie znaczenia. Patrz **Hrabia**.

♀ **Grafnać**, ♀ **Grajfnać**, ♀ **Grafnać się** = grabnać, schwycić. || Ukr. grajfowaty = tzn. BB. 45

== Nm. greifen=tzn. Por. Grypsnąć.

Grajcar i zdrob. = korkociąg == Nm. Kratzer = mzn. narzędzie do wyciągania rozmaitych rzeczy [dsł. = drapacz, por. Graca; korkociąg zwykłe po Nm. Pfropfenzieher a. Korkzieher]. Por. Pfl. IV, 491. Mylnie objaśnienie tamże I, 255.

Grajcar a. **Krajcar**, **Q Grejcar** = moneta || Słh. Eur. char. bez zmian == Nm. Kreuzer = tzn. [dsł. = krzyżak, od Kreuz = krzyż, ponieważ moneta niegdyś miała wyobrażenie krzyża; por. 'Słc. crucifer]. Por. Pfl. IV, 491.

Q Grajfnąć p. **Q Grafnąć**.

Gramatka = rodz. gęstej polewki, faramuska L. „Gramatyka (gramatica) z winem“ JA. XIV, 503 == Może to być jakieś żartobliwe zastosowanie szkolne do gramatyki = nauki języka. Porów. jednak Gr. kram = mieszanina, mikstura i Gr. kramátion = tzn. zdrob. Por. Ukr. hramotýka = czosnek tłuczony z solą i wodą.

Gramit L. nieobjaśn. == 'Słc. gramita = frezła DC.

Q Grampa p. **Q Grępa**.

Granc = izba składowa w Nowogrodzie nad Wołgą L. == ? Rs. gòrnica = izba.

Q Grancberejter KM. 84. == Nm. Grenzbereiter = dsł. objeżdżacz granic = strażnik graniczny [złz. z Grenze = granica + Bereiter = objeżdżacz, por. Berajter, Rajtar]. A zam. e zap. przez sld. do granica.

Q Grankulka p. **Glot**.

Q Grąń p. **Q Groń**.

Q Gráp m., **Q Grapa** ż. = duży żelazny garnek || Br. hreb=tzn. == Nm. Grapen m., **Q grope**, **Q grōpen**, 'Sgm. griupo = tzn.

Grapa p. **Q Grępa**.

Grat, częściej **Graty** lm. **Q Grotek**, **Grátek** = cebrzyk. **Q Grotek** = dojnica. **Q Grocica** = rodz. naczynia. **Q Grat**, **Q Gráta**, **Q Graty** blp. rodz. kosy. **Q Gratyka** = motyka. **Q Grat** Kg. Kiel. I, 161, n° 281, zwr. 7 nie objaśniono znaczenia. || Słc. gróty lm. = graty. Głz. grat = narzędzie; uprząż; instrumenty. Cz. hrota, **Q hrotek**, **Q hrotica** = skopek, cebrzyk == Nm. Geráth n. = sprzęt, sprzęty, narzędzia, przyrządy. Sgm. girati, Sgm. geráte, = „wyprawa, narzędzenie, uzbrojenie, właściwie doradzenie, imię zbiorowe od Rath = rada“ Kge p. w. Gerát. Por. **Gierada**. **Q Grotek** i **Q Grocica** z Cz. **Q Gratyka** zdaje się być mieszańcem z grat + motyka. Ze Cz. wyrazy są z Nm., wydaje mi się prawdopodobnym; Lpf. VII, 194 i por. inaczej objaśnia. Rozmaitość znaczeń Pols. wyrazów pochodzi z nader szerokiego znaczenia Nm. Geráth.

Q Gratyka p. **Grat**.

Grawaka O. **Grau**waka Łb. = szarowaka, szarogłaz == Nm. Grauwacke ż. = szarogłaz [złz. z grau = szary + Wacke = kamień].

Q Graźnia = „rozpadlina, dziura w skale a. w ziemi“ Skj. IV, 304 == ?

Q Grąba p. **Q Gruba**.

Q Grąbla p. **Q Grępa**.

Q Grąd- p. **Q Grund-**.

Q Grądział, **Q Grządziel** m. i ż., **Q Grzazel**, **Q Grządziela** ż. i zdrob. = część pługa || Słc. hriadel', gredel. Cz. hřídel m. i ż., dw. hřiedel. Głz. kredzel'. Słh. Srb. gredelj. Ukr. hriadil. Rs. gr(j)adilь, gredilь || Węg. gerendély. Rum. grindă = belka; grindeiu = grądział (Węg. i Rum. ze Słw.) == Mew. 77 zamieszcza wyrazy powyższe pod grenda (= Pols. grzędą), ale powiada: „czy grądział jest pochodzenia Słw., czy Nm., nie mogę rozstrzygnąć“. Mr. 32 pod Gredel wątpi o Nm. pochodzeniu. Nm.

formy są: ♀ *grendel*, ♀ *grindel*, ♀ *grundel*, ♀ *gründel*, ♀ *grintl*; 'Sgm. *grindel*; Sgm. *krintil*, *grintil*; znaczenie: dyszel pługowy i inne. Kge nie podaje wyrazu. Ponieważ grzęda u nas i u niektórych Słowian ma znaczenie żerdzi, drąga, można więc sądzić, że i grządziel jest Słw. pochodzenia, a że wyrazy Nm. są wzięte od Słowian. Por. ML. *rpada* i MF. *gredel*.

Grap- p. Grępa.

♀ *Grduby* lm. = rodz. sieci — Ten sam wyraz, co *drubica*, z przestawką brzmień; patrz ♀ *Drugubica*.

♀ Grduła p. Gduła.

♀ *Grebla* = szosa — Ukr. *hrēbla* = 1, *grobla* 2, szosa [ten sam wyraz, co *grobla*].

Greczycha p. Gryka.

Greczyn p. Gryka.

♀ Grejcar p. Grajcar.

Grek p. Gryka.

Grele a. *Krele* = dw. gra z pałkami Kn. Może i ♀ *Grułka*, ♀ *Gruługa* = łopata piecowa, kosior PSK. 23 — Zap. Nm. ♀ *kralle*, ♀ *gralle*, 'Sgm. *grelle* = rozsocha, widelki; por. Nm. ♀ *kräu(e)l*, ♀ *kreuel* mzn. = rodz. widel.

Grempl- p. Grępla.

♀ *Grępa* (♀ *Grampa*), ♀ *Grzampa*, ♀ *Gręba*, ♀ *Grzepa*, ♀ *Grzepka* = wzgórze. ♀ *Grzepa* = wzgórze; kępa (na łące); kupa (np. kamieni). ♀ *Grąba*, ♀ *Grząba*, ♀ *Grzęb* = miedza kamienista O. ♀ *Grupa* (♀ *Grępa*) = kupa. ♀ *Grąbla* = zagon O. ♀ *Grąbla*, ♀ *Grębelka*, ♀ *Grąbelek* = kępka ziemi. Zap. tu należy i ♀ *Grąbkowy* cypecek Kg. *Maz.* III, 81. „*Grapa* = żebra na bokach gór“ Łb. Tu należą zap. *Grap'*, *Grempa* i *Grep* Łb. 80. ♀ *W grupie*, ♀ *Do grupy*, ♀ *Przy grupie* = razem, do kupy. ♀

Spaść do grupy = runąć, osypać się; (dśl. naśladowanie Nm. *zusammenfallen*) || Moraw. *grapa* = 1, pole nieurodajne 2, przepaść Bś. — Zdaje się, że źródłem wyrazów tych jest Nm. *Gerumpel* mzn. = kupa = Nm. ♀ *rumpel* = wzgórze (toż znaczą Nm. ♀ *humpel*, ♀ *kumpel*, por. ♀ *kapelek* = przylepka, ♀ *okrajczyk*); Nm. ♀ *grumpel*, *grämpel*, *grompel*, *grimpel* = kawałek (np. łąka); Nm. ♀ *grumpen* lm. = kawałki wogóle, graty. Przejście znaczenia podobne jak w naszych *kępa*, *kupa*, *kopa*. Wyraz Nm. *Gruppe* (z Fr. *groupe* = Pols. *grup(p)a*), jak chce Pfil. III, 388 pod *grępa*, nie może być tu zestawiony, bo gwary Nm. go nie używają: w Nm., jak i u nas *grupa*, jest on literackim, uczonym; zbliżenie z *gruby* Pfil. III, 389 p. w. *Grzepa* zdaje mi się nietrafnym. Teżoż pochodzenia jest *Rumel*, k. p.

Grępla a. *Grempla*, *Grępel* a. *Grempel* pch. złż. ♀ *Grompla* — Nm. *Krämpel*, *Krempel*, *Grempel* = tzn. [Wyrazy Nm. są Dnm. zdrobnieniem Nm. *Krampe* = hak Kge.]. Por. Pfil. IV, 534.

Grob- p. Grab-.

♀ Grompla p. Grępla.

Gron PP. 160 objaśnia: „talary koronne“. Ap. XIV, 234, n° 63 grány bez objaśnienia — Zap. Nm. *Kronenthaler* = rodz. pieniądza [dśl. talar koronny, złż. z *Krone* = korona + *Thaler* = talar], z odrzuceniem drugiego składnika.

Gronostaj pch. ♀ *Hronostaj*, ♀ *Hornostaj*, ♀ *Gronostal*. Rod. *Hornostaj*, *Hornostajski*. Miejsce. *Hornostajski*. || Słc. *hranostaj*, *hermelin*. Głż. *jermank*, *hermelin*. Cz. *hranostaj*, *chramostyl* (sld. do *chramostiti* = *chromotać*). Srb. *hermelin*. Bg. *gornostaj*. Ukr. i Br. *hornostaj*, *hornostal*. Rs. *gornostaj*, *gorno-*

stałb; dw. gonostarb. || Wł. armellino, ermellino. Hp. armينو. Sfr. erme, ermine; Nfr. hermine. 'Słc. herminius, arminius (przymiotniki); hermellina (rzeczownik) == DC. pod Hermellina podaje dowcipny wywód z Armenia. Niewątpliwie źródłem jest Snm. harm m. = rodz. łasicy; zdrob. postać ♀ hermelin brzmi dziś po Nm. z cudzoziemska Hermelin. Mew. 74 pod gornostaj mówi, że to „ciemny wyraz”; mnie się zdaje, że ciemną jest tylko druga połowa; pierwsza niewątpliwie jest przekształceniem Nm. harm. Formy Pols. z h są Ruskiego pochodzenia. Por. Dz. I Armellino. Kge. Hermelin. GW. Harm i formy zdrob. Por. Lpf. VII, 191 Грaнoчaй.

♀ Gron, ♀ Grón, ♀ Gruń m. pch. i zdrob. (właściwie *gruń) = wzgórze, góra; brzeg góry; najwyższe owsiisko; szczyt góry; polana górna itd. || Ukr. hruń, gruń i zdrob. = wzgórek; szczyt; hrúnyszcz = skały == Słc. grún, gruń, grűn = zbocze; szczyt (góry); wzgórek. Moraw. grűn = zbocze Bš. Mew. 76 pod granь zbliża Pols. grón, ale 80 pod grunь oddzielnie wyraz ten traktuje. RA. XVII, 8 podaje wywód z Rum. gruiu = wzgórek. Por. Mew. 423 grunь. Mnie się zdaje, że należy oddzielać etymologicznie ♀ grán ż. (= krawędź, wypukły grzbiet między dwiema dolinami) od ♀ gruń; że ♀ gruń pochodzi ze Słc., a Słc. może z Rum. (w Rum. jest jeszcze druga forma: gruet, czytaj 'gruec'); mówię 'może', bo nie znam słoworodu wyrazu Rum., który może pochodzić ze Słw. granь. W naszych źródłach gwarownawczych mieszają czasem ♀ gruń z ♀ granią i w formie i w znaczeniu; Podhalanie jednak ściśle oba wyrazy odróżniają.

♀ Groska p. ♀ Grósek.

Grosz pch. złż. || Głż. kroš. Sez. i ♀ Cz. groš. Słn. Bg. Srb. groš. Ukr. Br. hrosz. Rs. groš || Fr. gros. Nm. Groschen m. 'Sgnm. gros, grosse. 'Słc. grossus. Węg. ga-

ras. Rum. grošitsă. Lit. grąszis. Alb. groš. Ngr. grosi. Tur. g(u)-ruš = pjaster; g(e)raš = grosz. Kurd. kurš == 'Słc. grossus = gruby (skąd Fr. gros = gruby, wyraz, znany u nas w nazwach tkanin: gradynapol a. grodenapl = Fr. gros de Naples; gredytur = Fr. gros de Tours, a także w wyrażeniu 'en gros'); grosz tak nazwany, że był grubszym, mięszszym w porównaniu z dawnymi brakteatami czyli blaszkami metalowymi. Grossus już w 'Słc. oznacza mzn., jako rzeczownik, pewną monetę. Por. Brl. 51 Groš. Kge. Groschen. MF. groš. Mew. 79. Mt. gurus. Pfl. IV, 534.

Grot || Cz. hrot. (Rs. grotъ = spisa podaje Mew. 79; Dal w tzn. n.; może Rs. drotъ = spisa ma d zam. g?) == Mew. 79 grotъ 2 nie podaje żadnego słoworodu. L. nasuwa 'Słc. garrotus = rodz. strzały. Może najwłaściwiej wywodzić z Nm. Grat a. Gräte = ość (rybia i kłosa); ostry kant; ostrze, szpica. Przejście a na o jak w grof, oksza, skop, sztrof itp. Do grotów strzał w dobie kamiennej używano krzemieni i ości. Por. Lpf. VII, 194 Грoтъ.

♀ Grot- p. Grat.

Grotuna = próżne miejsce między sztukami drzewa splawianego. KSL. 336. == ? Por. Grotyna.

Grotyna = „bal, służący na pomost do promu, położony na wierzchu wręgów“ KSL. 110 „Grotyna = kaszt z kłoców ułożony“ Łb. 81. == ? Por. Grotuna. Może w związku z grotą Łb.?

♀ Growce Psk., ♀ Grówce Ram. blp. = sieć do łowienia ♀ dobijaków (piaseczników, węgorzyce) == Zap. w związku z Nm. ♀ gru = ♀ dobijak = Nm. Grűhe, oraz Nm. ♀ grunetz, ♀ graunetz, ♀ graugarn [Netz i Garn = sieć] FW. Por. Grul.

Grozbotą = rodz. koronek I. == ? Mogłoby być z Fr. grosse botte

= duża wiązka. Por. Ag. bott = poduszka koronkarska; crossbow = samostrzał.

Gróbarz p. **Grabarz**.

♀ **Grón** p. **Grań**.

♀ **Grósek**, ♀ **Grótek** = dziadek.

♀ **Groska**, ♀ **Gróska**, ♀ **Grótka** = 1, babka (matka matki) 2, babka 3, akuszerka = Nm. Grossvater i Grossmutter [dsl. wielki ojciec, wielka matka] = dziadek i babka; wzięto stąd tylko pierwszą część wyrazu. *Wisła* III, 85 podaje Dnm. groske = babka, ale FW. i Dt. nie zamieszczają tego wyrazu. W Dnm. t odpowiada Nm. s, więc grot = gross.

♀ **Grót-** p. ♀ **Grósek**.

♀ **Gruba**, ♀ **Grąba** = dół, jama; piwnica. ♀ **Gruba**, ♀ **Hruba** = otwór pieca; komin, piec || Ukr. hrùba = kominek (z Pols.) = Nm. Grube = dół, jama. Przejście znaczenia na piec przez dołek, jamkę piecową. ♀ **Grąba** na nosówkę wskutek poczucia odpowiedniości Słowacko-Czesko-Ruskiego u Polskiemu a.

Grubjanin pch. || Słc. Cz. grobian. Słh. grobjan. Rs. grubijan = Nm. Grobian = tzn. [do Nm. grob = gruby, grubjański dodano końcówkę Łc. -ianus, jak w Nm. Dummerjan, Murrjan itp.]. U zam. o u nas przez upodobnienie do grub. y. Por. Pfil. IV, 400.

Grubryn, **Półgrubryn** = rodz. tkaniny. = M. 35 i 104 wywodzi z Tur. czember, czemberyn, gember, gembryn = rodz. muślinu jedwabnego. Wyraz Tur. podaliśmy pod **Cymbury**. Mt. čénbér idzie za M.

♀ **Gruca** = guz = Słc. hrč a ž. = gruczoł. Mor. grč a = guz na ciele. Cz. hrče, hrč, hrčka = guz, gruczoł; do nas z Mor. ♀ **Gruca** = gruczoł uważam za Pols. Por. RA. XVII, 34.

♀ **Grudzić** = pobudzać kogo do czego; psuć kogo; ganić = Cz. hru-

diti se = być niełaskawym, nieżyczliwym. RA. XVII, 34. mylnie wywieziono z Cz. hrditi. [Hruditi se zap. od hrud' = pierś, Spols. grędzi BS. Co do znaczenia, por. Łc. stomachor = żołądkować się].

♀ **Grudzin** = mostek, pochrzescizna. ♀ **Grudzin** = tzn. (szczeg. o mostku cielęcym) = Ukr. hru-dyna = pierś. Br. hru-dinka = mostek. (Spols. grędzi BS.).

♀ **Gruł** = rodz. drobnej ryby Psk. = Zap. Nm. ♀ gru = Nm. Gröhe = ♀ dobijak, ♀ tobijak, piasecznik, węgorzyca. Por. ♀ **Growce**.

♀ **Gruł-** p. **Grele**.

♀ **Gruła**, częściej w lm. ♀ **Grule** = ziemniaki || Ukr. grùla = tzn. = Słc. grule lm. = ziemniaki. Być jednak może, iż Pols. ♀ grule jest zdrobnieniem wyrazu gruszk a (por. Pfil. IV, 651, gdzie podane są Fr. poire de terre, Nm. Erdbirne, Grundbirne, jako nazwy kartofla), a w takim razie nazwa Słc. pochodziłaby z Pols., gdyż gruszk a po Słc. brzmi hruška.

Grundal, **Grądal**, **Gruntal**, **Grundys**, **Grundychwał** = 1, rolnik 2, chłop, prostak. = źródłem jest Nm. Grund = ziemia, grunt (por. Grunt, ♀ Grąd), więc wyraz równa się zupełnie wyrazowi 'ziemia-nin'. Późniejszy odcień pogardliwy rozwinął się podobnie jak w gbur, gryczak, chłop itp., przy współdziałaniu zakończenia -al, jak w brzuchal, brzyd al, nos al itp. Grundychwał jest niby imieniem własnym, z drugą połową na -chwał, jak chwałibur z końcówką imienną na -bór. Grundys jak kundys obok kundel.

♀ **Grundil** = rybka kielb. = Nm. Gründling = tzn.

Grundy- p. **Grundal**.

Gruntal p. **Grundal**.

♀ **Gruń** p. ♀ **Gróń**.

♀ **Grupa**, zwykle w lm. ♀ **Grupy** = krupy, kasza; ♀ **Grupa** = grudka (ziemi, cukru, masła) — Może 9 pod wpływem Nm. *Graupe* = tzn. [wyraz ten Nm. zap. niegdyś ze Słw., np. Cz. *kroupa*].

Grupa dla tego tu zamieszczam, żeby 1, zwrócić uwagę na niewłaściwość pisowni przez dwa p, która powstała przez naśladowanie Nm. *Gruppe*; jest to Fr. *groupe* m., por. Dz. 1. Groppo i 2, odróżnić od ♀ **grupa**, k. p. pod ♀ **Grępa** i oddzielnie pod ♀ **Grupa** = grudka.

♀ **Grupa** p. ♀ **Grępa**.

Gruszt L. z. Reja, w wyrażeniu „na gruszt założyć“, zdaje się oznaczać „mocunek“ a całe „na gruszt założyć“ = umocować, rusztowaniem podeprzeć || Głz. *róšt*, częściej blp. *róšty* = rusztowanie. Cz. *rešt* = podwalina. — Nm. *Gerüst* n. = mzn. rusztowanie, estrada. Zdaje się, że dopełniacz 5 Lindego mylnie tłumaczy słowami „łóże u łuku“ Nm. *Bogengerüst*: wyraz ten Nm. znaczy buksztel, p. **Buksztel**.

♀ **Grybzbuba** żartob. = wódka. — Może z Nm. *Gripsbube* = mały złodziej [*gripsen* = porwać, ukraść, por. ♀ *grypsnąć* O. + *Bube* = chłopak].

Grycht pch. = sztuka mięsa wołowego || Głz. *grychta* ż. = potrawa — Nm. *Gericht* n. = potrawa. Por. **Ingrycht**.

Grycza dw. = gmin próżniaczy O. ♀ **Grycza** = (gryczak u L.) „osoba rozlazła, lejbowata“ Psk. 152. — Może w związku z Cz. *hrče* mzn. = bryła, bałwan. Por. Sslw. *grič* = pies. Właściwszym będzie zbliżenie z gryką, gdy zważymy, że gryczak (por. *hreczkosiej*) znaczy gbur, chłop, prostak. Por. ♀ *gryczać* = partolić; ♀ *gryczak* = gruba pończocha Psk.

Gryf p. Cherub.

♀ **Gryfajter** p. ♀ **Giefrajter**.

Gryka pch. **Greczycha**. **Hreczka**. ♀ **Hreczanik**. ♀ **Hreczuski**. ♀ **Hreczysko**. ♀ **Reczka**. ♀ **Reczczysko**. ♀ **Rzycysko**. ♀ **Reczuski**, ♀ **Recuski**, ♀ **Racuchy**, ♀ **Raczuski**. ♀ **Reczany** = gryczany. Tu też należą: **Grek**, **Greczyn** itd., a może i **Grycza** || Ze Słw. i Eur. podajemy te tylko postacie, które oznaczają tatarkę: Cz. ♀ *hrěčka*. Ukr. *hrěczka* = gryka, *hreczuch* pch. = *racuch*. Br. *hreczycha*. Rs. *grěča*, *grečiha*, *grečuha* || Węg. *haricska*. Rum. *hirișcă* Lit. *grikai* lm. Łot. *griki*, *kriki* a. *driki* — Zródłem są Ukr. wyrazy, pochodzące od *Hrek* = *Grek* (z Gr. późn. *Graikòs*, Łc. *Graecus*): *hrěczka* = *Greczynka* (po Spol. *Greczka*), zupełnie tak samo, jak ♀ *angielka* (= rodz. *pieca*), *arnautka*, *hiszpanka*, *poganka*, *tatarka* itp. Por. MF. *gręk*. Mew. *grek*. *Krek* *Einleitung i. die slav. Literaturgesch.* 1887 str. 184—187. W niektórych nazwach Pols. zamieniono Ukr. h na g.

Grypsnąć = porwać L. || Nm. ♀ *gripsen*, ♀ *kripsen* = porwać, ukraść. Por. Pfl. I, 186; II, 583. Por. ♀ **Grafnąć**. ♀ **Grybzbuba**.

Gryszfort = jakaś odmianka gry w warcaby L. z Kochowskiego (Gołębiowski *Gry* 63 mylnie Kochanowskiego wymienia) — ?

♀ **Grywy**: „Przypinają mi grywy do prawego ramienia“ Kolberg *Kiel*. I, 179 (znaczenie nie objaśnione) — ?

Gryzetka = 1, mąka poślednia, gryz 2, szwaczka paryska. — Zbiegły się brzmieniowo dwa wyrazy zupełnie odmiennego pochodzenia: pierwszy z Nm. *Gries* = mzn. kasza, drugi z Fr. *griset* = dosł. *szaraczka, szaro (więc ubogo) ubrana dziewczyna (od Fr. *gris* = szary), a dalej robotnica, szwaczka. Por. **Szarytka**.

♀ **Gryż** = biegunka RT. — Ukr. Br. *hryż* = bóle w brzuchu; biegunka (= Pols. *gryźba* L., ♀ *gryzota*, ♀ *gryzisko*). Por. **Gryża**.

♀ **Gryża** = wrzód gryzący O. (skąd?) — (Br. i Ukr. hryža = klótnia; zgryzota) Rs. gryża = wrzód; kiła. Por. **Gryż**.

♀ **Gr(z)ampa** p. ♀ **Grępa**.

♀ **Gr(z)ąba** p. ♀ **Grępa**.

♀ **Grządziel** p. **Grądział**.

Grzdula p. **Gdula**.

♀ **Grzebiczek**, ♀ **Rzebiczek** = goździk (roślina) — Mor. hřebíček = tzn. [od hřeb = goźdz; hřeb zaś z Sgmn. grebil = tzn. Por. Mr. 93 žrebel i Mew. 412 žrebel]. RA. XVII, 58 mylnie wywiedziono z Cz. řebčík, nazwy innej rośliny. Por. ♀ **Grzebyk**.

♀ **Grzebyk** = goździk (ćwieczek) — Cz. Mor. hřebík = tzn. [od hřeb = goźdz]. Por. ♀ **Grzebi-czek**.

♀ **Grzepa** p. ♀ **Grępa**.

♀ **Grzesi** p. **Djabel**.

♀ **Grzępa** p. ♀ **Grępa**.

♀ **Grzmotny** = wielki, tegi, ogromny — Cz. hřmotný mzn. = szeroki, tłusty, silny, wysoki. Por. RA. XVII, 34.

Grzymka = więzienie L. — ?

Guano || Słow. i Eur. bez zmian — Hp. peruwjańs. guano, właściwie huanu. Por. Tylor *Res. into the early Hist.* 1870, str. 181. Jegoż *Antropol.* 143 (przekład polski).

♀ **Guda**, ♀ **Gudza**, ♀ **Gudzia** = świnia. ♀ **Gud gud!** itp. = wołania na świnie, prosięta ♀ **Guśka** = świnia (w mowie dzieci) — RA. XVII, 22 nasuwa Węg. gödény = nienasycony. Węg. gödény znaczy tylko pelikan; nienasycony poszło z niezrozumienia objaśnienia wyrazu Węg. przez Nm. Nim mersat = pelikan (= dsl. nienasycony, tak nazwany dla swej żarłoczności). Zdaje się, że ♀ guda i in. pochodzi z Nm. ♀ hude FW. = trzoda (= Nm. hut-

w hüten = strzec, paść). Por. Moraw. guše guše! = wołanie prosiąt i Głz. huč huč! = wołanie świń.

♀ **Gudak** O. = ♀ ósmak, Nm. ♀ achtehalber, 2½ dawnego grosza srebrnego, 25 nowych fenigów. „Cudak za gudak“ Frischbier *Preus. Sprichwörter* 1865, str. 301, n° 4275. FW. Guddak. Adalberg *Ks. przysłów*, 672 Cudak — Nm. ♀ guddak (z Pols.) = dawna moneta 2½ srebr. gr. [zap. z Nm. nazwy gwar. guter Groschen = dsl. dobry grosz; wątpię, żeby od Lit. Gūdas = Rusin].

♀ **Gudz(i)a** p. ♀ **Guda**.

♀ **Gudzać** p. ♀ **Gidlić**.

♀ **Gugla** p. ♀ **Kukla**.

♀ **Guguleta** = oczy, w zagadce o człowieku Ąp. VI, 17, n° 155 — Może pod wpływem Nm. gucken = spoglądać, Cz. koukati, Słc. kukat'.

♀ **Gul!** p. ♀ **Gularz**.

Gula p. **Kula**.

♀ **Gulajka** p. **Kula**.

♀ **Gulák** p. ♀ **Gularz**.

♀ **Gulán** p. ♀ **Gularz**.

♀ **Gularz**, ♀ **Gulák**, ♀ **Gulúk**, ♀ **Guldyn** = indyk. ♀ **Gula**, ♀ **Gulga**, ♀ **Gula** = indyczka. ♀ **Gul** i in. = wołanie indyków. — Jakkolwiek Nm. ♀ guhl, ♀ gull oznacza kurę, koguta, lecz wywodzić ♀ gularza itd. z Nm. niema potrzeby: i u nas i w Nm. są to nazwy dźwiękonaśladowcze i przez to samo mało ustalone. Może tu należy i ♀ **Gulán** = pogardliwa nazwa mieszczan, toż co ♀ łyk. Przeniesienie znaczenia z indyka na mazgaję, głupca, obżartucha wydaje mi się łatwym do zrozumienia, stąd: ♀ **Gula**, ♀ **Gulaj**, ♀ **Guly** o człowieku. „Kiedy się matka chełpi pięknnością córki, nie przyznaje tego, ale ją zwykle przezywa „gula“, bo tak chłopci zowią indyki“ KCh. 133. Mniej jasną jest ♀ **Gula** w zn. rozsady Kg. *Lub.* II, 186;

por. nazwę roślin: Indyjskie nosy, Indyjszka. Por. wywód z Rum. RA. XVII, 34 gula. Raczejby można myśleć o Łc. gula i gulo, skąd Spol. gula = obżarstwo.

♀ Gulasa p. ♀ Kulesz.

♀ Gulby p. Bulwa.

Guld- p. Golt-.

♀ Guldyn p. ♀ Gularz.

Guldynka = strzelba gwintowana L. (z Haura) — ? Por. Pfl. IV, 498 (skąd guldynek?). Może w jakimś związku z nazwą miasteczka Gollingen, dw. Kuldyga, Kulda (w Kurlandji).

♀ Gulga p. ♀ Gularz.

♀ Guluk p. ♀ Gularz.

♀ Guła p. ♀ Gularz.

♀ Gułaj p. ♀ Gularz.

♀ Guły (o wole) = mający płaskie rogi — Ukr. hulyj = tzn.

Gumiguta p. Gutaperka.

Gunia pch. || Słc. i Moraw. huňa. Cz. houně, dw. húně. Słh. gunj, gunja. Srb. gunj m. = ubiór zwierzechni. Ukr. gunia = grube sukno (to samo znaczy Pols. ♀ gunia). Br. hunia = derka. Rs. ♀ guna, ♀ gunja = łachmany; stary kozuch; koszula || Lit. gunė = stara dera (z Pols.). Węg. gúnja = sukmana (ze Słc.). 'Sgr. goún(n)a = kozuch. 'Słc. gunna = kozuch. Sfr. gone = habit. Wł. gonna = spódnica. Ag. gown = długie ubranie — Źródło wyrazu niewiadome. Por. Mew. 81 gunb. Mr. 32 Гoynia i 376 Гoynnja. Dz. I Gonna. Mag. Gown. RA. XVII, 22 mylnie z Węg.

Gurdziel p. Kurdziel.

Gurgole lm. = coś ze strojów kobiecych L. — Zap. Hp. gorjal = kołnierz, ze 'Słc. gorg(i)ale = część zbroi, przykrywająca gardło (ze 'Słc. gorgia, to zaś z Fr. gorge = gar-

dło, a to z Łc. gorges = wir wodny, źródło, por. gardziel) = Wł. gorgiera.

♀ Guska p. ♀ Kuszać.

Gusman, Guzman = czarodziej, kuglarz — Pierwsza część zap. jest też co w gusło; ale -man nie umiem wyjaśnić. Może z Nm. Mann = człowiek, dobrze znanego u nas z wyrazów: hetman, kundman, łódźman, rotman itp.?

♀ **Gustoforki** lm. = to samo, co **Bursztówki**, k. p. Por. RA. XVII, 34: sld. do gust.

Guszczer p. Guszczora.

Guszczora = rodz. ryby O. ♀ **Guszczer** = jesiotr GO. 165. ♀ **Gościory** lm. = cyprinus gibelio FWb. p. w. Gieb || Cz. huster = rodz. jesiotra. Słh. guščar = jaszczurka. Srb. gušter = jaszczurka. Sslw. gušter = jaszczurka. Rs. gusterà = pstrąg || Nm. Güster, Jüster, Giester = cyprinus gibelio. Mew. 81 gušter powiada: „porównyując z tym Sslw. jašter” = Pols. jaszczur(ka). Słowniki Nm. pochodzenia Güster nie wiedzą. Por. Mr. 171 Tycropa.

♀ Guśka p. ♀ Guda.

♀ **Gut** = „drzewo krzywe, sękowate, suche a. żywe, niezdatne do niczego, chyba na opał” RT. 198 — Zap. z Ukr. W Słowniku Żł. n. Por. Moraw. gútný (o drzewie) = stary, spróchniały.

Guta = letarg L. || Słc. i Słh. gut = apopleksja. Srb. gut = mzn. rodz. choroby; gučula = apopleksja || Węg. gut i Rum. gută = apopleksja. Wł. gotta, Fr. goutte, Hp. Pg. gota = podagra. Wł. gocciola = apopleksja — Łc. gutta = kropla. Choroby powyższe tak nazwane dla tego, że dw. przypisywano przyczynę ich *kroplom*, spadającym z mózgu Dz. I Gotta. Por. Nm. Tropfen = mzn. apopleksja; Słh. i Srb. kaplja = apopleksja. Mew. 81 guta.

Gutaperka, Gutapereza pch. || Słw. i Eur. bez zmian — Malaj. gatah percza = guma 'perczowa' (Percza jest nazwą Sumatry, a także drzewa, z którego gutaperka się robi) Dc. 134. W gumiguta drugim wyrazem nie jest Łc. gutta = kropla, lecz tenże wyraz Malaj. gatah tmż. 134.

♀ **Guziny** blp. = Zabawa składkowa w karczmie (rękopis Osipowicza) — Zap. w związku z Lit. gužinė = gra w ślepą babkę. Albo może = kusaki (bo ♀ guzy = kusy)?

Guzman p. **Gusman**.

♀ **Guzy** = kusy. Federowski *Lud Sicwier*. 210 mylnie objaśnia przez 'duży' — RA. XVII, 35 niepotrzebnie zbliża Cz. huzo, huzni itd., bo jest Moraw. guž = kusy; lecz czy koniecznie ♀ guzy ma być zapożyczeniem? Mamy liczne przykłady w języku i gwarach naszych głośnień całych wyrazów z powodów, które tu roztrząsać nie miejsce: drzazga, huźdać, goździec, grzbiet, źdźbło, mgnienie, bzdrać, zgrzypieć, dziurgiem, piazda, glisty i t.p., obok trzaska, huśtać, gościec, chrzepieć, ściebło, mknienie, pstrąg, skrzypieć, ciurkiem, piasta, glisty.

♀ **Gwał** = „rzecz jakakolwiek drobna“ Psk. — Jest Cz. hval = rybka głowacz (Łc. mugil); może przeniesienie znaczenia z drobnej rybki na drobiazg wogóle? Może przestawka, zam. ♀ Gławek (p. Glapa)?

Gwar- p. **War-**.

Gwarek pch. ♀ **Gwerkowie** Ap. X, 192. || Szcz. kverk — Nm. Gwerk = mzn. ma też znaczenia, co u nas. Por. Mr. 171 Gwarek. Brl. 112. Pfl. IV, 535.

Gwebr p. **Giaur**.

Gwent p. **Gment**.

♀ **Gwer**, ♀ **Giwera** ż. = karabin — Nm. Gewehr n. = tzn.

Gwerman a. **Werman** = przełożony sztolni, nadsztygar Łb. 83. 167 — Nm. Gewährmann a. Währmann = poręczyciel [złż. z Währ = poręka + Mann = człowiek].

Gweśny, **Gwiesny** = pewny Ł. ♀ **Gwesny** = pewny. ♀ **Gwesność** = pewność. ♀ **Gweśny** = grzeczny, przyjemny. **Gwesny** szyb = 'prawy szyb' (rechte Zimmerung) Łb. 83. ♀ **Gwisno**, ♀ **Gwis** = pewno, zapewne — Nm. gewiss = pewno, zapewne; gewiss(er) = pewny. Przejście znaczenia na 'grzeczny' dość niezwykle.

♀ **Gwis-** p. ♀ **Gweśny**.

♀ **Gzary** lm. = rupiecie, ♀ **hadry** — RA. XVII, 35 wywodzi z Nm. Geschirr mzn. = tzn. Stąd też Cz. kširy = uprząż i nasze **Szory**. Przejście Nm. i na Pols. ^a jest dość niezwykłym; trudno też objaśnić z; może droga była taka: *ksiry, *ksory, *gzory, *gzary? Być też może, iż zachodzi związek wyrazu tego z gżem.

Gzenka p. **Gzynek**.

Gzinek p. **Gzynek**.

Gzło p. **Czechek**.

♀ **Gzub** = dzieciak, bachur Psk. 131 — ?

Gzynek, **Gzinek**, **Gżynek** pch. Ł. Łb. 84 = mały szyb niedokończony. **Gzenka** ż. = rodz. młota Łb. 84 || Rs. gezènkъ = szyb łączący, wewnętrzny — Nm. Gesenk mzn. = tzn. Por. Pfl. IV, 474.

Gżynek p. **Gzynek**.

H.

Haba p. Chaba.

Habanina p. Kaban.

Habdank p. Dank.

Habdukat p. Duk.

♀ **Habel** = ciele, odsadzone od krowy Skj. IV, 356. Patrz **Abelek**.

♀ **Haberdzie** n. = połamane gałęzie. Słc. **habrdina** = mieszanina. Przejście znaczenia takie, jak np. w Ukr. **chabùzie** = zielsko, **chabużaty** = gmatwać. Cz. **haburdi** (a. **haraburdi**) = rupiecie.

♀ **Habor** (właśc. *Chabor) p. Kaban.

♀ **Habszaur** = strażnik celny. Nm. ♀ **abschauer** [złż. z **ab** = od itp. + **schauen** = spoglądać, dozierać] = dozorca. Por. RA. XVII, 35.

Hab(z)ina p. Hebd.

♀ **Hacka** (właściwie *Chacka) = chusteczka Pfl. IV, 283. Moraw. **hat'ka** = chusta, w którą się obwiąza dziecko [to zaś może z **Facolet**, k. p.; zamiana **f na ch** jest dość częsta i u nas, np. **chaworyty**, **chorboty**, **uchnal** itp.].

♀ **Hać** = gać, faszyna. ♀ **Hacić** pch. złż. O. Br. **hać**, Ukr. **hat'** = gać, tama. Por. Mew. 60 gatb.

♀ **Hada** p. Hetka.

Haderlāb L. ♀ **Hadalump** = gałganiarz. Cz. sld. **hadrlant** = obdartus. Nm. **Haderlump** [złż. z **Hader** = gałgan + **Lump** = także gałgan] = gałgan; gałganiarz, obdartus. Por. **Hadra**.

♀ **Hadiuga**, ♀ **Hadiuka** = gad; pogardl. pręzwisko człowieka. Ukr. **hadiùha**, **hadiùka** = tzn.

♀ **Hadki**, ♀ **Hadzić się**, ♀ **Hadliwy** = obrzydliwy; brzydzić się; brzydzący się. Br. **hādki**, **hādzić sa**, **hadliwy** = tzn.

♀ **Hadra**, ♀ **Hader**, ♀ **Handra**, ♀ **Chadera** = łachman. ♀ **Chadra** = szkapa. || Głż. **hadro** = gałgan; **hadrnik** = gałganiarz. Słc. **handra** = gałgan. Cz. **ha(n)dr(a)** = tzn. Nm. **Hader** = gałgan, szmata. Por. RA. XVII, 35. Por. **Ha(n)-derlok**. **Haderlāb**.

Hadrować, **Hadrunkować** = klócić się. **Hadrunek** i in. pch. L. ♀ **Handryczyć się**, ♀ **Handryczyć się**, ♀ **Hendryczyć się** = certować się, spierać się; targować się. ♀ **Handręczyć się** = tzn. || Głż. **hadrować so** = klócić się. Słc. **handrkovat' sa** = spierać się. Cz. **hadrovati se**, **hadrkovati se**, **handrkovati se** = tzn.; **Szcz. hadrunk** = zwada. Nm. **Hader** = zwada; **hadern** = wadzić się. Do nas przez Słc. i Cz. ♀ **Handręczyć się** jest sld. do **dręczyć**.

♀ **Hadyna** p. Hetka.

Hadży char. = pielgrzym do Mekki O. ♀ **Chandża** = bigot, bigotka || Srb. (h) **adži(ja)** = pielgrzym do Jerozolimy, Mekki. Bg. (h) **adžija**. Rs. **hanžà** = świętoszek || Rum. **hagie** pielgrzymka. Ngr. **cha(n)tzēs** Ar. **hadždży** = pielgrzym (do Mekki) M. 36. Por. Dc. 135 **Hadji**. Mt. **hadže**. Mr. 179 **Chanža**. ♀ **Chandża** z Rs.

Haft, dw. **Aft**, **Hawt** pch. i złż. **Haftka**. ♀ **Haptka**. ♀ **Háftka**. ♀ **Jaftka**. || Cz. *heftovati* = zszywać — Nm. *Heft mzn.* = haftka; *heften mzn.* = zszywać (grubemi ściegami). Odcień, wyszywania' rozwinął się na gruncie Pol. Por. Pfl. IV, 535. Btrge VI, 279. Por. **Heftlik**. **Haftajz**.

Haftajz = narzędzie hutnicze L. — Nm. *Hefteisen* [złż. z *heften mzn.* = chwytać + *Eisen* = żelazo] = tzn. Por. Pfl. IV, 484.

♀ **Hai-** p. **Gaj**.

♀ **Haiłka** p. **Gaj**.

Hajda (inne podobne wykrzykniki u L. p. w. *Hejda*) || Prawie u wszystkich Słowian, z h a. bez h. Bg. z dodaniem postaci czasownikowej *hajdite!* (jak nasze 'nacie'). Srb. też: *hajdemo*, *hajdete!* || Rum. Ngr. Albań. blizkobrzmiące — Tur. *hajdéd* = marsz! naprzód! precz! Okrzyk ten przystosowano u nas w wyrażeniu 'de jure et de hajda' w znaczeniu hulactwa, awantury i grabieży, które widać na **Hejdaż** (mylnie pisanym przez sz), p. przykłady u L.; łączono też w myśli z *hajdamakiem*, k. p. Inne blizkobrzmiące wykrzykniki, jak *hej*, *haj itp.*, niekoniecznie są Tur. pochodzenia. Wyraz Tur. mógł się dostać do Polski przez Ukr. a. Rum. Por. M. 40 *Hejda*. Mt. *hajdéd*. MF. *hajde*. Mew. 85 *chajde*. JA. IX, 324.

♀ **Hajda**, ♀ **Hajdaj**, ♀ **Hájdaj** = pastuch; dragal. ♀ **Hajdak** = pastuch. ♀ **Hajdur** = niezgrabny wyrostek. Por. rod. *Hajdeczka* || Słc. *hajčier* = pasterz [może, wraz z Słc. *hajči* = stróż leśny, polny itd., należy do osnowy *gai-* (skąd Pols. **Gaj**, k. p.)]. Słc. *hajdák* = łajdak — Ukr. *hajdáj*, *hajdēj* = pasterz wołów; włocega; dragal; *hajdár* a. *hojdár* = pasterz owiec [od okrzyku, albo też z Węg. *hajtó* = poganiacz, naganiacz i in., patrz ♀ **Ajta** w dod.]. Por. **Hajdamak(a)**. Por. Lpf. VII, 211.

Hajdamak(a) pch. złż. ♀ **Hajdamach**. ♀ **Chamajdak** || Ukr. *hajdamák*. Br. *hajdamák* = zuch; hulaka. Srb. *hajdamák* = kij. W innych Słw. char. || Eur. char. — „Zap. od wyrazu Tur. *hajdâ*, *hajdê* = wykrzyknik do poganiania i odpędzania zwierząt i ludzi: *hej*, *precz*, z drogi!, skąd i słowo Tur. *hajdamak* = poganiać bydło. Turcy zaś wzięli od nas wyraz *hajdamak* w naszym znaczeniu zbuntowanych Ukraińców" M. 37. 152. Por. Mt. *hajdamak*. Mew. 83 *hajdamakъ*. Por. **Hajda** (dwakroć). Por. Strąbskiego *Rocznik* 1856, str. 148 i *Kg. Krak.* IV, 331.

♀ **Hajdamasz** p. ♀ **Hałdamas**.

Hajdawery blp. — Ukr. *handëwëri* = tzn. [Może w związku z okrzykiem Cz. *hajdy vari!* = strzeż się, na bok, precz z nosem, od którego mogła powstać żartobliwa nazwa jakichś modnych, cudackich spodni?].

Hajduk pch. złż. || Słc. *hajdúch*; *hajduchovat'* = tańczyć. Cz. *hajduk* char. Srb. *hajduk*, (h) *ajdut* = zbój. Słh. *hajdúk* = pandur; zbój. Bg. *hajdut(in)*, *fajduk* = zbój. Ukr. *hajdúk* = posługacz; zbir; rodz. tańca. Rs. *gajdúkъ* = żołnierz lekkozbrojny i in. zn. Br. *hajdúk* = posługacz i in. zn. || Eur. Char. Rum. *haiduc* = zbój; drab. Alb. *haiduk*, *haidut*. Ngr. *chaín-toútes*, *chaídoúki* — Tur. *hajdud* = zbój; pieszy żołnierz węgierski [z Węg. *hajdü* = hajduk; *drabant*]. Por. MF. *hajduk*. Mew. 85 *chajdukъ*. Mew. 37. Mt. *hajdud*. *Revue critique* 1877, str. 310—311. Lpf. VII, 211—212. JA. XI, 111.

♀ **Hajdur** p. **Hajda**.

♀ **Hajka** = strata czasu, mitręga — Ukr. *hájka* = tzn. [od *háié* = mitrężyć, p. **Gaj**].

♀ **Hajka** zap. = żerdka, tyka z wiechą Rg. n° 476 — Cz. *hájka* = tzn. [z pierwszej części wyrazu Nm. *Hege wisch* (złż. z *hegen* = strzec, p. **Gaj** + *Wisch* = wiecha) = tzn.]

Hajnał p. Hejnał.

♀ **Hájnica** = łąka w polu Skj. V, 21 == Słc. hájnica, Mor. hejnice = tzn. Por. **Gaj**.

Hajstra, ♀ **Hajster** = rodz. ptaka L. O. || Słc. hajštra a. hojštra = połajanka na kobietę. Ukr. hájster, áster = czarny bocian == Nm. ♀ heister (i dużo innych form FW.) = sroka; sójka = Nm. Elster = sroka. Dopełniacz 2 Lindego zbliża Rs. aistъ = bocian; ale Ładowski (u L.) powiada: „Niesłusznie nazywają hajstrami czarne bociany“. Mew. 2 aistъ zbliża hajstra z Rs. aistъ. Por. JA. III, 659 p. w. Аистъ.

♀ Hajt- p. Ajta (w dod.)

Hajtować i złż. z Wy- = przepalać popiół == Nm. ♀ heiten = palić (w piecu), ogrzewać = Nm. heizen.

♀ **Hajziel**, ♀ **Haziel** = wychodek; knajpa; zamtuz == Nm. Häusel = domek [zdrob. od Haus = dom].

♀ **Hajzówka** = „jest to prawo współwłasności na nieruchomościach, służące wyłącznie Żydom“ *Niwa* 1876, str. 732—733 == Nm. Haus = dom. Por. ♀ **Hajziel**.

♀ Hajzybon p. ♀ Ejzybona.**♀ Hal- p. Hol.**

♀ **Hala**, ♀ **Hola** pch. złż. = pastwisko w Tatrach i in. znaczenia == Głż. Słc. Cz. hola = tzn. Wyraz wzięliśmy ze Słc. A w hala jest mylnym odchyleniem. Dawna Polaszczyna posiada wyraz ten w rodzimej postaci gola.

Halabarda, **Halabarta**, **Halabart**, **Hałabarta**, **Alabart**, **Albarda** pch. || Cz. halapart(n)a. Chrw. alabarda. Rs. alebàrda || Słc. Wł. Hp. alabarda, Fr. hallebarde == Nm. Hellebarte, Sgm. helmbarte [złż. z Helm = hełm + Barte = barta, k. p., więc =] barta a. siekiera do rozcinania hełmu

Kge Hellebarte. Nm. Hellebarde jest w pierwszej części wyrazu sld. AV. 167. Por. Pfil. IV, 535.

♀ Halać p. Hol.

♀ **Haladra** = „spódnica, przyszyta do sznurówki“ Kg. *Pozn.* I, 67; tenże wyraz objaśniony tamże str. 137: „Zużyta suknia codzienna“. ♀ **Hołodryga** = dziewczka wielkiego wzrostu RA. XVII, 36. ♀ **Haładeja** = urwisz ib. 35. == Słc. haladra = błazen, głupiec, krzykacz. Cz. ♀ haladryja = rozpustna dziewczyna. Przejście znaczenia w wyrazach tego rodzaju bywa dość niespodziane. Por. Drjacznica pod **Drjakiew**. Por. **Hała-**.

♀ **Halamuśny** = „zawalidroga, rezolutny“ Ap. I, 18. ♀ **Chalamuśny** = tzn. (z Łęczycy). „♀ (H)Alamuśny = spreczny, dokuczliwy“ Skj. IV, 335. ♀ **Haniemuśny** = dumny, butny ib. 322. **Haniemucha** = ambitny RA. VIII, 200. 228. || Cz. haramużný = śmiały (sld. do Cz. mużný = mężny) == Może wszystkie te wyrazy pochodzą od animuszny? Por. Cz. ♀ halama = gbur, prostak Bš. Może w związku z frymuśny, p. **Faramuszka**.

Halaspas = luszyk L. == Zap. Ukr. hałapàs = darmozjad; hałapàsnyj = pasorzytny, próżniaczy; junacki.

Halastra p. Chałastra.

♀ **Halawa** = gołąź, polana == Ukr. hálawa = tzn. Por. ♀ **Hały**.

♀ **Halbecwelwe**, ♀ **Elbacwelba**, ♀ **Elbik**, ♀ **Halbecwelbe** = rodz. gry w karty Gołębiowski *Gry* 55. Kg. *Kal.* I, 265. „Grajmy w welbacwelba“ Mick. *Pan Tad.* Ks. IX. == Nm. Halberzwölfe = tzn. [halb zwölf = półdwunasta]; czasami też grę tę nazywają u nas z Polska: wpółdodwunastej. Por. Pfil. IV, 535.

♀ Halena p. Aloe.

Halerz, zdrob. i złż., **Alerz** || Dłż. halar. Słc. halier. Cz. haléř. Ukr. (Mew. 83) haril, Żl. n. — Nm. Heller [właśc. *Häller = halski, od miasta Halle w Szwabji, dom. grosz, w 'Słc. denarius hallensis] = tzn. Por. Mew. 83 halerb. MF. halerz. Krek *Einleitung* 189, ods. 4. Pfl. IV, 535.

Haleus p. **Aloe**.

♀ **Haliny** p. ♀ **Hały**.

♀ **Halizna** p. ♀ **Hały**.

♀ **Halka** p. ♀ **Hały**.

Halkować = kołować (statkiem na wodzie). Zap. tu należy i **Halkać** = w rękę przebierać, kołysać L. || Srb. alka = turniej (gonitwa do pierścienia); koło; „uzeti u halku“ = okolicę || Hp. alhelca — „Tur. (z Ar.) halka = obręczka, kółko, kołczyk, obręcz, koło“ M. 37. Por. Mt. halka. Lpf. VII, 212.

♀ **Halma** = hamulec. ♀ **Halmować** = hamować. Zap. tu należy i ♀ **Halmak** = czas odpoczynku podczas robót zbiorowych RT. 199. — Ukr. hálma = hamulec. Patrz **Halmować**.

Halmem = poddostatkiem, wbród L. || Może tu należy Słc. halna = kupa kamieni przed kopalnią. — Węg. halmaz = kupa, gromada; halmaz = skupiać, gromadzić.

♀ **Halmizder** = rodz. kowadła RT. 199 — ? Por. Słc. halmo = waga na studni. Cz. halmy = toporysko górnicze.

♀ **Halnia** = „ziemia a. ruda z kopalni wydobyta“ WSwp. 8. — Słc. halna = tzn. Por. **Halmem**.

♀ **Halom** a. ♀ **Halum** = dalej! ruszaj! ♀ **Halom** = marsz! ♀ **Halòm** = maszyr! — Fr. allons! (dsł. idźmy) = naprzód! ruszaj! ♀ **Halòm** maszyr ma dodane Nm. marschir(e) = maszeruj.

Halsztuk, **Halsztuch**, **Alsztuk** pch. || Rs. gálstukz = tzn. — Nm.

Halstuch [złż. Hals = szyja + Tuch mzn. = chustka] = tzn. Por. Pfl. IV, 535.

Hał- p. **Hol-**.

Hała- stanowi początek kilku wyrazów naszych: ♀ **Hałaj** = trzpiot. „Robić na hałaj“ = fuszerować RT. 198 p. w. **Hałakać**. **Hałaburda** = hałaśnik, awanturnik (por. rod. Haraburda, jeżeli nie od imienia Nm. Her(i)bord, skąd rod. Herburt). ♀ **Hałaburda** = bura; mieszanina. ♀ **Hałapała** = partacz, byle kto *Wista* II, 308 — Zap. ze Słc. i Cz. pobraliśmy te wyrazy, co wskazuje na nagłosowe. Zdaje się, że hała- i hara- są słówkami okrzykowej natury; dodają one całości wyrazu znaczenia pogardliwego, lekceważącego. Słc.: hałapirkoś = błazen, arlekin; hałama = głupiec; hałabala = partacz; haraj = hałas; harampaty lm. = rupiecie (Głż. hara = kupa; hałas i in.); haravara = zwada. Cz.: hałabala przysł. = byle jak; hałaférna = sekutnica; haraburdi, hara(m)paty lm., harapát = rupiecie; hałabačka = bajka, bzdurstwo; hałapatúra = letkiewicz; hałapatun = nikiemnik; hałafańa = głupia dziewczka itp. Por. **Burda**. **Chałastra**. **Haładra**.

Hałaburda p. **Hała-**.

♀ **Haładamas** p. ♀ **Hałdamas**.

♀ **Haładeja** p. ♀ **Haładra**.

♀ **Haładżyja** = gruba materja jedwabna, w pasy różnobarwne RT. 198 — Tur. aladża = tkanina magnezyjska w pasy różnobarwne Pop. 16.

♀ **Hałaj** p. **Hała-**.

Hała(k)- p. **Allach**.

♀ **Hałapała** p. **Hała-**.

Hałas pch. i złż. — Wątpię, aby z Cz. hlas = głos, jak chce JA. I, 69, ods. 2. Mew. 70 golsz mówi: „Pols. hałas jest Ukr. a. Br.“ Myślę, że nie wprost z Br., bo po Br. głos brzmi hólás (nie hółás, jak pisze

Mew.; jest w Br. i hałas = hałas, ale to chyba z Pols.). Zdaje mi się, że u nas wzięto z Br. nasamprzód hałasieć (po Br. hałasieć [dśl. głosić] = zawodzić, lamentować i z tego wytworzono hałas, a ten wyraz dopiero przeszedł do Br. i Ukr. w znaczeniu gwaru; samogłoski wyrazu hałas nie odpowiadają prawom głosowni Br. i Ukr.: głos brzmi w Br. hōłas, a w Ukr. hōłes.

Hałastra p. Chałastra.

Hałda, Chałda, Hołda = kupa kamieni i ziemi z wykopanego szybu Łb. 85 || Słc. Cz. hald a = tzn. — Nm. Halde ž. = tzn. Zap. przez Słc.

♀ **Hałdamas** = dożynki, obżynki RA. III, 371. Ap. XII, 120. ♀ **Háwdáras** a. ♀ **Hałdamas** ib. 214. ♀ **Chałdamas** Skj. IV, 302. ♀ **Chołdymas** ib. 342. ♀ **Hajdamasz** = pijatyka RA. XVII, 9 || Słc. alda m áš, oldom áš = 1, okup, litkup 2, dożynki Kt. Cz. haldam áš = zabawa hałaśliwa; napiwek || Rum. al d ā m a š = litkup; napiwek. — Węg. áldom á s = napiwek. Wyraz dostał się do nas a. wprost z Węg., a. przez Słc. (ale nie przez Rum., jak chce RA. XVII, 9).

♀ Hałkiesz p. Alkiesz.

♀ Hałtłas p. Ałłas.

Hałun p. Ałun.

♀ **Hały** blp. a. ♀ **Chały** = ubranie; łachmany. ♀ **Haliny** blp. = sukno samodziałowe O. ♀ **Halka** = tkanina na spódnice; sama spódnica. || Słc. halena = kitel płócienny; halenovina = grube płótno. Cz. haliti = zawinać, pokryć; halena a. halina = sukmana. Srb. halja, haljina = rodz. ubrania; haljak = rodz. płaszczyka. Bg. halina. Słw. halište = rodz. ubrania. Słń. halja, haljina = długie ubranie — Mew. 85 chalja wywodzi wyrazy te z Rum. haină = ubiór. Mr. w Lpf. VII, 212 Haliti podaje, z większym prawdopodobieństwem, źródło Grm.: Sgm. haljan = kryć, okrywać;

hala = okrycie; helina = okrycie, płaszcz. Por. **Haladra**.

♀ **Hały** (czasem piszą ♀ **Chały**) = bezleśny: „hałe miejsce w lesie“ (z Litwy). ♀ **Halizna** = gołaźń, polana. W. Pol. Til. ser. 1, t. XIV, 162; XIII, 241 ma **Hał** w znaczeniu polany. — Zap. Br. pochodzenia. Po Br. goły wprowadzie brzmi hōły(j), ale w mnóstwie wyrazów Br., w których przycisk pada nie na pierwszą zgłoskę, o brzmi jak a (np. hałò = goło, halitā = golizna itp.); więc wyrazy powyższe utworzono u nas od osnowy hal-. Por. ♀ **Halawa**. Mew. 60 niepotrzebnie tworzy osnowę galja.

♀ **Hamajda** = łąka bagnista Pfil. IV, 200 — Patrz **Gamajda**. Przejście znaczenia niejasne.

Hamak || Słw. Eur., jako char. — Z Haityjskiego hammok = tzn., przez Hl. sld. hangmat a. hangmac (dśl. = mata wisząca). Por. Tylor *Antrop.* 143. AV. 175. Peschel *Völkerk.* 550.

Hamal = tragarz L. || Srb. (h) a mal(a) = tragarz Bg. hamalin = tzn. (inne formy patrz Mt. hammal) || Rum. hamal, mahal = tragarz. Albań. hamal = tzn. — Tur. hamal = tragarz [z Ar. hammal = noszący ciężary; źródło toż, co w **Amulet** i **Amelka**, k. p.j. Por. M. 37. Mt. hammal.

Haman, znany z księgi Estery dostojnik perski, występujący w uroczystości i obrzędzie Żydowskim, nabył w mowie Pols., Ukr. i Br. znaczenia potwora, dzikiego olbrzyma: „Krzyczę, jak na hamana“. Szwedzi byli to „okrutne hamany, dzikusy jakieś“ Dygasiński *Beldonek* 113. „Konie, jak hamany... wypasione, jak niedźwiedzie“. Junosza *Wyb. pism* VI, 135. ♀ **Hamanna** (krowa) = ogromna Ap. VIII, 251. ♀ **Hamanować** = bić kogo jak Hamana ib. I, 67. || Ukr. haman = 1, święto Żydowskie 2, osoba prześladowana podczas tego święta; hamanuwały

= krzywdzić, gnębić. Br. haman = niegodziwiec; złośnik, zły człowiek. — Hb. Haman = imię dostojnika perskiego w księdze Estery.

♀ Haman p. Amen.

Hamera = burza, wichur — Zap. w związku z Cz. ♀ hamar = grzmot. Por. Ukr. hamir = hałas, krzyk. Por. ♀ Hamor.

Hamernia pch. **Hamra** = nasada na końcu sprysy KSL. 527. **Hamerszlak** a. **Amerszlak** = młotowiny, zędra Łb. 154 p. w. Młotowiny. ♀ **Hamry** blp. = kuźnica. ♀ **Hamer** = fryszerka Łb. 89. || Słc. hamor = młot; hamernia. Głz. hamor = tzn. Cz. hamr i pch. = tzn. Ukr. hamernia. — Nm. Hammer = młot; hamernia; Hammerschlacke [zlz. z Hammer + Schlacke(n) z m. = szlak, żużle] = hamerszlak. Por. Pfl. IV, 535. Por. **Hantamer**.

Hamerszlak a. **Amerszlak** = młotowiny, zędra — Łb. 154 pod Młotowiny podaje mylnie jako słoworód Nm. Hammerschlag, zamiast Hammerschlacke [zlz. z Hammer = młot + Schlacke = szlak L., żużel, zędra] = tzn. Patrz Hamernia.

♀ **Hamor** = wrzawa, zgilek — Ukr. hamir = hałas, krzyk; hamoryty = mruczeć; gwarzyć. Por. ♀ **Hamera**.

Hamować pch. zlz. **Hamulec**, **Chomolec**, **Chomulec**, ♀ **Hembulec**. **Hám**, ♀ **Hamciuk** = hamulec. ♀ **Chomólec** = drewno u sieci O. || Słc. hamovat. Cz. ham, hamovati. Słc. Cz. hamulec — Nm. hemmen = hamować; Hemholz [zlz. z hemm- + Holz = drzewo, drewno] = hamulec. Por. Mr. 173. Pfl. IV, 535. ♀ **Hám** zap. przez Cz. Patrz ♀ **Halma**.

♀ **Hampeł** a. ♀ **Hempel** = kawał (chleba). Zap. tu należy ♀ **Kapel(ek)** = skibka (chleba). — Nm. ♀ **humpen** = (np. chleba) FWb.

Han p. **Chan**.

♀ **Hanaj(ka)** p. **Nahaj**.

♀ **Hanczurka** = ścierka — Ukr. hanczirka = tzn. [z Nm. Hand = ręka + scheuern = szorować].

♀ **Ha(n)derlok** = gałgan, łachman. ♀ **Haderlák** = gałganiarz — Słc. handrliak = handeles. Cz. ♀ had(e)rlák, ♀ handrlák = gałganiarz. RA. XVII, 35 mylny wywód z Nm. Haderlump, p. **Haderláb**. Cz. hadrlák pochodzi z Cz. hadr = gałgan, p. **Hadra**. Por. Pfl. IV, 283.

Handr- p. **Hadrować**.

♀ **Handra** p. ♀ **Hadra**.

♀ **Handryba** = wielka, niezgrabna istota. — Zap. z Ukr.

Handrycharz, **Antricharz** = pomocnik w kopalni Łb. 6. 86. — Nm. handreichen [zlz. z Hand = ręka + reichen = podawać] = pomagać; rzeczownik z tego czasownika utworzył się na gruncie Pols. Por. Btrge VI, 278.

Handziar p. **Andziar**.

♀ **Hangle** blp. a. hamry = kuźnica, fryszerka. Raz jeden spotkałem ten wyraz w Wswp. 8 — Może w związku z ♀ hangiel = handel, ♀ **hanglować** = handlować; przejście znaczenia niezbyt trudne byłoby do zrozumienia. Por. ♀ **Hangować**.

Hangować, **Hingować** = spuszczać coś na dół (w kopalniach) L. Łb. — Nm. hängen = tzn. Por. Pfl. IV, 365.

♀ **Hangrest** p. **Agrest**.

♀ **Hánielnik** p. ♀ **Honielnik**.

♀ **Haniemucha** p. ♀ **Halamuśny**.

♀ **Hanioł** p. **Anioł**.

Hankier = „gat. przeświecające go się bursztynu” O. KSL. n. — Nm. Anker = 1, ankier (beczka, p.

Ankier) 2, kotwica. Jakież przejście znaczenia?

Hanspuk = „drag krótki, brzo-
zowy do windy“ KSL. 107. O. —
Nm. ♀ handspaaken m. = tzn.
Mgn. [złż. z Hand = ręka + ♀
spaaken a. ♀ spaak = drag win-
dowy FWb.].

♀ **Hanszpigel** = „o którym krą-
ży między ludem szlaskim różne po-
dania“ Pfil. IV, 283. — Nm. Eulen-
spiegel = sowizdrzał, k. p. Pfil.
IV, 283.

♀ **Hantamer** = rodz. młota Ap.
I, 67. — Nm. Handhammer [złż.
Hand = ręka + Hammer = młot]
dśl. = młot ręczny. Por. **Hamernia**.

Hantfas a. **Antwas** L. = mied-
nica. — Nm. Handfass [złż. z
Hand = ręka + Fass = naczynie,
skąd fasa, szynkfaz itd.] = tzn. Mr.
mylnie stąd wywodzi **Konwas**, k. p.

Hantloch a. **Antloch** = szyb
z pompami Łb. 6. 86. — Nm. Hand
= ręka + Loch = dziura; szyb.
Wyrazu Nm. ustalonego *Handloch
niema; gdyby był, znaczyłby dziura
na rękę, lub coś podobnego. Wywód
Łb. z Gr. anthla (?) jest oczywiście
błędny. Zdaje się, że hantloch u-
tworzył się na gruncie Pols. z hant-
werk (k. p.); w wyrazie tym pojmo-
wano hant jako = pompa, więc szyb
z pompami nazwano lochem z han-
tami, hantlochem. Por. **Hant-
werk**.

Hantwerk a. **Antwerk** = pompa
ręczna w kopalniach. **Hanwarkowe**
łańcuchy Łb. 6. 86. — Nm. Hand-
werk [złż. z Hand = ręka + Werk
dzielo] znaczy rękodzieło wogóle; zna-
czenie pompy, zdaje się, wytworzyło
się na gruncie Pols., jako „praca ręcz-
na“ w kopalni par excellence; hant
rozumiano tu jako pompe, stąd hant-
loch, k. p.

Hanyż p. **Anyż**.

Hanza pch. || Słw. Eur. jako char.,
bez zmian — Nm. i Sgnm. Hanse

= stowarzyszenie kupieckie. Sgnm.
i Gt. hansa = gromada, zastęp; sto-
warzyszenie kupieckie Kge. Mr. 179
wywodzi wyraz Chasa, k. p. z Grm.
hansa. Mew. 86 pod chasa przyta-
cza ten wywód. Por. **Huzar**.

Hańba pch. i złż. — Cz. hanba,
Mor. hańba = tzn. Czysto Pols.
gańba = nagana; wyraz Cz. przy-
jął się u nas dla odcieniania zna-
czenia sromoty, wstydu.

♀ **Hańsba** = „opłata za skradze-
nie w nocy z pola zboża“ O. —
— Oczywiście toż samo, co w Skj.
IV, 52 chaśba, chansba, rzecz
chązebna, żaloba chudziebna
itd. Słoworód niejasny.

♀ **Haptacht**, krzyczy Burda na
swoje kozy BB. 29. ♀ **Haptak**, ♀
Hapták, ♀ **Hoptak** Pfil. III, 776.
— Nm. habt Acht [dśl. = miejcie
baczność] = baczność! Por. Pfil. III,
776.

♀ **Haptéka** p. **Apteka**.

♀ **Hara** = licha wódka O. —
Br. hara = tzn. Nos. n. [od pnia,
który mamy w postaci gor-(zeć), a
od którego idą Pols. gorzałka =
Br. harëuka].

Hara- p. **Hała-**.

Haracz, **Characz**, **Charadź** pch.
złż. || Srb. Bg. (h)arač = pogłówne
|| Nm. Charadsch char. Rum. ha-
raciu = podatek. Ngr. charátsi,
charatzês = pogłówne — Tur.
(z Ar.) charadź = pogłówne; po-
główne; podatek. Por. M. 37—38. 104.
Mt. charadź. Mew. 85 charač. Dc. 85
Caratch.

♀ **Harak** p. **Arak**.

Haramza, **Harandzia** = gawiedź
L. ♀ **Garanż**, ♀ **Garażyja** = cha-
łastra RA. XVII, 21. ♀ **Haramza**
= włóczęga Pfil. IV, 200. Por. RA.
XVII, 78. || Moraw. garažija = li-
chota, coś lichego. Zap. tu należy Cz.
harant = włóczęga; gbur; haran-
ti = dzieciśka, bachury; haranto-
vati = włóczyć się. Pochodne Słw.

od Ar. haram i harami patrz Mt. p. t. w. Tu też należy **Harambasza** = basza tj. herszt zbójów. — „Z Pers. haram zadè [złż. z Ar. haram = rzecz zakazana, nieprawna + Pers. zadè = urodzony] = syn nieprawy; hultaj, oszust; w formie skróconej (jak mirza, zam. mirzadè) haramza“ M. 38. Por. Mt. haram i harami. RA. XVII, 21 mylnie wywodzi z Węg. garázda; co innego jest **Garaździć**, k. p.

Harandzia p. Haramza.

Harap, dw. **Herap**, **Herab** pch. = 1, okrzyk myśliwski, kończący ło-wy, a dalej 2, bat myśliwski (służący do odegnania psów od ubitej a. poj-maney zwierzyny) i 3, same ło-wy. ♀ **Horóp**, ♀ **Herep** = harap || Cz. ha-rapnik = harap. Ukr. hàrap, Br. haràpnik = harap (bicz). Rs. arà-plenikъ, aràpelъnikъ, aràp-nikъ = tzn. (wszystkie z Pols.) — Nm. heràb = tu, tutaj (dsł. tu na dół); w okrzyku domyśla się Nm. kommt (herab) = pójďte tu!; por. nasze: Na tu tu tu. A bywaj tuuu! Mr. 173 mylnie zbliża Węg. harap = kasać. Już L. dokładnie rzecz wyjaśnił z Nm. Por. *Przyj. ludu* VIII, 208. Cę do przejścia znaczenia, por. **Garus. Harmider. Niestety**. Por. Pfil. IV, 403. Mew. 423. harap-. Inaczej Mr. w Lpf. VII, 212.

Haras p. Aras.

♀ **Haraszać**, ♀ **Charaszać**, ♀ **Haraszyć** = misić, kastrować. ♀ **Haraszajnik** a. ♀ **Charaszajnik** a. ♀ **Haraszajka** = misiarz, rostru-charz. ♀ **Krasić** L. = kastrować || Ukr. charàszaty = kastrować (tę formę podają Mew. 85 i RT. 188 i 190; Żl. podaje charàtaty, zap. pomyłkowo, wzięwszy r zam. m w rękopisie) — Mew. 85 powiada: „zbliżają z Gr. charàssō“ = zacinam, wycinam, przecinam, rozcinam“. RA. XVII, 22 wywodzi z Węg. herél = kastrować, ale tamże 78 przytacza Mew. Do nas wyraz dostał się zap. przez Ukr. ♀ **Krasić** jest sld. Por. RA. XVII, 22.

♀ **Haraśny** = dobry, świetny. ♀ **Nieharaśny** = brzydki. ♀ **Arastny** = wyborny; pilny, prędky || Cz. ♀ **harasny** = zręczny; dobry; piękny; niemiły (o robocie); nierówny (o polu) (zap. przez Pols.) — Mew. 89 zalicza wyraz nasz do osnowy choroś, skąd Ukr. choròszyj itd. RA. XVII, 35 chce pisać charaśny i zbliża też z choròszyj. Mnie się zdaje, że zamiana Ukr. o na nasze a jest bezprzykładną i dlatego przypuszczam, że wyrazy nasze pochodzą z Ukr. haràzd = 1, (jako rzeczow-nik) szczęście, powodzenie 2, (jako przysłówek) dobrze, szczęśliwie; od-powiednio; dzielnie itd. Przymiotnik utworzono u nas: *harastny, po-tym haraśny. Mogło i Br. horàz-dyj wpłynąć na odcieniowanie zna-czeń u nas. Por. Pfil. I, 774; IV, 283.

♀ **Haratać** = bić, tłuc — Ukr. haratàty = tzn.

Harbuz p. Arbuz.

Harc pch. i złż. Dw. czasami **Arc-** i **Herc-**. ♀ **Harcem** = żwawo, skokiem. Może tu należy ♀ **Harcy!** Ap. VI, 13. ♀ **Harcować** = śpie-szyć się Pfil. IV, 283. || Cz. harc = tzn. i dużo pch.; Cz. ♀ **harcem** = żwawo. Słh. har(e)c = walka. Ukr. harciuwaty = harcować i in.; harc = harc; hercuwaty i in. Br. harcawać = dokazywać na koniu i in. pochodne. Rs. garcovàti = u-wijać się konno i in. pch. || Rum. hart (czytaj harc) = wojna; potyczka i pch. Węg. harc = bitwa; potyczka; har-cos = wojownik i dużo pch. i złż. — MF. wywodzi z Węg., ale Mew. 83 i za nim Pfil. IV, 283 ze Sgm. harz (z harze) = Nm. ♀ herze, herzu = tu! wołanie, aby ktoś ku nam się zbliżył. Mr. 33 nasuwa Fr. harceler = dręczyć, jatrzyć (sło-woród ma Dz. II c Herse); 174 wy-wodzi Cz. harciř (=Pols. harcerz) z Wł. arcieri = łucznik; zdaje się w tym mylić, gdyż harcerz widocznie od harcu pochodzi. Por. Brl. 57. Jeżeli Mew. ma słuszość, to porów-nać należy **Alarm, Garus, Harap,**

Harmider itp. ♀ **Harcem** z Cz. Ruskie formy z Pols. Por. **Elear**.

Harcap, Harcab = Nm. Haar-zopf [złż. z Haar = włos + Zopf = warkocz, skąd Słh. čop(a) = kutas; pęzel] = tzn. Por. Mr. 140 Čop i 173 Harcab. Pfl. IV, 535. Por. **Ceplik**.

Harchandrja p. **Archandrja**.

♀ **Harc(z)aki** p. **Karczoch**.

Hard- p. **Gardzina**.

♀ **Hardabus** = zuchwalec, zawadjak = Zap. przekręcenie z Arkabuz, k. p., z doprowadzeniem pod **Hardy**.

Hardega p. **Wardega**.

♀ **Hardyburki** lm. = rodz. ziemniaków. = Jest to jedna z licznych nazw ziemniaka: zdaje się, że powyższa należy do Nm. nazwy miasta Magdeburg. Por. ♀ **Mandyburka**. Por. **Bandurki, Bambry, Barabola** itp. Por. Pfl. IV, 651 (wywód wątpliwy).

♀ **Harend-** p. **Arenda**.

♀ **Hareszt** p. **Areszt**.

Harfa a. **Arfa** pch. złż. **Harpa** = rodz. miecza L. || Słw. tak samo, z h, lub bez h || Fr. harpe. Wł. Hp. Pg. arpa. Rum. harfă. Nm. Harfe. Sgm. harpfe. Sgm. harpha. Słc. harpa = 1, sierp 2, harfa = Nm. Harfe = 1, wialnia zbożowa 2, instrument muzyczny [niewątpl. z Gr. harpe (= Łc. harpe) = 1, sierp 2, rodz. ptaka drapieżnego 3, narzędzie do kierowania słońca]. Na narzędzie muzyczne wyraz przeniesiono w Słc. [Pierwszy Venantius Fortunatus, VI w. po Chr., używa wyrazu tego Mr. 174]; zapewne podobieństwo kształtu dało pochoch do użycia Gr. nazwy sierpa; podobnie już Rzymianin wyrazem harpa nazywał rodzaj zakrzywionego miecza; podobnie Niemiec przeniósł nazwę Harfe i na wialnię, mającą siatki i struny druciane. Wątpliwym więc jest domniemanie Matzenaura, jakoby źródłem był język

Grm. (w czym idzie za GW.). Por. Pfl. IV, 535.

♀ **Hargarzety** lm. = Jest to przekręcenie angażantów; patrz **Agażant**.

♀ **Harhara** = coś wielkiego a niezgrabnego (kobieta, koń itp.) = Ukr. harhara mzn. = tzn.

Harkus p. **Arkusz**.

Harm- p. **Arm-**.

Harmider, Armider, ♀ Hermider, ♀ Kiermider pch. || Ukr. Br. harmider = tzn. Rs. garmidar = tzn. (wszystkie z Pols.) = Niewątpl. z Nm. hernieder = tu, tu (na dół ku nam), z domysłnym komm a. komm t! (=pójdź, pójdźcie, zejdź, zejdźcie). W średniowieczu, gdy po większych miastach Polski Niemiecyzna bujnie się rozgościła, przyjęto u nas okrzyk, tak często wzywający ludzi, szczególnie w nocy, aby z domów śpieszyli na pomoc zagrożonym na ciemnych i niebezpiecznych ulicach. Por. **Alarm, Garus, Harap, Niestety** itp. ♀ **Kiermider**, jeżeli nie jest przekręceniem wyrazu harmider, może być Nm. kehr' nieder = zawróć (idź) tu na dół, ku nam. Por. **Bakier**. Por. Pfl. IV, 535.

♀ **Harnadziej** = herszt zbójców.

♀ **Harnaś** = tzn. ♀ **Harnaśki** = zbójceki. ♀ **Harnasać się** = być niespokojnym, hałasować. ♀ **Harnasać** = rozrzucać, łomotać. ♀ **Zharnasić** = porozrzucać, połamać. = Zap. w związku z Tur. (z Ar.) harami = zbój, złodziej, skąd Bg. Srb. (h)aramija, Węg. haramia = zbójca. Por. **Haramza**. Mt. harami. Może też w związku z Moraw. harusit', harvasit', harvosit' = hałasować, łomotać; Cz. haráš = hałas. Zakonczenie -dziej wygląda na Tur. -dzy, służące do tworzenia imion od zatrudnienia.

♀ **Harnas-** p. ♀ **Harnadziej**.

Harnasz pch. = zbroja BS. L. || Słh. (v)arnoš || Nm. Harnisch,

'Sgnm. harnas(ch), harnas. Wł. arnese = Fr. harnais [podobno z Celt. haiarnaez=żelaztwo Kge.] = tzn. Nasz wyraz ze 'Sgnm., Słowieński z Wł. Por. MF. arnoż. Mew. 4 arnoż. Dz. I Arnese. Lpf. VII, 213.

♀ **Harneja** = rodz. kurtki, marynarki. = Może w związku z Nm. Harnisch=1, pancerz 2, rodz. grubej tkaniny. Patrz **Harnasz**.

♀ **Harny** = piękny; wdzięczny; zalotny. ♀ **Herny** = zwinny, zgrabny. = Ukr. harnyj = piękny, ładny. ♀ **Herny** ma e może pod wpływem podobnie brzmiącego herny, oznaczającego: dumny, pyszny.

♀ **Harny** a. ♀ **Herny** = dumny, pyszny, zarozumiały, hardy; zły. = Zdaje się, że formy powyższe rozwinęły się u nas, z odrzuceniem nad, ze Słc. Cz. nadherný = pyszny, wspaniały; dumny. A w harny mogło się znaleźć przez zmieszanie z hardy. Por. RA. IX, 138; XVII, 22. 78. Co innego jest ♀ hyrny, k. p.

Harować, rzadziej ♀ Harać, Horować i Chorować, złż. i pch. = biedować, biedzić się, trudzić się. = Ukr. horowaty, częściej horiuwaty = tzn. Chorować jest sld. do chor-.

♀ **Harski** p. ♀ **Herski**.

Hartful a. **Artful** pch.=kół, wbijany w ziemię do zatrzymania tratwy KSL. 524-526. L. || Ukr. hartulec = tzn. (zap. z Pols.) = Mr. 174 i Pfl. IV, 400. 470 wywodzą z Nm. Erdpfahl [złż. z Erde=ziemia + Pfahl = pal]; ale takiego wyrazu ustalonego w języku Nm. niema. Może raczej z Nm. *Haltpfahl [złż. z halten = zatrzymać + Pfahl]?

Hart p. **Herda**.

♀ **Hartazel** = łańcuszek u chomąta, zakładany na dyszel Skj. V, 360. = Może Nm. Halteisen [halten = trzymać, wstrzymywać + Eisen = żelazo] = żelazo przytrzy-

mujące (ale takiego wyrazu w piśmiennym języku Nm. niema).

Hartki = żartki, żwawy L. = Zap. z Cz., od pnia Cz. hrt-, hlt-, oznaczającego żarłoczne jedzenie, połykanie, skąd Cz. hltavý i hrtavý = 1, żarłoczny 2, prędki, spieszny. Pojęcia szybkości i żarłoczności łączą się tu, jak np. w żartki, żwawy od žreć i žuť = (prędko, śpiesznie) żrać, żuć.

Harumpalcatnik p. **Palcat**.

Harus p. **Aras**.

♀ **Harwa** = krzyk, hałas Skj. V, 360. = Cz. harvas = huk; harvasiti = huczeć; krzyczeć, hałasować. Por. Ukr. harweda = kłótnia, zwada.

♀ **Haryn(e)k** = śledź. Til. ser. 1, t. XIV, str. 126. RA. XII, 9. || Głż. jerjej, jerij, jerejk, jejér. Dłż. hérég, jérég. Cz. herink. Srb. haringa || Wł. aringa. Hp. arenque. Fr. hareng. Rum. aringă. Węg. hering = Nm. Heringa. Häring, Sgnm. haring = śledź [dw. wywodzono z Łc. (h)alec, (h)alex = podlewa z ryb; Kge wyprowadza od Nm. Heer = kupa, stado, wojsko]. Por. Pfl. IV, 536.

Hasać pch. złż. || Ukr. hasaty = tzn. (z Pols.?) = Jest wprawdzie Cz. hasati=tzn., ale wyraz nasz może być czysto Pols., pochodzącym od skupienia dwóch wykrzykników: ha + sa!

♀ **Hase** = dość, dużo Ap. XI, 60. 120: „hase piniyndzy“; „jadła i picia hase“. = Zdaje się, że jest to Fr. assez = dość, dużo; płacze się to z wyrazem **Chasa**, k. p.

♀ **Hasen** = zysk, zarobek. ♀ **Chosno** = pożytek. ♀ **Hasnować** = zyskiwać, zarabiać. ♀ **Hasić się** (na coś) = kwapić się, palić się do... || Słc. chasen m. = pożytek. Słh. hasen, hasek, Srb. chasna = pożytek i dużo pch. Ukr. chosèn, 2 pp. chisnà = pożytek. = Węg.

haszon = korzyść, zysk i dużo pch. Por. Mew. 83 hasn. RA. XVII, 22. MF. Hasen. ♀ Chosno przez Ukr. Lpf. VII, 213.

Haser = śniadanie, wyraz górniczy L. = Węg. héser = piwo grzane.

Hasja = miał węgla kamiennego skoksowany Łb. 86 = Nm. Asche popiół. Por. **Ażklos. Blauaż. Po-
taż.**

Haska = skóra na wierzchu kopyta (szewskiego) L. = Zap. z Cz. haska = tzn. [może z Nm. ♀ alze = tzn. Kt. p. w. Haska].

Hasło pch. Może Wiasło Kg. Pozn. II, 250 zam. hasło? || Słc. Cz. heslo. Cz. haslo i hlaslo Słc. geslo. Srs. gaslo. Ukr. hasło = Mew. 60 gaslo zbliża z godło i przypuszcza pochodzenie od pnia god-, a na str. 62 mówi: „Czy Cz. heslo i Pols. godło należą do pnia ged-, jest niejasnym“. W każdym razie niema wątplenia, że hasło wzięliśmy z Cz. Co do pochodzenia, nasuwa się dwa przypuszczenia: 1, od okrzyku ha + sa (sa znaczyło dawniej tu) 2, od gas-ić; może zwyczaj średniowieczny nawoływania do gąszenia światła dał początek *gasłu? Por. Brl. 61.

Haszcze blp. (właściwie Chasz-
cze) = gęstwina, krzaki = Ukr. chászcz i lm. = tzn.

Haszysz, Haczycz || Słw. Eur. bez zmian. = Ar. haszisz = trawa, ziele, siano, później konopie indyjskie Dc. 135. Por. tmż. 38 Assassin (nazwa „asasynów“ od haszyszu. Toż M. 38–39). Mt. hašiš.

♀ **Hatlar** GT. 131. ♀ **Hatjar** O. = źrebiec. = Może w związku z Cz. haták = koń dobry do biegu i po-
ciągu.

Hatlic = gmatwać O. = tegoż pochodzenia, co **Gatlać**, k. p. Tuteż należy wyraz **Hatlamajki**, k. p.

♀ **Hatlamajki** = „rzeczy drobne, małej wagi, służące do zabawy dzieciom; ciasta, które dzieci łakomie jedzą“ Ap. I, 67. = Zap. w związku z Cz. hatlati = gmatwać, mieszać (p. ♀ **Gatlać**) i Cz. hatla matla a. hatla patla = mieszanina, mikstum chaos.

♀ **Hator** = pastwisko GT. 130. ♀ **Hotary** lm. = duże gospodarstwa Wswp. 9 ♀ **Hotár** = pastwisko RA. XVII, 9 || Słc. chotár = granica polna; obszar pola. Srb. hatar = terytorjum; granice; kotar = płot. Ukr. chotár = kraj; chitár = granica; obręb || Rum. hotar = obszar; granica. Nm. ♀ hattert, ♀ hotter char. = tzn. = Węg. határ = granica; miedza (podobno ze Słw.). Por. Mew. 86 chatarz. RA. XVII, 9.

Haubica = granatnica L. || Słc. hufnica. Cz. houf(e)nice = „rodz. działa drewnianego, z którego wyrzucano kamienie houfně tj. gromadami, kupami“ Kt. || Fr. obus. Hp. obuz (z Nm.). Nm. dw. Haufnitz, Haubnitz m., późn. Haubitze ž. (z Cz., podczas wojen husyckich) = Wyraz nasz z Nm. Haubitze. [Cz. osnowa houf- swoją drogą jest Nm. pochodzenia; patrz **Huf**]. Por. Dz. II c. Obus. Kge. i GW. Haubitze.

Hausknecht, ♀ Ausknecht, dw. (H) **Usnacht** = posługacz, parobek. = Nm. Hausknecht [złż. z Haus = dom + Knecht = parobek]. Por. Pfil. IV, 556.

Hawarja = 1, ubezpieczenie statku 2, rozchody na statku O. || Cz. havarie = szkody na statku. Rs. avarēja, avarija = tzn. || Fr. avarie. Wł. avaria. Hp. averia. Ag. average. Hl. (h)averij. Nm. Havarie, Haveriei, Haferei. Słc. avaria = Mr. 99 Anapin sądzi, że z Gr. abarēs = nieciężki, dśl. bezbrzemienny. Dawniej wywodzono z Nm. Hafen = port. Dozy zdaje się mieć słusność, szukając źródła w Ar. a war = ułomność; uszkodzenie; w raz dostał się zap. drogą handlową

w średniowieczu, nasamprzód do Włoch. Dc. 50 wątpi jednak o tym. Dz. I Avaria idzie za Dozym. Por. Mr. 99. Abapia.

♀ **Háwdáras** p. ♀ **Hałdamas**.

Hawerz = górnik L. ♀ **Hawiérz**, ♀ **Hawiárz** (piszą czasem hawiasz) pch. || Głz. hewjer pch. Słc. haviar. Cz. havér, haviř i pch. || Węg. hevér = górnik — Nm. Hauer = górnik [dsł. rąbacz, od hauen = rąbać, ciąć]. Do nas z Cz. Por. Mew. 83 haver. Mr. 174 Haviř. Brl. 57. Btrge VI, 279. Bfl. IV, 536.

♀ **Hawiaż** = żywokost Ap. VI, 295 — Ukr. hawiaz = tzn.

♀ **Hawizy** = plotki. — Mylnie wywiedziono z Cz. RA. XVII, 35. Jest to Spol. wyraz awiza, częściej w lm. awizy = nowiny; gazeta, wzięty z Wł. avviso = tzn.

Hazard, Azard pch. złz. || Słw. z małemi zmianami || Fr. hasard, dw. hazard. Hp. Pg. azar = przegrana, zły trafunek. Wł. azzardo; Wł. dw. zaro = gra w trzy kości. 'Słc. ludus azardi = gra hazardowna; ludere ad azarum = stawić na kartę, ryzykować. Nm. dw. hasehart, dziś Hasard. [O pochodzeniu wyrazów Rm. różne przypuszczenia DZ. I. Azardo. Dc. 137 Hasard]. Do nas zap. przez Cz. hazard.

♀ **Haziel** p. ♀ **Hajziel**.

Hazuka, Hażuka, Azuka, Ażuka (z **Ażustą**, k. p., nie ma nic wspólnego) = długa suknia, habit || Słc. hazucha, hazuka. Cz. hazuka = tzn. || 'Słc. casaca = rodz. ubrania Wł. Hp. Pg. casacca = długie zwierchnie ubranie. Fr. casaque = rodzaj płaszcza z długimi rękawami; casaquin = krótkie okrycie. 'Sgnm. casuckel = sutana. Nm. Kasak m., Kasake ż., Kasakin, Kasgin = płaszcz. Ag. cassock = rodz. burki; sutana. Węg. hacuka = długie zwierchnie ubranie [Wszystko to z Łc. casa = dw. chata, późn. dom w ogóle; w 'Słc. zdrobnieniu casula

znaczenie przechodzi na okrycie i daje mnóstwo pch. Patrz **Koszula** i **Kożuch**]. Por. Dz. I Casa, Casacca. Mag. Cassock. Mr. 174 Hazuka. Mew. 83 hazuka. RA. XVII, 35. JA. XI, 142.

♀ **Haždacz** = „gołąb siwy, tak zwany w Augustowskim, wedle A. Wagi“ rękopis Osipowicza — Może pomylkowo, zamiast *harłacz = gar(d)lacz?

♀ **Hak**, ♀ **Ak**, ♀ **Unk** = pipa, kurek, kran Ram. 51. Zap. tu należy i **Honek** (właściwie **Hánek**) = zatyeczka GO. 165. — Nm. Hahn mzn. = kurek, kran. ♀ **Hak** = właściwie *hank, zdrobnienie wyrazu Nm., ze zwykłą u Kaszubów wyrzutnią e.

♀ **Hąsnów** = łączka między dwoma wzgórzami Święt. — ?

♀ **Hebać** = kosić O. — ?

Heban || Słw. Eur. z małemi zmianami, np. Cz. eben, Srb. i Rum. abanos (z Tur.), Fr. ebène, Ag. ebon(y). — Gr. ébenos, skąd Łc. ebenus a. ebenum = tzn. [Gr. podobno ze Staroegips. Na hieroglifach hbn (z dodatkiem dwóch znaków, z których jeden wyraża drzewo) oznacza nasz heban Tylor *Eearly hist.* 99]. Por. Mt. abanos. Mr. 151 Ebon i 95 Abanos. Mag. Ebon (wywód z Hb.). Do nas zap. drogą naukową ze 'Słc. ebanus. Pfl. IV, 536.

Hebd, Chebd, Chept, Chepta, Chopta L. O., ♀ **Ebd, Chebz, Chabzina, Habina, Chabina** pch., (C) **Habzina, Chebzina**, ♀ **Chabie** blp., ♀ **Chabaż, Chabuz, Chabuzie, Chabłuza, Chébzie** (chybzie Pfl. IV, 188). **Hybi** finidyni, **Hybi** próchno, **Hybi** truchno Ciesz. 32. Zap. tu należą też: ♀ **Chawa, Chawka** = suche gałęzie, ♀ **Chalabuz, Chabakuła, Łabuzie** = zielsko, ♀ **Łabędziny** = nać brukwi itd. **Łabuz** = łobuz. Tu też należą, zdaniem moim: **Bez** pch., ♀ **Bes**, 2 pp. bezu i besu, przym. ♀ **Besowy** || Słc. chabzda. Cz. chebdí, chebz, chebzi, kbe-

di, chbedi, bejdi; chabašti =
= krzaki; chabdi = chróst. Mor.
chebz, chbez, chbeza, chabzda.
Głz. chabze. Słn. habat, hbat.
Srb. habat, apta, aptik, avta.
Ukr. chabáz, chabacze = chróst;
chábza, chabzina = bez; cha-
bina = różga; chabnýk = krzaki;
chabúz, chabúzie = zielsko;
chróst; chabuzaty = gmatwać. —
Plb. báz. Głz. boz. Dłz. bez, baz.
Słc. baza. Cz. bez. Słn. bez, bezg;
bez(g)ovec. Srb. baz, bazag, zo-
va (możeszam. bzova Mew. 26). Bg.
bzz, bzze, bzzovica. Ukr. boz.
Br. beza || Łc. acte (z Gr.). Nm.
Attich. Węg. bodza, bozza. Rum.
boz || Gr. aktéa, zwykle akté
= bez. Mew. 3 apta; 85 chabina. Na-
sze postaci: hebd itp. najbliższemi
są Srb.; chebzina itp. z Cz.; bez
z Mor.; chabaži i chabuz z Ukr.;
chabłuza ma wstawne ł, jak np.
♀ wpółty, ♀ szłafa, ♀ małpa
itp. zam. (w) półty, szafa, mapa;
chabie, chabina itp. tracą z przez
odkurpienie; chawa ma w zap. przez
wpływ Dnm. [Hawer = Haber];
łabuzie i łabuz tracą pierwszą
zgłoskę. Przejście znaczenia z uparcie
i wszędzie rozrastającej się rośliny na
chwast, gałęzie itd. łatwo zrozumieć;
porów. np. Słn. hrast = dąb; Ssłw.
hvrastъ = 1. dąb 2. chróst; rów-
nież wyraźnym jest przeniesienie po-
jęcia chwast na takie „ziółko“, jak
łobuz. Trudno orzec, czy utworze-
nie się postaci bez odbyło się w o-
kresie przedślowiańskim, czy też, dro-
gą zapożyczeń, po nim; to ostatnie
wydaje się podobniejszym do prawdy.
Mr. w Lpf. VII, 19 szuka słoworodu
bzu w Skr. bhogas = owoc; po-
karm. Mew. 26 bzzz żadnego nie po-
daje. Nazwy Rum. i Węg. zap. ze
Słw., a Ruskie z Pols. „Chebd albo
chabzina“ Marcin z Urzędowa u L.
Nazwy miejsc: Hebdów, Hebdzie,
Habzin, Bzin, Bzów. Por. RA.
XVII, 78 Chybbie. Lpf. VII, 217—218.

Hebel pch. złz. ♀ Chibel. ♀ He-
wel. ♀ Hobel. ♀ Hubel || Głz.
hebl. Słc. Cz. hoblik. Ukr. hobla-

ty = heblować; hebánok = hebel.
|| Nm. ♀ höbel, ♀ hubel, ♀
hövel, ♀ höwel, zwykle Hobel
= tzn. Pfl. IV, 536 nie uwzględnia
Nm. postaci gwarowych.

Hebelkowy p. Abelek.

♀ Heciak = gbur, awanturnik.
♀ Heciura = leniwiec || Pfl. I,
301 z okrzyku wolarzy heć, hecia!
= na prawo. Por. tmż. Sobek.

Heciepecie p. Hetka.

♀ Heciura p. Hetka.

Hecować, Ecować = wyżerać
(kwasem na kruszcu); polerować ||
Nm. ätzen = tzn. U nas zmieszano
(h)ecować z wecować, k. p. Por.
Pfl. IV, 536.

♀ Heczeć = gapić się. Ust. z Cie-
szyńskiego. || Rozwinęło się z Cz.
heč! = patrz!

Heczepecze p. Hetka.

Heftlik Bib. War. LIII, 246 (z r.
1394) || Nm. Häftel a. Heftel
= haftka. Por. Haft.

Hegard = sokół O. || Ag. ha g-
gard = tzn. [Pochodzenie wyrazu
patrz Mag. p. t. w.].

Hejnał, Hajnał, Ejnał pch. „Hej-
nał świta!“ L. (z Kochowskiego) ||
Słc. hajnal, hojnal = tzn. Cz.
hajnal (ze Słc.) || Węg. hajnal
= jutrzienka; poranek. Por. MF. ej-
nał. Mew. 83 i 423 hajnał. Co do
Dytmarowego hennila, patrz Grimm
Deut. Mythol. 710—711 Kg. Krak. III,
196.

Hejnik = rumian farbierski O.
|| ?

♀ Heksdum p. ♀ Egzum.

♀ Hel, ♀ Hól, ♀ Hył, ♀ Chyl,
miejsce wzniesione, wzgórze; wydmuch
|| Nm. Hügel = wzgórze.

♀ Hela a. Chela = skrzynia na
ziemiaki O. || Nm. ♀ häle, hèle
= tzn. [=Nm. Höhle mzn. = tzn.].

♀ **Helemák** = człowiek niemądry, roztrzepany, głupstwami bawiący się. — Może w związku z Cz. helmbrecht (z Nm.) = zalotnik, wytwórniś.

♀ **Helena** p. Aloe.

♀ **Helijas** p. Aloe.

Heljer p. Elear.

♀ **Helmisko** = trzon u kilofa. — Nm. Helm mzn. = tzn. Patrz **Hełm**.

♀ **Helmoje** lm. = spodnie Ap. IV, 209 — ?

♀ **Helmow** = odpoczynek górników po pracy L. (z Troca). Łb. 88 powtarza wyraz ten za Lindem — L. powiada „może z Nm. höre auf!“ = przestań! Jeżeli niema tu jakiejś pomyłki druku, to może z Nm. Helm auf! = coby znaczyło hełm (albo helmisko, k. p.) do góry, w górę, włożyć!

♀ **Heltka**, ♀ **Eltka** = leśne jabłko, psiarka — Nm. ♀ höltke (= Nm. Hölzchen = dsł. drewnienko; zwykle Nm. Holzapfel = psiarka) = tzn.

Helza p. **Hełza**.

Hełm pch. złż. PF. L. = Cz. helm a. helma, hemelín, helmelín. Głż. helm. Sslw. hilemъ, hlъmъ — Nm. Helm = tzn., może przez Cz. Czy Słw. *hlm- (skąd Sslw. hlъmъ, nasze miejsc. Chełm-, Cz. chlum, Rs. holmъ itd.), oraz Słw. *šlm- (skąd Sslw. šlēmъ, nasze szlemię i ♀ šlemię, Ukr. szołóm a. szełóm itd.) pochodzą z Nm. Holm = wysepka i Helm = hełm (Gt. hilms = hełm, Ssas. Ags Ag. holm = wysepka itd.), o tym zdania są podzielone: Mew. 92 chlъmъ i 338 šelmъ myśli, że z Grm. Toż Mr. 82 Шлѣмъ i 175 Hemelín. Por. Bge V, 98. Pfil. I, 395. 771. 773. Zft. XIX od 368. JA. VIII, 158. tmż. XI, 466. A. Brückner tmż. XII, 147 przytacza Spols. szłom i nie wątpi o Słowiańskość wyrazu. Ale tmż. XV,

491 czytamy wręcz przeciwne zdanie Uhlenbecka. Mnie się zdaje, że bujne rozgałęzienie Grm. pnia *hl- (Ag. hill, Nm. Halde itd.) i istnienie w wyrazie Grm. *hlm- znaczeń tak **hełmu**, jak **wzgórza** (wyspa a **wzgórze** znaczeniowo są tożsamymi) zmusza do poczytywania wyrazów Słw. *hlm i šlm za zapożyczone. Por. Pfil. IV, 536. Por. tu ♀ **Helmisko**.

Hełza a. **Hełza** pch. = obręcz żelazna na młot górniczy Łb. 89 **Hełze** blp. O. **Elza** O. — Nm. Hülse mzn. = tzn. Por. **Gilza**.

♀ **Hemeuka** p. ♀ **Chomełka**.

♀ **Hempeł** p. **Hampeł**.

Hendr- p. **Hadrować**.

♀ **Heńczyć się**, ♀ **Hyńczyć się** = latać się (o kłaczach) — Nm. hengsten = tzn. [od Nm. Hengst = źrebiec]. Por. RA. XVII, 35.

♀ **Hera** (właściwie *chyra) = zaraża. — Ukr. chyrja, Br. chira = choroba.

Herasz = „quod bene vertat“ L. — Dopełniacz Lindego wywodzi z Ukr. harázd, haráz, horázd = dobrze, szczęśliwie; „majte sja harázd!“ = bądźcie zdrowi.

Herb pch. złż. ♀ **Herb** = dziedzic, spadkobierca RA. XII, 90. ♀ **Herb** = dziedzictwo O. || Głż. herba = dziedzic. Słc. erb = herb. Cz. dw. herb, dziś erb = herb. Ukr. herb. Rs. gerbъ (oba z Pols.). — Nm. Erb(e) n. = dziedzictwo; m. = dziedzic. Przejście znaczenia na znak herbowy oczywiste. Por. Szajnocha *Szkice* II, od 275. Mew. 84 herbъ. Brl. 45. 61. Pfil. IV, 536.

♀ **Herb**, ♀ **Herbik**, ♀ **Hyrb**, ♀ **Chyrbik** = pagórek; grzbiet góry. **Hyrbok** (właśc. hyrbák): „na hyrbok brać“ = na plecy RA. X, 289. — Słc. Cz. hrb [ten sam wyraz, co Pols. garb] = garb; grzbiet (góry i u człowieka). Por. RA. XVII, 36. Zdaje się, że Wswp. mylnie pisze

herba zam. herb, bo czyżby zdrobienie było herbik w m. rodzaju od ż. herba? Herba inne ma pochodzenie i inne znaczenie, patrz t. w.

♀ **Herba**, ♀ **Hyrba**, ♀ **Hyrbo**, ♀ **Chyrba** = dużo, kupa (np. ludzi, siana) — Słc. Cz. hrba = tzn. Innego pochodzenia jest ♀ hurba, k. p. Por. RA. XVII, 36, gdzie mylnie wyraz ten wywiedziono z Cz. hrb = garb, patrz **Herb**.

Herbata p. **Czaj**.

Herda = dno budynku przed piecem hutniczym Łb. 89. 217. **Herta** = spód pieca hutniczego Łb. 89. **Hart** = ołów z popiołem na dnie pieca hutniczego Łb. 86. || Cz. hert = piec hutniczy. Rs. gert = piec, trzon; osad piecowy. — Nm. He(e)rd mzn. = 1, piec, trzon, ognisko 2, osad na dnie pieca hutniczego. Łb. 89 pod **Herta** mylnie nasuwa Nm. Hartblei.

♀ **Herep** p. **Harap**.

♀ **Hereśt** p. **Areszt**.

♀ **Hérka**, ♀ **Hyrka** = wiewiórka — Zap. z Nm. Eichhorn, Nm. ♀ ekerken, ♀ ekhärnke itp.

♀ **Herliczka** = sinogardlica — Słc. Cz. hrdlička = tzn. Por. Pfl. IV, 283.

♀ **Herny** p. ♀ **Harny**.

♀ **Herski** = ładny, okazały; dzielny. ♀ **Harski** = piękny. — Słc. herský = tzn. Moraw. hrský, herský = tegi, dzielny. Por. RA. XVII, 37. ♀ **Harski** ma a może pod wpływem harny, dziarski, albo przez Moraw. hrský (jak hardy z Cz. hrdý). Por. ♀ **Hezki**. Por. Pfl. IV, 283 (chyba nie wprost z Cz. hezký?).

Herst p. **Herszt**.

♀ **Herszla** = łopata GO. 96. 165. ♀ **Hersze** lm. tmż. 131 — ?.

♀ **Hersznik** p. **Herszt**.

Herszt, **Herst** pch. Zap. tu nale-

ża: ♀ **Herszt** = łobuz. Pfl. IV, 275. ♀ **Hersznik** = pierwszy żniwiarz, przodownik Ap. XIV, 123 — Nm. erst(er) = pierwszy JA. III, 660. L. mylnie z Nm. Herrscher = władca. Mr. 175 również nieszczęśliwie z Nm. Harst = wojsko, ♀ harst a. ♀ harsch = przednia straż. Por. Pfl. IV, 536.

♀ **Herszt** p. **Herszt**.

♀ **Hersztykać** = swawolić. — Ukr. hersztykáty sja, hërszkaty sja, hercykáty sja = tzn.

Herta p. **Herda**.

♀ **Heruś!** ♀ **Haruś!** = odpędzanie kaczek. — Zap. Nm. heraus = precz!

Hester = rodz. koni L. (z Czackiego). — Duńsk. i Dnm. hest = koń; -er jest Duńsk. końcówką lm. W Ludwika z Pokiewia (Jucewicz) *Litwie*, str. 107, mylnie zap. wydrukowano hutry zam. hestry, co w niewyraźnym rękopisie łatwo było zmieszać.

Hetka = szkapa; wietrznik; rzecz marna, w wyrażeniu hetka pętelka. Tu zap. należą: **Heciepecie** lm. żartob. = szkapy O. **Hecepecie** = potrawa z jaj, w rodzaju gogielmogłu Zawadzka *Kucharka litews.* ♀ **Haczka** = żrebię; szkapsko Pobl. 100. CZ. 77. **Hetki** petki! = poganianie koni CZ. 77. ♀ **Hada**, ♀ **Hadyna** = szkapa Kg. *Krak.* I, 180. Ap. I, 18. — Widoczny jest związek niektórych wyrazów powyższych z Cz. hečepeče lm. = głóg (jagoda) [z Niemieckiego ♀ hetschepetsch = głóg]. Nm. ♀ hetzchefetzche, hetzefetze (a. hirzefirze) = wietrznik, szalaput FWb. Kott twierdzi, że wyraz Cz. pochodzi z Ag. (może hedge-patch, jak Nm. Hagebutte). **Hetka** w znac. marnoty niewątpliwie z Wł. ette m. = drobiazg, żdźbło [z Łc. późn. hetta: 'non hettæ te facio' = 'res minimi pretii' Festus u Dieza II a Ette]. Por. RA. IV, LXIX. Mew. 84 hetka. JA.

III, 660. Hetka w znaczu. szkapy ma być, zdaniem L. i dopełniacza 2, z Tur. at = koń, por. **Bachmat**; Mr. 175 nasuwa Hl. hit = szkapa. Pobl. 100, pod Syska, przytacza Nm. Heis = żrebie; wyrazu tego w moich słownikach Nm. nie znalazłem; Dt. ma heist = koń. Być może, że wyraz Wł. dał u nas początek hetce we wszystkich znaczeniach.

Hetman pch. złż. **(H)Ataman. Wataman.** || Głż. hejtman, dw. haitman JA. I, 176. Słc. Cz. hejtman. Ukr. ataman, otaman, wataman. Br. ataman. Rs. ataman, hetman || Eur. jako char.: hetman i ataman. Lit. atmonas, etmonas (z Pols. — Nm. Hauptmann [złż. z Haupt = głowa + Mann = człowiek, mąż] = naczelnik, kapitan. Por. JA. I, 69 ods. 2. Mew. 5 ataman i 84 hetman. Pfil. IV, 536. Brl. 57—60. MF. Ataman.

Hewar = lewar L. ♀ **Hewer** || Cz. hever — Nm. Heber mzn. = tzn. W północno-wschodnich gwarach Nm. b wymawia się często jak w. Por. RA. XVII, 36. Pfil. IV, 428.

Hewdziec = dywanik RA. XIX, 326. 416 — Może w związku ze Szcz. hevdáb (dziś hedváb, hedbáv = jedwab; albo z Węg. hever = leżeć, wypoczywać.

♀ **Hewel** p. **Hebel.**

♀ **Hezki** = ładny; dzielny. — Cz. hezký = tzn. Por. Pfil. III, 786: „panie Heski!“ Por. ♀ **Herski.**

♀ **Hiberla**: „Syje, jak hiberla“ (o złym szyciu) Federowski *Lud okolic Żarek* 355 — ?

Hiberyna = rodz. tkaniny O. — O. błędnie z Łc. wywodzi: jest to Fr. hiberline = tzn.

♀ **Hibzio** = „miejsce, gdzie spiają dziewczki dworskie“ Kg. *Kuj.* II, 271 — ? Czyby do heb?

Hingować p. **Hangować.**

♀ **Hiniowie** p. ♀ **Hyna.**

Hipsymować p. **Ipsym.**

Hladon = zap. koń jakiś: „Jeździł na białym hladonie“ L. (z *Argienidy* Potockiego) — ?

♀ **Hladzić** = patrzeć, upatrywać — Słc. hl'ádet' = tzn. Por. RA. XVII, 36.

♀ **Hlak** i zdrob. = kamionka, flaszka gliniana. Jucewicz *Litwa* 244. *Żywot A. Januszkiewicza* II, 251. „Chłopy gdyby hlaki“ Mickiewicz. ♀ **Hlek** RT. 200. ♀ **Lak** Ust. z Litwy || Zap. tu należy Cz. láka = naczynie drewniane na wino; bukłak, szawłok — Br. hlak, hlok; Ukr. hlak, hlek = tzn. [Mr. 236 nasuwa Łc. lacus = korytko; naczynie; wianienka itp.]. Por. Mew. 65 glek.

♀ **Hledać** = szukać — Słc. hl'ádat', hl'ádet', Cz. hledati = tzn.

♀ **Hlemizdać** = niezgrabnie, niegładko coś wykonać, spaskudzić RT. 200 — RT. pod t. w. wskazuje, że z Ukr., ale Żl. n. Por. Cz. hlemýžd' = ślimak. Br. hłamazdzić = durzyć; walić coś na coś; hłamazdzić = głupiec. Por. Mew. 65 glemyżd. Lpf. VII, 215.

♀ **Hładysz** pch. ♀ **Kładyszka** ż. (O. pisze Kładyzka). ♀ **Ładysz, ♀ Ładyszka** O. — Br. hładysz = garnek (na mleko). Ukr. hładysz = tzn. Pisanie przez ż jest sld. do dziezka. ♀ **Kładyszka** jest sld. do kłasc. [Br. hładysz od hładzić = gładzić, więc garnek gładzony, gładki].

♀ **Hławny** = główny. ♀ **Hławnie** = głównie — Cz. hlavni, hlavně = tzn.

♀ **Hłodać** = gryźć *Atm.* 1876, III, 684 — Ukr. hłodaty = tzn. [odpowiednia Pols. postać głodać].

♀ **Hłum** p. ♀ **Głumić.**

♀ **Hłuzdy** lm. = mózg; rozum; pojęcie. ♀ **Rozhłuzdać** = okrzesać; rozruszać; ocucić. ♀ **Nierozhłuzdany** = tępy, głupowaty WBl. od 55.

RT. 200 — Br. hłuzdŷ lm.=mózg; pamięć, pojęcie; raz hłuzdǎć=wytłumaczyć. Ukr. hłuzd = sens; rozum i pch. Por. Mew. 67 gluzdŷ.

♀ **Hłypać** (oczami) = łypać BB. 201 — Ukr. hłypaty = tzn.

♀ **Hnet**, ♀ **Chnet**, ♀ **Hnedziusienko**, ♀ **Hnetki**, ♀ **Hnedziutki**, ♀ **Hneda** = wnet. — Słc. hned', Cz. hned i zdrob. hnedky, hnedličky, hnedlinko, hnedka, hnedle = tzn. [Dw. Cz. ihned]. Por. Mew. 67 gnedŷ. Pfl. IV, 413 (czy naprawdę z Nm. vonnöten?). Patrz **Wnef**.

♀ **Hobel** p. **Hebel**.

Hoboj p. **Oboj**.

♀ **Hocak** = rodz. tańca — Ukr. hocák = tzn. Por. Pols. ♀ **hocy** = rodz. tańca Kg. *Kuj*. II, 207. 220.

Hochmistrz p. **Ochmistrz**.

Hodować = częstować, raczyć. — Cz. hodovati [toż, co Pols. godować] = tzn. U nas, obok godować = ucztować, używano niegdyś tej Czeszczyzny dla odcieniowania znaczenia. Mew. 61 ged- myli się, pisząc o naszym hodować w znac. raczyć: „Z Cz. a. Ukr.“, gdyż w Ukr. niema tego znaczenia.

Hodować a. **Chodować** pch. złz. = wychowywać itd. — Ukr. hoduwały = tzn. Br. hadawać = tzn. [Dsł. utrzymywać przez ,hod' = rok]. Pisownia przez ch jest sld. do chodzić, w znac. troskliwie około kogoś chodzić. Por. Pfl. III, 775.

♀ **Hodryk** p. ♀ **Hołdrych**.

♀ **Hody**, rzadziej ♀ **Hoda** = trudno, niesporo; dosyć. ♀ **Hody** (autor pisze xǎdy) = ani, np. ,hody ruszyć' = ani ruszyć RA. VIII, 173; XX, 427. — Ukr. hodi = niepodobna, ani rusz; dosyć; niestety. Por. RA. XVII, 36. 78. Mew. 61 ged-.

♀ **Hodynec** p. **Odyniec**.

Hodzia p. ♀ **Chodzaj**.

♀ **Hodzić** = rzucić Lpf. XII, 470. — Cz. hoditi = tzn.

♀ **Hohol** = junak, zuch: „Trzech synów hoholów wyhodował“ Chodźko *Milan*. 148. — Br. hòhol = zuch, junak. Ukr. hòhola = wysoka kobieta; kokietka. Rs. gògolŷ = wytworniś, gładysz.

♀ **Hohyn** = rodzaj wielkiej kury Świąt. — Ma być z Nm. hohe Henne, a. hoher Hahn; ale to wątpliwe, bo po Nm. hoch nie używa się o wzroście; jest to raczej może Nm. Hofhuhn = kogut (dsł. podwórzowy) lądowy, nie wodny; albo też może przekręcenie nazwy kur: kochinchiny, Cz. koehynky.

♀ **Hojdać**, ♀ **Hyjdać** = huścić pch. — Ukr. hòjdaty = tzn. Może być zresztą wyrazem czysto Pols.

Hojny pch. złz. Mylnie piszą ♀ hájny Skj. IV, 376. || Sglz. hojny = obfity JA. I, 176. Ukr. Br. hòjnyj = szczodrobliwy. Rs. ♀ gojnyj = bujny, suty (Ukr. Br. Rs. z Pols.) — Cz. hojný = obfity. Znaczenie szczodrobliwości rozwinęło się na gruncie Pols., pod wpływem frazesu ,hojnie dający'.

♀ **Hok** (właściwie Hák) = cent, krajcar. || Ukr. hak = jedna trzydziesta (?) Zł. — Cz. hák = tzn.

♀ **Hokárz** pch. = przekupień Ram. 51 || Słc. hokynár pch. = tzn. Cz. hokynář pch. = tzn. Głz. hokar' pch. = tzn. — Nm. Höker = kramarz, przekupień [dsł. ,siadacz' ten co siedzi ciągle, cupie na jednym miejscu, od hocken = cupieć, ♀ czępieć].

♀ **Hokbaba** = mięta kędzierzawa GO. 77. CZ. 12. ♀ **Hák baba** = Herod baba, Szwed baba Psk. 25. Ram. 51. — Czy to istotnie jest hák + baba, tj. baba jak hak? Dla czego mięta tak nazwana?

♀ **Hokus pokus** — Nm. Hokus pokus = tzn. W Anglii 1634 wyszła książka „Hocus pocus ju-

nior, the anatomic of legerdemain". W Ameryce półn. wsteczników przezywano *hocopocos* lm. (a postępów *locofocos*). Wywodzono to z Łc. *hoc est corpus*. Może najlepszym będzie wywód z Tur. Ar. Pers. *hokkabaz* = kuglarz (skąd Rum. *cabaz* = żartowniś, facetus). Inne formy Nm. patrz Kge. GW. Wgd. pod *Hokuspokus*. Por. Mag. *Hocuspocus*. Mt. *Hokkabaz*. HB. Mgn. Rs. *fokusz-pokusz* (sld. do *fokusz* = sztuka kuglarska).

Hol pch. złż.: „iść w holu, abo holować“ L. = ciągnąć (statek). **♀ Halować, ♀ Halać, ♀ Alać** = przynieść, przyprowadzić, dostać (Z *halkować*, k. p., nie ma związku etymologicznego). || Sgłż. *holować* JA. I, 176. Dłż. *holować* = przynieść itd. || Hp. *halar*, Fr. *haler*, Pg. *alar* = ciągnąć liną Dz. I *Halar* = Nm. *holen* = dostać, przynieść, ciągnąć itd. Jakkolwiek Sgnm. forma brzmi *holôn* i *halôn*, ale nasze **♀ (h) alać** pochodzi nie stąd wprost, lecz jest formą częstotliwą do ***(h) olić**. Por. Pfil. IV, 536.

Hol-, Hoł-, Hal- i Hał- rozpoczynają u nas pewną ilość wyrazów, pochodzących od pnia, który po Polsku ma g zam. h. (goły, golić itd.). Wszystkie zapożyczaliśmy od Rusinów, Słowaków lub Czechów, gdyż ci właśnie mają h zam. naszego g. Szczegółowo wyrazów tych nie rozpatruję, bo wyrozumienie, z jakiego każdy języka pochodzi, nie jest trudnym.

♀ Holander p. Oleander

Holander p. Holender.

♀ Holec i zdr. = chłopiec. **♀ Holka** = dziewczyna. = Słc. Cz. *holec*, *holka* = tzn. Mylnie wywiedziono RA. XVII, 36 z Cz. *holek*. Istnieje i Pols. postać **♀ golec** w tymże znaczeniu.

Holender, dw. **(H)Olander** pch. **Olender**. **Olędry** blp. = osady holenderskie. **♀ Olędry** a. **♀ Olendry** = Niemcy osadnicy. **♀ Olę-**

dernia = obora. **♀ Olędzka** = rodz. tabaki. = Wpisuje się dla sprostowania mylnego wywodu nazwy osad i ludzi Olędzów z Nm. *Hauländer*. Wyraz ten Nm. [złż. z *hauen* = rąbać + *Land* = kraj, więc niby = karczownik], mało wogóle używany, stosuje się, a raczej stosował się dawniej do osadników amerykańskich. O naszych Olędzach (wspominają o nich np. *Volumina legum* III, 388, nazywając Olandrami) tak L. mówi (p. w. Hollender): „U nas osadników z Holandji... Hollandrami, Hollendrami, Olandrami, Olędrami, Olendrami zowią“, a w przekładzie Nm. dodaje: „die Holländer, nicht Hauländer.“ FWb. 295 również powiada: „Olędry (po Nm. Holländer), mieszkańcy żuław (pruskich) zap. nazwani tak, iż przywędrowali z Holandji. Posiadłości ich zwa się „Holländereien“ (olędernie)“. Por. Pfil. IV, 422. Btrge VI, 279. Por. **Kolędra**.

♀ Holer = kłopot, nieszczęście. Psk. 25. Ram. 51 = Psk. przypuszcza zepsucie Fr. *malheur*; wyrazu tego często używają Niemcy w mowie potocznej w tymże znaczeniu. Może pod wpływem cholera?

Holma = belka, nakrywająca słupy stawidłowe Łb. 89 = Nm. *Holm* = tzn.

♀ Holniejsza (strona) = prawa GO. 165 = Jest to pomyłka druku, zamiast *hotniejsza*, od **♀ hot** = na prawo (= **♀ hetta**!).

♀ Holofić pch. = krzyżeć; mówić niewyraźnie; hałasować, swawolić = Cz. *holofiti* = hałasować, krzyżeć.

♀ Holopa = 1, rura (np. w barszczu) 2, kobieta chuda a niezgrabna 3, niezgrabiasz 4, duża niezgrabna noga = Ukr. *holopa* = zad koński. Por. **Jołop**.

Hoł- p. Hol-

Hold pch. złż., dw. **Hold, Oldować**. Może tu należy **♀ Folda**, k. p. Głż. *holdować*. Słc. *holdo-*

vat'. Cz. holdovati. Ukr. hołduwaty — Sgm. hold = łaskawy, przychylny; wierny; 'Sgm. holt. „Pierwotnie przymiotnik ten oznaczał stosunek pana do lennika, z jednej strony „łaskawy“, z drugiej „wierny“; por. 'Sgm. holde m. = sługa“ Kge. Obecnie rzeczownik Nm. od tego przymiotnika brzmi Huld ż.; wyrazy nasze pochodzą zap. od formy przymiotnikowej. Por. Pfl. IV, 536. Brl. 64. Mr. 175 Hold.

Hołda p. Hałda.

Hołdernik „Rybołówstwo pod dozorem „grobelnych“, hołderników itp.“ Kg. *Pozn.* I, 299 || Cz. haltér = sadz, klatka na ryby. — Z Nm. Halter mzn. = rybnik, sadz, wytworzono u nas nazwę dozorczy sadzu.

♀ **Hołdrych** = kapusta polna O. **Haldrycz** = lolium? Pfl. V, 47. Zap. toż znaczy i w Kg. *Pozn.* III, 227 ♀ **Hodryk** = roślina raphanus raphanistrum Wswp. 9. Skj. IV, 315. — Zdaje się, że z Nm. Heidenrettig = raphanus raphanistrum [złż. z Heide = wygon + Rettig = chrzan, z Łc. radix = korzeń].

♀ **Hołdy** = uczta. ♀ **Hołdować** = lulać, ucztować. — Cz. hody (= Pols. gody) „pod wpływem analogji wyrazu hołd“ RA. XVII, 36.

♀ **Hołdys**: „Hołdys goldys já chłopák wesoły“ *Wisła* II, 326. ♀ **Goldus** = pijak — Zap. od gąłda, k. p. pod **Giełda**. Tu prawdopodobnie należy Ślc. wyraz holdoš, który niewłaściwie podałem pod **Fołdra**; tam też niepotrzebnie dodałem Hołdernik, k. p.

♀ **Hołobla**, ♀ **Hołobel**, częściej lm. **Hołoble** || Rs. ogłoblja. Br. ahłöbli lm. Ukr. ohołöbla, ohłöbla, ohłäble, hołöbli. — Z Ukr. lub Br. Mew. 70, podając nadto Ukr. za-
hołöba = klin, dodaje: „Wszystko ciemne, zestawione tylko formalnie“. Mnie się zdaje, że, wzięwszy pod uwagę Pols. głobić, zagłobić = zatykać, zagłöba = zatyczka, klin,

a przenośnie strapienie (por. zabicie klina do głowy) i inne Pols. pochodne od pnia glob-, oraz Ślc. hlobit' i Cz. hlobiti = umocowywać (klinami), ustalamy ten pień, który Mew. podaje w idealnej postaci *golb-. Ukr. hołöbli zap. zamiast ohłöbli. Polska postać brzmiałaby *o glöb' a. *ogłöbia ż.

♀ Hołodryga p. Haladra.

♀ **Hołomszyć** = bić, okładać razami; męczyć, dręczyć. — Ukr. hołömszyty = obnażyć, zakasać. Żł. Zap. Żł. nie dość dokładnie objaśnia. Znaczenie zasadnicze „bić po gołym“.

Hołow- jest początkiem kilku wyrazów naszych — Pochodzą one z Ukr. a. Br., gdzie głowa brzmi hołowä, haławä.

♀ **Hołubić**, ♀ **Przyhołubić** = pieścić, przytulić, przynęcić — Ukr. hołübyty, pryhołübyty = tzn.

Hołubiec (pisany czasem fonetycznie hołupiec, z powodu 2 pp. hołubca, gdzie b wymawia się jak p) — Ukr. hólubeć (dosł. = gołäbek) = tzn.

♀ **Homela** = rura, kość — Ukr. homiuka a. homilka = kość biodrowa, podramienna. Por. **Chomełka**.

♀ Homen, ♀ Homon p. Gomon.

Homolec = soszki do zawieszania sieci myśliwskich O. (z KSL.) — Nm. Hängeholz (złż. z hängen = zawiesić + Holz = drzewo, ulec) = tzn. Por. Pfl. IV, 502.

♀ **Homst** = djabeł: „Homstaś ty zjad!“ = zjadłeś djabła Skj. IV, 377 — Może Nm. ♀ hemske, ♀ hömske, ♀ homsk itp. = Nm. A-meis(e) = mrówka?

♀ Honek p. ♀ Hąk.

♀ **Honem**, ♀ **Hónem**, ♀ **Ha-nem**, ♀ **Hony**, ♀ **Gonkiem** (gónkę Malinowski *Oppel. Mund.* 15), ♀ **Chonem** = prędko, wnet — Cz.

honem [dsł. = gonem, biegiem] = tzn. ♀ Hanem jest niewczesnym odmazurzeniem. ♀ Gonkiem jest spółszczeniem głosowniowym. Por. RA. XVII, 36. Pfil. IV, 283.

Honiec a. **Hońca** = rycerz, szermierz — Cz. honec = tzn. [Ten sam wyraz i toż znaczący, co dw. Pols. gońca].

♀ **Honielnik** (mylnie piszą hanielnik) = pomocnik juhasa — Słc. honělník = tzn.

♀ **Hont** p. ♀ **Hunt**.

♀ **Hopa** = gromada, kupa (np. gnoju, siana) Pfil. IV, 821 — Dnm. hupe, hupke, hōpken = kupa, kupka; to hoop = do kupy, razem [= Nm. Haufe(n) = kupa, patrz Huf].

♀ **Horasa**: „A ja sobie parobeczek, a ja sobie horasa... pojedę se do lasa“ Zawiliński *Z etnogr. kraj.* 3 — Por. Słc. horázný = duży, ogromny. Cz. horasa = wysoki człowiek. Być to może jednak wykrzyknik, w rodzaju hola-sa!

♀ **Horcować** = drapać Pfil. IV, 275 — ?

Horda, Orda pch. || Słw. Eur. char.; prócz tego: Srb. ordija = wojsko, korpus — Tur. i Zachodnio-azjat. ordu, urdu = obóz. M. 40. Mt. ordu.

♀ **Horda** p. ♀ **Urda**.

Hordownik, Hordowid, Hordowina pch. = viburnum lantana (= czarna kalina, kruszyna, czeremcha). **Ordownik** itp. bez h O. — Ukr. hordowyna, hordowla = tzn. Rs. gordn, gordovina, gordina, gordovikn, gordovnikn = tzn. Postać hordowid zap. zaadaptowali botanicy nasi.

♀ **Hore** = 1, bieda, nędza 2, biada! O. — Ukr. hore = tzn. Por. Gorze.

♀ **Hore**, ♀ **Hory** = do góry, w górę (zap. mylnie: „Hore = wżgó-

rze“ Hoff *Lud. Ciesz.* 40). ♀ **Hore** dołu = tam i na powrót Hoff *Lud. Ciesz.* 40 — Słc. hore = tzn.; hore dołu = w górę i na dół. Moraw. hore = w górę; w górze. Por. Dołu.

♀ **Horek** = matnia w sieci, zwanej zakiem Pfil. IV, 821 — Czyby = worek?

Hornbugle blp. a. **Bugle** blp. O. (odsyla do Hornbugle, a tego wyrazu n.) = częstki, wstawiane do trąb — Nm. Hornbügel [złż. z Horn = róg, waltornia + Bügel = pałak, kółko, p. ♀ Bygla] = tzn.

Horno, ♀ **Horn** = piec garncarski L. O. — Ukr. horn = trzon, ognisko; hornyło = tzn. Mew. 64 gernn. Por. Chorem.

♀ **Hornostaj** p. **Gronostaj**.

Horod- jest początkiem kilku u nas wyrazów — Pochodzą one z Ukr. a. Br., gdzie naszemu gród odpowiada hōrod, hōrad.

♀ **Horować** p. ♀ **Harować**.

♀ **Horóp** p. **Harap**.

♀ **Hort** (właściwie *hárt) = sposób: „Na jaki hort to belo“ = jak, w jaki sposób. „Ślap (= rodz. sieci) je na ten hort, co mrzeża (= rodz. sieci)“ GO. 97. 123 — Nm. Art = sposób [z Łc. ars, 2 pp. artis (skąd artysta itd.) = kunszt].

Hort p. **Hurt**.

Horyl p. **Oryl**.

Horz, Orz = 1, koń 2, dromader, drabarz Skj. V, 76. Pfil. V, 47 || Cz. oř = rumak || Fr. rosse. Wł. rozza = szkapa. Stąd też i nazwa rosy-nant (Hp. rocinante), która we Fr. rossinante, tak jak i rosse, oznacza szkapę. Por. Dz. I Rozza — Nm. Ross = rumak, Sgm. ros, ors, Sgm. (h) ros (= Ag. horse).

Hosanna a. **Hozanna** || Słw. Eur. char. — Hb. hosziana (2 os. lp. rozkaźnika od czasownika hoszia) =

ratuj, zbaw! Na końcowe jest słow-
kiem, oznaczającym mniej więcej to,
co u nas że, n o. Por. Dc. 139. M. 40.

Hospodar pch. = dawny tytuł
w. księcia litewskiego i księcia ru-
muńskiego || Eur. char. — Zda się,
że w pierwszym razie z Br. haspa-
dâr = pan; gospodarz, a w drugim
z Srb.-Chorw., albo z Bg. gospo-
dar.

♀ **Hotar** p. ♀ **Hator**.

Hotel p. **Austerja**.

♀ **Howado** p. ♀ **Gowiedzina**.

Howeju! = biada! L. (z Trzyp-
rzytyckiego) — L. niedokładnie wy-
wodzi z Żydowskiego ei wei; po-
winno być raczej Nm. o weh! = o
biada! Żydowski wykrzyk oddajemy
przez ajwaj!

Hozd- p. **Ozd-**.

Hoży — Ukr. hōzyj = tzn. (W Br.
i Rs. tenże wyraz na odmiennie zna-
czenie). Por. Mew. 61 ged-.

♀ **Hórdać** p. ♀ **Hurdać**.

Hrabia pch., dw. **Grabia**, **Graf**,
Grof. Por. **Burgrabia**, **Gograbia**,
♀ **Gráf**, ♀ **Gráfka**, **Margrabia**,
♀ **Murgrabia** || Głz. hrabia. Dłz.
groba. Słc. gróf, hrabä. Cz. hra-
bě. Słh. gróf. Ukr. hràbia, hrà-
bla, hrap, graf. Br. hrap. Rs.
grafъ || 'Słc. grafio, graphio,
gravio. Węg. gróf. Lit. gróvas
— Nm. Graf, 'Sgnm. grâve, grä-
ve, Sgnm. grâvo, grâvio. Patrz,
co do pochodzenia, Kge. Graf. Nasze
postacie hrabia i grabia z Cz.
Por. Mew. 76 grabja. Brl. 71. MF. gra-
bia. Btrge VI, 279. Pfl. IV, 536.

♀ **Hramota** p. **Ramota**.

Hrecz- p. **Gryka**.

♀ **Hronostaj** p. **Gronostaj**.

♀ **Hrom** pch. = grom, grzmot,
piorun — Słc. Cz. hrom = tzn.

♀ **Hrózd** p. **Hruzd**.

♀ **Hruba** p. **Gruba**.

♀ **Hruby** pch. = gruby, duży itd.
— W różnych okolicach z różnych
języków: Słc. Cz. hrubý. Ukr. Br.
hrûbyj.

♀ **Hruk**: „narobić stuku hruku“
= hałasu, łomotu — Ukr. Br. hruk
= łomot, stuk.

♀ **Hruza** = zgroza — Cz. hrů-
za = tzn.

♀ **Hruzd** a. **Hrózd**. ♀ **Hruź-**
dziel a. ♀ **Bruździel** = rodz. grzyba
O. — Ukr. hruzd, hruzil, hrůz-
diń = tzn. Postać bruździel a.
przez sld., albo przez pomyłkę w prze-
pisywaniu.

♀ **Hrydnia** = (na Białej Rusi)
izba, gdzie zboże suszą, osieć — Br.
hrýdnia = tzn. (Ns. n.!). Por. Mew.
78 gridł.

♀ **Hrym!** = bach! ♀ **Hrymnać**
= runąć, grzmotnąć, paść. ♀ **Rym**.
♀ **Rymnać**. ♀ **Grómnąć się** =
stuknąć, puknąć Pfl. IV, 198. WB.
57. O. — Ukr. hrymnuty. Br.
hrymnuć = tzn. ♀ **Grómnąć się**
jest wiernym przekładem głosownio-
wym, bo hrymnuty pochodzi od
hrim = grom, por. grzmotnąć.

Huba, **Hubka** (pisana czasem
Hupka), ♀ **Dennahuba** (k. p.), ♀
Ps(i)uba k. p. pch. = rodz. grzybów.
— Cz. houba = tzn. ♀ **Ps(i)uba**
= psia huba.

Huba pch. = włoka || 'Słc. (z Nm.)
huba, hoba, huva. || Lit. (z Pols.)
úbas — Dnm. hube = Nm. Hufe
= tzn.

♀ **Hubel** p. **Hebel**.

♀ **Hubica** = ♀ ściana (6 łokci)
plótna Czeczot *Piosnki* VI, 78. *Wisła*
VI, 986 — Br. hùbica = tzn. [co
do pochodzenia, p. **Drugubica**].

♀ **Hubka** = gąbka Hoff *Lud*
Cieszyns. 40. **Hubka**, **Hubka** = rodz.
grzyba L. O. — Słc. Cz. dw. hùba,
dziś Cz. houba = grzyb; gąbka. L.

podaje Pols. Gubka, ale przykładami nie popiera. Chociaż mamy rodzimy wyraz gąbka, lecz obok niego, dla zróżniczkowania znaczeń, zapożyczyliśmy (zap. z Cz.) huba, hubka.

♀ **Huckać** = szczuć — Słc. huckat' = tzn.

Huckop, pisany w zabytkach rozmaicie: wnzcop, chuczkop, huns-cop = rodzaj hełmu średniowiecznego. Pfl. V, 28. 47. JA. XII, 147. — Nm. dw. Hundskappe = rodzaj hełmu z XV w. GW. [złż. z Hunds = psa, psi + Kappe = kaptur].

Hucul pch. Por. RT. 201 i WH. || W różnych językach prawie bez zmiany — Rum. hot (czytaj hoc) = złodziej, zbój; -ul jest poimkiem Rum. Por. *Pamiętnik fizjogr.* II, 500 do 501.

♀ **Hudziátko** (właściwie *chudziátko) = chudziátko, biedactwo Skj. V, 361. — Słc. Cz. chud'atko = tzn.

Huf, Uf pch. || Słc. húf. Cz. houf, houfec; houfně = gromadnie; houfnice = strzelba (stąd Pols. **Haubica**, k. p.); houfný = gromadny i in. — Nm. Haufe(n) = gromada. Stgm. hufo, houf = tzn. Do nas zap. przez Cz. Por. Mew. 84 i 423 hufb. Brl. 66. 71. Pfl. IV, 536. Patrz ♀ **Hopa**.

Hufnal pch. **Ofnal, Ufnal** || Ukr. hufnàl. Br. ufnàl (oba z Pols.) — Nm. Hufnagel [złż. z Huf = kopyto + Nagel = góźdz, por. Bratnal itp.] = tzn. Por. Mr. 359 Ufnal. Pfl. IV, 536.

♀ **Huj buj!**: „Huj buj, kiepku mój“ mówią o lekkomyślnych i rozpustnie żyjących“ Ap. VII, 99, n° 23 — Cz. huj a buj = obficie, w bród. Por. huli babuli.

♀ **Huja, Uja!** = oto, wnet GO. 90. 165 — Nm. hui! = tzn.

♀ **Hujma** p. **Hurm**.

♀ **Huki** = jadra świni. ♀ **Hók** (właściwie huk) = parkot (świński). ♀ **Hocyé sie, Hucyé sie** = latawać się (o świni) Skj. V, 361. i in. — Słc. huky = tzn. Kt. [„Może z Nm. hocken mzn. = wspinać się na plecy“ RA. XVII, 36].

Hulać pch. złż. — Ukr. huláty = tzn. Spolszczoną postać mamy w ♀ **gulać**. Por. Mew. 80 gulja. [Ukr. huláty zap. powstało z okrzyku hu + la! Może tu odnieść wypada i Hulja Lpf. VII, 216].

♀ **Hulnać, Hultać, Hultnać** = skoczyć — Może Ukr. hulkaty, hulnúty = tzn.

Hultaj pch. złż. || Słc. hultaj = tzn. (z Ukr.) || Rum. holteiu = kawaler, beżenny — Ukr. hult(i)aj = tzn. Mew. 80 gulja. M. 42 szuka źródła w Pers., Mr. 177 w Węg.

Hultaj p. **Olkiel**.

Hulan p. **Ulan**.

Huma = „naczynie jakie na statkach“ L. (z Haura) — ?

Humen pch. = przeor L. **Igumen, Ihumen** O. **Ihumen** miasto. Może i (H)Uman? || Czes. ihumen char. Srb. iguman. Bg. igumen. Sslw. igoumenъ Ukr. (i)húmen. || Rum. egumen, igumen. Słc. hegumenus (z Gr.) — Gr. hegómenos, imiesłów od hegéomai = przewodniczyć. Wymawianie Ngr. przyczyniło zmianę heg na ig. Nasza forma z Ukr. Por. Mr. 180 Игоуменъ.

Humłów — Zapisuję tu, aby poprawić niedorzeczną pomyłkę druku WPś. II, 262 ods.: „Wójta... nazywają w osadach Podlasia, desiatnik, u górali, humłów“; w Karpatach, „wataszko“, powinno być: „u górali Huculów...“

♀ **Hunać**, w wyrażeniu „ani hunać“ = ani pisać L. — Ukr. hunúty = tzn.

Huncfot a. Hunewot pch. — Nm. *Hundsfoott* [zlż. z *Hunds* = psa + *foot* = cunnus] = tzn. Por. Pfl. IV, 536.

Huniek (O. mylnie pisze *Hunek*) = gbur — L. słusznie zbliża z *gunia*. Zap. z Ukr., chociaż Żł. blisko-brzmiącego wyrazu n. Ukr. *hunia* = *gunia*, *sukmana*. Por. Cz. *huňatý* (o obyczajach) = chłopski, *gburowaty* (od *húně* a. *houně* = *gunia*, *siernięga*).

♀ **Hunt, Hund, ♀ Hont** = wózek górniczy, pies Kg. *Krak.* I, 60. Łb. 90 || Słc. Cz. *hunt* = tzn. — Nm. *Hund* [dsł. = pies] mzn. = tzn.

Hupał a. Hukał = bąk (ptak) O. ♀ **Hupało, ♀ Hukało** *Przyj. ludu* VI, 126. Ap. V, 106 — Ukr. *hupało* = tzn. W *hukał* zamieniono p na k przez sld. do *hukać*.

Hupieszec = pleśnieć L. — Zap. skutkiem złego odczytania rękopisu, zam. *trupieszec*.

Huragan p. Uragan.

♀ **Hurba** = kupa (np. śniegu, kamieni itd.) Orzeszkowa *Bene nati* 138. 166. O. ♀ **Chyrba, ♀ Hyrba** = kupa, dużo — ♀ **Hurba** z Ukr. *hurbà*, Br. *hūrba* = kupa, mnóstwo; ♀ *hyrba* z Słc. Cz. *hrba* = tzn.

♀ **Hurda p. ♀ Urda.**

♀ **Hurdać** = trząść. ♀ **Hórdać** = poruszać — Cz. ♀ *hurdati* = trzącać, targać.

♀ **Hurdyk** = jakaś roślina Skj. IV, 304 — Może w związku z Ukr. *horzyna* = faszyna; wiązka chróstu.

Hurman = bałwan soli. Toż **Harman** Łb. 86. 90 (może pomyłka druk., zam. *Hurmon*?) — Zap. Ukr. *hurman* = tzn.; por. **Hurmem.** Łb. podaje Austr. (tj. Nm. ♀) *hur-mone*, ale tego w słownikach moich n.

♀ **Hurmawica** = burza z wichrem i piorunami — Słc. *hrmawica* = tzn.

Hurmem a. Hurmą. ♀ Hurma = kupa ♀ **Hujma** = duża kupa, np. ludzi Skj. V, 361. — Ukr. *hurma* a. *hurbà* = kupa; *hurmanom* a. w *hurman* = kupa, *hurmem.* Br. *hūrba* = kupa, zwał (śniegu itp.); *hūrmom* = *hurmem.* Rs. *gurbà*, *gurmà* = kupa; *gurbój* = *hurmem.* Por. Mew. 84 *hurmb.* Mr. 177 *Hurmem.* RA. XVII, 9. Por. ♀ **Hurba.** ♀ **Hujma** może przez zmieszanie ze Słc. *chuja* = Pols. *chaja*, *chujawica* itd. = zawierucha.

Hurt, Hort, Urt pch. = stado itd. **Hurtem.** || (Słc. i Cz. od osnowy *hurt* mają inne znaczenie i pochodzą z Nm. *hurt* = trącić, rzucić się). Ukr. *hurt* = gromada, kupa, stado; na *hurt*, *hūrtom* = *hurtem*; w *hūrti*, w *hurt* = kupą, razem; dużo pch. Br. *hurt*, *hūrtom* itd. Rs. *gurtz* = stado; gromada i pch. — Mew. 84 *hurtz* przypuszcza źródło w Tur. *jurt* = namiot (idąc za M. 41, który Nm. *Hürde* z Tur. wywodzi!) i dodaje: „Mniej prawdopodobnym jest wywód z Nm. *Hürde*“. Mr. 178 oddziela Rs. *gurtz* i Pols. *hurtem* od Pols. *hurt*, szukając źródła pierwszego w Szwed. *hjord* = stado, a drugiego w Nm. *Hürde*. Mnie się zdaje, że wszystko wyjaśnia należycie Nm. *Hürde*, ♀ *hurte*, ♀ *horde*, ♀ *horte*, ♀ *hūrte* = zagroda (na bydło, owce, zające itd.). Przejście znaczenia z zagrody na jej zawartość łatwe do zrozumienia. Por. Pfl. IV, 536.

Huryska || Sł. i Eur. jako char., z małemi zmianami: Fr. *houris*, Nm. *H(o)uris* itd. — „Z Ar. *hura* = mająca oczy czarne (o gazelach i dziewczicach); *huri* = dziewczica w raju Mahometa“ M. 41. Dc. 141 *Houri* powiada, że formę *huri* nadali Persowie, a Arabowie od nich znów wzięli wyraz w postaci *hūrīa*. Nam, zdaje się, za podstawę posłużyła forma Nm. *Huris*.

♀ **Huska** = głowa soli, gaska Łb. 90. O. RT. 236. ♀ **Huska** = rodz.

ciasta, chleba Kg. *Przem.* 116. Pfil. IV, 200. — Ukr. húska (dosł. = gąska) = tzn. Dopelniać Lindego niepotrzebnie szuka źródłosłowu we Wł. i nawet w Zendzie!

Husnacht p. Hausknecht.

Hustem, Husto = obficie. — Cz. husto, częściej hustě (dosł. gęsto) = tzn. Hustem niby w 6 pp., jak hurmem, raptem itp. Por. JA. I, 69 ods. 2.

Huszcza (L. pisze Chuszcza) = tłum, rzesza — Ukr. húszcza [= Pols. *gąszcza] mzn. = tzn. Raczej z Ukr., niż z Cz. hušt' = gęstwina, gąszcz.

♀ **Huściaki** lm. = krzaki. ♀ **Huściawy** las = gęsty las. [Mylmie Wswp. 9 wydrukowano huściany, co autor poprawił na moim egzemplarzu]. ♀ **Chuściak** = krzaki Skj. IV, 302 — Ukr. huszczak = krzaki, gąszcz. WŚlc. odpowiedniego brzmieniem wyrazu n. Przytoczone w RA. XVII, 37 hušták nie ma związku z huściakami, gdyż brzmi właściwie po Morawsku hosták, znaczy 1, przedmieście, siedliska chałupników 2, mieszkaniec przedmieścia, chałupnik i pochodzi od host' = gość Brl. 70 (dw. hosták).

♀ **Huśle**, ♀ **Hóśle**, ♀ **Hośle** lm. i zdr. = skrzypce. ♀ **Chusle** = nogi (żartob.). Wspolszczeniu ♀ **Gęśliki** — Ślc. i Mor. husle lm. = tzn. Cz. housle lm. = tzn. [= Pols. gęśl]. ♀ **Chusle** w znac. nóg zap. przez podobieństwo kształtu, jak ♀ klarnety = nogi. Por. RA. XVII, 37. Pfil. IV, 283.

Hut- p. Huta.

Huta. Hutkafer = zakupujący rudę dla hut. **Hutman** = dozorca huty. **Hutmistrz** = kierownik huty Łb. 90 || (Głz. hěta tu nie należy, p. **Jata**). Ślc. hut' a. huta. Cz. hut'. Ukr. Br. hùta. Rs. gùta, ♀ gùda — Nm. Hütte = chata, buda; huta. Sgnm. hutta. Por. Mew. 91 chuta. Brl. 76. Pfil. IV, 536. **Hutkafer** z Nm. Hüttenkäufer [Käufer =

kupiec, kupujący] = tzn. **Hutman** z Nm. Hüttenmann = tzn. **Hutmistrz** z Nm. Hüttenmeister = tzn. Por. **Otrusi(a)k**.

♀ **Hutać** złż. = obmyślić, wymyślić Skj. V, 361. — Ślc. hùtat' = tzn.

♀ **Hutny** = silny, zdrowy — Cz. hutný = tęgi, gęsty, krzepki. Por. RA. XVII, 37.

♀ **Hutorzyć** = mówić półgłosem Skj. V, 361. — Ślc. hùtoriti = mówić, gwarzyć. Por. Ukr. hutoryty = gawędzić.

♀ **Hutować się** (o drzewie) = palić się tak mocno, „jak w hucie“ Kg. *Krak.* IV, 38 — Może raczej z Ukr. hutity = szumieć, huczeć.

Hutry p. Hester.

♀ **Huwa** = czepec GO. 52 — Nm. ♀ huwe = tzn. [= Nm. Haube = tzn.].

Huzar, dw. **Husarz**. ♀ **Husar**. ♀ **Usar**, ♀ **Uzar** pch. || Ślw. Eur. jako char. — Węg. huszár = huzar [o pochodzeniu wyrazu tego różnie prawiono: jedni wywodzili z Węg. huszas = dwudziestówka, bo huzar miał być dwudziestym ze wsi branym do wojska GW. p. w. Husar; por. *Kłosa* V, 11; XI, 2; Morawski *Dzieje nar. pols.* III, 69; L. MF. hursar wywodzi z Wł. corsar = **Korsarz**, k. p. i dodaje, że nie należy myśleć ani o Nm. Hansa = **Hanza**, k. p., ani o Chazarach]. Por. JA. VIII, 10; XI, 111.

♀ **Huzew**, ♀ **Huzdew**, ♀ **Huzdewka** = 1, obrączka skórzana, 2, cząca w pługu grządział z kółkami 3, obręcz z całego smreczka na kadź. ♀ **(H)Użwa** = gązew u chomąta. — ♀ **Huzew** ze Ślc. hůžva (= Cz. houžev) = wić. ♀ **Użwa** z Br. Ukr. (h)užwa = gązew u chomąta. Głosowniowo wyrazy te odpowiadają Pols. gązew. Por. RA. XVII, 32 gązew i 37 huzew.

♀ **Huzir** a. ♀ **Huzer** = dolna część snopa, ♀ knowie, ♀ knąbie RT. 201 — Ukr. hùzer, hùzir = tzn. [Ukr. hùzno = tył, zadek, por. Pols. guz, guzica itd.; patrz ♀ **Huzno**].

Huzno = zadek L. — Ukr. hùzno = tzn. Por. ♀ **Huzir**.

♀ **Hużlanka** = mleko „przątane“, rodz. sfermentowanego mleka w bryndzy ER. II, 844. — Może w związku z osnową Słw. chudy?

♀ **Hybać** = biec; skoczyć; rzucać — Słc. hýbat', Cz. hýbati = tzn. Wyrazy te odpowiadają formą Pols. chybać, ale to ostatnie zna- czy tylko chwiać.

Hyber = rodz. rapira O. — Nm. Hieber = pałasz, rapir.

♀ **Hyblak** = młode drzewo, grub- sze od obręczy, okrągłe — Ukr. hyb- lāk [a. obłyk, wiblak = Pols. ♀ oblak] = tzn.

♀ **Hyc** = gorąco, upał; rozgrza- nie żelaza do żaru Łb. 91 ♀ **Hyc- wać** = silnie palić; nagrzewać || Cz. hic = gorąco — Nm. Hitze ž. = gorąco. Pfil. IV, 283.

Hycel, czasem **Hecel** pch. || Cz. hycel = tzn. Ukr. hýcel, Br. hi- cel = tzn. (z Pols.) — Nm. ♀ hi- tzel, ♀ hützel = tzn. (może z Nm. ♀ hitzen = hetzen = szczuć psy, hecę urządzać). Por. Mew. 84 hy- cel. Mr. 178 Hycel. Brl. 76 Hycel. Pfil. IV, 284. 536.

♀ **Hyczka** = 1, liście wierzchnie na rzodkwi, buraku; nać 2, czub na ogolonej głowie. ♀ **Hycze** n. = war- koczyk O. — Ukr. hýcze n., hýcz- ka, hyczyna ž. = nać. Por. ♀ **Hyra**.

Hyd pch. złż. — Cz. hyd = tzn. Ukr. hyd i dużo pch. i zlr. Por. **Gid** i **Gizd**. Por. JA. IV, 644.

♀ **Hyk** = sęk RA. III, 371. Ap. XII, 175 — ? Może w związku

z **Hyrez**, k. p.? Może przez zdrob. hy(r)ček?

Hykawy = jākający się — Ukr. hýkawyj = tzn.

♀ **Hyla** = salopa — Nm. Hül- le mzn. = tzn.

♀ **Hymbałek** p. ♀ **Ambałek**.

♀ **Hymżać** = pełzać, czołgać się RT. 201 — Ukr. hymzity = roić się, mrowić się. Cz. hemzati, hem- zeti = pełzać; hemzeti = mro- wić się. Por. Pols. ♀ giemzić. RA. XVII, 33.

♀ **Hyna** = potwór, którym się straszy dzieci. ♀ **Hynák** = 1, stra- szydło 2, rozjuszzone bydlę 3, szpetne bydlę. ♀ **Hiniowie** lm. = olbrzymi GO. 132 — Zap. Nm. m. i ž. Hti- ne = olbrzym, potwór [podobno od nazwy ludu Hunnów].

♀ **Hyr**, ♀ **Chyr** = pogłoska, wieść, opinja. ♀ **Hyra** = duma, py- cha. ♀ **Hyrny** = zamożny; znany; dumny. ♀ **Hyrák** = zamożny; za- rozumialec. ♀ **Hyrować się**, ♀ **Hy- rzyć się** = wynosić się || Słc. chýr = pogłoska; chýrečny = sławny; chýrit' = ogłosić; chýri sa = słyhać; chýrný = osławiony; chy- rečit' sa = chwalić się, pysznić się; Moraw. chýr = krzyk; chýrný = 1, chwalony; rozumny 2, dobry. Sln. hir = hałas. Ukr. Za hyr = na dzi- wo; Mew. 84 hirъ podaje nadto Ukr. hyr = sława; wieść (Żl. n.) — Węg. hir = pogłoska; wieść; opinja; sła- wa; dużo pch. Por. Mew. 84 hirъ. RA. XVII, 22.

♀ **Hyra** = czub na ogolonej gło- wie Ap. I, 68 p. w. Hyczka — Ukr. hýra = tzn. Por. ♀ **Hyczka**.

♀ **Hyrba** p. ♀ **Hurba**.

♀ **Hyrez** = guz na drzewie; ♀ **Hyrcze** = drwa sękate — Słc. hrča = narośl, sęk, guz. Por. RA. XVII, 37.

♀ **Hyrdo!** krzyczy pastuch dla uspokojenia baranów Skj. V, 362. — Zap. Nm. ihr da [dsł. wy tam!]

= hejże, wy! Nm. ♀ do = Nm. da
Por. Werdo.

♀ Hyrtán = krtán = Słc. hrtan,
Cz. hrtán m. = tzn. Por. RA. XVII,
37 i ♀ Hyrtuń.

♀ Hyrtuń = pijaczysko Atm. 1877,
I, 383. Na dziś I, 310 = Cz. hrtán
= (dśl. krtán) = pijak. Por. ♀ Hyrt-
tán.

Hys, Chys, Chyz, His, Hysz,
Hez pch. = wiatr pomyślny L. KSL.
246. Hysować a. Hyzować = „zna-
czy podnosić żagiel, gdy się hys
zrywa“ L. (z Magiera) || Wł. issare.
Hp. Pg. izar. Fr. hisser. Szwed.

hissa. Ag. to hoist = Dnm.
hissen (skąd Nm. hissen) = pod-
nosić żagiel. Z czasownika tego wy-
tworzono, jak się zdaje, na gruncie
Pols., rzeczownik Hys, oznaczający
wiatr, jako przyczynę hysowania.
Por. Kge hissen. Dz. I Issare. Mr.
178 Hysować. Pfl. IV, 536.

♀ Hyza p. ♀ Chyż.

♀ Hyżki lm. = nogi wieprzowe
studzone. Til. ser. 1, t. IX, str. 90.
RT. 202 = Ukr. hyżki (Żł. pisze
hyszki) = tzn. [tenże wyraz, co
Pols. giża = koniec kości golenio-
wej L.].

I.

Iblis p. Eblis.

Iczogłan = pokojowiec M. 44 (z
Twardowskiego) || Chrw. ičogljanin,
oljanin, Srb. ičoglan(in), ičol-
ljanin = paż; ičaga = rodz. szlach-
ty Tureckiej. Bg. ičoglan = paż
|| Fr. icoglan, ichoglan char.
Dc. 141. Ngr. ikogłani. Rum. ičo-
(g)lan. = Tur. iczogłan [„złż. z
dwóch rzeczowników: icz = wewnątrz
i ogłan = chłopiec] = pokojowiec,
paż sułtański“ M. 44. Por. Mt. ič
oglane. Pop. 99.

Idko p. Dyd.

Igumen p. Humen.

Ihumen p. Humen.

Ilki p. Elki.

Ilm m., Ilma ż. = drzewo wia-
z || Dłż. lom. Cz. jil(e)m m., jilma
ż. Słh. lim. Ukr. yłém, lom, ilma,
ilm. Rs. ilemъ, ilimъ, ♀ ilma
|| Nm. Ulme ż., Ilme ż., 'Sgnm. i
Sgnm. ělm (boum) m. = Łc. ul-
mus = tzn. Kge i inni językoznawcy

Niemieccy myślą, że Nm. Ulme wzię-
to z Łc., ale że ělm(boum) jest czys-
to Grm. W każdym razie wyraz wzię-
liśmy z Nm., może przez Cz. Por. Kge
Ulme. Mew. 95 ilmb. MF. ilmb. JA.
XV, 487.

Ilza a. Ilża = raca O. (raczej
rurka racowa, rakiętowa) = Nm.
Hülse, patrz Gilza.

♀ Ilce n. = drzewko weselne,
wtykane do korowaja Ap. II, 189;
V, 99; VI, 33; VII, 165; VIII, 125.
= Ukr. wylcè, hylcè = tzn. [od
Ukr. jal, jil — jodła].

Imam, Iman = uczony turecki
O. || Srb. im a m = kapłan meczetu;
kalif, następca Mahometa Pop. 96. Mt.
imam. Bg. imam = 1, głowa religji
muzułmańskiej 2, władca (świecki i
duchowy) || Fr. iman, im a m. Hp.
iman. Rum. im a m. Alb. im a m.
Ngr. im a m e s. = „Z Ar. im a m a
= na przodzie, przodem, tj. stojący
na przodzie, na czele ludu; stąd dwa
znaczenia wyrazu: 1, chalifa, czyli
następcy Muhammeda i 2, osoby du-

chownej, która w meczetach stoi na przodzie i odmawia w głos modlitwę kanoniczną... W językach europejskich błędnie piszą iman, co po Ar. znaczy „wiara“ M. 46. Por. Mt. iman i imam. Dc. 142. Pop. 96.

♀ **Imbary** p. **Ambar**. Dodać: tu zap. należy Fr. (h) ang ar, którego Dz. II c objaśnić nie umie. Br. in-bary Romanów *Bélorus. Sborn.* III, 308.

♀ **Imberczyk** = przyzwoitość, np. „Dziecko bez imberczyku“ Hlc. 40 — Węg. emberség = ludzkość, uczciwość.

Imbier pch. ♀ **Jembier** = Głz. jumbjeř. Słc. imberik a. zázvor. Cz. zázvor. Słh. zingiber. Srb. djumbir. Ukr. ymbir. Rs. inbırz. || Nm. Ingwer, Ingber, ♀ imber, Sgm. ingewër a. gingeber. Hl. gember. Ag. ginger. Fr. gimbembre. Wł. zenzovero, zenzzero. Gr. ziggiberis. Sgr. ziggiberi, ziziberi. Łc. zingiberi, zimpiberi, zinziber. Węg. gyömbér. Ar. zendžebil — Wszystkie te postacie z Skr. çrñgavera [zlz. z çrñga = róg + vera = ciało] = tzn., w Prakrycie singabera. Por. MF. Djumbir. Mr. 151 D'umbir, 181 Imberik, 374 Zázvor. Pfl. IV, 490. Dz. I Zenzovero. Kge. Ingwer. Nasza forma z Nm. ♀ imber FWb.

Imbryk pch. || Słc. ibrik, ibryk = imbryczek. Srb. ibrik, czasem im-brik = miedziane naczynie na wodę Pop. 96. Bg. ebrik, ibrik = dzban. Ukr. imbryczok (z Pols.) || Mt. pod ebrek podaje formy Wł. i Hp., ale tych w słownikach moich nie znajduję. Rum. ibric = konew; imbryczek. Alb. ibrig, jebrik = naczynie gliniane a. metalowe. Ngr. im-priki, mpriki. Węg. ibrik = konewka — „Z Tur. ibryk = dzbanek do kawy“ M. 46. Por. Mew. 56 ebrik. Mt. ebrek. Mr. 180 Ibrik. Lpf. VIII, 9 Ibrik.

Inderak, ♀ **Andarak**, ♀ **Andarak** = spódnica || Ukr. Br. anda-

rak || Lit. undarókas — Nm. Unterrock [zlz. z unter = pod; spodni + Rock = suknia] = tzn. Por. Bge VI, 284. Mew. 95 inderak. Pfl. IV, 402. 408. 439. Postacie gwarowe z Br. i Ukr. Por. Interlag.

Indergm- p. **Intermach**.

Indermach p. **Intermach**.

♀ **Inej** = okieść, szron Roczn. 203. — Ukr. iněj = tzn. Por. Mew. 96 inij.

Ingar = rodzaj świdra bednarskiego do robienia dziur. ♀ **Ingier** = tzn. RT. 203 || Ukr. ɣnger = tzn. — Zap. z Nm. einbohren = wświdrować. „Der Bötticher bohrt in das Fass ein“ GW. = beduarcz świdruje beczkę; z tego czasownika Nm. mógł powstać u nas rzeczownik; Nm. *Einbohr a. *Einbohrer nie znam.

Ingier p. **Ingar**.

Ingierminy lm.: „Nastaly teraz dziwne w strojach manjery: ..krymki.. ankry, ingerniny“ L. z Twardowskiego — „Może strój jakiś z Ingrji“, powiada L. „Od szwedzkiej zapewne prowincji Ingiermanlandji“, mówi Gołębiowski *Ubiory* 162. Enc. z zupełną pewnością wywód ten przytacza; zdaje mi się on jednak nader wątpliwym. Może raczej wyraz ten jest w związku z Wł. guarnire, guernire mzn. = garniować.

Ingować a. **Tyngować** = „termin kucharski: namazać tłustością, masłem itd.“ L. — Może Nm. tunken = zamaczać (np. w sosie), Tynke = sos gęsty? Albo Łc. tingo (skąd tynktura, tynta) mzn. = zmaczam, zwilżam? Jaką drogą mogłoby powstać ingować z tyngować? Może niezależnie, z Łc. unguo = mażę, smaruję?

Ingować p. **Hangować**.

Ingrycht = sztuczny przyrząd w zamku — Nm. Eingerichte n. = tzn. Por. Mr. 181 Ingrycht. Pfl. IV, 536. Por. tegoż pochodzenia **Grycht**.

Inhak = hak do zaczepiania koni przy kołowrocie konnym Łb. 93 = Nm. einhaken, Dnm. inhaken [zlż. z ein- = za- + haken = zaczepić, haczyć] = zaczepić, zahaczyć. Zdaje się, że rzeczownik utworzono u nas z Nm. czasownika.

Inkałust p. Inkaust.

Inkaust, Enkawst, Inkałust pch. || Cz. inkoust, ingoust || Fr. encre. Wł. inchiostro. Hl. inkt. Ag. ink. 'Ślc. encaustum, incaustum, encaustrum, incastrum = Gr. égkauston [od káiō = piekło, wypiekam] = coś wypalonego (o znakach); atrament czerwony cesarzów rzymskich; stąd Łc. encaustum = tzn. Inkałust ma ł. „podwalczące“, przez nieporozumienie, jak w bałda, zam. bauda, w Witold zam. Witout, w faud, zam. fałd, w (wieś) Łopatki, zam. Opatki itp. Por. Bezzenberger Bge. V, 84. Mew. 96 inkoust. Mr. 181 Inkoust.

Inkluz, dw. Inkluz ż. ♀ **Angluz** = ♀ wabik, pieniądz zaczarowany itp. Kn. n. „Zamknięty, w jakim narzędziu mniemany duch, czyli wróg, zabobonnikom pomocny“ L. || Ukr. inklúz (z Pols.) = Łc. inclusus mzn. = zamknięty, osadzony. Zdaje się, że wyraz Łc. wzięliśmy przez Wł. inclusa = dodatek, załącznik, (coś, co się wkłada do innej rzeczy zamkniętej, np. do listu), znaczenie zaś talizmanu przyczepiliśmy sami i to nie wcześniej, jak w końcu XVIII w., bo L. na inkluzę ma przytoczenia tylko z Bohomolca i Zablockiego.

♀ **Inkrutowiny, ♀ Krutowiny, ♀ Inkurtowiny** (na Litwie) = wnosiny, wprowadziny, instalacja, p. *Słownik angielsko-polski* p. w. Housewarming. Mierzyński *Źródła do mitologii litews.* 95 = Lit. inkurtùves, kurtùves blp. [od kuriù mzn. = buduję] = tzn.

Inkurka p. Rankor.

Inkurtowiny p. Inkrutowiny.

Inspekt, czasem. blp. Inspekta. ♀ **Mispety, ♀ Izbety.** = „Wyraz inspekta niewątpliwie pochodzi z Mistbeet [zlż. z Mist=gnój + Beet n. = grzęda] = tzn., gdyż ma toż samo znaczenie i u ogrodników polskich na Szląsku, wystawionych na bliższe wpływy Nm. i używa się w postaci mispety; ale w tej formie stał się niezrozumiałym, więc zdawało się, że go wywodzić należy z Łc. inspectus, zwłaszcza że dołączyła się tu zapewne analogja znaczeniowa, bo inspekt wymaga starannego dozoru“ L. Malinowski w Bge VI, 303. Por. Pfl. IV, 536.

♀ **Inst** = ogier. ♀ **Instować** (o klaczy) = żądać ogiera Ram. 58 || Cz. hynst, hynšt = Nm. ♀ **hingst** (= Nm. Hengst) = ogier; hengsten = żądać ogiera.

Interes, dw. nieodm. Interesse, np. „interesse brać“ = pobierać odsetki; „wszyscy swego interesse szukają“ L., pch. złż. ♀ **Interas, ♀ Jenteres, ♀ Mięteres, ♀ Miterus** || Słw. Eur. prawie bez zmian, ze znaczeniem 1, procentu i 2, korzyści, współudziału = Łc. interesse = 1, być pomiędzy.. 2, być odległym 3, być przy czymś, być obecnym 4, zależeć na.., obchodzić, dotyczyć. Czasownik ten, mający dość niezwykłą i zawiłą konstrukcję w zdaniu Łc., przyjął się w 'Ślc. i językach Eur. w dwóch postaciach: jako bezokolicznik 'interesse' i jako 3 os. teraźn. 'interest'; oto parę przykładów Łc.: „Caesar dicere solebat, non tam sua (domyśl. causa), quam reipublicae interesse, uti salvus esset“ Sweton. Caes. 86 = ..że nie tyle w jego, ile w rzeczypospolitej *interesieby* było.. „Quid illius interest?“ = (powie- dzielibyśmy dziś:) co jego (w tym) za *interes*? W 'Ślc. występuje już interesse jako rzeczownik, a nieodmienny, albo odmienny, rodzaju n., ze znaczeniem: zysku, procentu, lichwy; korzyści, interesu. Języki Słw. wzięły wyraz z Łc. bezokolicznika interesse, który u nas np. dawniej był nieodmiennym; toż i Nm. od końca w.

XVI: Interesse n., oraz Wł. interesse, Hp. interes itd.; Fr. zaś używa Łc. formy terażniejszości: intérêt, a za nim Ag. interest.

Interlag = podkładka drukarska O. — Nm. Unterlage [złz. z unter = pod + Lage mzn. = pokład, warstwa] = tzn. Nm. u przechodzi u nas na i zap. pod wpływem lepiej znanych wyrazów Łc., poczynających się od inter-. Por. **Inderak**.

Intermach, Indermach = tył domu L. **Indermaszek** Plauta *Po-trójny*, przekład Cieklińskiego, wiersz 1905. **Indergmaszek** *Historja w Landzie*, wiersz 239. — Nm. Hintergemach [złz. z hinter = poza; tylny + Gemach (Pols. gmach) = pokój] = tzn. Por. Bge VI, 280. Pfil. IV, 536.

Introligator pch. || Sez. introligator Brl. 80. — W Słc. ligator, skąd Wł. legatore. Intro- w Łc. znaczy wewnątrz, do środka; słowo to znamy z intromisji. Wzmocniono nim (zap. dla odróżnienia „oprawcy” książek od innych „ligatorów”) wyraz ligator, jak się zdaje, w Polsce, bo DC. p. w. Introligator powiada: „nazwa rzemieślnika u Polaków” i podaje tylko jedno przytoczenie. Być więc może, że Czesi od nas tę postać wyrazu przejęli.

Ipokras = rodz. wina: „Czasem drudzy nie znają, Czego im więc nalewają: Ipokras, abo trywijał; Co on dba, gdy szyję nalał” *Rej Krótka rozprawa*, wiersze 1426—1429. **Hipokras** = wino przyprawne L. z Ma-czyńskiego. || Nm. Hippokras. Fr. hippocras a. hypocras. Słc. vinum hippocraticum, ippocras — „Rodzaj średniowiecznego wina korzennego, używanego na lekarstwo i dla tego z podprowadzeniem nazwy pod miano sławnego lekarza Hipokratesa (Gr. Hippokrátēs). Dziś jeszcze w Bazylei robią hipokras noworoczny z wina czerwonego” GW. p. w. Hippokras. Por. Kr. p. t. w. Wyraz utworzono, jak się zdaje, z Gr.

hypo- = pod + krásis = mieszanina.

Ipsym = wino ze sztucznymi dodatkami. (H)**Ipsymować** = wino sztucznie przyrządzać L. — Zap. w związku z Nm. ♀ ips (= Nm. Gips a. Gyps) = gips. Gipsu używano do fałszowania win.

Ircha, Irzcha, Jercha pch. = zamsz || Głz. Słc. Cz. jircha. Słń. irh(a), jer(i)h. Srb. ira. Ukr. ырcha. Rs. ircha, irga || Węg. irha — Sgm. irah, Sgm. irch, őrch = koziele; wyprawna skóra kozła [to zaś z Łc. hircus = koziele]. Por. MF. irh. Mew. 96 ircha.

Irga = rośl. niesplik — Ukr. ырha, Rs. irgà = tzn. Por. Mr. 181 Ipra. Z Ukr.

Irmos L. — zapisuję dla tego, aby poprawić mylną postać irmor u O. Źródło wyrazu wyjaśnia dokładnie dopełniacz 2 Lindego p. t. w.

Irtnica: „Irtnicy od funta..” L. (z Instr. cel. Lit.) — ?

Irzcha p. Ircha.

Islam pch. || Słw. Eur. char., bez zmian — „Z Ar. islam = poddanie się, tj. nauce Mohammeda i wogóle woli Boga: tak Musulmanie nazywają swą religję.. Stąd imiesłów muslim znaczy poddającego się tej nauce” M. 47. „Od muslim, w lm. muslimin, Persowie utworzyli musliman i miusiulman, a Turcy tę formę przyjęli; od nich myśmy zrobili muzulman” M. 89. Por. Dc. 142. Patrz **Bisurman**.

Ispa p. Ispina.

Ispina, Ispa = rodz. wierzby L. — Nm. ♀ ispe = ulmus campestris = Nm. Aspe, Espe = topol czarna, osika.

♀ **Istba p. Izba.**

♀ **Istewka p. Izba.**

Istyk p. Styk.

Iwa pch. ♀ **Wiwa** GO. 187 || Słw. prawie bez zmian || Sgmn. iwa, i go, Sgmn. iwe, Nm. Eibe ż., skąd Fr. if, Wl. Hp. iva. Lit. jėvā. Słc. ivus — MF. iva wywodzi z Sgmn. Mew. 97 iva zestawia tylko postacie, nie wyrażając zdania co do źródła, toż i na str. 424. Mr. 37—38 Hba nie uznaje zapożyczenia z zachodu. Kge p. w. Eibe mniema, że sprawa wzajemnych zapożyczeń nie jest dokładnie wyjaśniona. Por. **Jewnik**.

Izba pch. złż. ♀ **Izdba**, ♀ **Istba** (tak Ap. I, 27), ♀ **Zdba**, ♀ **Zba**. **Zdebka** L. ♀ **Istebka**, ♀ **Istybka**, ♀ **Istewka**. **Przyzba** i **Przyspa** (sld. do przy + syp-). Nie wątpię, że wyrazy powyższe pochodzą od pnia zd- (= Sslw. zbd-, zbd-; czy pień ten złożony jest z sz + dē, w to nie wchodzę), więc zaliczam tu i **Zdun** pch. Być też może, że i osnową ozd- (może to pień zd- z przyimkiem o) tu należy, więc i pochodne: ♀ **Sozdeni**, (H)**Ozdownia** itd. (por. Mew. 229 ozd-). Por. rodowe: **Zednik**, autor pisma *O użyciu siewników* Warsz. około 1875 (zap. z Cz.) **Zdunszk** BW. LIII, 243 (r. 1894). **Izdebski**. **Zdebski** Kg. *Krak.* IV, 348. **Izdbieński**; miejscowe (I) **Stebne**. **Stubno** Kg. *Przem.* itd. || Nie wypisuję tu odpowiedników Słw.; znaleźć je łatwo u Mew. pod istba 97, pod ozd- 229 i pod zbd 405. Zanotuję tylko **Mor. izbetka** Sušil *Morav. Písne* 90. Br. stopka **Czeczot Pieśni** VI, 91. || W dalszym ciągu znajdują się zbliżane z naszymi wyrazy Eur. Tutaj

podaję tylko Lit. stuba (wyraz znany tylko Litwinom niemieckim; skąd Mr. 37 wziął Lit. istuba, nie wiem); Lot. istaba, istabinia *Sprogis* 105. 137; Węg. szoba jakoby z Nm., por. Mew. 97 istba i Mr. 77 soba — Mr. 37 Истба wywodzi z Rom. przez Lit. Wywód, zdaje mi się, bezpodstawny, bo 1, Słowianie, ile wiem, ani jednego wyrazu z Lit. nie zapożyczyli 2, Lit. stuba, jak się rzekło, używa się tylko na Litwie pruskiej 3, na to, żeby Lit. istuba wydała Słw. izba (*istba), trzeba by okazać, że i gdzie wyraz taki Lit. istnieje i że ma przycisk na i. Mew. 97 istba wyprowadza ze Sgmn. stuba (skąd Nm. Stube i nasze Sztuba, Sztubak itd.) = izba opalana, łaźnia; toż twierdzi i Kge p. w. Stube. Mnie się zdaje, że wyraz Sgmn., gdyby przeszedł do Słw., brzmiałby bez zmiany, bo żadnej trudności w wymawianiu nie przedstawia. Wolę więc go wywodzić z pnia zd- = budować, skąd Cz. zed' = mur, Pols. zdun, Słh. zidati = murować, Sslw. zbdati a. zbdati = budować, zbdčij = budowniczy itd. Por. RA. IV, LXXXIII—LXXXIV.

Izbanek = ławka tkacza RA. XII, 92 — Nm. Sitzbank [złż. z sitzen = siedzieć + Bank = ławka, p. Bank] = tzn. Por. Pfl. IV, 382. 502. 509. Sld. do izba.

Izdba p. **Izba**.

Izybon p. ♀ **Ejzybona**.

J.

♀ **Jabel** p. **Djabel**.

Jacica = jętka długoogonowa (palingenia longicaudata) *Wiśła* II, 675—676. E. Orzeszkowa *Nad Niemnem*

II, 261 || Br. jacica = jętka biała, rzeczna [od pnia, który mamy w jęc, dla tego, że jętek rybacy używają do przynęty na ryby, więc jętka = to, na co się coś ima. Por. Sslw. pry-

im ą ka = sidło, Rs. j ą t va = połów itp]. Fonetycznie przełożony wyraz ten brzmiałby po Pols. *jęcica.

♀ **Jadamaszek** p. **Damaszek**.

♀ **Jadwab-** p. **Jedwab**.

Jafery lm. = krzaki czarnych jagód Wswp. 9. Skj. V, 362. ♀ **Afyna** = borówka *Wisła* VIII, 360 || Słc. Moraw. hafery, hafury, jafiry, jafury. Ukr. j ą f y r a, j ą f y n a || Węg. afonya. Rum. afin ă = roślina borówkowa; afin ă = jagoda borówka == Nm. Affenbeere [dosł. = małpia jagoda], ♀ appenbeere, ♀ apfra. Por. RA. XVIII, 94-95. Pochodzenie nazwy Nm. Grimm objaśnia: „jagoda upajająca, czyniąca człowieka błąznem, małpą“. Do nas jafery ze Słc.; por. RA. XVII, 9. 17. 94-95; Afyna zaś z Rum., przez Ukr.

♀ **Jaga** = „zgrubiałe Agnieszka, oznacza także starą, kłótniwą babę, sekutnicę“ RT. 202. == Drugie znaczenie z Ukr. j ą h a, j ą z i a = jędzia, zap. tenże sam wyraz, co Pols. j ę d z a, Cz. je ž i b a b a itd. Por. Mew. 104 jenza; 99 jaga. Jaga w wyrażeniach „Od Jagi do Magi“ i „Jaki Maga, taki Jaga“ L. Malinowski wywodzi z biblijnych Goga i Magoga RA. XVII, 38.

Jagryst p. **Agrest**.

Jajak = „enchiridion, rękojeść albo co inszego, co się w ręku nosi, książeczki małe; też kordzik, jajak, deczka“ L. (z Mącz.) == Może z Tur. jaglek = chustka do nosa, skąd Bg. jaglak, jalek, jaluk; Srb. jaglak, jagluk = tzn. Por. Mt. jaglek.

♀ **Jaka** = kurtka. ♀ **Jakla** = tzn. „Iaccas francas“ 4 pp. Bibl. Warsz. LIII, 248 (r. 1394). **Zakiet** || Niektóre Słw. bez zmiany. || Wł. giaco. Hp. jaco. Fr. jacque, zdrob. Jaquette. Nm. Jacke. Ag. jacket. || Słc. jacke (o tym artykuł u DC.) == Według DC. jakoby od nazwiska niejakiego Jaque z Beauvais (poło-

wa XIV w.) Dz. I Giaco. Kge Jacke. Postać Jakla z Nm. zdrob. Jackel a. Jäckel.

♀ **Jakla** p. **Jaka**.

Jakmiarz = prawie L. *Postępek praua czart*. Kwiatkowski *O pocztwie wychowaniu* == Czy to ze Sz. jak om ę ř? W Cz. jednakże częściej używano w t. zn. tak om ę ř.

Jakokoli = Łc. licet PF. == Cz. jakkoli(v).

Jałat = nędznik. L. n. Przykłady patrz w Pfl. III, 289-290 i w JA. X, 289. Dodać należy ze Słupskiego z Rogowa *Zabaw orackich*, wiersz 426: „W bławacie najdziesz i jałata, nie tylko szlachtę“. Oczywiście blizkiemi powyższego są wykrzykniki **Jałacie**, a **Jałacie**, ach **Jełacie**, stawiane w głosach obok Łc. proh dolor i euge. A. Brückner mniema, że jest to 5 pp. od jałat == Pochodzenie wyrazów powyższych jest niejasne. A. Brückner nasuwa Sslw. al ą = niegodziwość, Słh. jał = zazdrość, oraz osnowę jał-, skąd jałow y itd. Uwzględnić należy Srb. ela, w lm. 2 os. elate = hejże, no! (z Gr.), por. JA. VII, 292-293, odsyłacz Jagicza, oraz Ukr. sob ą c z y j jał ą k = co Żł. tłumaczy przez Hundetopf; wyrazu tego nie znam; Grimm go nie zamieścił; zap. pomyłka, zam. Hundstropf = niegodziwiec.

Jałmonka p. **Jamurłach**.

Jałmużna pch., dw. **Jałmożna**, **Jałmuszna**. ♀ **Jamuzna**, ♀ **Jałmużne** n., ♀ **Wielmużna**, ♀ **Wielmożne** n. || Głz. almożina, almożna, jałmożina. Dłz. wolomużna. Słc. almużná. Sz. almużna JA. I, 619, Cz. almużna. Słh. almożna. Chorw. almužno. Sslw. almužno || Wł. limosina. Fr. aumône. Shp. almosna, Hp. limosna. Pg. esmola (przestawka z *elmosa). Sgm. alamuosan, alamôsan, 'Sgm. almuosen, Nm. Almosen n. Hl. aalmoes. Ag. alms. Węg. alalmazna == Gr. eleemosýne =

tzn., skąd Łc. eleemosyna. Do nas przez Nm. lub Cz. Por. Mew. 2 almużno. MF. almożna. Pfl. III, 249; IV, 536. Postacie gwarowe z *w* w nagłosie są sld.

Jałowaty: „Kontusz jałowaty“ L. (ze Starowolskiego) — Zap. w związku z Ukr. jałyj mzn. = czerwony, iskrzący się (Rs. alovatyj = czerwonawy, purpurowy. Srb. alast = czerwonawy). [Por. Mew. 3 al, z Tur. ali Mt. lal]. L. dodaje: „może = żółtawy“, a dopełniacz 2 zbliża Ukr. „jałyj = przystojny, ozdobny“, pomijając wyżej podane znaczenie.

☐ **Jámen** p. Amen.

☐ **Jampułka** p. Ampułka.

☐ **Jamszczyk** p. Jemszczyk.

Jamurlach: „Towary tureckie, kołdry, jamurlachy“ Vol. leg. IV, 82. **Jarmułuk** = barchan podwójny L. ☐ **Jarmułka** = krymka, czapeczka, dw. **Jamułka** L. ☐ **Jołom** = barania czapka kozacka O. zap. tu należy. **Jałmonka** = „rodzaj duchenki do spania“ O. || Bg. jamurluk = kapota. Ukr. jarmiówka = krymka; jołomka (zap. przestawka *jo-mółka) = czapka. Br. jarmółka, jarmułka = krymka. Rs. emurluk = płaszcz (podaje Mt. pod jagmurlek; Dal n.); ermółka, elomółka = krymka. || Rum. imurluk, irmuluk = płaszcz (podaje Mt. pod jagmurlek; Barcianu n.). Nm. Jamerlonk char. — Tur. jagmurlek = płaszcz Mt. „Jahmurluk, jahmurluk = czujka, oponicza od deszczu, właściwie coś, co od deszczu chroni, od jahmur = deszcz, z dodaniem przyrostka -lyk“ M. 42. Mew. 100 żadnego wywodu ja(r)-mółki nie podaje. Co do jołomu, Mt. p. w. jołme (str. 136) podaje Pols. kołpak z jołomem (nie wiem, skąd) i wywodzi z Tur. jołme = „coś łysego, coś bez włosów (Etwas enthaartes)“; znaczenie nie przypada do czapki baraniej, która właśnie jest włochatą. Do jałmonki nasuwa się Hp. almohada, Pg. almofada = po-

duszczyka pod głowę [z Ar. al-mechaddah Dz. II b Almohada]. Por. JA. IX, 506.

☐ **Jamuzna** p. Jałmużna.

Janczar pch. || Słc. Słh. janičar. Cz. jan(i)čar. Srb. janjičar(in). jenjičar. Bg. janičarin, iničerin, heničarin. Ukr. jan(y)czar, neczar. Rs. janyčar || Fr. janissaire. Wł. giannizzero. Hp. genizaro. Rum. ienicer. Ngr. genitsáros, gianitsáros, gianitzares. Alb. dzianičer — Tur. jeni = nowy + czeri = żołnierz, milicja. „Infanterją turecką Jeniczery, Janiczarami, tj. nowym żołnierzem zowią“, mówi Mikosza (u L.). Por. M. 42. Dc. 143 Janissaire. Mt. jeni. Mew. 99 janičarin.

Janczyk: „Horda umie ubrać konie.. w dywdyki, janczyki, czol-dary“ Twardowski u L. || Srb. jandzik = torebka. Bg. endzik = woreczek, zdrob. jandzička — Tur. jandżuk, jandżyk = tłumoczek podróżny, który się przywiązuje na koniu, jak to bywa zwykle u Kozaków“ M. 42. Por. Mt. jandżek.

☐ **Jandziara** Ap. XII, 129 p. Andziar.

☐ **Jangrys** p. Agrest.

Jankielnia = łyżka lub łopata hutnicza do żaru L. O. (Łb. n.) — Zap. Nm. pochodzenia: Nm. ☐ anke = płyta hutnicza np. do wyrabiania guzików; Nm. ☐ janken m. = coś podobnego do wyrazu poprzedniego. Może więc być wyraz Nm. *(J) Ank(en)kelle, którego drugą część stanowiłaby Kelle, skąd Pols. kielnia.

☐ **Jankor** p. Rankor.

☐ **Jankty** lm. = dwa rzemienie a. powrozy do uwiązywania wołów za rogi przy jarzmie O. — Niewątpliwie z Lit. Rzeczownika odpowiedniego w Lit. nie znam; Lit. jūnkti = wpręgać do jarzma (jūngas = jarzmo).

Janowiec = rośl. genista. **Zanowiec** Marcin z Urzędu. ♀ **Ziarnowiec** Maj. **Żarnowiec** Syren. || Głz. **żanowc** = rośl. colutea; **janowěż**, **zanowěż** = rośl. ononis; por. **jachlowc** = genista. Słc. Cz. **jano-vec**, **janofit** = genista; **zanovec** = roślina galea offic. (?). Srb. **zanovijet** = rośl. cytisus. Ukr. **zënowid'** = rośl. hypericum. (Por. Mr. 120 Брънєрпа) — Zdaje się, że wszystkie wyrazy powyższe są w związku etymologicznym, że najdawniejszą postacią Pols. jest **zanowiec** i że z niej, drogą sld., powstały inne Pols. Źródłem jest Łc. genista, skąd 'Słc. genest(r)ium, janestaria = pole, pokryte janowcem, po Sfr. jannaie, jannièrè, dziś genetièrè (genista zaś po Fr. genêt, po Wł. ginestra, po Nm. Ginst(er), a pole janowcowe = das Geginster). Nasz **zanowiec** może zam. ***żanowiec** (skąd sld. ♀ **ziarnowiec** i ♀ **żarnowiec**), ze Sfr. jannaie. Por. Mew. 399 **zanověť**. Mr. 183 **Janofit**; 374 **Zanovjet**.

Japa pogardl. = gęba. ♀ **Ziapa** = gęba szeroko otwarta Pfil. 1V, 818 || Szcz. **japati** = patrzeć, śledzić (z otwartą gębą). Chrw. Srb. **japiti** = rozdziawiać się, być rozwartym. — Nm. **jappen** = zipać, sapać, mieć gębę otwartą; wyraz nieustalony, pokrewny z **Gap**, k. p. Por. Mew. 100 **japa**. Lpf. VIII, 21 **Japa**, **Japati**, **Japiti**. Być może, iż wyrazy nasze są tylko wspólnymi, lecz nie zapożyczonymi z Nm.

Japrahł: „Towary tureckie, ko-bierce, **japrahły**“ Vol. leg. IV, 82 (L. pisze **japrahł**) — ?

♀ **Japteka** p. **Apteka**.

Japurt a. **Purt** = rodz. jabłoni leśnej Kn. **Oportunity** lm. = rodz. jabłek O. ♀ **Aporthy** || Ukr. **japórti** lm. = rodz. jabłek zimowych — Nm. ♀ **apfolter**, ♀ **apfalter**; 'Sgnm. **apfaltar**, **affalter**; Sgnm. **aphultra**, **affaldra**. Por. JA. XII, 458. Zdaje się, że **oporty** z nazwą mia-

sta Pg., jak wielu mniema, nie mają nic wspólnego.

Jar = wądół. **Jaruga** = bagno || Słc. **jar**, **jarok**, **jarčok**, **jarček** = rów; ryna; strumień. Słh. **jarek** = rów. Srb. **jarak**, **jalak** = rów; **jaruga** = potok górski. Bg. **jar** = urwisko. Ukr. **jar**, **jarŭha** = rozpadlina. Rs. **jarъ**, **jarŭgъ** = urwisko; **ërikъ** = żleb || Rum. **erugă**, **ierugă** = rów. Węg. **árok** = rów — „Tur. **jar** = przepaść, skała urwista; w narzeczach Tat. **jar** = brzeg“ M. 43. „**Jaruga** z Tur. **jarŭk**, **jarŭk** = szczelina, rozpadlina, od **jarmak** = łupać, rozcinać“ ib. Por. Mew. 100 i 425 **jarŭkъ**. Mt. arg i **jarek**. MF. **Jaruga**. Pfil. III, 79. JA. VIII, 649; IX, 506. Mr. 38 Яръ nie wierzy w zapożyczenie ze Wschodu. Por. RA. XVII **Járek**.

Jarak (O. zapewne przez pomyłkę w wyczytaniu rękopisu pisze **jaran**) = szturmak, petarda || Srb. **jarak** = oręż — Tur. **jarak** mzn. = narzędzie, sprzęt; broń, zbroja Mt. **jarak**.

♀ **Jarchać się** p. **Jargać się**.

Jarczak = lekka kulbaka || Ukr. **jarczák** = zap. toż znaczenie (Żl. nie wie). Srs. **erčakъ** Mt., Rs. **arčákъ** — „Tat. **jarczak** = gatunek lekkiej kulbaki“ M. Mt. **jarčak**.

Jarczak p. **Jarczuk**.

♀ **Jarczaki** (ziemniaki) p. **Karczoch**.

Jarczoz a. **Jarkul** (a. **Oczkas**, k. p.) = mostek dla pszczoł w środku barci KSL. 8. — Zdaje się, że wyrazy powyższe są w związku z Węg. **jár csó** = drabina górników (**jár** = isć, jechać; **járkál**, **járkel** = chodzić, przechadzać się).

Jarczuk = 1, owca roczna, jagnię; 2, rodz. psa (podaniowego). **Jarczak** = bóbr roczniak O. — Ukr. **jarczúk** = 1, jagnię, baranek 2, pies z wilezym zębem, ochraniający od djabła, czarownicy, węszący duchy itd. Por. Ap. IV, 35. Kg. *Chetm.* I, 98.

Živaja Starina III, 128. Żł. p. w. Ярък. Por. **Jarlik**. Por. Mr. 183 Jarczak.

♀ **Jargać się** = gniewać się RA. XII, 92; XVII, 38. ♀ **Jarchać się** = kłócić się, drzeć się z kim. ♀ **Jargot** = szmer, szwargot, hałas. ♀ **Jargotać** = 1, skrzeczeć 2, dużo mówić 3, miedlić len Pfl. IV, 202. ♀ **Jargolec s.** = gniewać się, wymachując rękami GO. 166. Toż Ram. 60 || Moraw. jargat' = trząść (drzewo); jargati se = poruszać się, gniewać się = J. Bystron w RA. XII, 7 znakiem zapytania wyraża wątpliwość co do zbliżenia z Nm. sich ärgern = gniewać się, złościć się; tamże str. 92 mówi już bez wahania: „przyswojone z ärgern“; L. Malinowski RA. XII. 38 pisze: „Z Nm. ärgern“; toż Pfl. IV, 405. 470. Wobec form gwarowych, które czytamy powyżej, wolno wątpić o Nm. ich pochodzeniu; sądzę, że należą do nieustalonego pnia Pols. chrg, chrch, jrg, jrch.. (skąd charkawy, jarchawy, harhotać, herhotać itp.) i nie są obcego pochodzenia, chociaż w niektórych okolicach (np. na Kaszubach) mogły ulec myślowemu podprowadzeniu pod Nm. sich ärgern, skutkiem podobieństwa w brzmieniu. Zap. należy tu ♀ **Jargan** = kudłacz Ap. I, 42.

Jarkisz p. Orkisz.

Jarkul p. Jarczos.

Jarlak p. Jarlik.

Jarlik pch., ♀ **Jarlák**, ♀ **Mierlák** = jagnię roczne. ♀ **Gierlak** = źrebę (zaraz po urodzeniu) *Wisła* III, 739. 744. Mew. 100, pod jarb, podaje jeszcze Pols. **Jarłyk** = jagnię roczne (z Bge VI, 278). L. pod Jarki umieszcza też **Jarlaczka** = jarka (tej wiosny urodzona) owieczka = Należy odróżniać postacie rodzime, jak Pols. Ślc. jarka = owca tegoroczna, jarczak, k. p. itp., od wyżej podanych, te bowiem są wzięte (por. **Cejtak**, k. p.) z Nm. Jährling dsl. = roczniak (wogóle o zwierzętach domowych,

od Jahr = rok). Postacie gwarowe gierlák i mierlák są sld.

♀ **Jarlik p. Jarłyk.**

♀ **Jarłyk**, ♀ **Jerłyk**, ♀ **Jarlik**, ♀ **Jerlik**, ♀ **Erlík** = cedulka, kwitek, znaczek O. RT. 203 || Srs. erlýkъ, jarlýkъ = dyplom (tatarski); Rs. jarlýkъ, erlýkъ = cedulka, kwitek itd. Ukr. Br. jarłyk = kwitek, znaczek itp. || Rum. jarlik, (j)erlik (Mt. pod jarleg; w słowniku Barcianu n.) = Tur. jarleg = nadanie; pismo panującego; dyplom Mt. jarleg.

Jarłyk p. Jarlik.

Jarmak p. Giermak.

♀ **Jarmica p. Alnarja.**

♀ **Jarmuż p. Jamurłach.**

Jarmuż p. Faramuszka i dodaj: Por. Pfl. I, 134; IV, 365. 431. 443. 444. 506. W Andrzeja z Kobylina *Gadkach* jarmuż = wszelka nać ugotowana. ♀ **Giermuga** = brajka, toż co „dziama“ Pfl. IV, 307.

Jaruga p. Jar.

Jasa = człowiek naiwny a. trochę głupi Pfl. IV, 307 = ?

Jasiek = podusieczka || Srb. jastuk, jastučić = podusieczka pod głowę || Alb. jašteku, jostik, jastek, jestek. Bg. jastakče = poduszek = J. Hanusz wywodzi z Tur. jazdek a. jastuk = poduszek Pfl. I, 463. Por. Mt. jazdek. Por. **Wacek**.

Jaskier, ♀ **Jazgierek**, ♀ **Askier** || W Słw. niema podobnie brzmiącej nazwy tej rośliny; Cz. jaskyr jest wyrazem przez botaników niedawno z Pols. do Czeszczyzny wprowadzonym, obok pryskyřnik, zwykłej Cz. nazwy rośliny ranunculus: = Już L. przypuszczał, że z Łc. aster (skąd nasze astry) mzn. = tzn.; zap. pod wpływem sld.: „Jaskier zwany od jaskrawości kwiatów“, powiada Syrenjusz (u L.).

♀ **Jastry** pch. = wielkanoc || Głz. jutry. Dłz. (v)jatšy — Nm. Ostern blp. = wielkanoc [podobno od imienia starogerm. bóstwa Austro ž. Kge]. Por. Pfil. II, 322; IV, 470.

Jastrych p. **Astrych**.

♀ **Jastrzyk** p. **Jaszcz**.

Jasyr, **Jassy** || Srb. Bg. jesir. Ukr. jäsyr = 1, zdobycz 2, niewola. Rs. jasýr, jasýr, esýr — Tur. (j)ésir = jeniec [z Ar. asir = ujęty, dosł. związany]. Por. M. 43. Mew. 101 jasir. Mt. ésir. Mr. 184 mylnie z Pers.

Jaszcz pch. ♀ **Jastrzyk** Ap. I, 68. ♀ **Jascysko** = naczynko u maślniczki Skj. IV, 23. „Naczynia podwójne, zwane *łosziczki*“ Bib. Warsz. LIII, 252 (z r. 1395) — Srs. (j)askr = skrzynka. Ukr. jászczyk = faszeczka. Może Br. jászka = czerpadko — Mew. 101 jaskr, mniema, że 1, wyrazy powyższe pochodzą ze Sskd. askr, Sszwed. askja 2, i że do Pols. i Ukr. wzięto je z Rs. Zważyć należy Nm. Asch = naczynie (głównie na masło, jak i u nas), Sgnm. asc = półmisek, naczynie [dśl. „Eschenes“, powiada Kge., tj. niby „osiniak“, od Esche = osina]; możnaby więc wywodzić jaszcz z Nm. Por. MF. askr.

Jaszmak = zasłona kobiet tureckich O. Til. ser. 2, t. VIII, str. 209 || Srb. Bg. jašmak — Tur. jaszmak = tzn.

Jaśmin p. **Jaźmin**.

Jata = chata, buda, kuczka, szopa. **Jatki** blp. = budy rzeźnicze ♀ **Jata** dziś jest w użyciu, np. RA. III, 371; X, 283; XVII, 39. *Wiśła* I, 248. WT. 9. Ap. XII, 194. Wasilewski *Jagodno* 10. Skj. IV, 305. Zdaje się, że tu należy ♀ **Powietka** (z Rs. povětka, Ukr. powitka = szopa, daszek bez ścian) = szopa bez ścian || Głz. jěta, częściej hěta = chatka; hětki blp. = jatki, budki. Słc. jatka = jatki. Cz. jatka, lm. jatky też zn., co u nas. Słw. pojata = dach;

chata. Por. jatuhulnica Mew. 101. Słh. i Chrw. pojata = chata, stajenka. Srb. pojata = stajnia, stodoła; komora. Ukr. jătka = namiot; buda; jatki; powitka = szopka. Br. jatka = buda kupiecka; pawieć, zdrobn. pawietka = daszek, szopka bez ścian. Rs. povětka = tzn. — Mew. 101 oddziela jata od jatuhulnica; pod jata mówi: „jata obok chaty“, a pod jatuhulnica powiada, że jatka „ma być Nm. Hütte“. Por. **Huta**. Mnie się zdaje, że jata jest tymże wyrazem, co **Chata**, k. p., tylko z odmiennym przed a nagłosem; por. hasać z Cz. jasati, haftować z ♀ jeftować, jelca ze Sgnm. helze, japytka z ♀ hapytka itd.

Jatagan, **Atagan** = krzywa szabla turecka O. || Srb. jatagan. Bg. jata(gan). Rs. jatagan || Nm. char. Jatagan. Hp. char. yatagan. Fr. ataghan, yataghan. Rum. iatagan. Alb. (ja)tagan. Ngr. giatagani. — Tur. jatagan = nóż długości pałasza, noszony w pochwie za pasem M. 43—44. Dc. 226. M. 4 Atagan. Mt. jatagan.

Jato = stado, ma być, według Mew. 101 i Lpf. VIII, 26, wyrazem Pols. Nie znajduję go w słownikach.

♀ **Jawia** = izba czarna, w której na Białej-Rusi suszą zboża L. (z Gwagnina). Por. miejsc. Jewje — Mew. 228 ovin zestawia Ukr. ówyn Rs. ovin = suszarnia (zboża), Br. joŭna, joŭnia, jeŭnia = ♀ osieć (suszarnia przy stodole), Lit. jáuja = tzn. Może należy poczytywać tu za źródło formę Lit. i wywodzić ją z Lit. javai blp. = zboże. W Ukr. oprócz ówyn jest też jeŭnia, jeŭwia = suszarnia.

Jaz = tama, grobla || Słw. jazr. Słc. Bg. Srb. jaz. Cz. jez itd. — Mew. 102 jazr zestawia z Rum. jaz = kanał, rów. Zap. wyraz Rum. ze Słw. pochodzi.

♀ **Jazefek** p. ♀ **Józefek**.

Jazerni djabli: „Klnąc rozróżniają kilka gatunków djabłów, jak oto: jazerni, hermińscy, miłonscy itd.“ Skj. V, 363 — Słc. jazerni = jeziorny; ká ti je, jazerná strela? = czego chcesz, co ci jest. Do sta jazerných striel! Cz. jezerní potvora Kt.

♀ Jazgierek p. Jaskier.

Jazia = żmija o siedmiu a. dwunastu głowach Ap. V, 181. 182 — p. **Jaga**.

Jażmin a. **Jaśmin**, dw. **Dzielsimin**, **Dzielzymin**, **Dzielzamin**, **Gielzamin** pch. || Słc. jasmin. Cz. jasmin. Sh. čemin. Srb. čemin a. djelsamin. || Wł. gesmino, gelsomino. Hp. Fr. jasmin. Nm. Jasmin, Schasmin, Jelsomin, Jesmin, Zelsomin i in. Łc. (botan.) jesminium, jesseminium, gelseminum, gelsemium i in. Węg. jázmin. — Ar. jāsemīn, jasmūn [z Pers. jāsemīn] = tzn. Por. Dz. I Gesmino. Mr. 137 Čemin. 151 Dzielsimin. 386 Djelsamin. Dc. 145 Jasmin.

Japa p. Wap.

Jechać: w BS. spotykane postacie jał = jechał, jedli i jeli = jechali — czy są Czeskimi, czy ściągniętymi, pod wpływem dawnego przycisku?

Jedb- p. Jedwab.

Jedlea p. Jelca.

♀ **Jednoculny** = jednej grubości, jednomierny (materiał budowlany) RT. 203 — Ukr. odnocilnyj = tzn. [w przekładzie fonetycznym byłoby po Pols. *jednocalny tj. jednej całości]. RT. mylnie wywodzi z Nm.

Jedwab pch. złż. ♀ **Jedbaw**, ♀ **Jedbab**, ♀ **Hedbaw**, ♀ **Niedbaw**, ♀ **Niedwáb**; ♀ **Jadwabnik** = niewieściuch || Słc. hodbáb. Cz. hedváb, hedbav, hydbox, hedvábi, hedbábí, hedváví, dw. hedbáb, hedváv. Ssłw. godovabl. Ukr. Br. jedwab — Sgnm. gotawebbi

(= Nm. *Gottwebe, złż. z Gott = bóg + Webe = tkanina, więc niby tkanina boża, kościelna). Niektórzy myślą, że pierwszą częścią wyrazu Sgnm. jest nie Gott, lecz początek Ar. nazwy bawełny: goton (skąd Fr. coton, Pols. kartun, katun itd.) = tzn. Por. Mew. 69 i MF. godovabl. Pfil. IV, 537. Do nas zap. z Cz. Postacie gwarowe są w części sld.

Jedykuła, **Jedykul(e)** = więzienie || Srb. jedikula = zamek carogrodzki. Bg. jedikula; edikulski przym. || Ngr. geté koulás — Tur. jedi kullé [złż. z jedi = siedm + kullé = wieża] = zamek o siedmiu wieżach w Stambule, przeznaczony na więzienie M. 44. Mt. jédi. Dopełniacz 3 Lindego p. t. w.

Jehowa pch. || Słw. i Eur. char. — Hb. brzmienie było zap. jahweh. Zakaz wymawiania imienia Boga u Żydów, wysnuty (dość zresztą niewłaściwie) z Mojżesza ks. 3, rozdz. XXIV, wiersza 16, sprawił, iż wyrazu, opartego na spółgłoskach jhwh, nie punktowano, tj. nie oznaczano, jakiego mieć powinien samogłoski, wymawiano go zaś (jeżeli wymawiano) z takimi samogłoskami, jak edona' (patrz **Adonis**) = pan, więc jehowa. Wszelkie prawdopodobieństwo przemawia za przypuszczeniem, iż właściwe brzmienie jhwh było jahweh. O tym utworzyła się cała literatura; por. np. Köhler *De pronunciatione tetragrammatis* 1867; Baudissin *Studien zur semit. Religionsgeschichte* 1876 i in. Patrz Herzoga i Plitta *Realencyklopädie für protest. Theologie*, t. VI, str. 501–507, artykuł Jehova.

Jek zap. = gach L. — Linde trafnie wywodzi z Nm. Geck = błazen, żartowniś. Por. **Gach**.

Jelca, **Jedlea** lm. = obłak na rękojeści szabli || Słc. ilec. Cz. jilec m., jilce n. i blp. Sh. (h)elce = rękojeść noża || Wł. elsa, elso Dz. II, a Elsa. — Sgnm. hēlza, 'Sgnm. helze = tzn. Nm. ♀ Gehilz. Por. Mew. 84 helce. MF. elce. Bge VI, 280. Pfil. IV, 537. Mr. 185 Jilec.

Jelec = rodzaj ryby L. RA. VIII, 226 || Głz. jelec, jêlc = głowacz (rybka). Słc. jelec = tzn. Cz. jelec, jilec = tzn. Rs. elěcъ = rodz. ryby || Nm. Alse, Aloſe, Els(e), Elst, Aelt, ♀ alt i in. = rodz. ryby. 'Sgnm. else = tzn. — Łc. alausa, alosa = rybka clupea alosa Lin. Mew. 103 jelycъ podaje tylko formę Pols., a słoworodu nie wyjaśnia. JA. XIV, 526 Jelec.

Jeliko = ile PF. — Cz. jeli-ko (ż).

♀ **Jelacie** p. Jałat.

♀ **Jembier** p. Imbier.

♀ **Jemszczyk** a. ♀ **Jamszczyk** = pocztyljon || Br. jamszczyk = tzn. (z Rs.) Rs. jamъ = stacja pocztowa; jamščikъ (wym. jemščikъ) = pocztyljon i in. pch. || Mt. podaje Rum. jam = stacja — Tur. jam = koń pocztowy; stajnia pocztowa. Północnotur. jam = stacja pocztowa Mt. Do nas z Rs.

♀ **Jenteres** p. Interes.

Jepur = zając KŁ. O. — Zap. Łc. lepor- (1 pp. lepus) = zając.

♀ **Jereha** p. Ircha.

♀ **Jerdykać** = mówić w złości Jerdyk tobie! Skj. V, 363—64 || Ukr. erdek = djabeł — Węg. őrdök = djabeł.

♀ **Jerc** p. Jerum.

♀ **Jerk**, ♀ **Jerkowiec** = krzew sarotamnus scoparius, wiklina, jano-wiec Nadmorski *Kaszuby* 121. Psk. 27. *Pamiętnik fizjograf.* V, dział IV, str. 13 Ram. 63. O. — Nm. ♀ jerkenkraut = tzn. Ram. 63. Dostępne mi słowniki Nm. wyrazu tego nie podają.

♀ **Jerlik** p. ♀ **Jarłyk**.

♀ **Jerłyk** p. ♀ **Jarłyk**.

Jermiak p. Giermak.

Jerum! np. w Wilkońskiego *Ramotkach*. ♀ **Jere!** Dd. 52. — Nm.

Jerum! = o Jezu! Przez uszanowanie dla imienia Jezusowego, Niemiec woła: „Herr Jemer!“ „Herr Jemine!“ itp. Też natury są nasze okrzyki: „Aje!“, „Ajej!“, albo „Dalibùt“ zam. da li Bóg. Por. AV. 235.

Jerzelka = jakaś miara: „Jaja jerzelkami mierzacie“ KM. 71 — Może w związku z Nm. ♀ herse, ♀ erse (= Nm. Hirse) = proso; Nm. Hirsesieb = przetak do prosa; wieśniaczki często trzymają jaja w przetaku.

♀ **Jerzmować** p. Bierzmować.

Jessawuł p. Assauł.

Jestonka = rodz. jabłka L. (jedyny przykład z Zimorowicza) — Może pomyłka druku, zam. jesionka?

Jeszutność = marność, próżność PF. — Cz. ješitnost' = tzn. Por. Mew. 5 ašutl. JA. II, 435.

♀ **Jewir** = trzaska oddzielająca się od pnia między dwoma zacięciami przy zrąbaniu drzewa Rocz. 203. — Ukr. jëwir, obok iwer, wir (2 pp. woru) = tzn. Mew. 97 iverъ. Wyraz Ukr. odpowiada Pols. wiór i Pols. ♀ wier = wiór, oraz ♀ iwer = zgryzota. Przejście znaczenia z drzazgi, źdźbła, strzępka, przez ból cięlesny, pochodzący z „zastrzęgnięcia“ źdźbła pod paznogieć, a gdzieindziej. Por. różne przenośnie o cierniu, Rs. zanoza w znaczeniu troski (serdecznej); sam też wyraz troska jest tożsamym z trzaska = drzazga.

Jewnik = gałązki drzewne z liśćmi na paszę bydłu dawane O. — Zap. zam. *iwnik, od Iwa, k. p.

♀ **Johas** p. ♀ **Juhas**.

Jołdasz = kamrat, towarzysz L. || Srb. (j)oldaš = towarzysz. Bg. joldaš = tzn. || Ngr. giolntases, gioldases, gioltzēs — Tur. jołdasz [złz. z joł = droga + Pers. dasz = mający, trzymający] = towarzysz (podróży i wogóle). Por. Mt. jol. JA. IX, 497.

Jołom p. Jamurłach.

Jołop, ♀ Jałopa = gamoń, dureń || Ukr. jółup = głuptas; holopa = zad koński. Br. jołup, razjółup = gamoń Rs. elõpъ = głupiec — Mew. 67 umieszcza powyższe wyrazy pod głupъ. Zwrócić należy uwagę na Ukr. holõpa w znaczeniu zadu i ,kości goleniowej' Kg. Ch. I, 58, patrz **♀ Holopa**. Można by też przypuszczać, iż źródłem jest Ukr. chołõp = chłop, ze zmianą w ustach Polskich ch na j (jak hangryst i jagryst, hapteka i japtyka, Nm. Hedwig, Pols. Jadwiga itp.) i z dodaniem pogardliwego znaczenia, jak w cham, pastuch itp.

Jonatki lm. = rodz. futra: „Kawałki szopów, lisów, jonatków“ Junosza *Wyb. pism* II, 245 — Rs. enõty lm. = szopy.

♀ Jopać = wymyślać. „Jopał go od najgorszych“ Skj. V, 110. — Ze znanego wymyślenia Rs. „po materinskomu“, którego tu dosłownie nie przytaczam. Por. **♀ durniać** = mówić: durniu!, **♀ labodzić** = mówić: la boga!, **♀ psiaczyć** = mówić: psia krew! itp. Na Litwie mówią o tym „brzydkim z ruska“ kłciu: „Wyłajał go od jedwabiów“. RA. XVII, 38 mylnie objaśniono; Pols. **♀ hepać** jest rodzime, pochodzi od słówka dźwiękonaśladowczego ,hep, hep!, i znaczy przedewszystkim czkać, mieć czkawkę, mieć odbijanie się (Święt. 697, Skj. IV, 23. 336), a potem dopiero wymyślać. Po Ukr. hepaty znaczy tylko ,robić hep, hep!, tj. bić, walić.

♀ Jopek, ♀ Jopeczek = garbuszek Ap. XIV, 34 — Może w związku z Nm. **♀ jopchen** = rodz. jablek (dla podobieństwa kształtu)?

Jorgielt- p. Jurgielt.**Jowiler p. Jubiler.****Jowiter p. Jubiler.**

♀ Jozik = rodz. jastrzębia Wisła II, 82 — ?

♀ Józefek = rośl. izopek, izop. **♀ Józofek, ♀ Jazefek, ♀ Józeppek** || Słw. Eur. z małemi zmianami, np. Nm. Isop, Hys(s)op — Gr. hyssõpos, stąd Łc. hyssopos a. hyssopum (z Hb. ezob). Nazwy ludowe są sld. do Józefa.

♀ Józofek p. ♀ Józefek.

Jubiler pch. **Jowiler** = „w huście szklanej robotnik, co szkło na kamyki przerabia“ L. (z Torzewskiego) [oczywiście pomyłkowo drukuje jowiter, zam. jowiler] || Cz. jubiliř, juveliř. Ukr. juwelit = klejnot. Rs. juvelirъ || Fr. joaillier. Wł. giojelliere. Nm. Juwelier, rzadziej Jubelierer, Jubilierer — Źródłem jest osnowa Łc. gaud = rad; stąd Fr. joie = radość, Wł. gioja = radość; klejnot; Hp. joya = klejnot; Pg. joia = klejnot (por. co do znaczenia: ,wiek złoty‘, ,złota wolność‘, ,brylantowy humor‘ itp.); zdrob. Wł. giojello, Sfr. joel, Nfr. joyau = klejnot, skąd 'Słc. jocalia lm. = klejnoty, jocularius (zap. pomyłka druku u DC., zam. jocularius) = jubiler. Por. Dz. I Godere. Mr. 186 Jubiler. M. 47 myli się, wywodząc Wł. giojelliere z Ar. i Pers.: rzecz ma się odwrotnie. Pfl. IV, 363. 405. 431. 490. GW. Juwel. Dz. poczytuje za źródło wyrazów Romańskich, oznaczających, klejnot. 'Słc. gaudiellum, słusznie mniema H. Łopaciński, że płyną one raczej z Łc. gavis-, więc np. Fr. joie z *gavisia, jakoż jest 'Słc. gavisio = posiadanie (Fr. jouissance).

Jubileusz pch. **♀ Lebleus, ♀ Embeleus, ♀ Lubiejus** i in. || Słw. prawie bez zmian || Eur. np. Fr. jubilé, Nm. Jubilaeum, czasami Jubilei, 'Słc. (i w późniejszej Łacinie, z dodaniem ,annus') jubilaeus, jubeleus, jobeleus i in. — „Hb. jobel = wrzask, krzyk, zwłaszcza wesół, a potem wrzask, dźwięk trąb, ogłaszających coś radosnego i następnie rok jubileuszowy, jubileusz, tak nazwany od dźwięku trąb, ogłaszającego ludowi rok pięćdziesiąty, w któ-

rym, z prawa Mojżeszowego, ziemie sprzedane wracały do pierwszego posiadacza i uwalniano niewolników" M. 47. Por. przytoczenie z Herbesta u L. p. w. Jubileusz, oraz artykuł DC. Jubilaus. GW. Jubel. Dc. 145 Jubilé. Wyraz Hb., przez sld., od bardzo dawna mieszano z podobnie brzmiącymi Łc. jubilaré = okrzykiwać, wykrzykiwać i Nm. Jubel = okrzyk radośny, a także z wyrazami, k. p. pod **Jubiler**. Por. AV. 187.

Jubka p. Jupka.

Juehta a. Jucht pch. || Głz. Słc. Cz. Ukr. jucht(a). Rs. juchth, juftu || Nm. Jucht(en) = rodz. skóry z Rosji (GW. wywodzi z Rs. juftu). Hl. jucht, jugt = tzn. — Trudno orzec, czy wyraz dostaliśmy wprost z Rs., czy przez pośrednictwo Nm. Wyraz Rs. pochodzi z Pers. (przez narzecza Tur.) džift a. džuft = para, a to dlatego „że skóry garbowano parami“ GW. Por. JA. IX, 495. Mew. 106 juftu.

♀ **Juhas, ♀ Johas** = pasterz owiec pch. || Słc. Mor. juhás. Ukr. juhás. — Węg. juhász = tzn. [od Węg. juh = owca]. Por. Kłosy V, 11. Mr. 186 Johás. Mew. 425 juhas. RA. XVII, 22—23.

Juki blp. pch. złz. ♀ **Wjuki** blp. || Bg. juk = towzr. Ukr. wiuki blp. || Rs. vьjukъ, dw. jukъ || Ngr. gioŭki — Tur. juk = wór podwójny na konia, wielbłąda; ładunek; tysiąc piast-rów M. 47. 104. Por. MF. juki. Mt. jük. JA. IX, 506. Msg. I, 116.

Julebek p. Julep.

Julep pch. **Ulep** pch. **Ulipek**. **Ulop. Julebek** u Oczki, str. CXXIII || Cz. julep, juleb. Srb. djulabija, djulavlija = rodz. jabłek. Może Rs. guljafъ = róża polna. || Nm. Julepp. Sgr. xoulápion. Słc. julep = woda z cukrem; julapium. Wł. giulebbe. Hp. Pg. julepe. Fr. julep. Ngr. zoulápion — Pers. giulab [złz. z giul = róża + ab = woda] = woda różana. Do Europy przez Ar.

dżulab = ulep. U nas uczuwano w wyrazie rodzimy pień lep-, stąd zmiany w postaciach jego. Por. Dc. 146. Mt. gülab. M. 47. Mr. 186 Julep.

Jun p. Wijun.

Jupka a. Jubka pch. ♀ **Jupa**. ♀ **Jupica. Szuba, Czuba** pch. złz. ♀ **Żuba** Pobl. 120 **Żupan** pch. złz. **Zupica. ♀ Supan.** dw. **Zoppa** = żupan BW. LIII, 236. **Sopula** = żupanik tmż. || Głz. jupa; şuba; żupan. Dłz. jopa. Słc. čuba; župán, župica. Cz. šuba, dw. čuba Brl. 23; jupa, jupka; jiple; župan, župice. Słh. jopica; şuba, şavba (z Nm.); zobun, zobon, zabunec. Srb. džup, džupa, župa, džupet. džupeleta, džube; zoban(če), zobunčac, zubun; şuba(ra) = czapa futrzana (z Nm.) Bg. (d)žube, čube, žobe, zabunče, džubina. Ukr. jupka; szuba; župán. Br. szuba; župán. Rs. jubka, jupa; şuba; žipunn; župann || Słc. jopa, jupa, zup(p)a i in. Hp. aljuba, chupa, juba, jubon. Pg. aljuba, gibao, jubao. Fr. jupe, jupon. Wł. cioppa, giubba, giuppa, giubbone. Rum. giubea; şubă. Sgm. schube, schoube, schaupe; gippe, joppe, juppel Nm. Joppe; Schaupe, Zobbe. Węg. suba; zubbony. Alb. džup; gipun. Ngr. zoŭpa, zouponi, zēpoŭni, zipoŭni. Lit. jupa; szuba; žiuponas. — Cała ta masa wyrazów pochodzi od Ar. džubba = suknia spodnia, tunika bez rękawów M. 48. 129. 146. Stąd też Tur. džübbé, džüppé, zubun i zēbun. Por. Dc. 146—47 Jupe. Mew. 37 čuba; 53 džube; 106 jupa; 344 şuba; 404 zubunn; 413 župa 2. MF. pod temiż wyrazami. Mr. 82. Июба; 186 Jiple; 375 Жуупъ i Zobun; 381 Жуупа. Dz. I Giubba. Zdaje się, że Jupkę i Szubę wzięliśmy z Nm. Żupan M. 146 chce wywodzić z Tat.

♀ Jurek p. ♀ Wijórek.

Jurgielt pch. **Jorgieltnik** Kwiatkowski *O pocziw. wychow.* || Szcz. jar-

geld, jorgelt, jargeltnik Brl. 81. Br. jurgielt. Ukr. jurýgielt, jürgelt. — Nm. Jahrgeld [zł. z Jahr = rok + Geld = pieniądze] = tzn.; 'Sgnm. jârgelt. Pierwsza samogłoska jest właściwie pochyleniem a w Nm. ♀ johr. = Nm. Jahr; podobne pochylenia patrz w Pfl. IV. 400—401. Por. Mr. 186 Jurgielt. Mew. 106 jurgelt. Pfl. IV, 537.

Jurta = chata - namiot || Bg. jurta = tzn. || Ukr. jurtà a. jurbà, jurmà = kupa, gromada; jurtuwàty sia = sprzeczać się; buntować się; jurmuwàty sia = tłumnie się cisnąć; tożzn. jurbýty sia. Rs. dw. jurt = te-rytorjum, państwo; stannica kozaków; futor, zagroda. Jurtà a. jurt = gmina, ród (u Baszkirów); chata-namiot i pch. — Tat. jurt, jurd, jort = posiadłość, dziedzina; Tur. jurt = mieszkanie, namiot. M. 48. Mew. jurt mylnie, zdaniem moim, łączy z jurtą osnowy hurt-i hurm-, idąc w tym zap. za M. 41 Hurt; patrz **Hurt** i **Hurm**. Por. JA. IX, 506. Ukr. postacię zmieszano przez sld. z osnowami powyższemi.

Jurzyć się pch. — Mr. w Lpf. VIII, 31 poczytuje za zapożyczenie ze Wschodu. Wobec rozgałęzienia wyrazów pokrewnych w Słowiańszczyźnie i z powodu różnicy znaczenia od słów turecko-altajskich, które Mr. przytacza, mniemać wolno, że pień (j)ur jest Słw. Por. Mew. 106 jurt, oraz pień jar-.

♀ **Juszka** = zasuwa, zakładka u pieca — Br. (w)juszka, Rs. vbuška = tzn.

Jutrzyina = staja (miara ziemi) L. (z Mączyńskiego) || Słc. jutro = morg. Cz. jítro, jutro = morg — Wyrazy powyższe są naśladowaniem Nm. Morgen = 1, ranek 2, morg. Przejście znaczenia: tyle ziemi, ile przez ranek jednym pługiem się zaorze. Por. u DC. objaśnienie wyrazu dies: „tantum terrae, quantum quis per diem uno aratro arare potest; nostris 'journal de terre'“. Por. też u DC. Diurnalis. Kge. Morgen 2. Por. Nm. Stunde w znaczeniu miary drogowej.

K.

Kabak = bania (roślina) WBl. 96. RT. 204. — Ukr. kabàk = 1, bania 2, głowa (z Tur. kabak = bania Mt.). Po Węg. kabak = fiasza z tytkwy.

♀ **Kabalina** p. **Kaban**.

♀ **Kaban** = wieprzak. ♀ **Kabanina** = 1, mięso wieprzowe 2, mięso końskie 3, liche mięso O. ♀ **Chabanina**, ♀ **Kabalina**, ♀ **Chaban** = liche mięso; ściervo. ♀ **Chaba** = koń, klacz stara schudzona RT. 187. ♀ **Chabeta** = szkapa, lichy koń. ♀ **Habor** = gnat, kość Pfl. IV, 199. ♀ **Habor** = mięso najgorsze, chude, żylaste ib. 821. „Konie wypasione jak kabany“

mówią na Litwie; jest to zapewne sld. do **Hamany**, k. p. || Głz. kjabor = dzik jakkolwiek brzmi niby podobnie, jest niewątpliwie przekreśleniem Nm. Eber = dzik. Cz. ♀ **chabanina** = liche mięso. Ukr. Br. kabàn = wieprz omniszony; chàba, chàbèta = szkapa; Ukr. habłýna a. hàbli lm. = mięso wołowe — Tat. Dżagat. kaban = dzik M. 49. Mt. Lpf. VIII, 39 Kaðar. ♀ **Kabalina** ma 1 dla różnicowania dwóch n. ♀ **Chaba** z Ukr.

Kabak char. = szynk. O. ♀ **Kabak** = sklepik z tytoniem, dystrybucja Osip. || Ukr. kabàk (z Rs.) || Nm. Kabacke, Kabache ż., Kabak m. = lica

szynkownia; ♀ kabache, ♀ kabake = lepianka, waląca się chałupa
 — Mt. kabak przytacza Półn.-Tur. kabak = tzn., ale dodaje, że wywodzą też wyraz ten z Zachodu; mianowicie Grimm myśli, że z Nm. Mr. 186 Кабакъ zestawia Nm. Kabacke z Nm. Kabane = licha chałupa, Fr. cabane, 'Ślc. capanna = chatka, buda, ale myśli, że Rs. kabakъ może być wschodniego pochodzenia. Mew. 425 kabakъ wywodzi z Półn.-Tur. kabak. Do nas wyraz przeszedł z Rs.

Kabała pch. || Słw. Eur. bez zmian
 — Hb. kabal = przyjmować, skąd późn. Hb. kabbalah = „nauka przyjęta przez podanie“ (por. 'tradycja') M. 49. Por. Dc. 73 Cabale. Mr. 187 Kabała.

Kabat, ♀ Kabát, ♀ Kabąt.
Kabatkowie = przezwisko mieszkańców okolicy jeziora Łebskiego od noszonych przez nich długich kabatów. Psk. 28. „Przekabacić = przebrać, przestroić“ M. 49. || Słw. przeważnie kabát; tylko Srb. Bg. kavađa = suknia zwierzechnia kobiet (zap. z Ngr. kabádi) || Wyrazy Rom., podane Dz. I pod gabbáno = płaszcz, podobno tu nie należą. Węg. kabát. Lit. kóbotas = kabacik żeński. — M. 49 z Pers. kabā = krótki kaftan; ale jak wyjaśnić to końcówce? Mr. 40 pod kána oddziela kabát od 'Ślc. cap(p)a i wywodzi ze Snm. kawāti = ubranie, 'Sgm. gewāte, idąc zap. za Brl. 85; ale w takim razie wyrazy Słw. brzmiałyby raczej *gwałt. MF. kapa słusznie, zdaje się, zalicza kabát do pch. od Łc. cappa, tym bardziej, że w 'Ślc. jest (nieprzytoczony w MF.) wyraz capatus = ubrany w 'capa' = płaszcz, a Wł. cappotto, Hp. capote, Fr. capot (skąd później nasza Kapota) niewątpliwie z Łc. cappa wypływają. Por. Mew. 107 kabatb. Mt. kavād („im Türkischen unauffindbar“). W ♀ Kabát zapisujący słyszeli odcień nosowy w ą, istniejący w niektórych okolicach, jak np. w spotykanym także psia krew = psia-krew itp. Zna-

czeniu ubrania, mającego być zapalonym, jako męczarni, oraz pręgierza i ciasnego więzienia, które to znaczenia wyraz kabát ma w dw. Polszczyźnie i w Cz., zdaje się, że są dalszym rozwinięciem znaczenia (ciasnego?) ubrania; żadnych bliższych o tym wskazówek, ani paraleli w innych językach nie udało mi się znaleźć. Por. **Czapka**.

Kabąt p. Kabat.

Kaberginy: „Dzkie kozy i kaberginy“ Sienicki *Dokument*, 10 —?

Kabłuk p. Kłobuk.

Kabrjol- p. Kaprele.

Kabz(d)a p. Kapsa.

♀ **Kabzel p. Kapsa.**

♀ **Kabzla p. Kapsa.**

Kacabaj(ka) p. Koc.

Kacap pch. = 1, kupiec Wielkoruski i wog. Wielkorusin 2, len, inaczej zwany 'wielgolen' Ap. VIII, 257. **Kácapka** = chustka z pośledniejszej wełny, zap. tak zwana, że się kupuje u 'kacapów' Kg. *Radom*. I, 139. || Br. kacàp a. burłak — Ukr. kacàp = 1, kozieł, cap 2, Wielkorusin [tak nazwany z powodu 'koziej' brody]. Por. **Cap**, a co do początkowego ka-, patrz JA. III, 163 i Lpf. VIII, 39. Por. JA. VIII, 5. Może w związku z Tur. kassab = rzeźnik; patrz Mt. p. t. w. Len nazwano albo od tego, że nasienie jego kupowano od 'kacapów', a dla długości włókien, przypominającej brody 'kacapów'.

Kacerz pch. = heretyk || Głz. kecař. Dłz. kjacař. Ślc. kacir. Cz. kacěř, kacir || Nm. Ketzer. Hl. ketter — Z Gr. nazwy katharoi (dosł. = czyści, jak sami siebie zwali) sekciarzy 'Katarów' w XI i XII w., 'Ślc. Cathari, Cazeri, Gazari, Gazeri (skąd Wł. Gazari). Do nas z Cz. Por. Berwiński *Studja* 134. MF. kacěř. Kacerz w znaczeniu konia dzikiego L.

objasnia ze 'Slc. gazarus, 'Sgr. gazarinos = koń dziki; wyrazów tych w słownikach moich nie znalazłem; jest wyraz Cz. z połowy XVI w. kaciř w tymże znaczeniu; być może, żeśmy go wzięli od Czechów. W Nm. Ketzner ma także znaczenie łotra i używa się w gwarach, jako połajanka, o zwierzętach i przedmiotach nieżyjących Sand. Por. Pfl. IV, 537.

Kacerz, ♀ Kasierz, ♀ Kacerrek, ♀ Kászorek, Kaszerz, Kasyrz = rodzaj saka do łowienia ryb || Dłz. kašef. Cz. keser — Nm. Kesser, Köscher, Ketscher, Kezzer, Kescher, Käscher = tzn. Kacerz jest sld. do 'kacerza' = heretyka; jest oniw Nm. ♀ ketzer, FWb. pod Käscher. „Kacerz zowią ów to sak, co nim ryby łowią; Co dusze ludzkie łowi, kacerzem też zowią“ Kochowski, u L. Por. FWb. Käscher.

Kacholong p. Kaszolong.

♀ Kaczać p. ♀ Kocić.

♀ Kaczan p. Koczan.

Kaddor p. Katera.

Kadera p. Katera.

Kadłub pch. Zap. tu należy **Kodłuch** (*kádłuch) = twarda część pióra L. || Głz. kadołb = kominek nad łuczywem. Slc. kadłuba = zrab studni. Cz. kadłub = naczynie z jednego kawała drzewa; modła giserska, forma ceglarska; kadłuba = pień wydrążony do wody krynicznej. Slh. kalup = modła. Srb. kalup = 1, modła 2, kopyto (u szewca) 3, paczka (tytuniu). Bg. kalъb, kalup = modła. Ukr. kádob, kádoub = kadłub; stara beczka; brzuch; kádub = kadź; kádub = tzn. Kg. *Chelm*. I, 80. 83; kadłubéc = łapka na szczury tmż. II, 181. Br. kádoub = pień wydłubany do wody krynicznej. Rs. ♀ kalъpъ, kalъbъ, kolybъ (zap. też i kolybélъ = kolebka; Dal nasuwa wyraz ten ze znakiem zapytania) = modła, forma giserska, do

kul. || Ngr. kaloúpi — Źródłem wyrazów powyższych jest, jak się zdaje, Tur. kaleb, kalup [z Ar. kalab = modła, forma odlewnicza; kalib = wzór] = forma, modła. Miklosich Mt. kaleb mniema, że wyraz Tur. pochodzi z Gr. kalópous, kalâpous [kâlôn = drewno + pous = noga] = kopyto (szewskie); ale ze względu na brzmienia i z powodu znaczenia wywód ten nie wydaje mi się trafny: już w Ar. znaczenie jest ogólniejszym i więcej przypada do odcieni, rozwiniętych w Słowiańszczyźnie; jako dowód, przybywa i to jeszcze, że języki Rom. z tegoż źródła Ar. zaczerpnęły wyraz, który i my posiadamy, nabyty inną drogą; brzmi on w postaci Pols. **Kaliber** pch: Hp. Fr. calibre, Wł. calibro Dz. I Calibro, Dc. 79 Calibre, skąd Nm. Kaliber i podobnie brzmiące Słw. = szerokość rury, potym modła i miara wogóle. Nie przeczy to wszakże możliwości, iżby wyraz Ar. nie pochodził pierwotnie z Gr.; tylko zdaje się, że nie z Gr. bezpośrednio, lecz przez Ar. i Tur. do Europy się dostał. D w kadłub mogło się znaleźć u Słowian zachodnich przez sld. do dłub- i kadź. Kolebkę naszą, zdaje się, należy oddzielać od Rs. kolybélъ, por. **Chałupa**. Nazwisko kronikarza Kadłubka pochodzi od imienia Nm. Gottlob, podobnie jak i nazwy miejsce z osnową kadłub-. Zdaje mi się niewłaściwym, że Miklosich oddziela kadelbъ Mew. 103 od kalъpъ tmż. 109. Por. Mt. kaleb. Mr. 188 Kadłub.

Kaduk p. Kaleka.

Kady a. Kadi char. = sędzia || Słw. Eur. char., np. Srb. Bg. kadija, Hp. eadi, alcadi itd. — Ar. qadi, a z przedimkiem al qadi = sędzia. Por. Dc. 74 Cadi. M. 50. Mew. 108 kadija. Mt. kade. Por. **Alkad.**

♀ Kadyczka p. ♀ Kadyk.

♀ Kadyk pch. = jałowiec. ♀ **Kadyczka** = wódka (zap. jałowcową) Łopac. || Nm. ♀ kaddig, ♀ kad-

dik (z Pols.). Lit. kadagys. Łot. kadikis — Cz. kadik = tzn. [Od kadzenia; Głz. kad, kadzik = dym, swąd, ♀ czad. Mew. 108 kadb.]. Wyraz Słw. przeszedł do Nm., a z Nm. znowu do nas.

Kadź pch. złz. ZDz. || Słw. prawie bez zmian || Węg. kád. Rum. cadă. Fr. cade = pewna miara objętości. Lit. kódis = dzban. Ag. cade. Nm. ♀ kad — Gr. Ngr. kádōs = naczynie; beczka; wiadro, Łc. cadus = tzn. [może z Hb. kad = wiadro]. Por. MF. kadb. Mew. 108 kadb. Mr. 39 Kađb. Brl. 85.

♀ **Kafa** = zaokrąglony przód statku Wisła VI, 507 || Może tu należy Rs. каръ = narość, guz na drzewie — Nm. ♀ kapf, ♀ gapf = kopa, czub (góry); ♀ kápfer = krosztyn, wystający koniec belki.

Kafar a. **Kafer** pch. = baran, taran, żóraw; skała wystająca z morza || Mew. 108 pod kafar podaje Rs. kapërb; Dal n. w tym znaczeniu — Nm. Keffer = tzn. [może z Fr. chèvre mzn. = tzn.] Mr. 188 niepotrzebnie oddziela znaczenie skały wystającej i szuka dlań źródła w Nm. Kápfer; skała nazwana mimochodem przez poetę dla podobieństwa do taranu. Por. Mew. 108 kafarb. Por. Pfil. IV, 537.

Kafel pch. złz. ♀ **Kachel**, ♀ **Kachla** ż. „Kachel, źle mówią, kachla” Dudziński u L. ♀ **Kachla** || Głz. khachle blp. = piec kaflowy. Słc. Cz. kachel = kafel. Sln. kahl(j)a. Ukr. káchla, káfla. Br. káchla. Rs. káflja, káhlja (częściej izrazet) || Węg. kalyha. Pg. caco = skorupa. Wł. ♀ caccalo. Lit. kkalys = piec kaflowy — Wyrazy powyższe pochodzą z Nm. Kachel, Sgnm. kachala [Nm. zaś z Rom., a ostatecznie z Łc. cācabus = gliniane naczynie kuchenne Kge. Kachel]. Por. Dz. II b Caco. Co do zamiany Pols. dw. kachel na kafel, patrz Pfil. IV, 436 i por. aftel, lucht, szlachmyca i rodzime fces

fto, ftóry, zam. achtel, luft, szlachmyca, ufnał, chcesz, chto (= kto), chtóry (= który) itp. Por. Pfil. IV, 537.

Kafen(h)auz p. **Kawa**.

Kafer p. **Kafar**.

Kaffa = rodzaj tkaniny — Fr. Caffe Bte, a. Caffa Cpt. = pewna tkanina indyjska. Wł. caffa = tzn.

♀ **Kafora** p. **Kamfora**.

♀ **Kafowy** p. **Kawa**.

Kaftan pch. złz., dw. czasami **Kawtan**. ♀ **Kajtán** Skj. IV, 377. Czy tu należy **Katanka**? || Słw. bez zmian || Eur. char, np. Wł. caffe-tano, Caftano. Ngr. kaftáni. Węg. kaftány — Tur. kaftān = suknia spodnia M. 50. Dc. 75 (z Ar-Pers.). Mt. kaftan. Mew. 108 kaftanb. MF. kaftan.

Kaftyrek = imbryk do kawy L. — Fr. caffetière, Wł. caffettiera = tzn.

Kagan pch. złz. Skąd L. wziął **Kraganiec**, nie wiem; pod **Kaganiec** nie podaje żadnego przytoczenia z r. ♀ **Gaganiec** || Słc. Cz. kabanec, Cz. też kahan = lampka. Ukr. káhaneć. Rs. ♀ káganec = lampka — Mr. 39 kaganieb zdaje się, że trafnie zbliża ze Słw. taganb = tygiel, patelnia [z Gr. téganon = tzn.]. MF. i Mew. 108 kaganb żadnego wyvodu nie podaje. Może tu należy Srb. kajgana = rodz. jajecznicy, z Tur. chajginé = jajecznicza (Mt. pod kajgana). Domysł dopełnia Lindego, że 'Słc. caga ma być tu źródłem, nie wydaje mi się trafny, bo wyraz caga nie był rozpowszechnionym w 'Słc. i dorywczo utworzonym został z Fr. cage = klatka, patrz **Gabie**. Przejdzie t na k w kagan jak np. u nas: ♀ kartofel, ♀ klusty, ♀ krzyżby, ♀ kwardy, ♀ skrony itp. zam. Wł. tartufolo, tłusty, trzeźwy, twardy, z strony i tp. .

Kahał pch. || Słw. Eur. bez zmian. — Hb. *kāhāl* = zgromadzenie; tłum. Por. M. 50.

Kaik char. = czajka || Srb.-Bg. *kaik*. Ukr. *kajuk*. Rs. *kajuk*. — Tur. *kaik* = łódka M. 51. Czajka zap. nie stąd pochodzi. Por. Dc. 76 *Caïque*. Mt. *kajek*. Mew. 108 *kajik*. Por. **Czajka**.

Kajaput pch. || Eur. także — Malaj. *kaju-putih* [dosł. drzewo białe, stąd też (nowożytna) nazwa w przekładzie Gr. *leukadendron*] = tzn. Dc. 76 *Cajeput*.

Kajdany pch. złż. ♀ **Gajdany**. ♀ **Kandały** O. RT. 255. Zdaje się, że tu należy ♀ **Kajda** = torebka (przy pasie) na oselkę Ap. II, 248 i ♀ **Gajda** = zanadrze Ap. II, 247 || Bg. *kandali* = więzy, kajdany. Ukr. (*kandiuhy* = nożyska?); *kajdany*, *kajdy*, *kajdiata*. Br. *kajdany*. Rs. *kajdały*, *kajdany*, zwykle *kandały* — Ar. *kajd* (ld. *kajdani*, lm. *kujud*) = wiązanie, więzy, pęta, stąd Tur. *kajd(a)* = tzn. M. 50. Por. Mt. *kajd*. Mew. 110 *kandali*. MF. *kajdan*. Przejście znaczenia na torebkę przez pas, coś przypasanego, a z torebki na zanadrze. Cz. i Srb. *kajda* ma inne znaczenia.

Kajet pch. L. i O. n. — Mew. 108 wywodzi z Tur. *kaged* = papier, oczywiście mylnie: wyraz nasz pochodzi z Fr. *cahier* = sekstern, sposzyt [podobno z Łc. *quatern*, skąd np. *quaternio* = kwadra czyli czwórka na kości] = Wł. *quaderno* = kajet (dom. z arkuszy we czworo złożonych, jak sekstern ze złożonych w sześćoro) = Pols. *kwatern* = arkusz we czworo w drukarni złożony. Por. Dz. II c *Cahier*. Lpf. VIII, 40. Dodano u nas t na końcu dla upodobnienia budowy do takich wyrazów, jak *muszkiet*, *parkiet*, *portret* itp.; por. świeży wyraz Warszawski *drażetki* (od *kaszu*); i w tym dodano t, chociaż we Fr. jest *dragée*.

♀ **Kajfas**, ♀ **Kaifas** = skrzynka do noszenia wapna || Cz. *kalfas* = duży garnek — Nm. *Kalkfass* [złż. z *Kalk* (Łc. *calc-*) = wapno + *Fass* (skąd *faska*) = beczka] = tzn. Wyrazy nasze podprowadzono pod ewangelicznego *Kaifasza*. Por. **Kalkus**.

♀ **Kajpus** p. **Kapusta**.

♀ **Kajstra** p. **Tajstra**.

♀ **Kajtán** p. **Kaftan**.

♀ **Kajuk**! = przepadło! „*Kajuk* dzisiaj nasza wieczerza = przepadła itd.“ *Wista* I, 153 —? Jeżeli przycisk jest na ostatniej, to może żartobliwe przekręcenie *kaput*? Albo może z *kaduk*? Por. ♀ **Kaperować**.

Kak = pręgierz L. Mgn. p. w. *Staupbesen* || Hl. *kaak*. Duńs. *kag*. Lit. *kóka* — Dnm. *kak* = pręgierz, słup. Por. Mr. 189 *Kak*. Mew. 109 *kakn*.

Kakao L. || Słw. Eur. bez zmian. — Meksyk. *cacugia* *Melusine* I, 232.

Kalabrak, ♀ **Kalebrak** = gra w karty Gołębiowski *Gry* 60. Enc. W. —? Może w związku z nazwą geograficzną *Kalabryja*?

Kalafjor, dw. **Kaulafjor** || Słc. Cz. *karfiol* || Nm. ♀ *karfiol*, ♀ *kalfior*, ♀ *kar(d)ifiol* — Wł. *cavol(o)fiore*, *caulifior*. Fr. *choufleur*. Hp. *coliflor* = tzn. [z Łc. *caulis* mzn. = kapusta + *flor* = kwiat; wyraz złożono w czasach nowożytnych]. Por. Mr. 196 *Karfiol*. Dz. I. *Cavolo*. Patrz **Karafiol**, **Kolza**.

Kalafonja, **Kalofonja**, **Kalofanja** pch. || Słw. Eur. prawie bez zmian: Fr. *colophane* a. *colophone*, Nm. *Colophonium*, *czasami* *Kalfonium*. — Gr. *kolofonia* = tzn. [Od nazwy miasta Małazjatyckiego *Kolofon*]. *Kalofonja* jest sld. do Gr. *kalós* = piękny + *fōnē* = głos.

Kalag.. „Nie chcę Jagi, bo ma nogi jak kalagi“ Kg. *Kicl.* II, 78. —? Może „jako lagi“?

Kalajor p. Kalojer.

Kalamajka pch. = rodz. tkaniny wełnianej L. (Mr. 189 pod Kalamán niesłusznie wątpi o formie Pols.) || Cz. kalamán. Ukr. kałamàjka. Rs. kalaménokъ || Fr. cal(e)mande, ♀ calamandre. Hp. calamaco. 'Ślc. calama(n)cus, calamaucus, camelaucus i inaczej (stąd Ukr. Rs. kamiławka = czapeczka, mycka) = czapeczka z sierci wielbłądziej. Nm. Kal(e)mank, Kal(a)mande, Kalmink = rodz. tkaniny. Ag. calamanco. Ngr. kameláukion = czapeczka, берет. — Zródłem są wyrazy 'Ślc. [pochodzące od Łc. camelus, Gr. kámēlos = wielbłąd, bo czapeczki i wog. tkaniny powyższe z sierci wielbłądziej sporządzano], które uległy rozmaitym przekręceciom. Por. Mr. 189 Kalamán. Mag. Calamanco. Postać nasza kalamajka zap. przez *kalamanka. Od Gr. Łc. camelus pochodzą też **Kamlot**, **Kamelor**, k. p. Por. **Kalamajka**. Być może, iż ♀ **Kaniola** = czapka EG. 15. Kg. *Maz.* V, 587 jest w związku z Ukr. kamiławką.

Kalander = dzierlatka L. || Cz. kalander a. kalandra = sroka (?) Kt. || Eur. blizkobrzmiące. 'Sgnm. galander. — Gr. późn. kalandra a. kalandros = tzn. [Niektórzy wywodzą z Gr. charadriós = rodz. ptaszka. Por. Dz. I Calandra. Mag. Calendar 2].

Kalandra p. Kalendra.

Kalarapa, **Kalorepa**, **Kalrepa**, **Kaulorapa**, **Galarepa**, **Galerepa** = Głz. kulirabij. Ślc. kaleráb || Nm. Kohlrübe, Kohlrabi, ♀ kulirabi. — 'Ślc. caulirapus [Łc. caulismzn. = kapusta + rapum, rapa = brukiew, stąd po Fr. chou-navet] = tzn. Por. Mr. 189 Kalarapa. U nas sld. do galarety. Por. **Kalatjor**. **Kolza**.

Kalaryfa = „u flisów = cztery liny, za które ciągną, gdy żagiel podnoszą“ L. — Druga część wyrazu jest Nm. Reff, Reef, Riff (w żeglarstwie) = przyrząd do skracania żagla Sand. p. w. Reff, n° 6; Dnm. rēp, rēf, reif FWb. Pierwsza część, mniema Mr. 389, może być Hl. galei = galera, statek.

♀ Kalat- p. Kaleta.

♀ **Kaldaszan** ♀ **Kaldeszan** p. **Kalteszal**.

♀ Kalebrak p. Kalabrak.

Kaleka pch. złz. ♀ **Kaleki** (przymiotnik) || Ukr. kalika. Br. kalēka. Rs. kalēka, kaljaka || Rum. calicie = żebranina; kuglarstwo — MF. kalika, Mew. 109 kalika i Mt. Kalak z Pers. przez Tur. kalak = tzn. M. 52 z Pers. kalek = niedorzeczny; niekształtny. Możliwym jest wywód z Łc. caducus (skąd Pols. **Kaduk**) mzn. = ułomny, przez Wł. caluco = nędzny, biedny Dz. II a, 362; II c, 529. Możeby należało zbliżyć Cz. dw. kališi = chłopcy browarni, którzy niegdyś chodzili w wielkim tygodniu po Pradze, śpiewając i żebrząc, skąd Cz. kališovati = włóczyć się. Brl. 85 wywodzi to z Hl. kalis = biedak, nędzarz. Por. Mr. 39 Калика i 190 Kališ.

Kalendarz p. Kołęda.

Kalendra, **Kalandra** pch. = przyrząd do gładzenia tkanin L. || Cz. kalander || Fr. calandre. Ag. calendar. Nm. ♀ kalander — Łc. cylindrus [z Gr. kýlindros] = walec, prasa. Por. Dz. II c Calandre. Mag. Calendar 2.

Kaleta, ♀ **Kalit(k)a**, ♀ **Kalatka** = woreczek. ♀ **Kalata** = prycza O. ♀ **Kalit(k)i** = płatki, ♀ kiderle u spodu gorsetu. ♀ **Kalota** (tuż zaraz Kolota) Kg. *Kuj.* I, 211 || Srb. kaltačina. Ukr. kałyta. Br. Rs. kalitā || Lit. kolytā (ze Słw.) — Tur. kalta = sakwy, dw. chalita [z Ar. charita = mieszek skórzany na pieniądze]. Por. MF. i Mew. 425

kalita. Mt. kalta. M. 52. Mieszek skórzany na pieniądze ma tradycyjną i typową postać czworoboczną; przypuszczam, że przez podobieństwo do niej płatki gorsetowe i klatki na wspólnem łożu (i Ros. kalitka = furtka) zostały nazwane. Może ♀ kalenicę, ♀ kalonkę Górale przez sld. nazywają kalatnicą. (Kalenica od kał w znaczeniu gliny, por. Mew. 109 kał). Por. miejsc. Kalatówki.

♀ Kalęba p. Klepa.

Kali p. Alkali.

Kaliber pch. patrz Kadłub.

Kalif. „Błędnie piszą u nas ‚Kalif‘, zamiast ‚Chalif‘ M. 16, tak jak k(h)edyw, zam. chedyw || Słw. Eur. char.; różnią się nieco w brzmieniu: Srb. anif, obok kalif. Bg. kalfa = towarzysz — Ar. chalifa = następca (domyśla się Mahometa); towarzysz, czeladnik; stąd Tur. chalifé = chalif; kalfa = towarzysz. Por. M. 16. Dc. 80. Mt. xalifé.

Kalik- p. Kalkować.

♀ Kaliszan p. Kalteszal.

♀ Kalita p. Kaleta.

♀ Kalitus p. Kapelusz.

Kaliwek L., ♀ Kaliwo, ♀ Kaliwko, ♀ Kaliweczko = 1, jedno ziarno 2, jedna roślinka zboża, źdźbło, kielek 3, troszka, np. „ani kaliwka“ = ani źdźbła, ani krzty || Srb. koljivo = przenica gotowana na stypach i imieninach. Słw. kolivo = pszenica gotowana. Br. káliwo. Nos. (słyszałem kaliwa) = tzn. co w Pols. Ukr. kólywo = święcona pszenica, gotowana z miodem i jagodami. Srs. kòlivo, kòlevo = kasza stypowa z pszenicy itp. z rozynkami || Rum. colivă = pieczywo, rozdawane w kościele na cześć świętych i zmarłych — Gr. kóillyba lm. = rodzaj ciastka. Sgr. kólybon = zboże gotowane. Mew. 125 kolivo.

Kalkować, Kalkancista = zapisuje się tu dlatego, że O. podaje, jako formy główne: kalikować itd., idąc za wymawianiem gwarowym, które wsuwa i także w: foliwark, giminazjum, Kalisbad, Kaliwarja, melidować, zam. folwark, gimnazjum, Karlsbad, Kalwarja, meldować. Źródłem wyrazów od kalk- jest Łc. calcare = deptać (w tym razie drągi miechów organowych), skąd też Fr. calque, calquer dosł. = odcisk, odciskać, a z Fr. nasze kałka, kalkować (o rysunkach).

Kalofonja p. Kalafonja.

Kalojer a. Kalajor = mnich zakonu ś. Bazylego O. || Srb. kaludjer m., kalugjerica, kaludrica, koludrica. Bg. kaloger. Słw. kaluger. Ukr. kałuhér, kałuhòr. || Albań. kalojer. Rum. cǎlugăr = mnich. — Ngr. kalógeros = mnich [Gr. kalós mzn. = dobry + geraiós = starzec; por. nasze ‚dobrodziej‘ o duchownych]. Por. Mew. 109 kaluger.

Kalorepa p. Kalarapa.

Kalosz p. Kołosza.

♀ Kalot- p. Kaleta.

♀ Kalpus p. Kapusta.

Kalrepa p. Kalorepa.

Kalteszal, Kalteszan, Kaldaszan, Kaldeszan, ♀ Kaliszan — Nm. Kalt(e)-schale = tzn. [zlż. z kalte = zimna + Schale = czasza, miseczka, por. Szale w znaczwag]. ♀ Kaliszan jest sld. do Kalisza. Kaldeszan też sld., niby z francuska. N końcowe różniczkuję l środkowe. Por. Lpf. VIII, 41. Pál. IV, 537.

Kalwakata O. = dla tego tu się zapisuje, że się tak nieraz słyszy, zamiast kawalkata, co już Linde zganił, z Wł. cavalcata = tzn. [od cavallo = koń, z Łc. cabalus = koń (roboczy), skąd Fr. che-

val = koń, cheveau-legers (dosł. konie lekkie = lekka jazda, lekka kawalerja) = szwoleżery; stąd też Fr. cavalier i chevalier, Wł. cavaliere itd., Pols. kawaler itp.

Kała = u węglarzy: pobijak, kawałek drzewa okrągłego, osadzony na rękojeści, do ubijania rozpadlin w oponie O. **♀ Kałka** = młotek drewniany do wbijania kołków *Dzienn. Pozn.* 1885, n° 92, str. 2 — Może Nm. Kelle = warząchew, chochla (wielka łyżka wazowa); kielnia. Por. **Kielnia**. Albo może z Węg. kalapács = młot [ze Słw. klepacz].

♀ Kałabałyk: „Wleźć w kałabałyk = wpłatać się w złą sprawę“ *RT.* 205. — Ukr. kałabałyk = klótnia, swary [z Tur. kalabalek = tłum, ciżba, tłok; pakunki; skąd Bg. kalabaluk, Srb. kalabaluk = tłum, mnóstwo, Rum. calabalic = pakunki itd. Por. Mt. kalaba].

♀ Kałabania p. ♀ Kołbań.

♀ Kałamajka = 1, rodzaj tańca, 2, rodzaj tkaniny || Cz. kalamajka = pewien taniec — Zamiast kołomyjka, od miasta Kołomyja [Ukr. dosł. = kałuża]; znaczenie tkaniny przez sld. do **Kalamajka**, k. p. Por. **♀ Kałamaszka**.

Kałamarz pch. **♀ Kamelarz** *Ap.* I, 19 || Sł. Cz. Słw. Ukr. Br. podobnie || Węg. kalamáris. Słc. calamarium = futerał na pióra i atrament. Sfr. galimart. Wł. calamajo, **♀ caramal** — Gr. kalamarion, Łc. calamarius przym. = piórowy, skąd theca calamaria = piórnik [z Gr. kálamos, Łc. calamus = trzcina (która, jak piórem, pisano)]. Wpisuję wyrazy te, aby sprostować niedokładności *M.* 51, który utrzymuje, że kałamarz „wzięliśmy z Węg.“ i że „pierwiastek jest w Ar. kalam = trzcina“. Wyraz dostał się do nas ze Słc., może przez Cz.; czy zaś Gr.-Łc. calamus pochodzi z Ar., czy odwrotnie, to rzecz niepewna. Por. MF. kałamarz.

♀ Kałamaszka = wózek nieco mniejszy od bryczki, jednokonny.

Kolimaga = rodzaj wozu *L. Pół.* V, 42. **♀ Kałamajka** = wózek łubem wybity O. (skąd O. wziął to znaczenie?) || Słc. kol(i)maha = wózek (tylko w pieśniach?). Cz. nie ma; co podaje *Mew.*, to jest Słc. Słw. kolimog, kolimag = namiot. Srb. kolimog. Ukr. kołymaha = wielki wóz z towarami (czy kałamaha = sieć na ryby tu należy?). Br. kałamażka (Nos. pisze kołomażka). Rs. kołymaga = duży powóz kryty; kołymażka = wózek dziecinny, bidka. Srs. kołymagi = obóz || Lit. kalmogai blp. = kałamażka — Zdaje się, żeśmy wyrazy powyższe wzięli z Br. i Ukr. Przejście znaczenia z namiotu na wóz, podobnie jak w Rs. kibitka, patrz ten wyraz. *Mew.* 125 kolimog, gani wywód Szafarzyka od koło + Łot. māja = dom, namiot. *Pawski* (MF. kolimog) szukał źródła w Skd.

♀ Kałamutny p. Bałamut (w dodatku).

Kałantyr = kaftan bez rękawów *L.* — SRs. kalantâr, kolontâr = pancerz bez rękawów [wyraz wschodni?].

♀ Kałap = **♀ kapciuch**; lichy kapelusz || Słc. kałap — Węg. kałap = kapelusz.

Kałauz pch. = przewodnik || Srb. Bg. kałauz, kolauz || Węg. kałauz. Albań. kulauz. — Tur. kelaguz, kelavuz, kelauz, kula-guz = dowódcą; przewodnik. *Por.* *M.* 52. *Mt.* kelaguz. *Mew.* 109 kałauz.

♀ Kaład p. Kaładun.

Kaładun pch. **♀ Koładuny** = po-trawa. **♀ Kaład**, **♀ Kaład** = kaładun. **♀ Kołdoś** = obzartuch *Skj.* V, 368 || Głz. khałdona ž. = flaki. *Dłz.* kaładuna = tzn. Cz. kaldoun = wnętrzności (jadalne). *Chrw.* kaładuni = płuca. Ukr. kaładun = brzuch; brzuchal. Br. kaładuny =

kolduny (potrawa) || Sfr. chaudun, caldun = wnętrności. Sag. chaudron, chaldron i inaczej = tzn. 'Sic. caldumen = wnętrności; calduna = jakaś potrawa z baraniny. Nm. Kaldaun(e)ż. = wnętrności; brzuch; ♀ kaldune(n) — Do nas wyraz dostał się z Nm., może przez Cz. [Kge. przypuszcza źródło w Łc. późn. caldumen, może od Łc. calidus (♀ caldus) = gorący, niby ciepłe, dymiące wnętrności. Por. Mew. 109 i MF. kalduni. Mr. 39 Kalduni (powtarza przypuszczenie GDW. o Celt. źródle wyrazu). Mag. Chaudron. Pfil. IV, 537. Nasze ♀ kałęd, kaład zap. przez przystosowanie do żoład(ek).

♀ Kałęd p. Kałdun.

Kalkan = tarcza okrągła. O. mylnie podaje Katkan || Srb. Bg. kalkan = tarcza, zasłona. — Tur. kalkan = puklerz. Por. M. 52. Mew. 109 kalkanъ. Mt. kalkan. Lpf. VIII, 41 mylnie wywodzi stąd **Kończan**, k. p.

Kałowiec p. Kałkus.

♀ **Kalkun** = indyk Mgn. p. w. Puter. ♀ **Kalkuty** = rodzaj kur dużych Łopac. Patz ♀ **Galaguty**.

Kalkus = ług wapienny L. **Kałowiec** = wapiennia, piec wapienny O. ♀ **Kalkuśnik** = złodziejaszek Skj. V, 364 || Sez. kalkus = ług wapienny. — Nm. Kalk = wapno [z Łc. calc- = tzn.]; Nm. ♀ kalchus [może z Kalk + Guss = zlew, płyn wapienny = ług wapienny; Nm. Kalkofen [Kalk + Ofen] = piec wapienny. Por. Mr. 190 Kalkus. Pfil. IV, 537 (mylny wywód z Nm. Kalkasche). Dla czego złodzieja kalkuśnikiem przezwano? Por. ♀ **Kajfas**.

♀ Kałkuty p. ♀ Gałaguty.

♀ **Kam..** „Słupy opatrzone są rowami (kamami, garami)“ Kg.

Lub. I, 56. — Zap. Nm. Kam = „palec, wrąb, ząb“ Ż. 364.

Kam(a)rat p. Komora.

Kamaryna: „Kamaryny, jak ono mówią, ruszył i kłopotu sobie nabył“ L. (z Bielskiego) — Gr. „Me kinei Kamarinan“, Łc. „Camarinam ne moveas“ = nie ruszaj Kamaryny, wyrażenie przysłowiowe, oznaczające mniej więcej „nie budź licha, kiedy śpi“; powstać miało stąd, iż gdy pod miasteczkiem sycylijskim Kamaryną znajdujące się bagna, wbrew przestrodze wyroczni, osuszone, miasto stało się dostępnym wojsku zdobywających je Syrakuzan.

Kambra p. Kamertuch.

Kambryń p. Kamertuch.

Kamcha, dw. **Chamcha** = tkanina jedwabna BW. LIII, 231 (z r. 1394.). *Pomniki dziej. wiek. średnich* XV, 214 || Słh. kamuka = tkanina jedwabna. Bg. kamuha = adamaszek. Ukr. Rs. kamka = tkanina jedwabna z Chin i kanf(a) = rodz. atlasu chińskiego || Hp. camucan. Fr. camocan. Wł. camucca. 'Sic. camoca, camucun. Węg. kamuka. Ngr. kamouchas. — Tur. kemcha = adamaszek, Pers. kamcha [podobno Chińs. pochodzenia Mt. kemxa z Dozy'ego]. Por. Mew. 110 kamucha. Mr. 192 kamuka. MF. kamuhъ. Dc. 80 Camocan. M. 52. Mt. kemxa. Lpf. VIII, 42. Por. **Kamizela**.

Kamela, **Kamelor** pch. L. || Glz. kamjelor. Cz. kamelor. — Nm. Kameelhaar [zlż. z Kameel = wielbłąd, por. **Kalamajka** + Haar = włos, sierść] = tzn. Por. Mr. 191 Kamelor i M. 53 Kamela. Brl. 85. Pfil. IV, 537.

♀ Kam(e)larja p. Komora.

Kamelarz p. Kałamarz.

Kamer- p. Komora.

Kamera p. Komora.

Kamertuch = rodz. cienkiego płótna. L. O. n. — Zapisuje się dla tego, aby wskazać, że w Nm. Kamertuch, skąd nasz wyraz wprost pochodzi, jest sld. do Kammer = (komora) pokój (pański) + Tuch = płótno, więc niby płótno dworskie (godne „Kamerjunkturów“ i „Kamerdynerów“); w istocie zaś nazwa tkaniny pochodzi od nazwy miasta Fr. Cambray i brzmi po Ag. cambrie, po Fr. cambresine; to też w Rs. jest kembrikъ, obok kammertuhъ. Por. AV. 134. 174. Nasze Kambra = rodz. tkaniny O. i Kambryn = rodz. płótna Lpf. VIII, 42 tu należą.

Kameryzować pch. — Lpf. VIII, 42 powiada: „może z Fr. chamarrer = szamerować“; domysł wydaje mi się trafny, lecz dodać należy Nm. chameriren (p. Czamara), które naprowadzić mogło na sld. do Łc. camera (p. Komora) i na niby złączenie wyrazu Nm.

♀ Kamfer p. Kamfora,

Kamfora pch. Kanfora. ♀ Kamfora, ♀ Kamfer || Głz. khampor. Słc. kafor, gafor, kamfor. Cz. Sln. kafr. Srb. čafurija. Ukr. kamfōra. Br. kanfora. Rs. kamforā, kanforā || Słc. camphora, cafura. Hp. alcanfor. Wł. cānfora, cafura. Fr. camphre. Nm. Kampfer, Sgnm. też gaffer. Ngr. káfoura, kāmfora, kiaferi. Węg. ká(m)for — Ar. kāfūr = żywica biała, kamfora [raczej z Skr. karpura = tzn., niż z Hb. kofer = smoła]. Por. Kge Kampfēr. MF. kafrā. Dc. 81. Camphre. M. 53. Mt. kafur.

Kamizela, Kamizola pch. ♀ Kamzela, ♀ Kamuzola. ♀ Kamizelka. Komża pch. Szmizet(k)a. ♀ Kamżulka, ♀ Kamżelak Kg. Pozn. V, 105 (ironiczna nazwa chłopów, noszących kamizele Kg. Pozn. II, 334) || Słc. Cz. kamizola, Rs. kamizolъ = kamizelka. Słc. kamża, Cz. komže, Chrw. kamsa = komża || Nm. Kamisol = kamizelka.

Węg. kámzsa = kapuza. Ngr. kámiza = komża. — Fr. camisole, Hp. camisola, Wł. camiciola = kamizelka. Fr. chemise, dw. camise = koszula; Sfr. chainse = alba, komża; Nfr. chemisette = koszulka, półkoszulek. Wł. camice, cami(s)cia = koszula. Hp. Pg. camisa = koszula. Wszystko to ze Słc. camis(i)a = 1, koszula 2, alba, komża. [Skąd zaś Słc. wyraz pochodzi, o tym różne są zdania; M. 53 widzi źródło w Ar. kamis = krótka suknia z rękawami; por. Dz. I Camicia, a komżę wywodzi z Pers. kemcha = adamaszek, p. Kamcha]. Por. Mew. 126 komża. Mr. 191 Kamizola i 212 Komża. Do nas kamizola i komża przyszły zap. z Czech, a Szmizet(k)a z Fr.

♀ Kamizelki p. ♀ Kobzale.

Kamizola p. Kamizela.

♀ Kamlet p. Kamlot.

Kamlot, Szamlot, dw. Czamlet pch. = rodz. tkaniny. ♀ **Kamlet** || Cz. kamelot; šamlat. Ukr. czemlit, czamlit Ap. III, 131. Rs. kamlōtъ || Nm. Kam(e)lot, dw. Schamlat; Sgnm. schamelot, schamblat. Wł. c(i)ambellotto. Hp. c(h)amelote. Fr. camelot. Ag. camlet, camelot — Słc. camelotum = sukno z sierci koziej, dw. wielbłądziej [od Łc. camelus = wielbłąd, por. Kalamajka i Kamelot]. Por. Mr. 136 Czamlet; 191 Kamlotъ; 317 Šamlat. M. 19. 53. Mag. Camel.

♀ **Kamoda** = czepiec ażurowy Kg. Pozn. II, 162. — Fr. commode mzn. = pewien dawny ubiór głowy Cpt. Littré. A przez niewczesne odchylenie.

Kamować = „wyciąć nieco szorce do umieszczenia szryka w tratwie“ KSL. 337. O. — Zap. Nm. kām-men mzn. = połączyć dwie sztuki drzewa trzecią, zwaną Kam (= dosł. grzebień); stąd Nm. einkām-men, überkām-men, verkām-men; wy-

raz nasz może pochodzić od jednego z czterech Nm.

♀ **Kampa** w wyrażeniu „złapać kampa” = wygrać najwyższy numer w grze „w kizkę” Ap. I, 69 a. „w plizgę” Ap. X, 79 — Zap. Słc. kampa = palestra, kij do podbijania ♀ kizki a. ♀ plizgi.

Kampson L. jedyne przytoczenie z *Syloreta* Potockiego str. 464 — Zdaje się, że kampson (k małe u Potockiego zap. pomyłkowo) jest imieniem własnym, które na str. 462 brzmi **Kambeson**.

Kampust p. **Kapusta**.

♀ **Kamuzelka** p. **Kamizela**.

♀ **Kamuzola** p. **Kamizela**.

Kamysznica = rodz. owada O. — A świadczy, że to wyraz nie Polski: po Pol. komysz = trzcina, gęstwina; Ukr. komysz = tzn. Rs. камышъ. Zdaje się, że wyraz jest i w Br. (Nos. nie podaje). **Kamysznica** przeto zap. jest zapożyczeniem z Br. lub Rs., dokonanym przez botaników nowszych. Por. **Komysz**.

Kamzans Kn. (L. ma kamžans) = nadedrzwie, gzyms nade drzwiami — Zap. Nm. Kammsass = wrąb, w którym spoczywa czop belki. N może przez sld. do **Kramzansy**, k. p.

♀ **Kamzela** p. **Kamizela**.

♀ **Kamż-** p. **Kamizela**.

Kanafarz p. **Kanaparz**.

Kanafas p. **Kanwa**.

Kanak = naszyjnik. ♀ **Kanák**, ♀ **Kanaczek** = gagatek; ulubieniec. — Mr. 192 wywodzi ze 'Słc. canaca ż. = „ornamentum muliebre” DC.; wyraz ten u DC. poparty jest jednym tylko przykładem i nie widać z niego, jaką ozdobę oznaczał. M. 53 podaje Tatar. (adzerbejdżańs.) kănuk, kănak = naszyjnik; za nim idzie Mew. 110 kanakъ. Przejście znaczenia na gagatka takie same, jak w brylancik, gagatek, skarb itp.

Kanak p. **Kawak**.

Kanaparz L. **Kanafarz** O. = piwniczny klasztorny || Słh. Chrw. konoba = piwnica. Srb. konoba = 1, toż znac. 2, gospoda; konobar = 1, klucznik 2, szynkarz. Sslw. konobarъ = podczaszy. || Wł. canova = sklep winny. Ngr. kánaba = tzn. — 'Słc. canaba, canana, canapa, canava = sklep winny, piwnica; canaparius = piwniczny. Źródło wyrazu niewiadome. Por. Mew. 127 i MF. konoba. Mr. 44 Konoba. Dz. II a Canova. F u nas może pod wpływem **Szafarz**, k. p.

♀ **Kanat** = lina RT. 205. „Czyje dziecko płacze w komóreczce na kanacie”? Kg. Lub. I, 292 — Ukr. kanat, Rs. kanatъ = tzn. [Mr. 192 przypuszcza, że ze 'Słc. canna = konopie]. W piosnce z Lubelskiego musi być jakaś niedokładność w zapisaniu; Srb. kanat = sąsiek, przegroda (w stodole) zap. nie ma związku. Mr. w Lpf. VIII, 42 Kanat. Mew. 110 kanatъ [z Gr.].

Kanawac p. **Kanwa**.

Kanawas p. **Kanwa**.

Kancelarja, **Kancelarz** peh. złż. ♀ **Kancelaryja**. ♀ **Kancenarka** = izdebka. Zdaje się, że **Szaniec** tu należy || Słw. prawie bez zmian || Eur. także, np. Nm. Kanzel = ambona; Kanzler = kanclerz; Kanz(e)lei = kancelarja — Źródłem wyrazów powyższych jest Łc. cancelli blp. = krata, szranki (zdrob. od Łc. canceller m. = krata). W 'Słc. cancelli = miejsce o(d)grodzone i ambona, prezbiterjum, a dalej (jak u nas „kratki”, „przed kratkami stawać”) = sąd, urząd, biuro. Wyrazu cancellaria 'Słc. jeszcze nie zna, ale zna w wielu znaczeniach cancellarius, skąd kanclerz. **Szaniec** z Nm. Schanze = tzn. Kge. mówi o nim, że jest ciemnego pochodzenia; byćby mogło, że wzięto go z Fr. chancel a. chancelau = coś ogrodzonego.

♀ **Kancelaryja** p. **Kancelarja**.

Kancelarz p. **Kancelarja**.

Kancenarka p. **Kancelarja**.

Kandyba = koń rosły a niezgrabny O. — Ukr. *kandýba*, *kandýba* = tzn. Por. rodowe *Kandyba*. Zap. przypadkowe podobieństwo brzmienia z Gr. nazwą miasta w Licji: *Kándyba*.

Kandybura = perkal w wielkie kwiaty z XVIII. w. Gołębiowski *Ubiory* 164. O. — Druga część wyrazu może być Fr. *bourre* mzn. = gorsza tkanina jedwabna (p. **Bura**); -dy- może jest Fr. *de*; ale co jest *kan-*?

♀ **Kandzioch** p. ♀ **Kindziuk**.

Kandźjar p. **Andziar**.

♀ **Kanfa** = tłusciuch Psk. 153. — Może Nm. ♀ *kump(e)* = ♀ *kumpan*, człek, facet; a Nm. *Kumpf* = koryto; waza, misa, przez podobieństwo kształtu, jak *fasa* o grubasie; a Nm. ♀ *Kumpen* = kawał mięsa FWb., por. ♀ **Kump**.

Kanfas p. **Konew**.

Kanfora p. **Kamfora**.

♀ **Kaniec** = kiernoz RA. XII, 92 — Słc. 'Cz. *kanec* [czy z Węg. *kandisznó* = dzik, por. Węg. *kandász* = świniarz?] Por. ♀ **Kaniora**.

♀ **Kaniola** p. **Kalamajka**.

♀ **Kaniora** = 1, kania Kg. *Kuj.* I, 54; II, 271. 2, przezwisko ubliżające Pfil. IV, 204. — Drugie znaczeniu L. Malinowski zbliża z Cz. *kaňour*, *kaňourek* = wieprzak RA. XVII, 79. Por. ♀ **Kaniec**.

Kanka p. **Konew**.

Kanpust p. **Kapusta**.

Kantar (= waga) p. **Centnar**.

Kantar pch. = uzda, ♀ **Kętar**, ♀ **Kántár** || Słc. Cz. Słh. Srb. *kan-tar*. Ukr. *kántar m.*, *kantàryka*

ż. || Węg. *kántár*. — Tur. *kantar* = krótki powód. Por. Mt. *kantar*. Mew. 111. *kantar* I. ♀ **Kantar** w grze Kg. *Maz.* III, 303 jest zap. *kantor* w znac. śpiewaka kościelnego, a dzisiaj *bakałarza*, np. Rg. n° 506.

Kantnar p. **Kętnar**.

♀ **Kantopory** blp. = suchedni Ap. VIII, 251. Kg. *Maz.* I, 124. L. ma **Kentopory** = **Kwatembra**, ale tego ostatniego wyrazu n. O. n. || Słc. *kantry* blp. Srb. *kantore* blp. || Węg. *kantor-nap* (*nap*=dzień). Ag. *ember-days* (*day*=dzień). Nm. *dw. Kottember*, dziś *Quatember*; Nm. ♀ *quatertemper*, *tamper*. Fr. *les quatre temps*. — Słc. *quatuor tempora*, skróc. *quatempora* = dosł. cztery czasy tj. cztery posty w roku. *Kwatembra* zap. z Nm., a ♀ *kantopory* sld. do *póra*. Por. Mew. 111 i MF. *kantore*. Mr. 193. *kantry*. Mag. *Ember-days*.

Kantor pch. **Kontor** obok **Kantor** Mgn. p. w. *Comtoir*. ♀ **Kantora** ż. **Komput** pch. = spis, poczet || Słw. Eur. z małemi zmianami, np. Nm. *Komtór*, *Kontór*, *Komtoir* — Fr. *comptoir* = stół z szufladami do liczenia i chowania pieniędzy [*compter* = rachować, z Łc. *computare* = tzn.]. A po k pod wpływem Hl. *kantoor*, a Pols. (z Łc.) *kantor* = śpiewak. *Komput* z Łc. późn. *computus* = tzn.

Kanuper p. **Kanufjor**.

Kanwa, dw. **Kanawac**, **Kanawas**, **Kanafas** || Słc. *kanafas*. Cz. *kanavas*, *kanafas*. Słh. *kanabáč*. Srb. *kanavac* = płótno. || Fr. *canevas*. Wł. *canavaccio*. Hp. *cañamazo*. Pg. *canabas*. Ngr. *kanabátzon* = płótno. Rum. *canavas*=perkalik. — Słc. *cannabatum*, *chanabacium*, *canevasium* = płótno konopne [z Łc. *cannabis*, a to z Gr. *kánnabis* = konopie]. Por. Mr. 193. *Kanava*.

♀ **Kańcz p. Kańczug.**

Kanufjor, Kanufjer, Kanuper = tanacetum balsamita, wrotycz piwonja O. Ap. XIII, 166. 192. || Słn. kalopér = Frauenkraut (?). Srb. kaloper = balsamita vulg. Ukr. kanúpir, kanúfer, kalúfer. Rs. kanúperъ, kanúferъ || Rum. calapér = balsamita vulg. — Do nas z Ukr., a do Ukr. z Rum. Por. Mr. 191 i 389 Калюферъ. Formy kanufjor, kanufjer zap. przez sld. do kalafjor. Por. **Karatjof.**

Kańczug, Kańczuk pch. ♀ **Kańcz** i in || Słc. kančucha. Cz. kančuch char. (z Pols.) Srb. Bg. kamdžija. Srb. kamčik. Bg. kamdžik. Ukr. Br. kanczúk. Rs. ♀ kamčã. || Eur. char. z małemi zmianami. Węg. kancsuka. Ngr. kamtziiki i in. Lit. kanczius, kancziúkas. — Tur. kameczy, kameczy = bicz, dyscyplina z rzemyków, kameczyk = szpiceruta, plecionka z rzemyków. Por. M. 53. MF. kančuk. Mt. kamče. Mew. 110 i 425 kamdžija. Nasza postać ♀ kańcz przez odrzucenie końcówki, uczuwaną jako zdrobnienie postaci *kańczuch, od której jest forma ♀ kańcusek.

♀ **Kańpus p. Kapusta.****Kapa p. Czapka.**♀ **Kapajka p. ♀ Kapańka.**

Kapak = pokrywa szklana na rośliny O. || Srb. Bg. kapak = przykrywa; okiennica; powieka. Ukr. kapkacz = drewniana pokrywa kotła || Rum. capac = pokrywa (kotła). Ngr. kappákion = tzn. — Tur. kapak = pokrywa, czopek, korek; gioz-kapahý = powieka M. 54. Por. Mew. 111 kapakъ. Mt. kapak. (Tur. może z Romańs. cappa). Lpf. VIII, 43.

Kapalica p. Kapalka.

Kapalin = rodz. szyszaka. Do przytoczeń u L. dodaj: często u Chwalczewskiego i w Bielskiego *Saty-rach*, str. 48, w. 766. *Diction. 3 lingu.*

(1541), 14. Chwalczewski 2. 67. 165. || Cz. dw. kapalin a. kapalce = szyszak || Wł. capellina = 1, kapliczka 2, kapeluszyk 3, rynna 4, szyszak. Fr. capeline = 1, kapeluszyk damski 2, pióropusz 3, hełm żelazny; chapeline = rodz. szyszaka. Hp. capellina = 1, hełm 2, płaszcz z kapiszonem — Słc. capellina mzn. = rodz. hełmu żelaznego [od Słc. cap(p)a, patrz **Czapka**]. Por. Mr. 194 Kapalin.

♀ **Kapalka** = syrowatka. L. po-dał wyraz kapalka ze słownika Ernestiego, za nim Mgp. p. w. Molken. ♀ **Kapálka** Ap. IX, 236. RA. XII. 92. Dw. Pols. **Kapalica** RA. XVI, 358. Pfl. V, 42. — Cz. kapalka = 1, woda deszczowa 2, syrowatka (to co 'kapie' z zawieszzonego worreczka z syrem) i in. Głz. kapalka ma znaczenie tylko wody deszczowej.

♀ **Kapalus p. Kapelusz.**♀ **Kapálka p. ♀ Kapalka.**

♀ **Kapańka, ♀ Kapajka** = ♀ kapica, gązwy (rzemię u cpa) RA. IX, 207. — Nm. Kappe mzn. = tzn. [Źródło wyrazu patrz **Czapka**].

♀ **Kaparzyć p. ♀ Kaperować.**

♀ **Kapáwen** nieodmienne = go-tów, zdolen, w stanie Ram. 67 — Dnm. kapáwel = tzn. [z Fr. capable = tzn.]. Końcówka przystosowana do godzien, pewien, zdol-len itp.

Kapcan p. Kapcie.♀ **Kapce p. Kapcie.**♀ **Kapcoń p. Kapcie.****Kapeć p. Kapcie.**

Kapcie blp. = rodz. obuwia. ♀ **Kapeć** lp. ♀ **Kapce** lm. Zdaje się, że tu odnieść należy **Kapcan** pch., dw. **Kapson** pch. L., ♀ **Kapcoń**, ♀ **Kapcon**. ♀ **Papcie** = papucie i ♀ **Papcoń** = niezgrabiasz zap. przez zmieszanie z papuciami. ♀ **Kapezory** = onucze Kł. XV, 324.

WH. 87. ♀ **Ciapiary** = chodaki
 Psk. 130. ♀ **Kopyce** = onucze RA.
 XVII, 79 p. w. Kapeć. || Słc. kapce,
 kapčoky, kopyce lm. = 1, grube
 pończochy wełniane 2, buty zimowe
 z filcu 3, onucze. Ukr. kàpeć =
 pantofel. Ukr. i Br. kapcan = kap-
 can (z Pols.) Ukr. kapczyrý = 1,
 pończochy spodniowe Huculek 2, a.
 kapczury = pantofle. == RA.
 XVII, 9 podany jest wywód wprost
 z Rum. căpută = przodek u obu-
 wia; blat, ♀ górzystość stopy. Róż-
 nica w znaczeniu i niezupełna bliskość
 brzmienia tego wyrazu. Rum. skłania
 mię do wyprowadzania kapci ze
 Słc. kapce; Słc. zaś zap. pochodzi
 z Węg. kapca = onuca; skarpetka,
 ponieważ w Węg. znajduje się gro-
 mada wyrazów (jak: kapcsol =
 łączyć, spajać, wiązać, spinać, kap-
 csos = spięty itd.), wyjaśniających
 Węg. kapca jako coś obwiązującego,
 obuwającego; być może, iż wyraz
 Węg. pochodzi z wyżej podanego
 Rum. Co do kapcana, to jakkol-
 wiek brzmieniem bliski on jest Nm.
 Kappzaum, a Lindego kapson
 tak samo brzmi, jak odpowiednik
 Szw. (patrz **Kawecan**), lecz różnica
 w znaczeniu tak jest znaczna, iż wo-
 lę zbliżyć go z kapciami; przejście
 znaczenia byłoby albo takie jak w
 pantofel = niedołęga, albo jak
 w ♀ łapciuch Kg. *Pozn.* V, 76.
 Por. **Kapsa**, chałaciarz, szlachcie
 chodackowy itp. = obdartus,
 obszarpaniec. Pan G. Korbut dostar-
 czył mi notatki z pracy E. Ziviera
Studien üb. den Codex Suprasliensis
 1892, gdzie autor wywodzi kapcana
 z Nhb. qabzān = zbieracz; żebrak
 (z Hb. qābaz = zbierać), por.
Kapsa. Byćby też mogło, że kap-
 son ma związek z kapsą i oznacza
 nasamprzód żebraka z torbą, kapsą.
 Por. Mew. 111 карсь (podaje formę
 tylko Ukr. i nie objaśnia pochodze-
 nia). Knapski p. w. Przykopycie mó-
 wi: „Kapie sunt quasi Przyko-
 pycie.“ ♀ **Ciapiary** jest zmie-
 szaniem wyrazu ciachciary z po-
 wyższymi (p. **Czechczery**).

Kapciuch, Kapeczuk, Kapszuk
 = woreczek na tytuń || Ukr. kap-
 czúk, kapszúk. Br. kapszúch,
 kapszúk == Tur. kapczuk [zdrob.
 od kap = worek, torba] = worek.
 M. 54. Mt. kapčuk.

♀ **Kapezory p. Kapcie.**

Kapeczuk p. Kapciuch.

Kapela pch. = orkiestra || Słw.
 Eur. z małemi zmianami. == Tegoż
 pochodzenia, co Kapela w znacz.
Kaplica, k. p. Przejście znaczenia:
 z płaszczyka ś. Marcina na kaplicę,
 dalej na duchowieństwo w kaplicy,
 potem na wszystkich, którzy należeli
 do służby bożej w kaplicy, więc i na
 muzyków. Por. **Czapka**.

Kapela = naczynie gliniane u
 złotników L. **Kupella** = tzn. O.
Kupel(l)ować pch. = oczyszczać
 kruszce w 'kupelli' O. **Kupolak** =
 rodzaj pieca hutniczego Łb. 125. ||
 Cz. kapela = tzn. Rs. kapelina,
 kapelna, kapelъ, kupelъ (sld.
 do kąpieli) || Wł. copella. Hp.
 copela. Ag. coppel, cople. Fr.
 coupelle. Nm. Kapelle. == Łc.
 cupella = beczuleczka, zdrobnienie
 wyrazu Łc. cupa = beczka, przez
 'Słc. cupella mzn. = czara, czarka.
 Niemcy, przez sld. i przez upodobnie-
 nie do 'Słc. capella (= Fr. cha-
 pelle) = pokrywka naczynia desty-
 lacyjnego, zamienili u na a i stąd
 nasza kapela AV. 173. Kge. Kapel-
 le 2. Kupe(l)la z Fr. Por. Mr. 229
 Купель i 194 Kapela.

Kapelan p. Kapłan.

Kapelusz pch. ♀ **Kapalus**, ♀
Kapilejus, ♀ **Kapielitus**, zap. i
 ♀ **Kalitus** = czapka *Wisła* VIII,
 283. ♀ **Kiepus** Kg. *Maz.* I, 210. ||
 Ukr. kapelúch. Br. kapalúsz
 (z Pols.) == 'Słc. capellus = tzn.,
 skąd Wł. cappelluccio = kape-
 luszyna, Fr. capeluche = rodz.
 kapelusza. Por. Mr. 194 Kapelus.
 Patrz **Czapka**. ♀ **Kapileusz**,
 ♀ **Kapielitus** i ♀ **Kiepus** są żar-
 tobliwymi a. ludowymi przekręceniami.

♀ **Kaperować** = biedować, wlec nędzne życie; długo chorować Święt.

♀ **Kapyrować** Skj. IV, 323. ♀

Kaparzyć = lichy gotować, ♀ kuchmarzyć RT. 205. Ap. I, 69 = Ukr.

kaparyty = 1, partolić, fuszerować 2, harować; Ukr. kàpar = biedak;

„na a. w kàpar perechodyty“ = marnieć, skapieć [Z Nm. Żydowskiego kapòres a. kapòr = kaput, np.

„kapores gehen, machen, sein“ = na nic zejść, zgubić. Objasnienie źródła patrz GDW. i Sand. p. t. w.] Por.

♀ **Kajuk**.

♀ **Kapicella**: „Cło od kitajek, kapicell“ L. (z Vol. leg.) || Nm. Capizol = jakaś tkanina: „Ein Rock von Capizol“ Schultz *Alltagsleben einer deutschen Frau zu Anfang des XVIII Jahrh.*, str. 22, ods. 2. Zap.

w związku z Wł. capezzale = 1, poduszka 2, kobieca chustka na szyję [ze 'Ślc. capicelum = poduszka;

por. Łc. capitium = stanik kobiecy, od Łc. caput = głowa. Por. Dz. I Cavezza]. Znaczenie naszego wyrazu

zap. jakaś tkanina.

♀ **Kapielitus** p. **Kapelusz**.

Kapij p. **Kapiki**.

Kapiki (m. = „Ubiór kobiecy na głowę za Augusta II“ O. Tu zap.

należy **Kapij** L. = Wyraz zap. wzięty z Nm. Käppchen a. Kappel, (Käppel) = tzn. Co do pochodzenia, p. GW. Por. **Czapka** i ♀

kápka.

♀ **Kapinogi** lm. = rosa canina Skj. IV, 377 = Nm. ♀ kippen-

dorn, ♀ kippenstrauch, ♀ kàppendüren, Kippe a. Hiefe, Hift = tzn. Wskazówkę słoworodu

tego zawdzięczam prof. J. Rostafińskiemu. GW. pod Kippe podaje jeszcze Ag. ♀ choup, ♀ choop. Być

może, iż z tegoż źródła płyną Pols. szypszyna = tzn., Cz. šip = kolec (róży), šipek = dzika róża, Głż. šip

= strzała, šipka = dzika róża, Rs. šipъ = kolec (róży), šipòwnikъ =

dzika róża i in. Słw., które patrz w Mew. 340 šip. Por. Węg. csipke,

skąd Ślc. čipka, obok šipka. Nie umiem wskazać najbliższego źródła nazwy naszej.

Kapiona (może Kapjona?) L. (nie objaśnia) = Może w związku z

Wł. cappio = kokarda, pętlica, fontaż. Wł. capione, Fr. capion

oznacza sztukę drzewa w przodzie statku, sztabę przednią.

Kapiszon, dw. **Kapiuszon** = Fr. capuchon, Wł. capuccio,

Hp. capucho itd. Patrz **Czapka**.

Kapiuszon p. **Kapiszon**.

Kapkan = żelazo na lisy KŁ. O. || Cz. kapkan. Ukr. kapkán. Rs.

kapkânъ. = Tur. džagat. kapkan = tzn. Lpf. VIII, 43. Mt. kapan.

Kapla p. **Kaplica**.

♀ **Kapler** p. **Kapral**.

Kaplica pch., dw. **Kapela** L. **Kapla** ZDz. 12, **Kapla** Pfl. V, 47.

|| Ślc. kaplnka. Głż. kapala, kapala = zakrystja; kaplica. Cz. kap-

le, kaplice, dw. kapla. Śln. kapélja, kapélica. Ukr. kapłyčia.

Br. kaplica (oba z Pols.) || Eur. z małemi zmianami, np. Fr. chapel-

pelle itd. = 'Ślc. capella. „Wyr-

az ten ma zajmujące dzieje: ozna-

czał pierwotnie, jako zdrobnienie 'Ślc.

cap(p)a (patrz **Czapka**), płaszczyk;

kaplica, w której przechowywano

płaszcz św. Marcina, wraz z innemi

relikwjami, otrzymała z początku sa-

ma miano capella; później, może

od VII. w., nazwa ta stała się pospo-

litą“ Kge. Kapelle l. Nasza kapela

ze 'Ślc., kapla i kaplica z Cz. Postać Cz. kapla zap. pod wpływem

'Sgnm. kápelle która to forma

istniała w 'Sgnm. obok kapéille. Por. **Kapela**. **Kaplan**.

Kapl(j)erz p. **Szkaplerz**.

Kapla p. **Kaplica**.

Kaplan pch. **Kapelan** pch. || Słw. Eur. z małemi zmianami. = Ka-

płan, przez Cz. kaplan, z Nm.

Kaplan. Kapelan może wprost ze 'Słc. capellanus (skąd i Nm. Kaplan, 'Sgnm. kapellān). 'Słc. capellani byli pierwotnie stróżami, kapeli' ś. Marcina. Patrz **Kaplica**. Por. **Czapka**. Kn. powiada: „Kapłan forte a capellano, nisi velis ducere a Kapłun.”

Kapłon a. **Kapłun** pch. || Głz. khapon = kogut. Dłz. kaplan. 'Słc. kapún. Cz. kapoun. Słh. i Srb. kopun. Bg. kapon. Ukr. Br. i Rs. kapłun (z Pols.) || Fr. chapon. Hp. capón. Rum. capon. Węg. kappan. Lit. koplúnas, kaplónas (z Pols.). Nm. Kapaun, oraz sld. Kap(p)hahn AV. 63 — Gr. kápōn, skąd może Łc. capon. U nas i u Łużyczan ł przez sld. do kaplan. Por. Mr. 195 Kapun. Mew. 129 kopunъ. Pfil. IV, 537.

Kapota pch. **Kaput** = (zły) koniec, przepadło! ♀ **Skapucić** się = umrzeć. Nie wiem, skąd O. wziął ♀ **Kufieta** = kapota || Słw. i Eur. Tur. kaput(a) z Pols. M. 54. — Fr. capot(e) = odzież zwierzchnia [z Łc. cap(p)a, patrz **Czapka**]. Por. Mr. 194 Капотъ. Por. ♀ **Kubrak**. Fr. capot ma jeszcze znaczenie naszego kaput w wyrażeniach: être capot = stracić wszystkie lewy = przegrać, być oszukanym, zawstydzonym; stąd Nm. ,kaput gehen' = przepaść, być zniszczonym; nasze kaput z Nm. Por. AV. 211. Kge. 186 Kaput. Por. **Kabat**.

Kapral pch. ♀ **Kapler** || Słw. bez zmian, tylko Srb. kaplar || Wł. caporale, caporano. Hp. caboral, caporal jako przym. = główny, a jako rzecz. = dowódca. Fr. caporal. Nm. Korporal [AV. 136 myśli, że postać Nm. jest zgodniejszą ze źródłosłowem, więc niby od Łc. corpus = ciało; ale wyraz ten w 'Słc. nie ma znaczenia korpusu (oddziału wojska); mniemać więc należy, że Nm. postać jest sld. do Nm. (z Fr.) Corps = korpus, por. **Armikuł**]. — 'Słc. caporalis, caboralis = dowódca. DC. przytacza wprawdzie w zna-

czeniu dowódcy i corporalis, ale popiera to jednym tylko przykładem. Por. Mr. 194 Капраѣ. Dz. I. Caporale.

Kaprele blp. = rodzaj dawnego tańca O. — Zapisuję wyraz ten dla tego, że zap. pomyłkowo wydrukowano go u O. zam. Kapreole; w Gołębiowskiego *Gry i zabawy* 317 jest przytoczenie z Miaskowskiego: „Skoczyć ku górze capreolę lekką”. Tegoż pochodzenia są: **Kabrjola** a. **Kaprjola** = skok (w tańcu), z Wł. capriola (= Fr. cabriole, dw. capriole) = tzn.; **Kabrjolet**, z Fr. cabriolet (= Wł. caprioletto) = lekki, podskakujący (jak kózka) powozik, p. Brachet; wreszcie **Kaprys** pch., z Fr. caprice (= Wł. capriccio, Hp. capricho) = tzn. Wszystko to z Łc. capra = koza (zwierzę dziwacznie podskakujące). Dz. I Capriccio. Por. co do przejścia znaczenia: bobrować od bóbr, jeżyć się od jeż, małpować od małpa, psieć, psocić i psuć od pies, zwydrzeć od wydra itp. Por. Pfil. V, 113.

Kaprjole p. **Kaprele**.

Kaprys p. **Kaprele**.

Kapsa, **Kabza**, ♀ **Kabzda** pch. **Kapsula**, ♀ **Kabzel**, ♀ **Kabzla**, ♀ **Kapsla**, **Kapsula** pch. **Kas(s)a** pch. **Kasetka**. **Kieson** = wóz prochowy, jaszcz || Głz. Dłz. 'Słc. Cz. kapsa. Ukr. kabza. Kas(s)a bez zmian || Nm. Kapse, Kapsel, dw. kafse, kefse, kebse. Cassa a. Kasse. Fr. capse, capsule, caisse, châsse, z różnemi odcieniami znaczeń; caisson = kieson (wóz); Wł. capsa, capsola, cassa, cassetta itd. Wyraz nader rozrodzony we wszystkich językach Eur. — Gr. kápsa, Łc. capsa = futerał (na zwoje rękopisów) i wogóle pudełko. Łc. capsula = pudełeczko, skrzyneczka [może z języków Semickich, np. Hb. qābaz = gromadzić]. Por. MF. kapsa i kopča. Mew. 111. kapsa. Mr. 48 Ковчегъ. M. 54. Mt. kabz. Mr.

202 Kieson. Por. **Kapcie. ♀ Kazienny.**

Kapsla p. Kapsa.

Kapsula, Kapsuła p. Kapsa.

Kapszczyzna = czopowe || Ukr. *kápszczyna* (z Pols.) = L. *wy-wodzi*, może słusznie, od *kapać*. Mogłby jednak wyraz być 'Śl. i pochodzić od jednej z licznych nazw podatków i poborów, które patrz u De.: *Capagium*, *Capaticum*, *Captio* i wiele in. [wszystkie z Łc. *cappio* = *biorę*].

Kapszuk p. Kapeiuch.

Kaptur pch. || Cz. *kaptour*, *kaptur*. Srb. *kapur* a. *kaporka* = kura czubata. Ukr. *kapôr*, *kaporé* = rodz. *czepca*. Br. *kaptûr* (z Pols.) Rs. *káparъ*, *káperъ*, *káporъ*, ♀ *kapturá* = kaptur, *kapturek* || Lit. *kepûre* = kapelusz. Nm. ♀ *käpterchen* (z Pols.) = Blizkobrzmiącami są 'Śl. *capitra*, *capitularis*, *capitularium*, *capitulare* = różne okrycia głowy [od Łc. *caput* = *głowa*]; i w wyrazach tych słabo brzmiało, tak iż osnowę wymawiano zap. *capt-*. Że jednak postaci Lit. i Ukr. nie mają, a obie zap. pochodzą z Pols., więc wolno przypuszczać, że dawniej u nas wyraz w znaczeniu okrycia głowy brzmiał **kapur*, a dopiero później, pod wpływem rozpowszechnionej osnowy Łc. *kapt-*, wkradło się do *kaptura* t (jeżeli zresztą wyrazu tego nie wzięliśmy od Czechów). Por. Mr. 194 *Kaptur*.

Kaptur pch. = „spiknienie stanów po śmierci królewskiej na obronę królestwa, rządu i sprawiedliwości“ Kn. „Interregnum 1572 *Kaptur* po śmierci Zygmunta Augusta“ *Volumina legum* II, 839. „*Confoederatio vulgo kaptur nuncupata*“ ib. III, 745. = „Zdaje się, że pierwszy Jakób Przyłuski.. nazwał te sądy bezkrólewia i to przymierze stanów po śmierci Ludwika króla „*kapturem*“... Musieli dawni Polacy na znak żałoby po

śmierci króla stroić się w jaki *kaptur*, na wzór mnichów“ Jul. Bartoszewicz w EW. IV, 26. Podobno najpierwej Krasicki w *Zbiorze potrzeb. wiadomości* I, 440 zwrócił uwagę na prawdziwy słoworód *kaptura*, mówiąc: „*Kaptury*, nazwisko jurydykcyi w Polsce, nazwanej a *libera captura* każdego mieszkającego spokojność publiczną podczas bezkrólewia.“ Łc. *captura* = *połów*, *łowienie*, 'Śl. *captura* = *wieżenie*, Hp. *captura* = *tnz*. [Zródłem jest Łc. *cappio* = *biorę*, *łapię*, *chwytam*]. *Kaptur* tedy jest czasowym zawieszeniem prawa „*neminem captivabimus*“ i zastąpieniem go „*libera captura*“, a z *kapturem* na *głowę* ma tylko związek pozorny. Por. T. Korzon *Historja nowożyt.* 346, przyp. I. Balzer *Studja nad prawem pols.* 1889, od str. 281.

Kapucyn pch. ♀ **Kapuz** = *czapa* O. ♀ **Karpuz** || Cz. *kapuc(e)* = *kapiszon*. *Kapucyn* Słw. Eur. bez zmian || Lit. *kapûzas*. = Zródłem jest 'Śl. *caputium* = *kapiszon* (p. **Czapka**), skąd Wł. *capuccio*, Fr. *capuce* itd. ♀ **Ka(r)puza** z Nm. *Kapuze*; Nm. ♀ *Kapuse* z Lit.] Por. Pfl. IV, 537.

Kapudrak p. Kubrak.

♀ **Kapułki** lm. = rodz. *śliwek* Ap. XIV, 28 = *Może zdrob. od kapka* = *czepiec*, dla podobieństwa kształtu?

Kapusta pch. **Kampust, Kampust** = *maślanka*, *mleko kwaśne* L. Rej *Krótk. rozprawa*, w. 1813. **Komput** a. **Kompot** = *owoce gotowane* (*Komput* pch. w znac. *poczetu* nie należy; pochodzi z Łc. *computus* = *obrachunek*). **Kompost** = *rodz. nawozu*. ♀ **Kajpus**, ♀ **Kalpus**, ♀ **Kapús** = *rodz. bryndzy* || Śl. Cz. Słh. Ssłw. Ukr. Br. Rs. *kapusta*. Słh. *kapus*. Chrw. *kapus*, *kupus*. Srb. *kupus* = *kapusta*; *kombost* = *kapuśniak* || Nm. *Kappes*, *Kappus*; 'Sgnm. *kappaz*, *kappūs*, *kabez*; Sgnm. *kabuz*,

chapuz = kapusta. Nm. Kompost = 1, nawóz 2, mleko zsiadłe 3, kapusta kiszona 4, kompot; w ostatnim znaczeniu także Nm. Kompott (z Fr.). Nm. ♀ komst, ♀ kompes, ♀ kabis, ♀ kompis, ♀ kum(p)st, ♀ gum(p)st, ♀ kapuste(r) i in. Fr. cabus = kapusta; compote = komput. Wł. composta = komput; cavolo capuccio = kapusta. Słc. compostum = nawóz; composio (u DC. jeden tylko przykład z końca XV. w.) = komput. Węg. káposzta. Lit. kopūstas (ze Słw.) = Włc. caput = głowa, ile wiem, nie używa się w zestawieniu z brassica = kapusta; być może, iż Nm. Kappes itp. poszły z Wł. capuccio. Obecność t w postaciach Słw. da się wyjaśnić przypuszczeniem (niebezpośredniego) pochodzenia z Wł. composta; Słw. zaś postacie bez t wywodzić należy ze Sgmn. kabuz. Kapusta, jak się zdaje, jest u nas wcześniejszym, a kumpust późniejszym zapożyczeniem. Komput = kompot ma u przez przystosowanie do blizkobrzmiającego komputu, w znaczeniu obrachunku. Por. Mew. 111 kapusta i kapusz; 126 kombost. MF. kapus i kapusta. Mr. 40 Kanoyera i 192 Kampust. Pfl. IV, 370 ods. 1. Kge Kappes. Dz. I. Cappa i II c Cabus. Nm. ♀ kompis znaczy to samo, co Pols. ♀ kañpus. Por. Pfl. IV, 370.

Kaput p. Kapota.

♀ **Kapuz p. Kapucyn.**

♀ **Kapyrować p. Kaperować.**

♀ **Kar** = stypa RA. X, 284 || Słc. kar = tzn. — Zródłem wyrazu jest Sgmn. chara, Gt. kara, Ssas. cara = żal, żałoba, opłakiwanie; wyraz ten przechował się w Nm. Charfreitag = wielki piątek i Charwoche = wielki tydzień (ch wymawia się jak k) i w Ag. care = troska. Por. RA. XVII, 39. GDW. Charfreitag, Kge Karfreitag. Por. **Karawan. Karmina.** Do nas zap. ze Słc.

Kara p. Kary.

♀ **Karabacz p. Karbacz.**

Karabe = rodz. bursztynu O. || Słw. Eur. tak samo — Ar. kahra-bā [z Pers. kāh = słoma + rubā = podnoszący] = bursztyn (jako podnoszący słomę za potarciem) De. 82 Carabé.

Karabela, dw. Karabel, czasami Karabella pch. || Cz. karabela (z Pols.) — „Nazwa pochodzi od miasta Karbalā, Kerbelā w Iraku arabskim (Babilonji), w wilajecie Bagdadzkim. W okolicach miasta tego wyrabiano dawniej słynne szabelki bez kabłaka; stąd powstała u nas nazwa karbelek, karabelek, inaczej arabellami zwanych; wstawiliśmy głoskę a jak w wyrazie karawana, właściwie Pers. karwān“ M. 55. Z niego Mt. Kérbéla. Gdzie M. znalazł postacie karbelka i arabella, nie wiem. Por. Mr. 195. Ustęp z listu Ciołka r. 1516, przytoczony u L., wskazuje koniec w. XV. jako czas wprowadzenia do Polski tej broni, a zap. i wyrazu. Kn. go nie podaje.

♀ **Karabulcy:** „Dał mu w kark, aż się potoczył karabulcy“ RT. 205 i Ap. I, 69 — Ukr. karabulci nieodm. = przez głowę, koziołkiem [Może przekręcenie Fr. carambole, skąd Pols. karambol; a. może Tur. karabulah = jakiś ptak nurkający; a. też z gromady wyrazów nieustalonych, opisujących ruchy pocieszne: Ukr. karabkaty sia = wdrapywać się, Rs. karakuškom = na czworakach, okrakiem itp. Z Ukr. (na Bukowinie) karabulja = strój głowy dziewcząt Ausland 1887, n° 3, str. 44, zap. związku nie ma].

Karacena = rodz. zbroi. **Kirys** pch., dw. **Kiryś**, np. w *Proteuszu a. Odmieńcu*. **Kirasjer, Kirysjer** pch. || Słc. kyras. Cz. kyrys. Rs. karacyń Mr. 195, u Dala n.; kirās, kirāsa — Zródłem jest Łc. coria = skóra; rzemień; kora. Stąd Słc.

corazina, coratia, coratium = karacena; Wł. corazza (uL. mylnie carazza), Hp. coraza, Fr. cuirasse, skąd Nm. Kürassm., dw. Kuris, Küris. Znaczenie wyrazu niby *skórznia, *skórznik. Por. Mr. 195 Карацмъ i 234 Kyrys. Do nas z Nm., może przez Cz. Por. **Karwasz**.

♀ Karaczały p. Karezoch.

Karaczan L. ♀ **Karakán**. **Karaluch** np. w Wilkońskiego *Ramotkach* V, 305. ♀ **Tarakan**. ♀ **Barakán**. ♀ **Targan** Mátyás *Zapust* 18 ods. **Dragan** Mr. 146 (nie wiem, skąd?) || Słc. Cz. tarakán (częściej šváb). Ukr. karalúch, torhán, tarakán. Br. Rs. tarakán (т) || Fr. kakerlake. Nm. Ka(c)kerla(c)k — Zdaje się, że wielopostaciowo rozpowszechniona nazwa powyższa jest okazem zmieszania (kontaminacji) dwóch różnych osnów: zachodniej kakerlak (o której GW. powiada: „wyraz wraz z owadem przybył z Ameryki połud., gdzie brzmiał kakerlakki, może przez Holendrów z Surynamu“) ze wschodnią: Północnotur. tarakan Mt. p. t. w. ♀ **Targan** z Ukr. ♀ **Barakán** zap. pod wpływem tak samo brzmiącego warjantu wyrazu **Barchan**, k. p.

Karaim p. Karaita.

♀ **Karadon** = fasola tykowa o czerwonym kwiecie Ap. VIII, 251. 256. 257 — Zap. przekreślona nazwa rośliny karagan = grochownik. Prof. J. Rostafiński zwraca uwagę moją na Ukr. karhánka = czarna fasola, karhaný = jej ziarna.

Karafjół, dw. **Karafjor**, **Karofjál** L. = roślina dianthus. O. odsyła do **Kalafjor**! Podnbnież w gwarach mieszają dwie te rośliny, np. Święt. 698; toż i u Niemców: ♀ **Karfiol** = kalafjor. **Karupiel**, **Karupier** Kn. **Karupień** L. ♀ **Karpiele** = brukwie, **Kárpel** = brukiew, ♀ **Karpela** = ziemniak Ap. VI, 294 || Słc. Cz. karafilák, karafiját. Cz. karpel = brukiew. Srb. karafil; Srb. też karavilje, garo-

fao, garofilje. Bg. karamfil, karafil. Ukr. kárpel = brukiew. Rs. gravilát; kalúfer, kanúfer, kanúper = balsamita vulg.; kalofar = nigella damasc.? || Tur. karanfel. Wł. gariofilata, garófano. Hp. girofle, girofre. Fr. girofle. Rum. carofilă, gariofil. 'Sgm. kariofel. Nm. ♀ grofffel. Ngr. garófalón. 'Słc. gariofilum i inaczej — Gr. karyóphyllon [dsł. = kwiat orzechowy]; Łc. caryophyllum = tzn. Por. Mew. 112 karamfil. Mt. karanfel. MF. karavilje. Mr. 165 Garofan. 169 Гравилатъ. 195 Karafját. Zbliżenie Rs. kalúfer z Gr. karyóphyllon JA. VI, 625. Nazwy roślin Pols., podane wyżej, odnoszą się do wcale różnych osobników; ale w nomenclaturze botanicznej, naszej i obcej, tyle jest niespodzianych przeskoków, że bez wielkiej obawy wolno zbliżać to, co brzmi mniej więcej blisko, a w tym razie jeszcze ze względu, że dla ♀ karpielei nigdzie podobnie brzmiących nazw zdaje się niema. Postać ♀ karpiele mogła powstać pod wpływem przycisku na pierwszej: *kárupiel. Mew. 144 i 427 kárpel nie wie źródła. Mr. w Lpf. VIII, 47 Karpiele niefortunnie zbliża z Fr. carpelle = owoc na wspólnym słupku. Jakie skoki znaczeniowe spotykają się w nazwach roślin, to widać np. na tym, że Cz. ♀ karpel znaczy burak, a Pols. ♀ karpiele = dziewięciśł Ap. VI, 240. Por. **Kanufjor**. ♀ **Krompele**.

Karafjor p. Karafjół.

Karaita a. **Karaim**. „Karaitowie a. Karaimowie“ L. || Słw. Eur. char. — „Z Hb. karaim, lm. od karej = piśmiennik, który się trzyma pisma św., od słowa kera = wezwał; czytał, skąd kara = pismo św., niby czytanie per excellentiam“ M. 55—56. De. 83 Carait. Por. **Alkoran**.

♀ Karakán p. Karaczan.

♀ **Karakaty** lm. = rodzaj trzewików — Ukr. *karakaty* = tzn.

♀ **Karakule** p. **Karczoch**.

♀ **Karakuły** lm. = futro z czarnych baranów || Rum. *caracolak* = futro rysie — Tur. *karakolak* = ryś.

Karaluch p. **Karaczan**.

♀ **Karantować** pch. = 1, połać, uśmierzyć Kg. *Sand*. 262 2, namawiać Ap. II, 248 — Nm. ♀ *karanzen*, ♀ *kuranzen*, ♀ *koranzen* = dw. karcić, dziś batożyć [co do pochodzenia ze 'Słc. *carantia* = pokuta p. GDW. *Kuranzen*].

♀ **Karasina** p. ♀ **Kierasina**.

♀ **Karasówka** = harasówka, p. **Aras**.

Karawaka = krzyż mistyczny z literami L., dziś zwany **Karawika** — Od nazwy miasta Hp. *Caravaca*, słynącego krzyżem cudownym. Por. u L. dopełniacz 6.

Karawan pch. ♀ **Karawán** = wóz długi Kg. *Rad*. I, 185. ♀ **Kárbán** = szaraban (autor tłumaczy „char à vent“, chce powiedzieć „char à bancs“) Kg. *Lub*. I, 205 || Ukr. *karawán* = tzn. (Mr. 195 mylnie podaje wyraz *karawan* jako Rs.; Rs. *karaván* znaczy *karawana*, k. p.) — 'Sgnm. *karwagen* [złz. z 'Sgnm. *kar(a)* = żałoba, oplakiwanie + *Wagen* = wóz] = tzn. Por. Pfl. IV, 475. Por. ♀ **Kar**.

Karawana. **Karawanseraj**, dw. **Karwaser(a)** || Słw. bez zmian, prócz Srb. *karvan*, *korvan*; Ukr. *karwasar* = dw. sąd ustny na jarmarkach, w namiotach. Bg. *kervan*, *karvan*; *karavansaraj* || Eur. *char*, bez zmian, prócz Rum. *carvasara* (Mt. *kervan*) — Pers. *karwān* = tzn. M. 56; Pers. *karwānsaraj* [*kārwān* + *seraj* = dom, pałac] = tzn. M. 56. Por. Dc. 85 *Caravane* i *Caravansérail*. Mt. *Kervan*. Mew. 115 *kervan*. *Karwaser(a)* zap. z Rum. L. nasuwa błędny wywód z Nm. *Fahrwasser* = farwaser.

Karawara = bańka szklana o długiej szyi L. (z *Bohomolca*) — Zap. w związku z *karafką*; może jakaś pomyłka druku?

Karawela p. **Korab**.

Karawika p. **Karawaka**.

Karawusz = niewolnik, niewolnica L. — Tur. *karavés* = tzn. M. 56. Mt. *karavés*.

Karazja = grube sukno. ♀ **Karazyjá** = sukmana (z takiego sukna) || Rs. *karazēja* (z Pols.) || Wł. Hp. *carisea*. Fr. *cariset*, dw. *carisée*; *créseau*. Nm. *Kirsej*, *Kersej*, *Kirschei*, *Karsai*, *Kirsat* i in. Ag. *kersey*. Hl. *karsaai*. Skąd MF. wziął Łc. *pannus carasinus*, nie wiem — Do nas z Nm. [Pochodzenie wyrazu Nm. wątpliwe; por. GW. *Kirsej*. Kge i Dz. n.]. Por. Mr. 40 *Karazya*. MF. *karazyja*.

Karb pch. złz. ♀ **Kárba** = kula, więc, wiecha, orędzie *Wista* V, 425; IX, 373. Pfl. IV, 204. Tu też należą **Karbnik** = urzędnik żupny i **Karbarja** = żupa solna Kn. || Mew. 112 *karb* podaje formę Cz. *karb* w znaczeniu Pols., ile wiem, mylnie. Ukr. *karb*, *karbuwaty* (z Pols.) — Nm. *Kerb(e)* = *karb*; *Kerbe*, zam. *Kerbholz* = laska z *karbami*; *kerben* = *karbować*. *Karbarję* Mr. 196 wywodzi ze 'Słc. *carbarius* = *karbnik*; rzecz ma się odwrotnie: 'Słc. wyrazy, podane przez DC., pochodzą z Pols., bo DC. tylko Pols. źródła przytacza. *Karbnik* = ten co *karbuje*, rachmistrz, a stąd *karbarja*. Co do przejścia Nm. *e* na nasze *a*, por. Pfl. IV, 402—403. Por. **Karmasyr**.

Karbacz a. **Korbacz** pch. L. = *bizun*, *kańczuk*. ♀ **Karwacz**, ♀ **Karabacz**. Zap. tu należy i **Karwasz** L. (mylnie objaśniony jako krótka szabla) || Słc. *korbáč*. Cz. *karabáč*, *karvač*, *Slh*. Srb. *korbač*. Ukr. *karbacz* = *bizun*; *korbacz* = laska sekata. Rs. *karbáč* || Nm. *Karbatsche*.

Hp. corbacho. Fr. cravache. Szwed. karbas. Węg. korbács. — Tur. kyrbāč = ramię zeskóry a. żyły wołu a. wielbłąda do bicia niewolników i bydła M. 57. 66. Mt. kerbač. MF. korbač. Mew. 130 korbač. Dz. I Corbacho. U Lindego Karwasz może mylnie objaśniono znaczenie? Zamiana b na w może pod wpływem Cz. karvač? Por. JA. XI, 105.

♀ Kárbaé p. ♀ Karbić.

Kárbán p. Karawan.

♀ Karbić, ♀ Kárbaé = bajdużyć, gawędzić, pleść GO. 168. CZ. 90. Psk. 29. Ap. II, 8 — Lit. kalbiėti = mówić.

Karbona p. Skarbona.

Karbus p. Arbus.

Karcioch p. Karczoch.

Karciof p. Karczoch.

Karczma pch. Wywód wyrazu tego podałem pod ♀ Charez, k. p. Mt. pod xardż i za nim A. Brückner JA. XVII, 562, nie podając powodów, nie zgadzają się na to zbliżenie. Dopóki nie będzie dostarczony lepszy słoworód dla karczmy, wywód Muchlińskiego zdawać mi się będzie najtrafniejszym.

Karciok p. Karczoch.

Karczoch pch., dw. Karciof, Karczof, Karcioch, Karciok, Arcioch. ♀ (J)Arczaki, ♀ Harcaki, ♀ Karczofle, ♀ Parczochy = rodz. ziemniaków. Por. ♀ Gordzole. Może tu należą ♀ Karaczaly = rodz. ziemniaków Pfl. IV, 652 i ♀ Karakule = rodz. ziemniaków Ap. VI, 294 (por. Pfl. IV, 652) || Głz. kharčuch. Słc. artišok. Cz. artičok, artyčok. Słn. artičok. Ukr. karczòcha ž. (z Pols.); karakula = ziemniak. Rs. artišòk || Fr. artichaut. Wł. articioceo a. carciofo. Hp. alca(r)chofa. Pg. alcachofra. Nm. Artischo-

cke ž., dw. Artschoke; ♀ erdschoke (sld., stąd Lit. ércziukas = ziemniak) — Ar. harszef, później charszof, skąd Wł. dw. articioceo; to zaś, zmienione przez sld. na articioceo, przeszło znowu na Wschód w postaci Ar. sld. ardiszauki dosł. = ziemny + ciernisty Dz. I Articioceo (podług Dozy'ego) i tamże w dodatku. Por. M. 57. Dc. Artichaut. Mew. 112 karčof. Kge. Artischoke. Mr. 99 Artičok, 196 Karczoch. Pfl. I, 134; IV, 652. Do nas najpierw z Wł. Różne postacie gwarowe Pols. są sld. do karcz, kartofel itd.

Karczof, Karczofle p. Karczoch.

Kardamoma p. Amomek.

Kardasz L. Z przykładów u L. i następnych wyrazów zdaje się wynikać znaczenie u nas wogóle wojownika, towarzysza (w znaczeniu „wojskowego”), dworzanina. „Kardasz twoja będzie (domyślam się, znaczyło) brat, pobratym” Birkowski u L. i w *Czarownicy powołanej*, Kg. Pozn. VII, 287, n° 9: „kardasz Tatarzyn”; por. dzisiejsze „bratuszko” o Bulgarach. „Hans z Kordaszem” w *Jovialitates* Potockiego. Kardaszstwo = braterstwo, przyjaźń. „Kurdesz”, piosenka ułożona podobno przez Bohomolea Kg. Maz. II, 269 ods. Krak. II, 325—327. Szkardaszstwo = pobratymstwo, przyjaźń L. || Srb. Bg. kardaš = brat Mt. i Mew. 112 kardaš — Tur. kardaš, skróc. z karyndasz = brat, a w Tat. wogóle krewny [zlż. z karyn = łono matki + dasz = towarzysz; por. Gr. adel-fós]. Por. Mt. kardaš. Mew. 112 kardaš. M. 61. 67. 72. Zbliżenie z Węg. w RA. XVII, 23 zdaje mi się nie-
trafnem.

♀ Kardeczka p. ♀ Kartacz.

Kardel p. Kordel.

Kardyban p. Kordyban.

♀ Kareta p. Kary.

Karjera p. Kary.

Karjolka p. Kary.

♀ **Karklina** = krzaki iwy po moczarach. Kilka nazw miejscowych od osnowy **Karkl-** = Lit. **karklỹ-** **ne**, zbiorowo od **kárklas** = tzn.

♀ **Karlus p. Karzeł.**

♀ **Karmana a. ♀ Karmany** blp. = odzież wogóle, łachy, hadry Kg. *Maz.* V, 38. *Łecz.* 15. JA. V, 637. 36. Pfl. IV, 831. **Korman** = jakieś ubranie zwierze L. (z Naruszewicza). „Podajże mi ten swój **korman**, iż ci na drogę strawy dam” *Rozmowa... pielgrzyma...* (1559), 79. Kg. *Maz.* V, 38. RA. VIII, 174. Pleszcz. 36 || Słh. **karaman** = pugilares. Ukr. **karmán** (częściej **kyszénia**), Rs. **karmán** = kieszeń. Ukr. **kurmán** = łachmany, licha odzież || Lit. **karmónas** = tobołka, węzelek, woreczek. Węg. **karmány** = rękaw = Tur. **karman** = kieszeń [nie z Łc. **crumena** = mieszek, woreczek z pieniędzy, dodaje Mew. 112 **karmán**]. Co do przejścia znaczeń, patrz odsyłacz w JA. V, 637.

Karmasyr = nóż bednarski do karbów L. = Nm. **Kerbmesser** [złż. z **kerb p. Karb** + **Messer** = nóż]. Patrz L. i Pfl. IV, 363.

Karmazyn pch., dw. **Kiermезyn. Alkiermes, Kiermes** L. **Karmin pch.** || W Słw. przeważnie prawie bez zmian; bliżej do 'Sgr. postaci: Bg. **кѣрмѣз**, **hrimиз**; Słh. **grimiz**, **krimiz** || Wł. **carmesino**, **chermisi**, **crémisi** (no); **carminio**. Hp. **alquermез**; **carmesi**; **carmin**. Fr. **kermès**, **alkermès**, **cramoisi**; **carmin**. Nm. **Karmesin**, **Kermesi** in. 'Sgr. **krimizin** = Najgłębszym źródłem jest Skr. **krmi a. krimim.** = robak, czerw(iec); **krmidžā a. krimidžā ž.** = **karmin**, **szkarłat** [złż. z **krimi** + **dža** = zrodzony = zrobiony, więc niby „z czerwcu zrobiony”]. „Rzeczy jedwabne, które farbują czerwcem Polskim, zowią **kermezyn**, jakoby po

naszemu „czerwcem farbowany”, a w Wenecji, nie mogąc wymówić naszego ciężkiego języka, przewrócili obiecado, mówiąc **k** miasto **c**, a miasto **w**, **m**, tak iż mówią „**kermes**” za „czerwiec” albo „szkarłat”, powiada Marcin z Urzędowa (u L.). Dla tego przytoczyłem naiwne to dowodzenie, aby nadmienić, że istotnie w dziejach wyrazów powyższych jest ciekawy przykład wędrówki „słów skrzydlatych”, chociaż nie taka była ona, jak sobie ks. Marcin wyobrażał: wyraz Skr. dostał się, jak się zdaje, nasamprzód w dziedzinie Semickiej i wystąpił w Ar. **kirmiz** = czerwec, **kirmezi** = karmazynowy; **kermial** = czerwony, Hebr. **karmil** = karmin; później wszedł do Tur. w postaci **kyrmiz** = karmazynowy, oraz do języków Eur. U nas stanął obok rodzimego **czerw(iec)** jako coś zupełnie odrębnego; a jednak Skr. **krmi** jest aryjsko pokrewnym ze Słw. **červъ**, **čermъ**, Lit. **kirmis**, Łc. **vermis** itd. Por. Mew. 156 **кѣрмезъ**. Mt. **kermez**. M. **Alkiermes**, **Czerwiec**, **Karmazyn**. Dz. I **Carmesino**. Dc. 24 **Alkermès**, 99 **Cramoisi**, 148 **Kermès**. Mr. 169 i 388 **Grimiz**, 197. **Кармазинъ**.

Karmin p. Karmazyn.

♀ **Karmina** = uczta przy zabiciu świni RA. X, 284 || Słc. **karmina** = tzn. Słh. i Srb. **karmina a. daća** = stypa = Mew. 112 **karmina** wywodzi z Łc. **carmina** = wiersze, pieśni (nad zmarłymi), idąc za Mr. 197 **Karmine**; Mr. przytacza też 'Sgnm. i Dnm. **karmen** = opłakiwać. Nie zwrócono uwagi na Lit. **szėrmėnys** lm. = stypa; możeby zbliżyć należało Nm. **kar-** (patrz ♀ **Kar**). Do nas ze Słc. Por. Fk. I (wyd. 3), 521 kar 2. Czy ♀ **kiermasznia**, wyraz, którym Ap. I, 70 objaśnia ♀ **komasznia**, jest w jakim związku z **karminą**?

Karnal L. podaje bez wyjaśnienia znaczenia wyrazu, z jednym przykładem z Potockiego. Siemieński w *Oređowniku nauk*. 1845, n° 22, str.

172 powiada: „kaptur, którym zakrywano oczy sokołom“. Toż Wodziecki *O Sokolnictwie* 96; Gołębiowski *Gry i zabawy* 143 ods. n. — Dopelniać 6 Lindego nasuwa 'Ślc. carnelus a. quarnellus, Fr. carneau = okienko w blaszkach wysokich murów; ale jak pogodzić znaczenia? Może ze 'Ślc. carneria = torebka sokolników, w której trzymano mięso dla ptaków?

Karnat = sznur do umocowania masztu L. — Mr. 197 dodaje jeszcze formę Pols. karnatyn i wywodzi z Nm. Karnat = tzn. Skąd ma oba te wyrazy, nie wiem. W GW. i innych słownikach Nm. wyrazu Nm. Karnat nie znalazłem.

♀ Karnaty p. ♀ Kornawy.

♀ **Karnawacz**: „Umarła żydówka na karnawaczu, Wzięli ją do piekła na stragaczu“ Kg. *Krak.* II, 224 — Może w związku z Cz. karnáč = płócienna suknia kobieca? Mr. 197 Karnáč. Albo też może z Nm. karnöffel mzn. = wrzód, kiła? Por. karnabbas GDW. p. w. Karnöffeln.

Karń = jądrowo, dusza odlewu Łb. 102 — Nm. Kern mzn. = tzn. Por. **Kiernowy**.

Karoca p. **Kary**.

Karoczek: „Gorseciki... wokoło u dołu opatrzone karoczkiem, ułożonem w ósemkowe fałdy“ Kg. *Krak.* I, 103 — Może Fr. carreau = tafelka, kwadracik, skąd w kartach Karo.

Karolek p. **Karuj**.

♀ **Karól** p. **Karuj**.

Karować p. **Kary**.

♀ **Karpie** p. **Kierpee**.

♀ **Karpela** p. **Karafjoł**.

Karpiel p. **Karatjoł**.

♀ **Karple** p. ♀ **Kierpee**.

Karpuza p. **Kapucyn**.

Karotjał p. **Karafjoł**.

♀ **Karsz** nieodm. = dziarski — Dnm. karsch = tzn. [Słoworód w GDW. karsch. Może też = Nm. ♀ karjösche = tzn., z Fr. courageux?].

♀ **Karszun** p. ♀ **Korszun**.

Karśniawy = mańkut Andrzej z Kobylina *Gadki o składn. członków*, wyd. Rostafińskiego — Cz. krchý = lewy; kršňák a. krchňák = mańkut; kršňavý a. krchňavý = tzn. [Por. Pols. ♀ karszlak = drzewo karłowate O. i Mew. 157 kьrs-Pols. karślak].

Karta pch. złż. **Kartel(usz)**. **Karton** || Głż. khart m. = karta (do grania); kharta = mapa i in. znacz. Ślc. Cz. Słh. Srb. Ukr. Br. Rs. karta (do grania). Srb. hartija = papier. Sslw. hartija = papier i in. znacz. Rs. hartija = nadanie, dokument; kartina = obraz, rysunek; (kartoma = arenda, z 'Sgr. chártoma = zapis Mr. 198 i 390 Kaptoma) || Wł. carta = papier i wiele in. znacz. Fr. carte = karta i in. znacz.; charte a. chartre = nadanie, dokument; carton mzn. = wielki rysunek; cartel = wyzwanie (na piśmie umowa polityczna.); Nm. Karte (z Fr. w końcu średniowiecza); Tur. harte = papier; mapa. Węg. hartya = błonka, skórka. Lit. kórta. — Gr. chártes m., chárte ž. = karta papirusowa; księga. Łc. (z Gr.) charta = tzn., a nadto: list, pismo, wiersz. W 'Ślc. c(h)arta = 1, dokument 2, blaszka 3, chartae a. charticellae = karty do gry. Por. MF. hartija. Mew 85 hartija. Mr. 198 Картина. 324 Škarta. Mt. 72 i ind. Pfl. IV. 537. Por. ♀ Chautury i Skartabel.

♀ **Kartacz** = rodz. szczotki. ♀ **Kardecz(k)a** = szczotka || Cz. kartáč. Słh. kertača — Nm. Kardetsche, Kartetsche = tzn. [Toż znaczy Nm. Karde = karda = oset i drapacz ostowy, z Fr. cardasse =

= szczotka sukiennicza, to zaś z Łc. *carduus*, Gr. *kárdos* = oset]. Por. Mr. 197 Kartáč. Tu należy ♀ *Kardy benedykt* = roślina *carduus benedictus* Ciesz. 37.

Kartan m., Karta(u)na, Kartuna ż. = murołom, rodz. działa. **Półkartauna** ż. (O. ma półkartauna oraz zap. pomyłkowo półkartauna). Może tu należy „Karronoda = gatunek krótkiej armaty, szczególnie na okrętach“ O; podobnie brzmiącego wyrazu w językach Eur. nie znajduję; podejrzewam pomyłkę druku || Cz. *kartán(a)*, *kartouna*. Rs. *kartaun*, dw. *kartaun* || Nm. *Kartaune*, *Karton(a)*, *Kartawe* i in. — Mr. podaje 'Ślc. *quartana*, ale DC. wyrazu tego n. GW. i Kge cytują Wł. *quartana*, a Mr. dodaje: „dla tego tak nazwane, że z nich wyrzucano 25 funtowe kule“, więc ćwiercio-centnarowe. Por. Mr. 198 *Kartun*. Brl. 88. Kge *Kartaune*.

Kartel p. Karta.

Kartofel pch. ♀ **Kartofla** ż. ♀ **Felka**, k. p. ♀ **Tufle** lm. ♀ **Tywka** Psk. 103 (właściwie *tyfka). (♀ *Karczofle* jest sld., patrz **Karczoch**). **Trufła** pch., dw. **Trófla**, **Tartofla**. ♀ **Kurdebie** = ziemniaki GO. 169. *Tartoff* w znaczeniu ziemniaka w Mitzlera de Kolof *Nowe wiadomości ekon.* Warszawa 1758–61, str. 564, w § VII artykułu „Wstęp do gospodarstwa“ (wskazówki tej dostarczył mi dr. J. Peszke) || Ślc. *kartofle* lm. (częściej *zemiaki*). Srb. Czarnog. *krtola*. Ukr. *kartopla*, *kartofij*, *kartofla* (obok *barabola*, *bulba*). Br. *kartofla*, *kartopla* (obok *bulba*). Rs. *kartofel* m., *kartoflja*, *kartohlja*, *gartoplja*, *kartoska* i kilka in. odmian gwar. *Trufła* znalazłem tylko w Ukr. *trufela* a. *trufila* i Rs. *trjufel* || Nm. *Kartoffel* ż.; ♀ *tuffel* = ziemniak. *Trüffel* ż. = *trufła*. Nm. dw. *Tartuffel* = ziemniak. Fr. *truffe* = *trufła*. Hp. *trufa* = *trufła*. Wł. *tartufo*, *tartufolo* = 1, *trufła* 2, ziemniak — Źródłem

wyrazów *kartofel* i *tartofla* są wyżej podane Włoskie, ze zmianą t na k, dokonaną w Niemczech (skąd nasz *kartofel*); źródłem zaś *trufli* zdaje się że jest Łc. *tuber* = guz, głąb, cebulka. Wł. *tartufo* może z Łc. *terrae tuber* = dsl. ziemna cebulka. ♀ *Felka* skrócenie z *kartofelka* ż. ♀ *Tufle* i ♀ *Tywki* podług skrócenia Nm. Por. Mr. 345 *Tartoffe*; 354 *Truffa*. Mew. 112 *kartoplja*. Dz. I *Truffa*. Kge *Kartoffel*. Mag. *Truffe*. Pfl IV, 537. *Kartoffe* rozpowszechniły się w Niemczech od połowy w XVII pod nazwą, przyniesioną z Włoch, gdzie na nową roślinę, przywiezioną z Ameryki, przeniesiono nazwę dawno znanej *trufli*.

Karton p. Karta i Kartun.

Kartun, Karton pch. = tkanina bawełniana || Dłż. *kartun*. Ślc. *kartún*. Cz. *kartoun*. Srb. *kartun*. Ukr. *kartún* || Nm. *Kattun*, 'Sgnm. *kottún* (z Hl. *kattoen*); Nm. ♀ *kartun*. Węg. *kánton*. Wł. *cotone*, Fr. *coton* = bawełna. Hp. *algodon* = bawełna, wata, skąd Fr. *hoqueton* = kamizela (watowana). 'Ślc. *cotunum*, *cotonum*, *cottonus*, *coto* — Ar. (al) *qoton* = bawełna. R w *kartun* z Nm. ♀ *kartun*. Por. GW. *Kattun*. Dz. I *Cotone*. Mr. 198 *Kartun*. Por. **Katanka**, **Kutner**.

Kartuna p. Kartan.

♀ Karug p. Karuk.

Karuj pch., **Karolek**, ♀ **Karólek**, ♀ **Karólik** = rośl. *carum carvi* (kminek) Lin. || Głż. *khórweйда* (z Nm. ♀ *karwei*). Ślń. *karun* || Nm. *Karbe*, dw. *karwe*, Sgnm. *karbei*, *karwei*, *karvei*. Fr. Wł. Hp. *carvi*; Fr. też *chervis*; Hp. też *alcaravea*, z Ar. *alkaravia* (z Gr. Łc.). Ag. *caraway*. 'Ślc. *carvi* — Źródłem jest Łc. *car(e)um* (z Gr. *kár(e)on*) = kmin. Lineusz podał nazwę *carum carvi*, która podobno jest tautologią, bo *carvi* zdaje się być to samo znaczącym wyrazem, co *careum*. Dc. 87, pod

Carvi, podaje postać Ar. kar(a)wĩa i myśli, że pochodzi z domniemanej Gr. karyĩa, której nie znalazł w słownikach. Lecz właśnie nasz Kn., pod Karuj, wymienia káryon i to każe mniemać, że mieszano Gr. kár(e)on = kminek z Gr. káryon = orzech i że tu być może źródło 'Słc. carvi, oraz naszej postaci z u, powstałej może z dw. pisania CARVI. Karolek itp. są sld. do blizkiego brzmieniem imienia Karol. GW. pod Karbe błędnie podaje Pols. kar-ny zamiast karuy. Por. MF. karun. Mr. 197 Karolek. Czy nazwa rośliny Karwia = flgomorwa ma związek z wyrazami powyższemi?

Karuk Kn. ♀ **Karug**, ♀ **Karóg** || Ukr. karúk, kariúk. L. podaje: „u Kozaków karkul“, ale Ż. tego n. Rs. karlúk || Ag. carlock, częściej isinglass = Mr. 196 Карлык wywodzi z Ag. Mew. 112 karluk myśli, że Ag. ze Słw. Do nas zap. z Rs.

Karupień p. Karatjoł.

Karuzel p. Kary.

Karwacz p. Karbacz.

Karwaser(a) p. Karawana.

Karwasz = 1, naramiennik żelazny L. 2, wylóg na rękawie, obszeg (L. podobno mylnie pod n° 2 objaśnia jako „gatunek sukna a. materji“ (z Troca); w trzech przykładach, które przytacza, zdaje się, że znaczenie karwasza jest = wylóg na rękawie) || Ukr. karwászy blp. = naramienniki metalowe. Rs. karvášb. z akarvášb = wylóg, obszeg = Węg. karvas = naramiennik blaszany. Czy wyraz Węg. ma związek z temi, od których pochodzi **Kirys**, p. **Karacena** (jak mniema L. p. w. Karwasz), nie wiem.

Karwasz p. Karbacz.

Karwat = rodz. szabli L. **Karwatka** pch. = rodz. ubrania m. **Krawat**, ♀ **Krawat(k)a** = halstuk. **Kawat** = szabla nakształt noża L.

(może pomyłka druku. zam. karwat?) ♀ **Karwátka** = kaftan długi. Zdaje się, że Krwatom (3 pp. Im.) *Pomniki dziej. wiek. śred. XV*, 457—62 = Kroatom, Chorwatom = Zdaje się, że wszystkie wyrazy powyższe pochodzą od nazwy Chorwatów: Srb. Chrw. Słh. Hrvát, Ssłw. Hrvatinъ itd. = Pols. Karwat, Chorwat, Kroat(a), Chrobat(a), Fr. Croate, Nm. Kroat, Krabat, Krawat itd., Węg. Horvát, stąd Pols. rod. Horwat(t). O krawacie Dz. I pod Cravatta mówi: „Wł. cravatta, Hp. corbata, Fr. cravate, wyraz wprowadzony do Francji w pierwszej połowie w. XVII, utworzony z nazwy ludu: Wł. Cravate, Hp. Corvato, gdyż przedmiot od tego ludu wzięty, skąd też krawat po Wł. także croatta.“ Por. Mew. 91 chrrvat. M. 58 Karwat.

Karwatka = miarka na płyny L. || Ukr. karwatka = szklanka; pudełko. Rs. karvátka = dzbanek; kwatka = Zdaje się, że jest to Pols. przestawka wyrazu kwatka, podobnie jak istnieje kwaretka Pfl. III, 493 i Ust. z Jaworza szlask.

Kary blp., dw. **Kara** ż. = wóz. **Karować**. ♀ **Gary**. **Kareta**. **Karoca**. **Karjolka**. **Karjera**. **Karuzel**. ♀ **Kára**, ♀ **Kárka** = taczki || Słw. w różnych postaciach, np. Głz. kara = taczki; khorejta = kareta, Srb. karuce blp. = kareta. itd. || Nm. Karren = taczki; bida; wóz; Sgm. charrom, charrä; Karrete = kareta; Kariote = karjolka; Karosse = kareta. W Romańs. wyraz bardzo rozpowszechniony, np. Wł. carro = wóz; carriuola = powóz; carrozza = kareta (pocztowa); carreta dw. = kareta, dziś taczki, bida; carrieria = tzn., co Fr. carriere. Fr. char = wóz (tryumfalny i in.); carriere = miejsce ogrodzone do konnej jazdy i przenośne biegi, zawód, karjera; carrousel = karuzel (do biegania w kółko), Wł. carosello = Wszystkie te wyrazy mają źródło w Łc. carrus a. carrum =

wóz (czterokołowy). Nasze kary z Nm., inne z Wł. i Fr. Por. Mew. 60 gare i 112 kara 2. Mr. 165 Gare. Co do karjolkka, por. Lpf. VIII, 47. RA, XVII, 39 Kárka. Pfil. IV, 537.

Kary pch. złż. = czarny. Srb. Bg. kara nieodm. = czarny; kara-kosa = czarnowłosa; Karavlah = Wołoszyn (dosł. 'czarny Włoch'). Ukr. karyj. Rs. kàrij — Tur. karà = czarny. Por. MF. kara. Mew. 112 kara 3. M. 58. Mt. kara.

♀ **Karyga** = dziewczyna Pfil. III, 305 — Por. Karabona = dziewczka EG. Rum. carigă = kółko garncarskie nie ma związku znaczeniowego. Może Wł. cara = droga, kochana?

Karzeł pch. **Król** pch. **Kralka**, dw. **Kral** = dyska, dziesiątka. **Królik** pch. = zwierzątko i ptaszek ♀ **Karlus** = chłopiec, kawaler; junak. ♀ **Kierla** = drab || Połab. karl = mężczyzna. Dłż. karl = (tęgi, dzielny) człowiek; zuchwalec; karlisko = olbrzym. Cz. karle, Ukr. karla, kárlyk, Rs. karlo, karla = karzeł. — Głż. Dłż. Słc. Cz. Ssłw. Srb. Bg. kral (w różnych pisowniach) = król. Ukr. koról = król; kràlyja = królestwo; kràla = królowa; kràlka = dama (w kartach). Br. karòl, rzadziej krul; krulawać = królować (z Pols.) Rs. koròl = król; kral = król (w kartach); kràlja = królowa (w kartach). — Głż. kralik = królik (ptaszek). Słc. kràlik = królik (ptaszek). Cz. králka = dziesiątka, kràlik = królik (zwierzę i ptak). Słh. kràliček = królik (zw.) Ukr. koròlyk = królik (ptaszek); krul = Ukr. didùch, snop (obrzędowy). Br. kròlik = królik (zw.). Rs. kròlik = tzn. || Lit. karàlius pch. = król; kralikas = królik (zw. i pt.); kàrla = karzeł. Węg. király pch. = król. Rum. craiu = król (obok rege) — Wszystko to z Nm. Kerl, 'Sgnm. karl, Sgnm. karal = mąż, człowiek. Znaczenie karla przez pojęcie „człowieczek“, zawierające się i w dzisiejszej Niemczyźnie. Znaczenie

król od imienia Karola W., po Nm. Karl, Fr. Charles itd. (w dw. Polsczyźnie Karzeł, skąd też rod. Karzeł na Szląsku, 2 pp. Karzła); stąd też i Korlęzi u Nestora = Karolingowie, Sgnm. Karlinge [Bielowski błędnie czyta Forlęzi i przekłada „Fryaulanie“ *Pomn. dziej.* I, 551]. Królik (zwierzątko) jest przekładem 'Sgnm. künigel, Nm. dw. Küniglein, = tzn., to zaś sld. do Łc. cuniculus = królik (dzisiaj po Nm. Kaninchen) por. AV. 55. Z tegoż źródła Łc. pochodzi dw. nazwa królika **Kunka** Pfil. V, 423. Królik w zn. ptaszka jest przekładem Łc. regulus (dosł. = mały król, od rex), po Fr. roitelet, po Nm. Zaunkönig. Por. Mew. 131 korljъ, 112 karljъ. Mr. 50 Крапъ, 41 Крапа. MF. kralj. Btrge V, 117. Lpf. VIII, 46 Крапа. Kge Kerl. Anegdota ludowa o królu i króliku Kg. *Kiel.* II, 250. Błędne wywody Orzechowskiego i Czackiego podaje L. Pfil. IV, 537. 539.

♀ **Karznia** p. **Kierznia**.

♀ **Karzyna** p. **Kierznia**.

Kasa p. **Kapsa**.

Kasetka p. **Kapsa**.

♀ **Kasałyga** = bat z łyka, harap; powróż — Zap. przekręcenie wyrazu **Basalyk**, k. p.

♀ **Kasanka** = spodnica RA. XVII, 9. ♀ **Kasunka** = opaska w stanie ubioru kobiecego GÖ. 53. — Słc. kasanka = zapaska. Cz. kasanka = 1, zapaska 2, płaszczyk kobiecy bez rękawów 3, pewien ubiór głowy. Wyrazy te pochodzą od kasac = zakazywać, por. podwi(j)ka; z Rum. casa = dom nie wspólnego nie mają.

♀ **Kasarnia** p. **Koszary**.

♀ **Kasierz** p. **Kacerz**.

Kasjat(k)a p. **Kazjatka**.

♀ **Kaska** (syra) = gomółka; w dalszym rozwoju znaczenia = krawanka Kg. *Pozn.* II, 173. 174. Ap. I,

30. RA. IX, 111 — Nm. dw. kas, dziś Käs(e) = syr [z Łc. caseus, ♀ casius = tzn.]. Może tu należy i ♀ **Kiesz** = twaróg w kostkach GO. 167, jeżeli nie = *kiszak = ♀ kiszka = mleko zsiadłe.

Kasperlada = figlarność, błaznowanie O. — Skąd O. wziął ten wyraz, nie wiem. Utworzono go (może w Niemczech) z nazwy teatru marionetkowego, zwanego po Nm. Kasperl(e)theater od głównej działającej w nim osoby: Kasperle (dśl. = Kasperek) = błazen, sowizdrzał. Por. GW. Kasper.

♀ **Kasprówka** = rodz. mąki pch. Psk. 30. Ram. 68 — Zap. od nazwy którejś z miejscowości, zwanej po Nm. Karlsberg (są takie w powiecie Człuchowskim i w Kłajpedzkim pod Oliwą); co do zmiany nazwy, por. Cz. Kašperk, Kalšperk, Karšperk = Nm. Karlsberg [dśl. góra Karolowa].

Kassanat p. Kaszanat.

Kasta pch. || Słw. Eur. bez zmian — Źródłem jest Hp. Pg. casta = ród, plemię, rasa [z Łc. castus = czysty, niewinny, więc kasta = (ród) bez przymieszki, czysta krew] Dz. II b Casta. Wywód M. jest mylny. Wyraz w tym znaczeniu wszedł w użycie w XVIII w. Por. Kr. Kaste.

Kastolet pch. = „sprawdzenie stawek w loterii“ O. — Według O. ma być z Wł. Czy niema tu pomyłki druku?

♀ **Kastrol** = 1, rądel 2, rodz. kapelusza. ♀ **Kástrub** = rądel: „Dajali kiśliki (Nm. Kessel = kocioł) i kástrub“ (do gotowania) Ap. XIV, 234 — Z Fr. casserolle [z Grm. (Dz. I Cazza) = rądel, skąd Słc. Cz. kastrol, Srb. kastrola, Rs. kastrjúlja, Nm. Kasserol(-l)e, ♀ kastrol(le)]. Por. Mr. 199 Kastrola. ♀ **Kástrub** jest sld. do ♀ kostrubaty.

♀ **Kástrub p. ♀ Kastrol.**

♀ **Kasunka p. Kasanka.**

Kasyda = rodz. poezji — Dłuższy nad 18 dwuwierszy utwór poetycki nazywa się po Ár. qasida i odpowiada naszej elegji Dc. 128 Ghazel.

Kasyrz p. Kacerz.

Kaszanat p. Kassanat = rosół do marynowania ryb, mięsa L. || Fr. cassonade, Pg. cassonada, Nm. Kassonade = cukier miazgi, faryna — Zap. z wyżej podanego Fr.; przejście znaczenia może z powodu, że używano cukru do owego rosółu [od Pg. casson = Fr. caisson = skrzynia (w której farynę trzymano)]. Por. Kr. Kassonade.

Kasz(e)mir p. Kaźmirek.

Kaszerz p. Kacerz.

Kaszeton sklepieniowy = wnęka O. — Dla tego się zapisuje ten wyraz, że O. podaje błędną jego postać, zam. kaseton, a Ż. wywodzi z Fr. casseton, którego słowniki Fr. nie podają. Kaseton wzięty jest z Wł. cassettone = 1, komoda 2, wnęka sklepieniowa. Por. HB. i Kr.

Kaszolong = rodz. minerału O. Łb., zdaje się, poprawniej pisze **Kacholong** || Fr. cacholong. Nm. Kacholon, Kachalon, Kacholong, Kaschalong — Według Kr., ma pochodzić od Kach, nazwy strumienia w Bucharji + Cholong po Kałmucku = kamień. Por. HB. Kaschalong.

Kaszorek p. Kacerz.

♀ **Kaszpiały** = rodz. grochu Ap. XIV, 26 — ? Może czytać należy *kaszpiaty?

Kasza pch. = skrzynia, pudło (drukarskie i górnicze) || Głz. Dż. kašć = skrzynia; trumna. Cz. kašna = skrzynia (na mąkę, wodę). Słh. kašta, kašča = skrzynia (na zboże; strych.) Ukr. kašta = kasza (druk) — Nm. Kasten m., Sgm. kasto.

Por. MF. i Mew. 425 kašta. Mr. 199
Kašna. Pfil. IV, 537.

Kas(z)tel p. Kościół.

Kat pch. — Dla tego tu się zapi-
suje, aby zaprzeczyć wywodowi M.
59 z Tur. Por. Mew. 113 katъ. Lpf.
VIII, 48 Kat.

♀ **Kata** = buda, chata GO. 167.
168. Ram. 73 — Nm. ♀ **kathe**,
♀ **kat** = lepianka [z Pols. chata.
Co innego jest Nm. Kot(e). Patrz
Chata].

Katan pch. = weteran, stary wo-
jak L. **Katana** w Juszyńskiego *Słown.*
poetów pols. II, 405: „Judaszu, nasz
stary katana!“ || Cz. **katan** mzn.
= wojak. Słh. Srb. **katan** = jeździec;
wojak. Ukr. **katun** = wojak || Rum.
cătană = żołnierz — Węg. **kato-**
na = wojak, żołnierz. Por. MF. **ka-**
tan. Por. **Katanka**.

Katanka, ♀ **Katana** || Ukr. Br.
katanka || Lit. **katénka** — Może
z tegoż źródła, co **Kartun**, k. p.;
por. Mr. 199 Katanka. Albo może
raczej od **Katan** k. p. = żołnierz,
więc (krótki) żołnierski przydziejek.
♀ **Ktanka** ma być „ubiór głowy
niewiast Słc. i Góralskich“ (Pols.) Til.
I, XII, 59; w słownikach Słc. wyrazu
takiego niema; chyba ***katanka**?
Por. **Kaftan**.

Katarynka pch. ♀ **Szejne-ka-**
tarynka = tzn. Szarmant-Katryn-
ka = laterna magica jarmarczniczków
L. „Głowę, rękami tak rusza, jak
szejne Katrynka“ L. (z Monito-
ra). ♀ **Katryniarz** = kataryniarz ||
Ukr. **katerynka**. Br. **kaciarynka**.
— Rs. nazwa katarynki jest **šar-**
manka; Dal p. t. w. mówi: „tak
nazwana od pieśni Nm. „Scharmante
Catherine“. Enc. W. IV, 423 twierdzi,
że „nazwa pochodzi z Nm. **Schöne**
Katarine, jak je (katarynki) tam
(tj. w Niemczech) lud prosty mia-
nuje“. Lecz w słownikach takiej
nazwy Nm. niema; katarynka po Nm.
Leierkasten a. **Guckkasten**.
A Schiefner w JA. II, 194—95 po-

wiada, iż słyszał w Peterzburgu twier-
dzenie, że **šarmanka** katarynkę
tam nazwano od pieśni Henryka IV,
zaczynającej się od słów „Charmante
Gabrielle“, a śpiewanej przy pierw-
szych do Rosji sprowadzonych kata-
rynkach; że o pieśni „charmante Ca-
therine“ nie słyszał; że należy zwró-
cić uwagę na wyraz Br. **kaciaryn-**
ka, który, oprócz katarynki, oznacza
jeszcze, według Nos., koło legiendowe,
którym wykręcano przez pępek książki
cudzołożnicom; że zbliżyć z tym wy-
pada Nm. **Kathrinchen** = wielka
winda okrętowa. Mnie się zdaje, że
Schiefner idzie za daleko. Dodatki
przymiotnikowe „schöne“ i „char-
mante“, oraz fakt, że katarynki z po-
czątku łączono z widokami lalek czy
marionetek, które „poruszały głowę i
rękami, jak 'szejne Katarynka“,
wskazują, że 'piękną Kasią' nazywano
jakąś marionetkę katarynkową, a po-
tym nazwę tę przeniesiono i na samą
katarynkę. Br. **kaciarynka** zbliżyć
raczej należy z Cz. **káterko** = ko-
ło windowe, zap. z Nm. **Kutt** (Dnm.
forma Nm. **Katze** = kotka = dw.
kot, kotew, kotwica) = rodz. windy
okrętowej, p. **Kot**. Por. Pfil. IV, 485.

Katera, **Kadera**, **Kaddor** =
długi husarski miecz prosty L. O. ||
Srb. **gador**, **gadar**, **kadar** —
Tur. **gaddaré**, Ar. **kaddéré** =
rodz. broni obosiecznej Mt. **gaddaré**.
M. 59 wywodzi z Ar. **kitr**, **kitir**,
katr, **katir** = ostrze wprawione do
trzciny, do pocisków, skąd Pers. **kā-**
dir = strzała. W formie i znaczeniu
wywód Miklosicha zdaje się trafniej-
szym.

Katerdziej dw. = bau wołoski
O. (?) — Czyby w jakimś związku
z Tur. **katerdze** = oślarz, mularz?

♀ **Kateryja** = galareta z nówek
cielęcych Pfil. IV, 204 —?

Katkan O. — Przez pomyłkę tak
wydrukowano zamiast **Katkan**, k. p.

♀ **Katłopie** lm. = klaki, paździe-
rze Świąt. 5. 24 —? Por. ♀ **ka**

trupić = bić, rozbijać Pfil. III, 493, więc może to, co się wybija, wytrząsa z przedziwa?

Katorga pch. L. O. n. || Ssrb. katręga, Sslw. katręga = rodz. statku. Srs. kàterga, kàtorga = galera. Rs. kàtorga pch. = ciężkie roboty w Syberji || Tur. kaderga = galera == Gr. późn. kàtergon = galera [Gr. kàtergon = dzieło, robota]. Przejście znaczenia także, jak z „galer“ na „pójść na galery“, „galernik“. Do nas z Rs. Por. MF. katręga. Mew. 113 katerga. Mt. kaderga. Mew. myli się, stawiając Rs. kàter = rodz. statku obok katerga; Rs. kàter = a. kùter = pochodzi z Ag. Cutter = szalupa, u O. Kutter.

Katran = rośl. *crambe tatarica* O. Prof. J. Rostafiński poprawia postać tę na **Katran**, jak jest po raz pierwszy w Andrzejewskiego *Rysie botan.* (1823) || Cz. katrán (z Pols. lub Rs.) = tzn. Ukr. katrán mzn. = tzn. Rs. katrán = tzn. == Do nas z Ukr. [skąd wyraz Ukr.? Katran w wielu językach Eur. znaczy smołę okrętową, po Fr. goudron, z Ar. Ale jakież związku znaczeniowy?]. Por. Mr. 199 Катранъ.

♀ **Katryniarz** p. **Katarynka**.

♀ **Katulać**, ♀ **Katylać** = tacać, włóczyć == Ukr. katuláty sia = tacać się, tarzać się; katúlka = 1, wałek, walec 2, klusek. [Tegoż pochodzenia, co ♀ **Kocić**, k. p.].

♀ **Katylać** p. **Katulać**.

♀ **Katynarmus** = kwatermistrz Ap. VIII, 251 (mylne objaśnienie) == Przekręcenie Rs. kaptenarmus = żołnierz zawiadujący amunicją, ubranie itd. [Nm. Kap(i)tän = kapitan + druga część wyrazu jest zap. Fr. armes = broń; por. Fr. capitaine d'armes = urząd Sfr., gens d'armes = gendarmes, skąd zandarm].

Kaulorapa p. **Kalarapa**.

Kauszyk p. **Kusz**.

Kauzyperda = lichy adwokat == Zdaje się, że wyraz w Polsce żartobliwie ułożono z Łc. causa = = Spol. kauza = sprawa + Łc. perdo = tracę. przegrywam, na wzór Łc. causidicus = lichy adwokat; causificor = zasłaniać się, składać się (czymś).

Kawa = jata, szopa nad otworem szybu na czterech słupkach KSL. 105. Łb. 102. O. Pfil. IV, 205 || Cz. kavna || Nm. Kaue mzn. = tzn. == Łc. cavea mzn. = klatka (np. na zwierzęta), 'Słc. cavea, cava. Por. RA. XVII, 79. Do nas z Nm.

Kawa pch. **Kafen(h)auz**, ♀ **Kapinaz**. ♀ **Kafowy** = koloru kawy. **Kofeina** || Słc. Cz. kava, dw. Słc. kafa, kafej, Cz. kafe nieodm. Słh. kava, kafa. Bg. kahve, kafe, Ukr. kòfij, kòchwa, częściej kàwa. Br. kàwa. Rs. kòfe nieodm., lud. kòfej || Wł. caffè. Hp. Fr. café. Nm. Kaffe(e), dw. Koffee. Ag. coffee. Węg. kávé == Ar. kahua = wino; kawa (płyn), stąd Tur. kahvé. Por. Dc. 75 Café. Mt. kahvé M. 59 (ciekawe szczegóły dziejów kawy). Mr. 199 Kawa. Mew. 108 kachva. **Kafen(h)auz** z Nm. Kaffehaus = dsł. dom kawowy, kawiarnia. **Kofeina** z Łc. (nowoutworzonej) nazwy pierwiastku chemicznego coffeinum. Por. Pfil. IV. 537 kafenuz.

Kawak = topol włoska O. || Bg. kavák. Ngr. kabákion == Tur. kawak = topol Mt. kavak. Lpf. VIII, 161 Kavák. Zap. przez złe wyczytanie rękopisu O. pomieszcza też i Kanak w tymże znaczeniu.

Kawala = „polewka z sera, chleba i wody“ O. == Zdaje mi się, że to pomyłka w wyczytaniu rękopisu, w którym stało kazeata; ten ostatni wyraz jest też u L. i u O. [ze 'Słc. caseata, casiata, cascicata = rodz. pieroga z syra, od Łc. caseus = syr].

Kawalkata p. **Kalwakata**.

Kawał pch. złż. ♀ **Kawel**, 2 pp. ka wla = 1, los, np. „cygnąć kawle“ 2, niwa, pole na niwy podzielone Pobl. 31 || Diż. kjabel = częśćka, udział (lasu, pola). Cz. kaval pch., ♀ gaval. Ukr. Br. kawółok, kowółok || Lit. gąbała Juskiewicz *Svotb. r.* 70 — Dnm. kawel ż. = los; częśćka, udział, porąb (kolejny lasu) = Nm. Kabel ż., ♀ kevel, ♀ kăffel, Hl. kavel = część, dział, Szw. kafvel. Por. Mr. 199 Kawał i 203 Kjabel. Mew. 113 kawał. [Pochodzenie wyrazów Grm. nie wyjaśnione]. Por. Pfl. IV, 537.

Kawat p. **Karwat**.

Kawecan, **Kawecon** = uzda w rodz. kagańca, dw. **Kaweczan** *Archivum komisji histor.* VII, 265 || Cz. kabacoun, kavecon, kavecan, kavacoun. Rs. kapcun || Nm. Kappzaum, sld. do Kappe = czapka, kapka + Zaum = uzda GW. Kge. AV. Dnm. kabbesun. Szw. kapson — Źródłem jest Wł. cavezzone, zgrubienie Wł. cavezza = kantar [z Łc. caput = głowa], skąd Fr. caveçon a. cavesson; Hp. cabezon, Słc. cavetium, cavezinum. Por. Dz. I Cavezza. Mr. 199 Kavecon i 186 Kabacoun. Lpf. VIII, 43 Капцунъ. Pomimo bliskość brzmienia wyrazu Kapcan, dw. kapson, z powyższemi, wolę wywozдить go od **Kapcie**, k. p.

♀ **Kawel** p. **Kawał**.

Kawiar, **Kawior**, ♀ **Kawjor** || Cz. kaviar. Srb. hajver. Bg. hajvar. Ukr. kawiár (Rs. ikrà) || Fr. Pg. caviar. Hp. caviár, cabial. Wł. caviale. Słc. caviarium. Nm. Kaviar. Ngr. chabiárion, kauiári — Tur. chawiár = tzn. Pierwsza wzmianka dotąd znana z r. 1458 u Włocha Platiny Kge Kaviar. Por. Mr. 200 Kawiar. Mew. 113 kaviar. M. 60. Pielgrzymowski nie zna jeszcze wyrazu Kawior, gdy pisze: „Ikry jakimś dziwnym smakiem nareżdzone, Drugie, nakształt powideł, w sztukach przyprawione“ BW. CCXXI, 417.

♀ **Kawior** = kałuża. ♀ **Kawior** Ust. z Jaworza Cieszyń. Pfl. IV, 284. **Kawior** = część Krakowa RA. XVII, 41 — Niewątpliwie przekształcenie wyrazu **Gawra**, k. p.

Kawior p. **Kawiar**.

♀ **Kawior(ek)** p. **Kiwior**.

♀ **Kawjor** p. **Kawiar**.

♀ **Kawon** = arbuz (Wassermelone) || Cz. kavon (z Pols.) Ukr. kawun. Mew. 113 mylnie podaje Rs. „kavun = Zuckermelone“; arbuz po Rs. nazywa się arbuz, a ♀ kawon nazywa się po Nm. nie Zuckermelone (= melon), lecz Wassermelone — Tur. kâ(v)un = tzn. Por. Mr. 200 Kawon. Mt. kavun. RT. 206. WBl. Kawon.

Kawr- p. **Giaur** (i w Dod.).

Kazakin(a) p. **Hazuka**.

♀ **Kazan** = duży kocięł RF. 206 || Srb. Bg. Ukr. kazan. Rs. kazani || Rum. căzan. Ngr. kazani, chazani — Tur. kazan Mt.

Kazany: „Dzewky gych kazane pokrasone yako podobienstwo kosczoła“ PF. ps. 143, w. 14. Toż w Psalterzu Poławskim — Szc. kázaný mzn. = piękny, skromny, pokorny, moralny. Por. JA. II, 435.

♀ **Kazatelnica** = kazalnica RA. IX, 296; XII, 38. 93. — Słc. Cz. kazatelnica.

Kazarm- i **Kazarn-** p. **Koszary**.

♀ **Kazienny** = skarbowy, rządowy. ♀ **Kaznaczej** pch. = skarbnik, kasjer. ♀ **Kazna** RT. 255. **Każn** = skarbiec L. || Sslw. kazna = skarb, mienie. Srb. Bg. kazna = kasa. Rs. kazna = skarb (fiscus); kaznačej = skarbnik; kazennyj = skarbowy; Br. i Ukr. z Rs. || Rum. hazna = korzyść, pożytek (**Hasen** k. p., zdaniem Mt. p. w. xaziné, tu nie należy). Sgr. xaznés, kaznás. Łot. kožna = zapas — Tur. chaziné, Ar. chazna, Półn.-Tur. qazna =

skar. Tur. *kaznadży* = kasjer. Por. Mt. *xaziné*. *Gazeta Warszaw.* 1871, n° 246, str. 1. Mt. myli się, wciągając tu Hp. *hacienda* = majątek, dobra: jest to Wł. *faccenda*, Sfr. *faciende* (skąd Pols. *facjenda*), z Łc. *facienda* lm. = co ma być zrobione = interes, gieszeft. Por. Dz. I *Faccenda*. M. 58 mylnie wywodzi *kasa* z Tur., patrz **Kapsa**. DC. 148 *Kazine*. MF. *Hazna*. *Każń* w znacz. skarbcza jest sld. do *każń* = kara. Do nas wyrazy powyższe przybyły z Rs.

Kazjat(k)a, Kasjat(k)a = jakiś dw. ubiór ż. Gołębiowski *Ubiory* 168. O. — Może w związku z Cz. *ka-zajka* = *kacabajka*, rodzaj kurtki, to zaś zap. z Wł. *casacca*, Fr. *casaque*; końcówka Wł. - *acca* mogła się odbić w wymawianiu Pols. jako -atka, por. letki, miętki. Por. *Hazuka*.

Kazna, Kaznaczej p. ♀ **Kazienny**.

Kazub p. **Kozub**.

Kaźmirek, Kazimirek, ♀ Kaźmir, Kasz(e)mir(ek) pch. = rodz. tkaniny || Cz. *kazimír, kasimír, kašmír, kažmír*. Rs. *kazimír, kašemír* || Fr. *casimir*. Hp. *casimiro*. Pg. *casimira*. Ag. *kerseymere* (sld. do *kersey* = rodz. tkaniny), zam. *cassimere*. Nm. *Kasimir, Kasemir, Kasch(e)mir* — Z Romańs. przekształcenia nazwy kraju *Kasz(e)mir*, gdyż albo tkaninę stamtąd sprowadzano, albo widziarno w niej podobieństwo do szalów tamecznych. Być może, iż na Romań. formy wpłynęło znane na Zachodzie imię Pol. dw. *Kazimir* (później *Kazimierz*). Por. Dz. II b *Casimiro*.

Każń p. ♀ **Kazienny**.

♀ **Każęła** p. **Koszula**.

Każemiak = garbarz L. || Ukr. *kożemiaka* Ap. III, 66. Br. *każemiaka*. Rs. *kożemjaka* || Lit. *ka-*

žiamėkas = garbasz (z Rusiń.) — Z Br. Skąd O. wziął „*każemiaka* *pieszczotl.* = *biedota, mizerota*“, nie wiem. Por. Mew. 136 *koża* [koża Ukr. Br. Rs. = skóra, skąd Pols. *kożuch* + *miąć*].

♀ **Kaźmir** p. **Kaźmirek**.

Kaźub p. **Kozub**.

♀ **Kapałeczka** p. **Kupała**.

♀ **Kapel(ek)** p. ♀ **Hampel**.

♀ **Kap** p. ♀ **Kump**.

♀ **Kątor** = ropucha, ♀ **Kętrzyć** = cudzołożyć, ♀ **Kętrać** = sproszenie, wszetecznie postępować Psk. 28. 31. ♀ **Kątorzny** knąp = łotr GO. 167 — Nm. dw. *Kunter, Kunder, Konter* = potwór; strach, straszdyło (np. leśne), djabeł; dzika bestja itd. Wywód ks. *Kujota* z Nm. *Komthur* = komtur, jak słusznie myśli Psk. 31, nie da się uzasadnić.

♀ **Kciuk** p. **Chrzest**.

♀ **Keciać się** p. ♀ **Kocić**.

♀ **Kętar** p. **Kantar**.

Kętnar pch. złż. = legar, koryto pod beczką L. **Kantnar** O. || Cz. *kantnéř*. Słh. *gantar* || Fr. *chantier*. Wł. *cantiere*. Pg. *canteiro*. Nm. ♀ *gander*. 'Słc. *cantarium* — Łc. *canterius* mzn. = szpaler na winorośle; krokiew. Do nas zap. z Nm., przez Cz. Por. MF. *gantar*. Mew. 60 *gantarb*. Mr. 193 *Kantnéř*. Dz. I *Cantiere*.

♀ **Kętr-** p. ♀ **Kątor**.

♀ **Kibał-** p. ♀ **Chomełka**.

♀ **Kibicować** = szastać się, krzątać się? Polaczek *Rudawa* 70. ♀ **Kiębić się** = beczeć, mazać się. ♀ **Kięba** = płaksa. ♀ **Kiwutka** = czajka Nadm. 148. „Gospodarz nazywał się **Kiwit** (niby *Czajkowski*)” Kg. *Pozn.* VI, 292 || Głż. *kibita* = czajka — Nm. *Kibitz*, ♀ *kiwit* = czajka, a także żartobliwie (w Austrii) = oficer służbowy, ordynans (ciągle

się kręcący), (w Hamburgu dw.) = golarz. Po Cz. *kibicovati* = kraść, a *kébitise* (o dzieciach) = plakiwać.

Kibić p. Kibitka.

Kibitka. Kibić, dw. **Chybić** pch. || Słw. Eur. char. = Rs. *kibitka* = 1, płócienna buda u bryczki, a właściwie same obręcze tej budy 2, wózek, bryczka 3, namiot z żerdzi, pokrytych wojłokiem (Kalmuków, Kirgizów) [Niewyjaśnionego pochodzenia; MF. podawał Ar. *qubbatun* = namiot, ale Mew. 116 i 425, oraz Mt. zbliża Tur. *kibit* = kram]. Zdaje się, że Pols. *kibić*, wyraz nieznanym innym Słowianom, wzięliśmy także z Rs. dw. *kibitb* = obłak. pałak, drewniana część łuku; Rs. *q* *kibitā* = pałak w wężerzu, obręcz. *Kibić* przeto znaczyłaby właściwie szkielec (w rodzaju dzisiejszych drucianych u modniarek), modła z giętych patyków, a dalej same torso, gors. Objasnienia i przykłady u L. są nieco naciągane pod wpływem sld. do *gib-, chyb-*. Inne znaczenia *kibici*: 1, ramiona u wagi i 2, stroik głowy wyjaśniają się bez trudności z zasadniczego.

q **Kica** = gęste ciasto Łopac. = Może z Cz. *kec* mzn. = coś gęstego, np. „ta polivka je jako *kec*“ Kt.

Kichlarz = piernikarz L. *Diction. 3 lingu.* (1541), 13. Niewątpliwie toż co pomyłkowo **Kitlarz** = dulciarius Pfl. V, 421 = Nm. *Küch(e)ler* = tzn. Por. Pfl. IV, 415.

q **Kicimora** p. *q* **Kikimora**.

q **Kicior**, *q* **Kiczor** p. **Kiwior**.

q **Kicina** p. *q* **Cetyna**.

q **Kid** = wnętrzości ryb Psk. 31 = Dnm. *küte* = wnętrzości zwierząt, szereg. drobniejszych Dt.; *kute* = wnętrzości ryb FWb.; *keddel* = wnętrzości dorsza (pomuchli) ib. Por. *q* **Kita**, **Kutlof**.

q **Kiderle** blp. = klapki u dołu gorsecika wieśniaczki; fręzla a. obszy-cie spodu gorsecika (z Litwy). „Panny *q* fiderlami obwieszono“ Kg. *Kuj.* II, 171 || Cz. *kedrle* lm. = fręzle || Może tu należy Lit. *kédele* = rodz. ubrania kobiecego = Zap. Nm. **Köderlein*, forma przypuszczalna od *Kodern* lm. = szmaty, gałgany; *Koderchen* n. = płócienko, gałganek. Przejście na *fiderle* może przez **chiderle*?

q **Kidlon** i **Kidłon** p. **Kitel**.

q **Kidra** p. *q* **Kieder**.

q **Kieb-** p. *q* **Kibicować**.

Ki(e)bel p. **Kubeł**.

q **Kiecak** p. *q* **Gacek**.

Kiec(k)a p. **Alsikiecza**.

q **Kied(e)l** p. **Kitel**.

q **Kieder** m., *q* **Kiedra** ż., *q* **Kidra** = limba; modrzew O. *q* **Kiedryna** WH. 43. 63 || Cz. *kedrovnik* = cedr sybirski (z Rs.) = Ukr. *kýdrew*, *kedryna*, *kedrynyňa* = limba [z Gr. *kédros* = cedr, może przez Rum. *chedru* obok *cedru*]. Por. Mr. 201 **Keder**.

q **Kiedweśny** = kochany, miły RA. XVII, 23 = Węg. *kedvező* = przyjaźny, *kedv* = ochota, *kedvel* = lubić itd.

Kiejf = wypoczynek poobiedni || Srb. *ćeif*, *ćeip*, *ćeiv*, *ćef* = chęć, ochota. Bg. *ke(i)f* = dobry humor || Eur. jako char. = Tur. *kéjf* = stan; dobry humor. Por. Mt. *kéjf*. Mew. 114 *kef*.

q **Kiejter** = 1, rodzaj psa 2, obelżywe przezwisko Niemca O. = Nm. *Köt(h)er*, *Köder* = pies od bydła; podajanka.

Kielbalka = rozpora między krokwiemi KSL. 37. O. **Kielbielki** blp. O.; zap. pomyłka druku zam. *kielbalki* = Nm. *Kehlbalken* = tzn. [Kehle = gardło; kąt dachowy + *Balken* = belka].

♀ **K(i)elczyb-** p **Kuleczyba.**

♀ **Kielczyk** p. ♀ **Kieltować.**

Kielich pch. || Głz. khelich, kheluch. Dłz. keluch. Słc. Cz. kalich. Słh. kelich. Srb. kalež. Sslw. kaležb. Ukr. Br. kèlich. Rs. ♀ keljahъ, ♀ keljuhъ || Sgm. chelich, Nm. Kelch. Fr. calice. Lit. kilikas. Węg. kehely — Łc. calic- (1 pp. calix) = tzn. Do nas przez Sgm. Por. MF. Kaležb. Mew. 109 kaležb. Btrge VI, 278. Kge. Kelch. Pfl. IV, 537.

Kielimka p. **Kielnia.**

Kiella p. **Kielnia.**

♀ **Kielmrzy** = wolni chłopci: „Gburzy, kielmrzy, ziemianie“ KM. 83. 92. *Wista* III, 84. „Rodu kielmerskiego“ *Klucz* Turowskiego (książeczka ludowa, drukowana na Mazurach) || Lit. kelmeris = tzn. — Nm. ♀ kōlmer = tzn. [od Nm. dw. Kōlm, dzisiaj Culm = Chełmno; tak zwana „Kulmische Handfeste“ = jus Culmense = prawo Chełmińskie 1232 opisało prawa ziemian, jak u nas majdeburcha mieszczan. Por. FWb. GDW. Kölmer].

Kielnia, Kiella, Killa L. Myśle, że tu należy **Kielimka** a. **Kielimka** (zamiast *kielenka) = tygielek kuchenny. Por. **Kała** || Cz. kelna, kelňa = kielnia (mularska); kozieł (na wozie); kelim(ek) = tygielek chemiczny (z Pols., jak świadczy Mr. 202 p. t. w.) Ukr. Br. kièlnia (z Pols.) — Nm. Kelle = tzn. Por. Mr. 202 Kielnia. Mew. 114 kelnja. Pols. kielnia w zn. drwalni O. mylnie zam. kolnia. Por. Pfl. IV, 537.

♀ **Kieltować** = ponosić koszta; ♀ **Kielczyk** = koszta, wydatek Skj. IV, 305 || Słc. kelčik = koszta, nakład. Ukr. kèlczyk mzn. = tzn.; keltuwaty = zużywać, potrzebować || Rum. chetuesc = wydawać, tracić — Węg. költség pch. = wydatek, koszta. Por. Mew. 114 kelst. RA. XVII, 9.

♀ **Kielzać się**, = ślizgać się, ♀ **Kielzać** (Wswp. 10). Toż i ♀ **Kielzówka**, ♀ **Kielzki** Pfl. IV, 284. ♀ **Kielzko** RA. XVII, 40 = ♀ **kielzko** Wswp. 10. Skj. V, 366 — Słc. klzký = ślizki, klzačka = ślizgawka itd. RA. XVII, 39—40 mylnie wywodzi z Cz.; po Cz. wyrazy te brzmią kluzký, klouzati itd. W dw. Polszczyźnie kielzać się, kielżnać się = ślizgać się, śliznać się L. Por. ♀ kulzać GO. 169, ♀ kulchać Wswp. 11, ♀ kulgać *Wista* III, 745. Skj. V, 112. Pfl. IV, 835 i ♀ kulhać Ust. z Litwy.

Kielbasa pch. ♀ **Kiołbasa** pch. || Głz. kolbasa. Dłz. kjalbas. Słc. klbása. Cz. klobása. Słh. klobasa. Srb. kobasica. Sslw. klъbasa. Ukr. kowbasa. Br. kiałbasa, kiłbasa. Rs. kolbasa || Lit. kilbásas (ze Słw.). Węg. kolbász (ze Słw.) — Mew. 154 kłbasa nie podaje słoworodu. Mr. w Lpf. VIII, 175 ustala pień Słw. klъb-. Por. JA. I, 356 i XII, 485. Nasuwają się dwa słoworody: 1, Hb. kāl bāsār dsl. = „wszelkie mięso“ i 2, Hp. calabaza, skąd, podług Bracheta, w XVI w. Fr. calebasse = rodz. podługowatej tykwy; kielbasa mogłaby być nazwana od podobieństwa kształtu. Dz. wyrazów Rom. nie podaje. W postaciach Słw. niema zwykłej odpowiedniości brzmień, wolno więc przypuszczać, że wyraz jest obcym. Za zdaniem Matzenaura przemawiałyby liczne postacie Ukr.: kowbân, kowbycia = kłoc jako podnózek, kowbátka = duży kawał mięsa, kowbòk, kowbòn = kłoc i in. i zestawienie ich z Pols. nazwą rybki kielb, podobnej postacią do kielbaski. Wątpię, aby Nm. Klops, Ag. collop = mięso siekane miały związek z kielbasą. Por. GW. Klops i Mag. Collop.

Kielcz p. **Kuleczyć.**

♀ **Kielz-** p. ♀ **Kielzać się.**

♀ **Kiempa** p. **Kłępa.**

♀ **Kiendybał** p. **Kindybał**.

♀ **Kiendziuk** p. ♀ **Kindziuk**.

Kieper p. **Kiprować**.

Kiepi = czapeczka (wojskowa) || Słw. Eur. char. — Fr. képi (z Arab.) = tzn.

♀ **Kieptar** = huculski kożuszek bez rękawów WH. 87. *Kalendarz Jaworskiego* 1867, str. 53. Kł. XV, 324 — Ukr. kypťar = tzn. [z Rum. peptar = tzn., od Rum. pept = pierś, z Łc. pectus. Por. Mew. 115 keptar].

Kier L. (z Potockiego: „Kiedyśmy na rozdroże wpadli albo na kier“). ♀ **Kira** = polana lasem otoczona RA. X, 216. Skj. V, 367 — Tur. kyr = płaszczyna, pole nieuprawne M. 61. Mt. ker. Co innego ♀ **Kira**, patrz **Kierować**.

Kier a. **Kira** = „towarzysze razem w kompanji pracujący, dw. 'rota kopacka'“ Łb. 104 — Nm. Kür = tzn. GDW. p. w. Kür, str. 2787 c.

♀ **Kierasina**, ♀ **Kierosin**, ♀ **Karasina** = nafta, kamfina || Cz. kerosin. Ukr. kerosyn. Br. karasina. Rs. kerasinъ || Nm. Cerosin = substancja woskowata na trzcinie cukrowej — Źródłem jest tu Gr. kērós, Łc. cera = wosk; kerosin(a) jest niedawno utworzonym wyrazem na nazwanie nafty jako „wosku ziemnego“. Do nas z Rs. ♀ **Karasina** jest sld. do k̄raś. Por. *Dwutygodnik naukowy* I, 370. Por. **Cera**.

♀ **Kierak** p. **Kierować**.

Kierat p. **Kierować**.

Kierbel a. **Kierwel** = rośl. trybulka O. || Cz. kerblík. Ukr. kerwél. Rs. kērbelъ, kērvelъ — Nm. Kerbel, ♀ kōrbel, 'Sgm. kērvele [z Łc. caerefolium, to zaś z Gr. chairéfyllon] Mr. w Lpf. VIII, 163 Кербель.

Kierchmasz p. **Kiermasz**.

♀ **Kierchów**, ♀ **Kirchów** dw. igwar. = cmentarz (szczególnie protestancki). Zap. tu należy **Kierkot**, **Kierkut** = cmentarz żydowski || Głz. keřchow. Dłz. kjarchob. Cz. krchov, krchou, krchovo (częściej hřbitov z Nm. Friedhof) — Nm. Kirchhof [złz. z Kirche p. **Cerkiew** + Hof = dwór, podwórze] = tzn. Por. Mew. 115 kerchovъ. JA. XVI, 540. Pfil. IV, 537. **Kierkot** może sld. do kikut?

♀ **Kierda(k)** p. ♀ **Kierdel**.

♀ **Kierdel**, ♀ **Kirdyl**, ♀ **Kyrdel**, zdr. **Kierdołek**. Niewątpliwie należy tu ♀ **Kierda(k)** = wieprz i ♀ **Skierdź** = starszy pasterz — Źródło wyrazów powyższych, zdaje się, jest Słw. i krewni się z Nm. Heerde = stado, Skr. çardha mzn. = stado itd.; z tegoż pnia mamy trzodę i czeredę. Wątpię, aby wywód Matzenaura ze Sgm. chort był słusznym Lpf. VIII, 46 Kardélo. Lecz swoją drogą wszystkie na czele podane wyrazy są u nas zapożyczonemi: ♀ **kierdel** z Ukr. kerdél, kyrdil = stado (jeżeli nie ze Słc. krdel' = tzn.; w każdym razie nie z Rum. cârd, jak chce L. Malinowski RA. XVII, 10, bo jakżeby się objaśniło zakończenie?); ♀ **kierda** z Ukr. kērdal = knur; ♀ **skierdź** z Lit. kerdžius = pasterz, w narzeczu od Onikszt skiardžius, patrz Schleichera *Chr. Donaleitis* str. 336. (skērdžiu = zabijam świnie). Por. Mew. 155 kērd. Innego pochodzenia są kiernoz i knur (patrz Mew. 157 kērnъ), więc myślę, że niepotrzebnie Miklosich obok nich umieszcza kierdę.

Kiereszować pch. Wyraz niedawny, bo u L. oznaczony gwiazdką, a Kn. go n. — Węg. keresztez = krzyżować; kereszthe = nakrzyż, wpoprzek, od kereszt = krzyż [ze Słw., p. **Chrzest**]; więc **kiereszować** = ciąć nakrzyż, wzdłuż i wpoprzek, „krzyżową sztuką.“

Kieretyna O., ♀ **Kieretnia** Łopac. = chróst, zarośla — Może ze Słc., 60 po Słc. ker = kierz, krzak; kernatý = krzaczysty itp. Mamy też ♀ **Kierecina** Skj. V, 134 = zarośla itp.

♀ **Kierka** p. **Kir**.

Kierkot, **Kierkut** p. ♀ **Kierchów**.

♀ **Kierla** p. **Karzel**.

Kiermasz, dw. **Kierchmasz** pch. L. || Głż. kermuš. Dłż. kermuša. Słc. karmáš. Cz. ♀ karmáš, karmeš. Ukr. kěrmesz. Br. kiar-mász || Fr. ♀ kermesse a. karmesse — Nm. Kirchmesse [złż. z Kirche, patrz **Cerkiew** + Messe = msza] = odpust. Por. Mew. 115 kermuš. MF. kermuš. *Kłosy* XIII, 43. Pfil. IV, 537.

Kiermes p. **Karmazyn**.

Kiermezyn p. **Karmazyn**.

♀ **Kiermider** p. **Harmider**.

♀ **Kiernica** p. **Kierznia**.

Kiernowe sukno = jędrne, dychtowne L. Gołębiowski *Ubiory* 169. O. ma raz **Karnowy**, a drugi **Kiernowy**, zap. przez pomyłkę — Nm. Kerntuch = najlepszy gatunek sukna GW. [złż. z Kern = (patrz ♀ **Karń**) jądro, wybór, czoło + Tuch mzn. = sukno]. Por. Pfil. IV, 537.

♀ **Kierosin** p. ♀ **Kierasina**.

Kieroskurowy Mgn. p. w. Helldunkel — Oczywiście pomyłka druku, zam. kleroskurowy = Fr. clair-obscur = jasnociemny.

Kierować pch. złż. **Kierat**. ♀ **Kier** w wyrażeniu 'na kier' budować = w węgly, nie w słupy *Wisła* VI, 4. 506. Pfil. IV, 826. ♀ **Kierak** u wozu || Ukr. keruwaty, kěrat. Br. kiarawác (oba z Pols.) — Nm. kehren = obracać; Sgnm. kěrun-ga = kierunek. Nm. Kehrrad [złż.

z kehr + Rad = koło) = tzn. Por. Mew. 115 kerova-. Mr. 202 Kierować. Por. **Gierebować**, **Kiersztak**. 'W kier' budować z Nm. Kehr mzn. = załom, przegub; zwrot (pługa) i in.; ogólne znaczenie = węgiel, ką prosty. Zap. tu należy ♀ **Kira** = „zakręt na brzeźku“ Wswp. 10. Skj. V, 367. Co innego **Kier**, k. p. Por. Pfil. IV, 537 kierak, kierat, kierować i kierunek.

Kierpaty p. ♀ **Kirpaty**.

♀ **Kierpce**, ♀ **Kirpce**, ♀ **Kyrpce**, ♀ **Krypcie**; ♀ **Karpie** Ap. II, 253, ♀ **Karpie** Skj. V, 365; **Kurpie** = chodaki Kn. RA. XVI, 359; XX, 33 || Słc. krp, krpec; kraple lm. = narty. Cz. krbee, krpec; krpě n. = łyżwa (śniegową), nart, Słh. i Srb. krplje = narty. Ukr. kěrpěć = klump; łapeć. Rs. ♀ kúrpy, ♀ kurpiny = łapcie — Wszystkie postacie, oprócz kurpie, zdają się pochodzić ze Słc. o czym świadczy małe rozpowszechnienie nieznanego Lindemu i Knapskiemu wyrazu, oraz rozmaitość refleksu samogłoskowego r; kurpie zaś z Lit. kúrpe = trzewik (Lit. kúrpius = szewc), skąd zap. i nazwa Kurpiów, por. *Pamiętnik fizjogr.* II, dz. IV, str. 8—9. [Co do pochodzenia wyrazów, por. Mew. 157 krp, Mr. 130 Kurp'. Miklosich powiada: „Z wyrazem kraple porównywał Sgnm. chrapha = hak, a z krplje Ngr. kroupala.“ Zdaje mi się, że źródła szukać należy w Słw., gdyż istnieje osnowa krъpa-, od której idą Sslw. krъpa = tkanina, lata, krъpatia. krъpiti = latać, zszywać, Słh. i Srb. krpa, krpati = lata, latać Pols. ♀ karpac = latać; sporządzać, Kg. *Krak*. IV, 309, Rs. korpěť = dulceć, ślęczyć (por. Lpf. VIII, 203), Br. karpac = szyć po fuszersku, dłubać się. Z osnową tą porównać należy Lit. kirpti, karpýti = ciąć, krajać].

Kierstrang p. **Kiersztrank**.

Kierstrąg p. **Kiersztrank**.

Kiersztak = lina kotwiczna L. — Hl. keer-stag = tzn. Por. Mr. 202 Kiersztak [Hl. keer = Nm. kehr-, p. Kierować; Stag i po Nm. znaczy gruba lina, z Hl.]. Patrz Kierować.

Kiersztrank, Kiestrzank, Kierstrang, Kierstrag, Kielsztrank = wiśniak, wiśniówka || Cz. keštrank — Nm. Kirschtrank = tzn. [Kirsche = wiśnia + Trank = napój, por. Trunek]. Por. Pfl. IV, 537.

Kierwel p. Kierbel.

Kierznia pch. ♀ **Kiernica**, ♀ **Kierzniak**, ♀ **Kierzanka**, ♀ **Kierzniak** itd. Zap. tu należą ♀ **Karznia**, ♀ **Karzyna** = duży kosz na plecy — Dnm. kar(e)n = tzn.; karnen = bić masło Mr. 202 Kierzanka.

♀ **Kierzanka** p. Kierznia.

Kiesa pch. **Kieszeń** pch., dw. **Kieszynia** L. || Słc. kešena, kešēn = kieszeń. Srb. kesa, česa pch. Bg. kes(i)a, kesina. Ukr. kyszēnia = kieszeń; kysā, kesēt, kesetyna = kieska. Br. kiška; kyszēnia. Rs. kisa = woreczek, kieska; ♀ kišēn — Tur. kēsē, kisē = woreczek, sakiewka [według M. z Pers.]. Por. M. 61; kieszeń wywodzi tamże z Pers. kiz = tkanina w rodz. perkalu, zdaniem moim mylnie; Mt. kēsē nie oddziela kieszeni od kiesy; nie mówi jednak, gdzie u Słowian najpierw wywód ten się ukazał. Por. MF. kesa. Mew. 116 kesija. L. myli się, zbliżając kiesę z Fr. caisse; p. Kapsa.

Kieson p. Kapsa.

Kiestrzank p. Kiersztrank.

Kieszeń p. Kiesa.

Kieszk p. Kaska.

Kieścień p. Kiścień.

♀ **Kiety** lm. = kajdany. ♀ **Kietować** = ścisnąć — Nm. Ketten

lm. = kajdany; ketten = ściągać, ścisnąć.

Kikimora, ♀ **Kicimora** (niby m., lecz naprawdę ż., co widać z przekleństwa: „Bodaj cię K. całą noc dusiła!”) = zmora Kg. Rad. I, 261–62 || Słc. kykymora = złośliwa istota mityczna rodzaju ż. Rs. kikimora, šišimora = zmora — Mr. w Lpf. VIII, 164 zbliża, zdaniem moim mylnie, z Lit. kaukas = chochlik, elf. Druga część wyrazu jest oczywiście = mara, mora; pierwszą zaś należy zbliżyć ze Sslw. kъkъ, kyka, kykъ = włosy, Bg. Srb. kika = warkocz, Rs. kika = strój głowy kobiet; więc Kikimora (*kikomora) znaczyłaby „mara kudłata, włochata”. Wątpię, aby w wyrazie tym szukać należało echa Fr. cauchemar (Fr. *caucher = Wł. calcare (kalkować) = cisnąć gnieść) = zmora. Por. Mew. 201 mora; 154 kъkъ i Lpf. IX, 38 Kыka.

Kiks = 1, gra w karty O. 2, chybiecie w grze bilardowej || Rs. kiksъ (bilardowy) — Nm. Kiks = chybiecie (bilardowe) [z wykrzyknika kiks! = o szturchaniu; kiksēn = szturchać, kopać (nogą)]. Dla czego gra w karty tak nazwana?

Kilezyb- p. ♀ **Kulezyć**.

♀ **Kilfas** = naczynie na pomyje — Nm. Kühlfass mzn. = tzn. [złż. z osnowy kühl- = chłód- + Fass = beczka, naczynie, p. Fasulec].

Kilim pch., dw. **Kilin** = „co za ojców naszych była gunia, to teraz kilim, derha“ L. (z Trzyprztyckiego). ♀ **Klimek** Wisła VIII, 151. ♀ **Kiljam** Ap. II, 214 || Srb. cilim, éilim, Bg. kilim. Ukr. kы́лым || Ngr. kы́limion, kilimi, tzilimi. Węg. kilim — Tur. (z Pers.) kilim = mały kobierzec M. 62. Por. Mt. kilim. Mew. 116 kilimъ. Lpf. VIII, 164 Kilim.

Kilimka p. Kielnia.

Kilin p. Kilim.

Kiljam p. Kilim.

Kiljata = „półkorca krakowskie“ Gwagnin u L. || Słc. kyla (z Węg.) Srb. kila. Bg. kilo || Ngr. kilès. Węg. kila. Rum. chilă = Tur. kilè = miara rzeczy sypkich. M. 61. Mt. kilé. Mr. 203 Kilo, 234 Kyla. Nie wiem, skąd Gwagnin wziął końcówkę, ani skąd M. wziął Pols. postać kila.

Kilki lm. = clupea kilo (rodz. ryby) Maj. || Rs. kilka = clupea latulus Dal — Ponieważ rybki te poławiają się w okolicach Rewla i stamtąd do nas przywożone bywają, być może iż wywód Matzenaura Lpf. VIII, 164 Килька z Łot. kilis, kilka jest uzasadnionym.

Killa p. Kielnia.

Kilof L. *Historja.. Aleksandra* (1551), 69. *Żywot J. Krysta* (1522), 74 || Głz. kilop. Cz. Q kylhof (część-iej špičák) || Rum. chilău, chilom. Węg. galyhó — Dnm. kilhacke = Nm. Keilhacke = tzn. [Keil = klin + Hacke = motyka]. Do nas może z Cz. Wywód M. 62. z Pers. jest mylny. Por. Pfl. IV, 537.

Kiła || Słw. bez zmian || Rum. chilav = kaleka. Lit. kú(i)la = kiła (ze Słw.). Węg. kila — Gr. kélē = tzn. MF. kyła. Mr. 54 Kiła przypuszcza słowiańskość wyrazu i zbliża go z Skd. haull = kiła, Sgm. hōl-oht = kiławy. Mew. 158 kyla nazywa „wyrazem ciemnym“ i odrzuca zbliżenie z Grm.

Q **Kimbałka** Ap. XII, 88. *Wisła* IV, 977. Kg. *Chełm*. II, 63. Pfl. IV, 205 = p. Q **Chomełka**.

Q **Kimel p. Kmin.**

Q **Kimować** = mieć pojęcie (o czymś do czegoś) RT. 206 — Ukr. kimuwaty = domyslać się [Por. Mew. 153 kъ-2].

Kinal = 1, niżnik 2, prostak. Q **Kinál** = nos (pogardl.) Ap. I, 43. Q **Ginal** = dragal. Q **Ginał** Kg.

Kuj. II, 270 || Cz. Q kynál = nosisko — Fr. quinola = walet czerwieny w grze kartowej, zwanej 'reversi', p. Golebiowski *Gry* 42. 47. 48. 57 [Hp. quinola = rodz. gry w karty, w związku z Hp. cinco = pięć, quinto = piąty]. Nie wiem, jakie przejście znaczenia na prostaka i nos. Por. Lpf. VIII, 164.

Q **Kincybał p. Kindybał.**

Kindiak L. || Srs. kindjǎkъ = grube płótno; Rs. Q kindjǎkъ = rodz. tkaniny — Ukr. kyndiák = tkanina bawełniana na podszycia. Dopelniać L. zdaje się, że mylnie objaśnia: 'wierzchnia suknia'. M. 62 myli się także w wywodzie z Tat. kandżuga, a za nim Mt. kindżuga.

Q **Kindiuch p. Q Kindziuk.**

Kindybał = dragal L. O. Q **Kindybał** = 1, dragal 2, osad wrzątku Ap. I, 69 3, malec, karzeł; tchórz 'Święt. 699 4, rodz. piwa O. Q **Kindybał**, Q **Kindybals**, Q **Kincybał** = kinderbalsam Pleszczyński *Boj*. 122. 142 i Ust. Q **Kiendybał** = „z nazwiska tylko znany napój dw., pędzony przez alembik, podobny do brombasu“ RT. 206 || Cz. kundibál, kunibál = leniuch, niedołęga || Ukr. kyndybał = 1, rodz. napoju gorącego 2, smoła ziemna — Zdaje się, że źródłem niektórych wyrazów powyższych jest Nm. Kindelbier, Q kindsbeer i in. = chrzciny, uczta na chrzcinach [dsł. = piwo dzieciinne, złż. z Kindel = dzieciątko + Bier = piwo]. Przekręcenia Kinderbalsamu podprowadzono przez sld. pod lepiej zap. znadą postacie. Trudno orzec, jak się rozwinęły inne znaczenia.

Q **Kindziuk a. Q Kundziuk** = żołądek wieprzowy itd.; potrawa z takiego żołądka O. Kg. *Maz*. V, 43. Q **Kiendziuk** Pfl. IV, 826. Q **Kindiuch** = kałdun, brzuch. Q **Kandzioch a. Q Bandzioch** (= brzuch, kałdun — Ukr. kèndiùch = brzuch świński; kiełbasa. Por. Kg. *Chełm*. I, 58. Br. kandziùch = gruba kiszka

świńska; brzuch, kałdun; kindziuchi = bebecchy, flaki. [Zap. ze Wschodu].

Kindżał p. Andziar.

Kinet = rodzaj kamlotu = Fr. *quINETte* ż. = tzn.

♀ Kiołbasa p. Kiełbasa.

Kiołez p. ♂ Kulczyć.

Kiosk || Wprost z Tur.: Srb. *ćošak* = altana i Bg. *kjošk*. Inne Słw. i Eur. przez Fr. *kiosque* = Tur. (z Pers.) *kōšk* = belweder, pałac, willa. Por. M. 62. Mt. *kōšk*. Dc. 149 *Kiosque*.

♀ **Kipa** pch. = 1, niecka pleciona (raczej kosz) Psk. 31. Mgn. p. w. *Kiepe*. „Dostać *kipę*“ = od-kosza Psk. 31. ♀ **Kipa** = kapelusz ż. Pfil. III, 305. ♀ **Kipnik** = przekupień (z ko-zem na plecach) = Nm. *Kiepe* = 1, kosz plecowy 2, rodzaj kapelusza ż. „Die *Kiepe kriegēn*“ = dostać arbuza.

Kiper p. Kufa.

♀ Kipnik p. ♀ Kipa.

Kiprować = „kręcić, z kręconych nici tkać“ O.; niedokładne to objaśnienie; lepiej w Mgn. „w krzyżyki a. prążki tkać“. „*Kieper* a. cenowata (p. **Cynek**) robota“ Mgn. p. w. *Köper*. „Kiprowane materje wełniane“ tmż. || Rs. *kíporъ*, *kíperъ*, *kípor-ka* = tkanina kiprowa, tkanie kiprowe (wątek na ukos) = Nm. *köpern*, *kepern*, *kiepern* = tkać w pewien sposób [z Hl. *keper* = Nm. *Keper* (dśl. koziółek) = sposób tkania na ukos, Hl. *keperen* = kiprować GW]. Por. Mr. 203 *Кипоръ*.

Kir, dw. **Kier** = liche sukno; sukno żałobne. „Podszewka kirowa czerwona“ 'Święt. 45. ♀ **Kierka** = kir Ap. X, 182. ♀ **Kiery** lm. = sukno czerwone przy chomatach RA. X, 285. ♀ **Kirówka** = spódnica wełniana *Wista* II, 129. **Kiereja**, ♀ **Kireja** = rodz. płaszcz, sukmany, szuby || Ukr. *kyr* = rodz. kitajki;

sukno żałobne; *kerēja*, *kyreja* = suknia zwierzchnia. Rs. dw. *kireja* = suknia zwierzchnia; dzisiaj gw. = szuba lisia = M. 62 z Tur. *kyr* = szary, popielaty. Toż za nim Mew. 116 *kirъ* i Mt. ker. Por. *Satyry* M. Bielskiego, wyd. W. Wisłockiego, str. 113: „*Kier* = liche i rzadkie sukno, czarno-biała sieraczyna, turecki *ker*“. Wątpliwym zdaje się wywód Mr. 202 *Kir* z Grm. Tamże 390 przytoczony wyraz Ngr. *keiria* może z Tur. W Lpf. VIII, 165 Matzenauer skłania się ku wywodowi z Tur. Nm. *Küreh*, *Kireh*, *Küree*, *Kiree*, *Kierei* = płaszcz obszerny, szuba, zap. z Pols. Por. Mr. 202 *Kiereja*.

♀ Kira p. Kier.

Kirasjer p. Karacena.

Kircha, Kiercha p. Cerkiew.

♀ Kirchów p. ♀ Kierchów.

♀ Kirdyl p. ♀ Kierdel.

♀ Kireja p. Kir.

Kirjele p. Firleje.

♀ **Kirny** = pijany. ♀ **Kirzyć się** = kłócić się Skj. IV, 323; V, 367. Wswp. 10 = Może z Nm. *kirren* mzn. = wrzeszczeć, warczeć.

♀ **Kirpaty** = pękaty, grubopłaski. ♀ **Kierpaty** *Owoce i Kwiaty* 150 = Ukr. *kyrpátyj* = tęponosy, ♀ kurnosy [Por. Mew. 143 *кърпа*].

♀ Kirpce p. ♀ Kierpce.

♀ **Kirr!** = okrzyk na widok *Cygana* i dawane jemu przezwisko RT. 206 = Ukr. *kyr!* = wykrzyk szyn-derski.

Kirys p. Karacena.

♀ Kirzyć się p. ♀ Kirny.

♀ **Kisasani** = pani (właściwie panienka) WT. 30 || Ukr. *kysasón-ka* = panienka = Węg. *kisasz-szony* = panienka [złż. z *kis* = mały + *asszony* = pani].

Kistra = „łodyga lnu, konopi“ L.
 — Jest to postać Ukr. wyrazu Pols.
 ♀ **kostra** = kostrzyca, październice.

♀ **Kiszyć** = roić się, mrowić się
 — Ukr. kyszity = tzn.

Kiścień, dw. **Kieścień** = „Polacy basalykiem nazywają“ L. (z Gwagnina) || Rs. kistěń || Lit. kestenus — „Od przymiotnika Tur. keskin = ostry, dojmujący; ostrze“ M. 61. Toż Mt. kėskin. Por. Mew. 116 kistěń. Mr. 202 Kieścień. Znaczenie wyrazu Tur. nie zupełnie dopada do basalyka. Może raczej z Łc. caestus = tzn.; ale jaką drogą?

♀ **Kiślik**: „Kiśliki i kástrub“ Ap. XIV, 234 — Nm. Kessel = kociel.

♀ **Kita** = szynka, ćwiartka cieleciny, udo Łopac. ♀ **Kit** = kiszka „pogardlanka“ (nadziewana wątroba z bułką) Łopac. Nie wiem, czy dwa wyrazy powyższe słusznie do jednego mianownika sprowadzam || Cz. kýtá, ♀ kejta = tzn. — Mr. 234 Kýtá podaje Dnm. küt (wyrazu tego Dt. i FW. nie podają, lecz ma go GW. p. w. Kutteln 3 c; por. ♀ **Kid**), Hl. kuit = łydka, Szw. kött, Duńs. k(i)öd = mięso. Mnie się zdaje, że wyrazy nasze, oraz ♀ **Kid**, k. p., wywodzić należy z Nm. Kütteln lm. (p. **Kutlof**) = káldun, flaki, ♀ keutel = ♀ kindziuk, ♀ maciek, Kottfleisch itp.

Kitaj, **Kitajka** pch. || Srb. kitajlija, ćitajka. Ukr. kytáj, kytájka. Br. kitájka. Rs. Kitáj = Chiny; kitájka = nankin || Nm. Kitai a. Kittei char. = tkanina chińska, adamaszek chiński — „Ar. Chataj, Chitaj = nazwa prowincji tatarskiej w Chinach, Chiny północne, gdzie się wyrabia kitaj a. nankin i kitajka = tafta“. M. 63. Por. Mr. 203. Kitajka. Mt. chataj. JA. IX, 503. Źródłem wyrazów Słw. jest Rs. nazwa Chin.

Kitel pch. ♀ **Kiedel** *Przegląd pols. n° 201, str. 372.* ♀ **Kitla** ż.

♀ **Kiedl**, ♀ **Kidlon** (zap. *kidlân) 1, rodzaj płaszcza 2, przezwisko Kościerzynian (noszących płaszcze pewnego kroju). GÖ. 167 podaje jeszcze ♀ **Kidlon** i ♀ **Kiedlona** w znac. ubiorów. Dw. **Kitlica** Pfl. V, 421. || Słc. kytla. Cz. kytle, kytlice. Słh. čikel = koszula; kiklja = kitel. Ukr. kitla. Rs. kitelb || Lit. kédelys — Nm. Kittel, ♀ kiddel, ♀ kettel, ♀ keddel, ♀ kütteli in. = tzn., dw. suknia m. i ż. wogóle. Por. Mr. 138 Čikel. Pfl. IV, 537.

Kitlarz p. Kichlarz.

Kiwior = 1, czapa; kołpak; turban 2, rodz. paproci 3, chochół do przykrywania brogów L. Helela *Star. prawa pomniki* II, 298. 805. ♀ **Giwer** = dawny kask Rs. (z lat 1820—50) Ust. z Litwy. ♀ **Káwior**, ♀ **Kawiorek**, ♀ **Chowiorek**, ♀ **Gawiorek** = snopek słomy || Cz. kyvíř = rodz. kapelusza; turban; ♀ gevěrec = rodz. kapelusza właskiego. Srb. kiver, Bg. kivur = czapka. Ukr. kýwer = czapa; czako. Rs. kiverb = kask (dawny) || Rum. chivără = czako — Zdaje się, że wszystkie wyrazy powyższe z jednego płyną źródła: snopek i roślina nazwane od kształtu kołpakowatego; wyrazu pierwotnego szukać należy zap. w Tur. Por. MF. i Mew. 116 kiverb. ♀ **Kicior**, ♀ **Kiczor** = snopek strzechowy tegoż jest pochodzenia, co kita.

♀ **Kiwutka** p. ♀ **Kibicować**.

♀ **Klabierz** p. ♀ **Klawierz**.

♀ **Klabikord** p. ♀ **Klawierz**.

♀ **Kładować się** p. ♀ **Kłág**.

Klatter, dw. **Klater**, **Łatr** („Klafter albo Łatr“ Haur u L.). **Kłofta** L., **Klawt** = miara bryły Kwiatkowski *O poczo. wychow. dziatek*, **Kłofa** = szczapa Bielski *Satyry*, ♀ **Kłafsta** Ram. 71, ♀ **Klafetek** Kg. *Pozn. VI, 54*, ♀ **Kłáfsta** Ap. I, 19. *Kg. Pozn. II, 52. VI. 224.* „Trzy lo-

try" Kg. *Łęcz.* 162. Znaczenie: sążeń, siąg i szczapa || *Dłż.* klaftar. Ukr. *later* = Nm. *Klafter*, dw. i *Q* *lafter*, *Q* *lachter* = sążeń; *Kluft* mzn. = siąg, stos (drzewa), *Q* *kloft* FWb. Por. Mr. 206 *Klofta*. Pfl. IV, 491.

Q **Klág** = podpuszczka (do mleka, aby się zsiadło) pch. *Q* **Klagać** = zapuszczać mleko, ażeby się ścięło na syr. 'Wodę zaklagało' = woda zamarzała" Skj. IV, 345. RA. X, 216. 285. 298. Skj. V, 367. Pfl. IV, 827. *Q* **Klok** O. *Q* **Gleg** Ap. XIV, 206. Zap. tu należy *Q* ***Kładować się** = zamykać się: "Otwórz się, ziemicko! *Kładuj* się (może = **kláguj* się = zetnij się, zawrzyj się), ziemicko!" Ap. VII, 51 || *Słc.* *klag*. Mor. *glag(a)*. Cz. *kl'ag(a)*. Ukr. *klag*, *gleg*, *glag*. Rs. *gljakъ*, *gljakanka* = Rum. *chiag* = twaróg [*Łc.* *co agulum* = podpuszczka]. Por. Mew. 66 *gljagъ*. RA. XVII, 9.

Q **Klajnikanty** lm. = drobiazgi; towary, rupiecie = Nm. *Kleinigkeiten* lm. = tzn. RA. XII, 40.

Q **Klajwiérz** p. *Q* **Klawierz**.

Q **Klak** = patyk, kawałek drzewa *Pleszczyński Bojarzy* 35 = Ukr. *klak* = słup, np. graniczny.

Q **Klak** = grat O. = Nm. *Klack* mzn. = łachman, gałgan.

Klamburt, Klenburta, Klemburta, Klinburta = bal przybity do powierzchni burty galaru KSL. 110 = Niewątpliwie z Nm. Zupełnie odpowiedniego wyrazu w słownikach Nm. nie znajduję. Pierwsza część zap. jest Nm. *klemmen* = ścisnąć, stłaczać, druga *Bord* = burta, więc całość znaczy: burta czyli pas, bal ścisnąjący, krępujący. Por. Mr. 205 *Klenburta*.

Q **Klamić** = wisieć, tkwić, siedzieć ciągle przy... Pfl. IV, 284 || Cz. *kleměti*, *klíměti* = tzn. = Nm. *klemmen* w zwrocie "sich klemmen auf etwas" = tzn. Do nas z Cz. RA. XVII, 40.

Klamka pch. *Q* **Klinka** Ram. 72 || Br. Ukr. *klámka* (z Pols.). = Nm. *Klinke* = tzn. [od *klingen* = dzwonić]. Por. Mr. 204 *Klamka*. Pfl. IV, 538. Por. Nm. *Klank(e)* = pętla, węzeł.

Q **Klampie** p. *Klepa*.

Q **Klankry** lm. = zacierki *Wisła* III, 87. *Q* **Kłakry** = pakuły, kudły ib. 745 = Nm. *Q* *klunker* = też znaczenia. Czy tu należy *Q* **Kłak** = kawał, np. ziemi *Wisła* II, 153 (Nm. *Klank(e)* ma mzn. toż znaczenie, co *klunker*).

Klapa pch. *Q* **Chlapka** (w znaczeniu pokrywki, zasuwki, płatka itp.) || *Słc.* *Čz.* *klapa*. Rs. *klápanъ* = Nm. *Klappe* = tzn. Por. Pfl. IV, 538.

Klapiernia = królikarnia L. = Fr. *clapier* = tzn. [Fr. *se clapir*, z *Łc.* *se clepere* = schować się, wkopać się]. Por. Lpf. VIII, 168.

Klapniak = kopa siana bez *Q* kulika (wierzchołka) Wswp. 10. Skj. V, 367 = Zap. w związku ze *Słc.* *klapinec* = nawóz bydłący, Moraw. *klapince* = kopka siana.

Q **Klárýnek** p. — **Trarynki**.

Klasztor pch. złż. Miejsce. **Kaszczor** = Nm. *Alt-Kloster* Kg. *Pozn.* II, 51. **Klaustralny** || *Głż.* *klóštr*. *Słc.* *kláštor*. Cz. *klášter*. *Słń.* *klošter*. Chrw. *koluštar*. Br. *kláštar*. Ukr. *kláštor* (oba z Pols.) || *Sgnm.* *chlóstar*, *Nnm.* *Kloster*. Fr. *cloître*. Wł. *clauastro*, *chiostro*. Węg. *klastrom*, *kolostor* = *Łc.* *claustrum* = zamek, zasuwka; brama; tama; 'Słc. *claustrum* = klasztor. Do nas z Cz. Por. JA. I. 61. MF. *Klošter*. Mew. 121 *klošterъ*. Pfl. IV, 538.

Q **Klat** p. **Klatan**.

Klata p. **Klatan**.

Klatan ma znaczyć po Kaszubsku kołtun Lpf. VIII, 170. Mew. 154 *klătunъ*. W dostępnych mi źródłach formy

tej nie znalazłem. Ram. podaje koeltun. U Dd. 9. 22. 25 i 62 znajduję klat m. w znaczeniu kudły. Wyraz ten pochodzi z Dnm. klatte ż. = kołtun, kudły. Nadmorski *Kaszu* 141 ma wymyślanie: „Ty, klata!”; wyraz to również Dnm. klatte (inaczej kläter) ż. = niechluj, brudas ż. Jeżeli istotnie istnieje wyraz Kaszub. klatan, to końcówka mogłaby być sld. do Kołtun.

Klater p. Klafter.

♀ Klawierz RA. XVII, 40. 71.
♀ Klajwiérz RA. XII, 33. Klawikord, ♀ Klawikorek, ♀ Klabikord, ♀ Klabiérz. Tu też należy złodziejski ♀ Klawiśnik = klucz — Nm. Klavier = tzn. [z Fr. clavier = klawjatura, z Łc. clavis = klucz, zasuwą; stąd Pols. klawisz, klawikord, klawiecymbał].

Klaustralny p. Klasztor.

Klawik- p. ♀ Klawierz.

♀ Klawiśnik p. ♀ Klawierz.

Klawt p. Klafter.

♀ Kląkry p. ♀ Klankry.

Klecha pch. ♀ Plech pogardl. = ksiądz. ♀ Krelik = kleryk Pfil. IV, 276. ♀ Kloryk — Według W. Nehringa i A. Brücknera jest to niewątpliwie zdrobnienie kleryka, jak brach, djach, strych, swacha, Wach, Stach, Piech itd. JA. XIV, 471. Mniej trafny jest wywód L. z Nm. Glöckner = dzwonnik, za którym poszedł L. Malinowski Birge VI, 279. Por. Pfil. IV, 433. ♀ Plech jest sld., doprowadzającym klechę pod plesz = tonsura. Klechę w zn. partacza podaje tylko Ernesti, a za nim L., Mr. zaś 205 wywodzi wyraz z Nm. Klecker = bazgracz, robiący kleksy. Wywód byłby dobrym, gdyby znaczenie Pols. klecha = partacz było udowodnionym.

♀ Kleczalny: „kleczalna sobota przed św. Trójcą“ WPś. I, 205

— Ukr. kleczálnyj = zielono-świątkowy [Ukr. kleczanie = maj, gałązki zielone; taż osnowa, co w Pols. klące, por. Mew. 117 klećka i RA. XVII, 40 klącz].

Klej pch. złż. || W Słw. bardzo rozgałęziona osnowa — MF. klej (Pols. i Cz.) wywodził z Nm. Klei = gęsta glina, szlam; ale to wyraz w Nm. niedawny, wzięty z Dnm. i Hl. klei = tzn.; klej Niemcy nazywają zwykle Leim. Mr. 42 Klej mniema, że to wyraz Słw. Mew. 119 klej już nie wywodzi z Nm. Mnie się zdaje, że nasz wyraz glej jest wziętym z Dnm. klei, a w Cz. ♀ glią, ♀ glej, zam. Cz. klia, klej jest sld. do glina i do wyrazów od osnowy glên-, patrz Mew. 65, pod wpływem bliskości znaczeń. Por. Lpf. VIII. 177—178 Krbñ.

Klejma = „znak a. cecha bartnicza“ KSL. 7. ♀ Klejmo n. = piętno (szczeg. wypalane) Ust. z Litwy. Spols. Klimowanie, Klembowanie = piętnowanie Mr. 205 Klejmo || Ukr. klejmò, klejnò = piętno. Br. klejmò, klejnò = tzn. Rs. klejmò pch. = tzn. — Mr. 205 wywodzi ze Skd. kleima = plama, zbliżając inne wyrazy Grm.; por. tamże Klim; toż Mew. 119 klěj. Por. Gt. I 460. Do nas z języków Rs.

Klejnot pch. złż. || Słc. Cz. klejnot. Ukr. klejnoty blp. Rs. klejnot = insygnja koronne || Słc. clenodium, clenodia. Sgr. kleńdion. Hl. kleinood — Pod Alodjum, idąc za GW., podaliśmy słoworód klejnotu, jako wyrazu złożonego. Kge mniema, że jest to wyraz niezłożony, pochodzący od Nm. klein = mały i że w Nm. Kleinod od jest prostą końcówką. Por. Mr. 205 i 390 Klénct. Brl. 91. Zft. XXIII, 383. Pfil. IV, 538. Znaczenie herbu jest już w Cz.

Klembowanie p. Klejma.

Klemburta p. Klamburt.

Klenburta p. Klamburt.

Klenzować, Kłezować = prze-
bierać rudy w hałdach. **Kłezarz** =
górnik, który ziemię od kruszców
dzieli L. — Może z Nm. Klinse,
Klinze, Klunse, Klumse i in.
= szpara, szczelina, więc niby klen-
zować = szukać kruszcu w szcze-
linach, szparach, dziurach brył rudy?
Albo raczej z Cz. klizeni, (od kli-
diti, dw. kluditi = Pols. ♀ klu-
dzieć = porządkować itd.) = porząd-
kowanie, sprzątanie, czyszczenie.

Kleń, Klenieć = rodz. ryby || Słc.
kleñ m., kleně ž. Srb. kl(ij)en.
Ukr. kleń, kłènik. Rs. klenb,
kleněkb — Mew. 119 klēn nasu-
wa Rum. clean = tzn. L., uwie-
dziony zap. tym, że rybka jest „kli-
nowata“, wywodzi nazwę od klin.

Kłępa = 1, krówsko 2, pogardl.
o kobiecie 3, samica łosia. **Kłumpie,**
Kłompie, Klompie lm. = saboty,
chodaki drewniane. ♀ **Kalęba** = 1,
stara krowa 2, pogardl. o kobiecie.
♀ **Kiempa** Mgn. p. w. Hure może
pomyłkowo zam. klempa. ♀ **Klam-
pie** = buty Pfl. IV, 206. || Słc. klam-
pa = rozpustnica. Ukr. klempa
= krówsko; kobieta niechlujna. ||
Lit. klūmpa a. klūmpe = chodak
drewniany — Zap. Nm. Klampe
mzn. = bierwiono, bal; niezgrabny
kawał czegoś (np. chleba, ziemi), to
samo, co Klump(e). **Kłumpie** zaś
z pokrewnego powyższemu Nm.
Klump(e), z Hl. klomp(e) = tzn.
Flamand. klonken. Por. Lpf. VIII,
183 Kłępa i 175 Kłumpie. Nm. ♀
klemp(e), klōmp(e) = 1, krówsko
2, niechluj ż. z Pols. Przejście zna-
czenia z kawała (drzewa itp.) na
krowę i kobietę niezgrabną, a potem
rozpustną, jak w bałwan, bēla,
kloc, krowa (o kobiecie), pień,
wół (o mężczyźnie), Rs. čurbānē
itp. i odwrotnie baba (w znac.
kloc) itp. W Nm. też Klump =
kloc itp. przenosi się na niezgrabja-
sza; por. głąb (o człowieku). **Kłum-
pie** może do nas przez Lit.

Kłez- p. **Klenzować.**

Klimkować, Klinkować pch.
= czynić wykrety, durzyć L. — Od
imienia Klimek (Klemens); „skąd
znaczenie szalbierstwa, oszustwa
Klimkowi 'przywrzało', poucza po-
lemika teologiczna XVI—XVII. w.:
powodem było sfałszowanie listu św.
Klemensa; wyrazu użyli nasam-
przód ministrowie protestancy; przed
i po czasie owej polemiki wyraz się
nie ukazuje“ List. od prof. A. Brück-
nera.

Klimowanie p. **Klejma.**

Klimsać (zębami) = dzwonić O.
Jeżeli nie w związku z Pols. ♀ kłas-
kać, ♀ klęskać itp., to może
z Nm. klinseln = dzwonić, brzą-
kać.

♀ **Klin** p. ♀ **Glon.**

Klinburta p. **Klamburt.**

♀ **Klinka** p. **Klamka.**

Klinkować p. **Klimkować.**

Kliszawy = bez ręki, mańkut L.
Toż i **Kłyszawy** = krzywonogi O.
— Pierwsza postać z Cz. klesavý
= utykający, kulawy; druga z Ukr.
klýszawyj (a. kliszonohyj, klý-
szonoha) = krzywonogi. Po Pol-
sku wyraz brzmiałby *klęsawy.
Zap. Kłys, Skłys, Kłyk = drzewo
bez wierzchołka KSL. należy nie tu,
lecz do osnowy kl- (skąd kiel,
kłykieć). Czy tu należy **Kłyś** w
przysłowiu „Prszto, Kłysiu, oto
pień“ Adg. 211? Por. Mew. 154 kъл-
2. Por. Lit. kliszas = krzywonogi.

Kloba p. **Kluba.**

Klof(t)a p. **Klafter.**

♀ **Klofta** p. **Kluchta.**

♀ **Klok** p. ♀ **Klág.**

Klompie p. **Kłępa.**

♀ **Kloryk** p. **Klecha.**

♀ **Kloski** p. **Klusek.**

Klosować znam w złż. **Zaklosować** = zadzierzgnąć i ♀ **Klosować** = zawrzeć zatyczką Skj. V, 367 — Zap. Nm. klotzen mzn. = wbijać, przygwoździć.

Kluba pch., dw. **Kloba**, **Chłob**, **Gluba**. ♀ **Klub** = (lnu itp.). ♀ **Kluba** = różga i in. zn. || Cz. kloub = 1, przygarstek 2, winda. Słh. kluba = winda; klupa = zasuwa. Ukr. klob = 30 pasem; kluba = szrub-sztak itp. Br. kluby blp. = szrub-sztak itp. — Nm. Kloben m. = garść (zboża itd.); kleszcze; blok, winda; szczapa; Sgnm. klobe = kij rozszczepiony naksztalt widel; zasuwa itd.; Sgnm. kloba = ptasz-niczki kij rozszczepiony, rodz. sidła. Por. Mr. 206 Kloub, 391 Kluba. Por. Pfil. IV, 538. Por. **Kluchta**.

♀ **Kluch(a)** p. **Klusek**.

Kluchta = rozpadlina, szczelina L. Łb. ♀ **Klofta** lm. = szczeliny w kamieniu Ap. XI, 21. ♀ **Klufta** = szczypce Kg. *Krak.* IV, 323 || Cz. klufta = szczelina — Nm. Kluft ż. = 1, szczelina 2, kleszcze [od klieben = szczepać; stąd też Nm. Kloben, Pols. **Kluba**, k. p.]. Por. Pfil. IV, 538.

♀ **Klucka** p. **Klusek**.

♀ **Klufta** p. **Kluchta**.

Kluniackie p. **Kluniczka**.

Kluniczka = rodz. gruszki O. **Kluniackie** gruszki L. — Od nazwy opactwa Clu(g)ny we Francji (dw. u nas Klunjakim zwanego).

Klusek pch. ♀ **Kluska**, ♀ **Kluch(a)**, ♀ **Klucka** ż., ♀ **Kluzka** (bo 2 pp. lm. kluzek i zdrob. kluzeczki), ♀ **Kloski** lm., ♀ **Kłosy** Kg. *Pozn.* III, 128. GO. 137. dw. **Gloska** O. || Słc. klocka. Ukr. kluska. Br. klócka, Rs. klecka (trzy ostatnie z Pols.) — Nm. Kloss = tzn. Por. Mr. 204 Клёски i 206 Kluska (niepotrzebnie oddzielone). Mew. 120 kluska. Pfil. IV, 538.

♀ **Kluska** p. **Klusek**.

♀ **Kluzka** p. **Klusek**.

♀ **Kładyszka** p. ♀ **Hładysz**.

Kłab zapisuje się dla tego, że Mew. 120 pod kłombo notuje Pols. kłab, jako wyraz Słw., a 121 pod klumba umieszcza tenże kłab i wywodzi z Nm. Klumpen. Mnie się zdaje, że Pols. kłab we wszystkich znaczeniach jest czysto Słw.

♀ **Kłobuch** p. **Kłobuk**.

Kłobuk, ♀ **Kłobuch**, **Kobluk**, **Kabluk** char. o kapicy greckiej. **Kołpak** pch. **Kłobuczek** *Pomniki dziej. wieków śred.* XV, 47 i ind. || Głz. kłobuk. Dłz. kłobyk, kłobuk. Słc. klobúk, koblúk, koblók. Cz. klobúk, koblúk, zwykle klobouk; kalpak char. = czapka husarzy Węg. Słh. Srb. klobuk. Ssłw. klobukъ. Ukr. klobúk (mniszy). Rs. klobúkъ (mniszy). Srb. Bg. kalpak. Ukr. koŭpák, kołpák = beret. Rs. kołpákъ, kalpákъ = czapeczka i in. zn. || Rum. calpac = czapka. Węg. kalpag = Węg. czapka futrzana; kalap = kapelus. Fr. colback = czapka futrzana kawalerzystów Fr.; calpak, kalpak, talpack char. kołpak — Tur. kalpák = czapka, zwłaszcza obłożona futrem. Por. M. 64. Mt. kalpak. MF. klobukъ, kołpakъ. Mew. 120 klobukъ. Dc. 97 Colback; 147 Kalpak. Mr. 42 Клобоукъ. JA. IX, 508. Zdaniem Miklosicha, wyrazy Tur. w trzech okresach przesiąkały do Słowian: przed ruchem ku Zachodowi (wtedy przejęli wszyscy wyraz w postaci klobuk, z Tur. kalpak = czapka); druga doba rozpoczęła się w drugiej połowie VII w.; trzecia od połowy w. XIV (wtedy przejęli wyraz już w formie kołpaki to nie wszyscy razem, lecz pojedynczo). Toż powtarza Miklosich w JA. XI, 108. Por. **Kupić**.

Kłompie p. **Kłępa**.

♀ **Kłosólec**: „Regulowanie głąbokości orki odbywa się przez prze-

dłużanie lub skracanie grundziela za pomocą wici, zatkniętej kłosółcem“ Świąt. 8 — Drugą częścią wyrazu jest Nm. Holz = drzewo, drewno; pierwszy może jest Nm. Klotz = kłoc, Kreuz = krzyż, kraus = krzywy, lub coś innego.

♀ Kłosy p. Klusek.

Klumpie p. Klepa.

♀ Kłunia = stodoła, ♀ odryna O. — Ukr. Br. kłunia = tzn. Por. Mew. 121 klunja. RA. XVII, 79.

♀ Kłykać = wołać *Wisła* IV, 774 — Ukr. kłykaty = tzn.

Kment p. Gment.

Kmieć pch. złż. ♀ Kniec Ap. XII, 128, n° 105. ♀ Kumieć = ogrodnik, komornik, parobek *Wisła* VI, 673. Rod. Kmita, Kmiecie, Kmicie. Miejsce. Kmiczyn, Kmiecin, Kmity, Knicin, Kumiecie i in. W BS. Kmieć = starzec || Słc. kmet', kmet'o = starzec; ziemianin. Cz. kmet', kmet = starzec; ziemianin. Słh. kmet = wieśniak, ziemianin. Srb. kmet = bogaty wieśniak; sędzia polubowny; czynszownik. Ssrb. kmetъ = lennik, wasal. Ssłw. kmetъ = magnat; sędzia. Bg. kmet = wójt. Ukr. kmet', kmit', kmetycia = ziemianin, szczeg. znaczniejszy, bogatszy. Srs. kmetъ = magnat; wojak (ziemski); wieśniak, parobek || Lit. kumetis = ogrodnik, komornik — Wyraz ten posiada całą literaturę. Wywodzone go z Gr. kōmētēs = wieśniak (od Gr. kōmē = wieś), a także z Gr. kōmē = włosy (dla tego, że kmieć = wolny człowiek miał prawo nosić długie włosy; stąd też Kometa). MF. kmetъ nie zgadza się na Łc. comes, a 121 kmetъ powiada: „Zbliżają z Łc. comes; lecz, nie mówiąc już o postaci i znaczeniu wyrazu tego w większości języków Słw., przeciwko temu przemawia szerokie rozpowszechnienie wyrazu Łc.; jeszcze mniej podobnym do prawdy jest wywód z Gr. kōmētēs“. Brl. trzyma się tego ostat-

nego wyvodu, chociaż nie zaprzecza możności pochodzenia z Łc. comes (str. 93—97). Mr. 42 Kmetъ skłania się ku Gr. kōmētēs. Pomimo powagę Miklosicha, mniemam, że najtrafniejszym jest wywód z Łc. comes (comit-) = 1, towarzysz, uczestnik 2, guwerner, ochmistrz; w lm. comites = orszak, świta, potym orszak, dwór cesarski; wreszcie comes = naczelnik, np. comes obsequii = naczelnik gwardji, comes stabuli = koniuszy itd. W Słc. comes różne przybiera znaczenia: sędziego, namiestnika, wodza, wogóle przełożonego i naczelnika. Pomiędzy innemi comes palatii a. comes palatinus, a. po prostu palatinus oznaczał różne najwyższe godności: wojewody, sędziego itd. T. Wojciechowski *O Piaście* od str. 28 bardzo trafnie, zdaniem moim, sądzi, że w Polsce taki comes palatinus zwał się po Pols. kmieciem. Co do przejścia znaczenia, zastanowić się należy nad wielką zmiennością znaczeń urzędów i stanów w rozwoju dziejowym wszystkich języków, że wspomnę tu np. dziekan, komornik, książę, ksiądz, magister i minister itd. itd. Ze wyraz Łc. przeniknął do Słowian nie tylko zachodnich, ale i południowych, to nie wyda się dziwnym, gdy zważymy, że i w państwie Bizantyjskim Łc. comes znanym był powszechnie w zgreczonej postaci kōmēs. Że przybywał z Zachodu, o tym świadczy nieobecność jego w Rs. i Br.; Ukr. zapożyczył go z Pols. Porówn. Maciejowski *Hist. wołosian* 60—61. *Roczniki Towarz. przyj. nauk Poznańs.* VII, 152 itd. JA. XVIII, 308—309.

Kmin pch. ♀ Kminić = oszukiwać RA. XVII, 40. ♀ Kimel = (wódka) kminkówka, alasz || Głż. khimjelca. Słc. kmin Cz. kmin. Słh. i Chrw. kumin. Srb. komin, čimin. Ukr. kmyn. Br. kmin. Srs. kjuminъ. Rs. tminъ || Sgnm. kumin, kumil, kumi, kumich. Sgnm. küm(ich). Nm. Kummel. Ag. Fr. cumin. Hp. Wł. comino. Rum.

chimēn. Węg. kömeny. Lit. kiūmelis i kmýnai blp. — Gr. kýminon, Łc. cuminum [to zaś może z Hb. kammon, Ar. kemmun]. Por. M. 63. MF. i Mew. 117 kjumin. Mr. 228 Kumin. ♀ Kminić z Cz. (o)kminiiti = 1, kminem zaprawić 2, oszukiwać. ♀ Kimel, oraz formy Głz. i Lit. kiūmelis z Nm.

Kmotr pch. złz. ♀ **Kump** pch. złz. **Kumot(e)r**. ♀ **Kumoszka**. ♀ **Kmoch**. ♀ **Komot(e)r**. Dw. **Kmos'two** = kumowstwo Pfl. V, 422. Czy roślina **Komosa**, **Kumosa** (chenopodium) tu należy? || Głz. kmotr. Dłz. kmotś. Słc. Cz. kmotr, zdr. kmoch. Słh. boter, koter; kum. Srb. Bg. kum. Sslw. kъmotръ m, kъmotra, kupetra (*kapetra) ż.; kum. Ukr. Br. kum. Srs. kmotrъ, Nrs. kum. || Wł. compa(d)re. Fr. compère. Rum. cumătru. Węg. koma. Ngr. koumpáros (z Włos.) — Słc. compater = ojciec chrzestny, wyraz, utworzony na wzór Łc. commilito = współtowarzysz, compransor = współbiednik, znaczy więc niby *współojciec* (jak Nm. Gevater). „Wyraz kmotr Słowianie zawdzięczają duchownym Nm., którzy zap. używali słowa compater zam. Gevater“ Mew. 155 p. w. kъmotръ. Zdaje się, że postać kum dostała się do nas z Rusi. Forma kumot(e)r zap. przez zmieszanie kmotr z kum. Por. MF. kmotr. Mew. 154 kъmotръ. Mr. 234 Къмотръ.

Knafel, **Knaflik** i **Kneflik** pch. = guzik L. *Diction. 3 lingu.* (1541), 32. **Knafak** = obsac. ♀ **Knópa** ż. = guzik Ram. ♀ **Knepek** || Głz. knefl. Cz. knoflik. Słh. knof. Rs. knopъ = węzeł na końcu liny okrętowej — Nm. dw. Knauf, dziś przeważnie Knopf = guzik i wogóle coś guzowatego, okrągłego, wystającego. Pfl. IV, 432 mylnie z Knöpfel. Por. RA. XVII, 40.

Knag = przypuśnica, przysztukowanie krokwi KSL. 40. O. ♀ **Knaga** = hak drewniany; duża kość; stara krowa — Nm. Knagge = hak drew-

niany, seć; kawał. Por. RA. XVII, 40. 79.

Knap = sukiennik; tkacz. **Gnap** = „może to, co knap“ L. **Chłop** pch. złz. ♀ **Chłapiec**. ♀ **Knáp** = 1, chłopak, młodzian Ram. Cenowa *Skarb* 105. 106 2, tkacz. Por. **Jołop** || Głz. khlope = chłopiec. Słc. chlap = człowiek; chłop; parobek. Cz. knap = czeladnik, zwłaszcza sukiennicki; sukiennik; chlap = 1, nie-szlachcic 2, niewolnik; poddany 3, posługacz 4, junak, siłacz 5, kochanek 6, człowiek wog.; chlapec mzn. = niżnik, walet. Słh. hlapec = parobek. Sslw. hlapъ = niewolnik. Bg. hlape = chłopiec. Ukr. cholop = poddany, chłop; chłop = 1, wieśniak 2, człowiek; chłopak, chłopeć = chłopak i dużo pch. Br. chłop, rzadziej chałop = chłop, wieśniak; chłopiace a. chłapięc = chłopiec. Srs. i Rs. mało używ. holopъ = chłop, poddany; holopъ a. hlapъ = walet, niżnik || Łot. kalps = parobek, sługa. Lit. klāpas, częściej klāpcius = chłopiec (z Pols.). Węg. kolop = wyżnik (w kartach) — Diefenbach *Vergl. Wörterbuch der Goth. Sprache* II, 462 pod Knōds powiada: „Z Nm. Knabe może krewni się Sslw. hlapъ“. GW. pod Knabe I, d. powtarza to zbliżenie. JA. VII, 140 i XIII, 292 wyraz ten Słw. poczytują za rodzimy. Mew. 88 cholpъ żadnego wyvodu nie podaje. Mnie się zdaje, że w Słw. wyraz ten jest zapożyczonym z Nm. Knabe = chłopiec i in. zn.; Sgnm. knabe, knave, chnabe = chłopak; człowiek wogóle; sługa, paż, giermek; czeladnik. Sgnm. knabo = młodzian, chłopiec, posługacz; forma oboczna Knapp(e) = młodzian; giermek; kawaler; parobek; czeladnik; Tuchknabe, a. po prostu Knabe = czeladnik sukienny. Dowodzą tego następne okoliczności: 1, W Słw. i innych językach Aryjskich niema pnia, od któregoby chłop pa wywieść można 2, Prawie wszystkie nazwy godności, stanów i klas społecznych wzięliśmy z języków

obcych: graf i hrabia, kmięć, król, ksiądz i książę, szlachcic itd. 3, Pełnogłos Rs. mógł się utworzyć analogicznie, jak np. Vołosz i Blásios; Br. harosz i grosz JA. XVIII, 196; zresztą w Ukr. i Br. przeważają postacie bez pełnogłosu, wzięte z Pols. 4, Przejście n na l, ł, bardzo w Słw. jest częste, np. w Pols. ♀ śladniej (śnadniej), ♀ śladanie (śniadanie), ♀ lumer (numer), dziaśło obok Słw. desn-, ♀ tylina (tynina, od tyn = płot), dziewosła obok Cz. děvosnoub; ♀ gnibiel obok ♀ glibiel; ♀ turlej (turniej), ♀ ziemiaczki (ziemniaczki), ♀ ślufać (Nm. schnupfen), ckliwy zam. *ckniwy, ♀ gromlicka (gromniczka), ♀ soślina (sośnina), ♀ jedli (jedni), Leśnierz (dw. Nieśmierz); Br. kanòpli obok kałòpni (konopie), kòmlata (komnata); Rs. manèńko zam. malèńko; Cz. Jarolím (Hjeronim); Nm. Knäuel zam. Kläuel, ♀ klob(e)louch zam. Knoblauch; Wł. veleno (Łc. venenum), Palermo (Gr. Pánormos) itp. Odwrotnie l, ł przechodzi często na n: ♀ óntarz (ołtarz), ♀ chnipać (chlipać), ♀ do żgna (żgła), ♀ knykieć (kłykieć), ♀ pognębiacz (pogłębiacz), knepłować (Nm. klöppeln), ♀ knuryk (kelryk, przez ♀ kloryk), ♀ podnoga (podłoga), ♀ pónsorki (półszorki), ♀ Fanisławice (Fajslawice, dw. Chwalisławice), ♀ świetnica (świetlica), ♀ nocnik (nocleg), ♀ snodki (słodki), ♀ śnieporód (śleporód), ♀ wzion, ♀ wziena (wziął, wzięła) itd. W rytmach ludowych n łączy się z l, ł, np. chrzestni: nieśli, godny: bodły, okno: wymokło, rodzina: służyła itp. Porówn. Gebauer *Hláskosloví jaz. česk.* 96 § 104. 5, Przejście znaczenia jasne: w Nm. znajdujemy wszystkie już odcienie, które w Słw. się rozwinęły nieco dalej; porówn. G.W. Knabei Knapp. Nazwaki w Cz. i Rs. jest tłumaczeniem Nm. Bube. ♀ Chłapiec jest Czeszczyzną. Knap wzięliśmy daleko później, niż Chłop.

Knast L., w przytoczeniu z Opalińskiego — Może Nm. Knast = 1, kloc, pień 2, (o człowieku) chudopacholek, starowina, bzdyk, gderacz.

Knaflak i Kneflik p. **Knafel**.

♀ **Knega** p. **Księga**.

♀ **Knepek** p. **Knafel**.

♀ **Knepel** = patyk; kij. ♀ **Knupelek** GO. 129 — Dnm. kneppel = Nm. Knüppel = tzn.

Kneplować pch. = robić koronki — Nm. klöppeln [Klöppel mzn. = klocek koronkarski] = tzn. Co innego jest **Knepować** = rąbać, z Nm. kneipen, kneifen = szczypać. O przejściu l na n w knepłować patrz **Knap**. Por. Pfil. IV, 517.

Knepować p. **Kneplować**.

Knesać p. ♀ **Knysać**.

♀ **Knebulec** (= to, czym L. mylnie objaśnia **Krepulec**, k. p.) = kołek do krepowania, ściskania czegoś związanego Kpk. 144 (narzędzie szewieckie) — Nm. Knebelholz = tzn. Nosówka zap. pod wpływem ♀ knąbie, ♀ knębie, podobnie jak w ♀ knębel (z Nm. Knebel) Kg. *Maz.* V, 46.

Kniatyra L. jest zap. błędem drukarskim, zamiast **Kwatyra** = kwatery.

Kniaź p. **Książdz**.

♀ **Knica** p. ♀ **Knis**.

♀ **Kniec** p. **Kmieć**.

Kniewa dla tego tu się wpisuje, że Mr. 391 szuka źródła w Dnm. kneien = wierzbina, gąszcz wierzbowy. Nie wątpię, że kniewa jest wyrazem Pols. i należy do gromady: kień, knuć, knować, knowie itd. Porówn. RA. XVII, 40 knowie. Pfil. IV, 485.

♀ **Kniga Wisła** VII, 175, ♀ **Knihut(k)a** = czajka (ptak) Pfil. IV, 804. 828 — Cz. kniha, knihatka = tzn.

♀ **Knihut(k)a** p. ♀ **Kniga**.

♀ **Knis** = grube drzewo zdatne na pal KSL. 46. ♀ **Knica** a. Krzywka = drzewo łukowate, zdatne na żebro okrętowe ib. 109. Kg. *Maz.* V, 46 — Hl. knies lm. = Nm. Knieholz = drzewo krzywe, łukowate.

Knoch = „bursztyn biały, twardy“ KSL. 58. O. — Może Nm. Knochen = kość (ponieważ biała i twarda). O. podaje Knucze i odsyła do Knoch; w KSL. Knucze nie znalazłem.

Knod, Knodyszek = kolanko u rośliny Kn. (u L. w przykładach pomylkowo kondyszek). **Knot** (u świecy itd.) pch. || Słc. Cz. Br. knot. Ukr. gnit || Lit. knátas. Węg. kanót — Nm. Knoten, Sgm. knode, główne znaczenie = węzelek, kolanko; przez znaczenie nici zmotanych rozwinęło się u Czechów i u nas (a. może przyszło z Cz.) znaczenie knota u świecy itd. Por. Pfil. IV, 538. Mew. 121 knotъ. Mr. 206 Knot.

♀ **Knole, ♀ Knule** lm. = ziemniaki Pfil. IV, 648 — Nm. Knollen m. mzn. = tzn.

Knot p. **Knod**.

♀ **Knópa** p. **Knafel**.

Knucz p. **Knut**.

♀ **Knule** p. ♀ **Knole**.

♀ **Knupelek** p. ♀ **Knepel**.

Knury lm. = kamienie bez kruszców L.; Łb. nie ma || Słc. kňoura = grudka kamienna — Nm. Knau(e)r = dw. skała wogóle, dziś (u górników) = twarde, trudne do dostawiania kamienie.

Knut pch., dw. **Knucz** || Słw. i Eur. char. — Rs. knutъ = bat; knut. [Szwed. knut = węzeł, bat = Nm. Knoten = węzeł], Ssknd. knūtr, hnūtr = węzeł; Gt. hnuto = bicz; Nm. Knüttel = bat. Por. Kge Knoten, Knüttel i Knute]. Por.

Mr. 43 Кнута. MF. i Mew. 121 knutъ. Knucz ma pogłos może przez podobnienie do bicz. Z Nm. Knüttel idą też Pols. Knutel, Knotel, Krotel.

♀ **Knutel** = sęk, gałąź Ap. V, 221. Mgn. 448 p. w. Knüttel || Cz. knytel — Nm. Knüttel = kij, pałka. Por. Pfil. IV, 538 i **Knut**.

♀ **Knyp** p. **Gnib**.

♀ **Knysać** pch. = rozrzucać, pyskać Pfil. IV, 206. Ap. XI, 7, n° 4. **Knesać** = „kołysać, wzruszać, wzburzać“ L. **Ukneszany** = „zmordowany“ L. (może raczej rozkołysany, skołatany) — Może ze Słc. knisat', knišat', a. z Cz. knisati = kołysać, bujać. Por. RA. XVII, 79.

Knysz = rodz. kluska || Ukr. knysz. Rs. ♀ knišъ a. knyšъ = rodzaj. bułeczki — Może Nm. ♀ knist = bułeczka (królewiecka) FWb. Por. Nm. ♀ knischen, knitschen = gnieść, ♀ knatschen = miesić, gnieść (rozczynę), ♀ knitsch(el) mzn. ♀ gałka (z maki). Por. MF. i Mew. 121 knyšъ.

Kobel we frazie u L. z Myśl. (czy to Cygańskiego *Myślistwo ptasze?*; w spisie źródeł niema): „Wyżel się w kobele na łące zasłonił“ czy znaczy psa samca, Rs. kobelъ, wątpić wolno. Mew. 121 niewłaściwie umieścił Pols. kobel pod kobelъ.

Koaf- p. **Kwef**.

Kobiał- p. **Kobiel**.

Kobiec p. **Kobiel**.

Kobiel, ♀ Kobiała, Kobiałka. Zap. i **Kobiał** = roślina. Por. **Kobiec** pod **Kobuz** || Głz. kobjel = kobiałka; prać, fałda; baranki (chmurki przegowate). Słc. kobela = kosz z pokrywą. Cz. kabele = torebka. Ukr. kobela, kobiwka = kosz. Zap. Słh. kobača = kurnik tu należy Mr. 206 — Nm. Kobel = 1, lichy domek 2, domek dla zwierząt, ptaków: świniarnik, kurnik itd. Przejście znaczenia: z domka (plecionego

z gałęzi) na kosz (kojec pleciony). Por. Nm. Koben i Kober o znaczeniach pokrewnych. Por. Mr. 187 Kabele, 207 Kobieli. Mew. 107 kabelja. Zdaje mi się, że nie należy oddzielać kobiel = fałda, kobielaty = wypukły itp. od kobiel = kosz, bo oba też znaczenia są w Głz. kobjel i pojęciem wypukłości łączą się z sobą, a co do przejścia znaczenia, por. kozubieć = „krzywodętym się stawiać“ L.; kozubaty = „krzywo-wypukły“ L. Por. Pfl. IV, 495.

♀ Kobielec p. Kobierzec.

Kobierzec, ♀ **Kobielec** = dywan. Czy tu należy ♀ **Kobierze**, ♀ **Kobiere** = łopian? || Słc. koberec. Cz. koberec, dw. koberec. Srb. guber = kołdra. Bg. guber = grube sukno, dywan. Ukr. kobër, kòwer = dywan. Br. kabiëlec, kabiërec. Srs. kov(ь)ръ, Rs. kov(ь)ръ || Rum. covor = dywan; kołdra. Lit. kauras = dywan == MF. pod kov(ь)ръ zbliżał Ag. cover = pokrywa, futerał itd., ale Mew. 136 kov(ь)ръ powiada: „Wyraz w Rs. tak jest dawny, że nie należy zestawiać go z Ag. cover“. Mr. 48 kov(ь)ръ trzyma się pierwszego zdania Miklosicha [Ag. z Fr. couvrir = pokrywać, z Łc. cooperio = pokrywam; por. Sfr. couvertoir = kołdra, 'Słc. coverelium = dywan].

♀ **Koblik** = rodzaj ciastka == Cz. koblíh = tzn. Skj. IV, 24.

Kobłuk p. Kłobuk.

Kobold p. ♀ Chobold.

Kobosa p. Kobza.

♀ Kobut p. Koczot.

Kobuz, **Kobiec** = rodz. sokoła || Ukr. kò buz. Rs. kobùzъ, kobèzъ. Może w związku z Cz. koba = gawron? == Mr. 207 nasuwa 'Słc. capus = rodz. sokoła. Kobiec wznacz. sieci na ptaki KŁ. O. może pomyłka druku, zam. kobiel i może w związku ze 'Słc. cobla = sieć na ptaki? Por. **Kobiel**.

Kobuż, a. może **Kobuzia**, według L. = „może półsferze“; według słowniczka przy *Wojnie Chocimskiej*, wyd. 1880, = „półksiężyc“. Znam wyraz ten tylko z W. Potockiego, naprzód w *Argienidzie*: „Zdumia się zakonnicy, że w kraju tak odległym, w pół tamtej kobuzi, słyszą swój język“ (wyd. 1728, str. 774). Z oryginału *Argienidy* wyraz się nie wyjaśnia, bo tam czytamy: „in tam longinqua parte terrarum“ (wyd. 1673). Powtóre, w *Wojnie Chocim.* autor mówi, że ma nadzieję, iż nie przyjdzie do wojny „dla nikczemnej kobuzi“ tj. z powodu nikczemnych Turków == W obu razach kobuż, zdaniem moim, znaczy *chalastra*, *tałałajstwo*, *zgraja* i jest wyrazem tożsamym, co chabuż, chabuzie = zielsko, chwast (patrz **Hebd**). Przejście ch na k bardzo u nas częste, a rozwój znaczenia z *chwastu* na *zgraję* łatwy do zrozumienia, por. Łábuz pod **Hebd**.

Kobza pch. (L. O. piszą **Kobeźnik**, zam. **Kobeźnik**). ♀ **Koza** (obok **Kobza**), zap. przez to, iż na kobzie bywa zwykle rzeźbiona główka kozicy. **Kobosa** BS. = „cymbały, kobza“ (Małecki w *Słowniczku*) || Słc. Cz. Ukr. Br. Rs. kobza. Chrw. kopuz. Rs. kò buzъ, kòbъzъ = bałabajka || Rum. cobuz = rodzaj gitary; cobză = cytra. Węg. koboz = lutnia, lira; kobza a. kobzu = basetla == Tur. kopuz = rodzaj gitary, w kształcie gruszki, o jednej, bardzo grubej strunie M. 63. Por. Mt. kopuz. MF. i Mew. 122 kobza. **Kobosa** zap. z Węg., a **Kobza** z Ukr.

♀ **Kobzale**, ♀ **Kobzalički** lm. = ziemniaki Kg. *Kiel.* I, 163. ♀ **Kamizelki** = ziemniaki Ap. XIV, 26. ♀ „**Kamizelke** białe“ = rodzaj grochu ib. == Moraw. kobzuly = ziemniaki. Słc. kobzale, kobzole = ziemniaki. [Zap. w związku z kobzą, może przez podobieństwo gałki dolnej u kobzy do ziemniaka, grochu]. **Kamizelki** sld.

Koc pch. = sukno grube kosmate. **Kuc(z)baj(a)** = kosmata materja wełniana. ♀ **Kacabaj(ka)**, ♀ **Kucubejka** = rodz. ubrania m. i ż. Może tu należą ♀ **Kuoci** = pantofle GO. 168 i ♀ **Kociorzyk** Kg. *Kiel.* II, 153, n° 462 || Słh. *koca* = gunia kosmata. Ukr. i Br. *koc* = tzn. Rs. ♀ *kocъ* m., ♀ *kocà* ż. = kilimek, dywan strzyżony. Ukr. *kucbajka* = spódnica zszyta ze stanikiem; *kacabajka*, *kacawějka* = kubrak wstawiany. Rs. *kocevějka*, *kacavějka* = krótki kaftanik ż. — Nm. *Kotze*, *Kutze* m. lub ż. = gruba tkanina kosmata; ubranie z tej tkaniny; Nm. ♀ *kutzboi* FWb. = tzn. *Kucbaj* z Nm. wyrazu złożonego z *Kutze* + Dnm. *baje* (Nm. *Boj*, patrz **Baja**) = baja, którego w słownikach nie znajduję, lecz który w Nm. jest możebnym.

Koc = kara pieniężna za niesłuszne pozwanie Kn. — Kn. powiada: „*Vocis Polonicae originem suspicor eandem quam supra (pod. Koc = gunia, dywan) posui, quia olim Poloni, qui inique provocabant, pendebant iudicibus pelles..*“ Linde zaś mówi: „Czy też słowo *koc* nie zepsute, zamiast *kaucja*?“ Za tym ostatnim zdaniem idzie Mr. w Lpf. VIII, 191 i wywodzi z Fr. *caution*. Możeby przypomnieć należało Nm. *Katz(e)* = kotka w takich zwrotach prawniczych, jak „*die Katze halten, heben, ziehen*“ itp.; patrz GW. V, 288—289, a także Nm. *Katze* w zn. trzos. Zdaje się, że domysł Knapskiego ma więcej niż Lindego za sobą. Może też wypada zwrócić uwagę na Sgnm. *scaz* = pieniądz(e) = Nm. *Schatz* = skarb.

♀ **Kocélák**, ♀ **Kocyl** = nożyk na długiej rękojeści Skj. V, 368 — Może w związku z **Ocela**, k. p.; może pomyłkowo k zamiast h?

♀ **Kocender** = włóczęga Łopac. — Albo w związku z Cz. *kocanda* = targ przedmiejski, a dalej karczma przedmiejska (skąd dużo nazw miejsc. w Czechach); albo też przekreślenie któregoś z obelżywych wy-

razów Nm., poczynających się od *Kotze* = meretrix, jak np. *Kotzenbruder*, *Kotzenherre*, *Kotzensohn* itp.

♀ **Koch**, ♀ **Kok** = komin — Słc. *koch* = komin [Zap. z Węg. *koh(ó)* = piec w hucie] RA. XVII, 41.

♀ **Kochajki** lm. = kury perliczki. Nawoływanie ich: ♀ **Kochaj, k.!** *Wisła* III, 893 — „Tak nazwane przez naśladowanie monotonnego głosu, coś w rodzaju: *kochaj, kochaj!*“, Skj. V, 134. Raczej, jak Cz. *kochynky*, z nazwy *kochinchinki* = kury *kochinchinśkie*. Por. ♀ **Hohyn**.

♀ **Kocić** = toczyć; ♀ **Kocić się** = toczyć się pch. ♀ **Kaczać** = taczać; ♀ **Kaczać się** = taczać się, tarzać się pch. „*Pokociło się*“ E. Orzeszkowej. **Koczyć się** L. ♀ **Keciać się** Kg. *Maz.* V, 43 — Br. *kacić*, *kacićsa* = tzn. [Ukr. *koťty*. Per. Mew. 135 kota-]. Por. ♀ **Katulać**, ♀ **Kotygi**.

Kocieć p. Kojec.

Kociel, **Kotlarz** pch. ♀ **Kotlák** = pieniądz miedziany Pfl. IV, 284 || Głz. *kotól*. Dłz. *kotl*, *kośel*. Słc. *kotál*, *kotol*. Cz. Słh. Bg. *kotel*. Srb. *kotao*. Sslw. *kotylъ*. Ukr. *kotěl*. Br. *kaciól*. Rs. *kotělъ* || Rum. *cotlon*. Węg. *katlan*. Pg. *cadinho*. Nm. *Kessel*, Sgnm. *kezzel*, Gt. *katils*. Lit. *kátilas*. Estońs. *kattal* — Łc. *catinus*, a raczej zdrob. *catillus* = misa; tygiel. Por. Mew. 135 *kotylъ*. MF. *kotylъ*. Mr. 46 *КОТЛЪ*. Btrge V, 117. Pfl. IV, 369. Por. ♀ **Kotelnica**.

Kocier(z)ba p. ♀ **Kotyrba**.

Kocier(p)ka p. ♀ **Kotyrba**.

Kocik p. **Kot**.

♀ **Kociniec** p. **Kojec**.

Kociorubka p. ♀ **Kotyrba**.

♀ **Kociorzyk** p. **Koc**.

♀ **Kocisz** p. **Kocz**.

Kociubka p. ♀ Kotyrba.

Kociuba = pociask, ożóg; **Kuczaba**, **Kurcab(a)**, **Kurczab** = lon z nakrywką. ♀ **Koczerga**, ♀ **Koczerga**, ♀ **Koczerga** = pogrzebacz, pociask; ♀ **Kociug** = pociask || Ukr. kociubà oraz koczerha, kuciurha = pogrzebacz. Br. kaczerha = pogrzebacz. Rs. ♀ kočer(g)à, kočerýga = kluka; pogrzebacz — Zdaje się, że wszystkie wyrazy powyższe krewnią się z sobą. Mew. 122 kočerga i kočuba zbliża Lit. koczérga, kaczàrga = pogrzebacz i Rum. cociorbà = tzn. Zdaje się, że źródłem ich, jest Nm. Kothschabe, wyraz nieznajdujący się w dostępnych mi słownikach, lecz możebny i znany zapewne w gwarach. G. Korbut Pfl. IV. 538 i 540 wywodzi kociubę i ku(r)czabę z Nm. Kothschaufel [złż. z Koth = błoto + Schaufel = szufla], idąc zap. za Btrge VI, 286; mnie się zdaje, że Nm. Schabe [= szaba L. = skrobadło] więcej i brzmieniem i znaczeniem tu przypada.

♀ Kociug p. Kociuba.

Kociur p. Kot.

♀ **Kocmołuch**, ♀ **Koczmołuch**, ♀ **Kocmoła**, ♀ **Koczmołuch**, ♀ **Kosmołucha** = smoląg, smoluch, brudas (szczególnie ż.) — Najbliższym brzmieniem jest Cz. kocmouch a. kocmoud = rodzaj pieczywa [zap. = *kocie mędy, przez podobieństwo kształtu]; są jeszcze Cz. kocmrda = cymbał, kocmoudek = nardus celtica. Wyrazy, jak ten, jak koczkodan itp., nie mają ustalonej postaci i są wytworami, a raczej przetworami sld.

♀ **Kocycoł** = rośl. equisetum (koński ogon) RA. XII, 107 — Nm. Katzenzagal, ♀ katzenzahl [złż. z Katze = kotka + ♀ zagel = ogon] = tzn. Maj. II, 305 mylnie kococył.

♀ Kocyl p. ♀ Kocélák.

Kocz pch. dw. **Kotecz**, **Kosz**, **Kotczy**, wóz **kotczy**, a. po prostu **Kotczy**. **Kotczy** dw. = koń powozowy. **Kotszysz** = woźnica ♀ **Kocisz**, ♀ **Koczy** = woźnica. **Koczydło** L. może zgrub. od **kocz**. ♀ **Koczkar** = wolant. ♀ **Kuczer**, ♀ **Kuczkar**, ♀ **Kucia**, ♀ **Kué** = woźnica || Głż. kočak = woźnica. Słc. koč(iar) = kocz; kočiš = woźnica. Cz. koč(ár), koči vřz = kocz; koči = woźnica. Słn. kočija. Srb. kočije blp. Bg. kočija. Ukr. i Br. kocz. Ukr. ♀ kóczysz = woźnica. Rs. kučer = woźnica || Hp. i Fr. coche. Wł. cocchio. Ag. coach. Nm. Kutsche. Hl. koets. Rum. cocie = kocz, cocier, cociš = woźnica — Niewątpliwie z Węg. kocsi = kocz; jest to przymiotnik od Kocs = nazwa wsi węgierskiej, położonej pod miastem Raab. Ciekawy artykuł, wyświetlający rzecz, znajduje się w GW. pod Kutsche; jest tam przytoczenie z Herbersztejna i wiadomość o podarowaniu przez Radziwiłła „woza węgierskiego, zwanego kotczy“. Dz. I Cocchio innego jest zdania. Mew. 122 kočija nie zwrócił uwagi na wywód GW. Por. Mag. Coach. Do nas podobno koczy z Cz., a. Kotszysz, przez Słc., z Węg. kocsis = woźnica. Co do nazwania powozu od miejscowości, por. Brodzka bryka, Najtyczanka a. Nietyczanka (od Nm. Neu-Titschein = Cz. Nový-Jičín), Landara i Lando (od miasta Landau) itp. Por. RA. XVII, 23. O. mylnie podaje znaczenie „koczyk“ pod Kocisz. ♀ **Kuczer** i in. przez Nm. Kutscher (skąd też Rs. kučer).

♀ **Koczan**, ♀ **Kaczan** = głab. ♀ **Zakoczenieć** = stwardnieć jak **koczan** Ap. I, 78 || Sh. kocen. Srb. kočan; skocati se, kočiti se = stwardnieć, sztywnieć. Może Sslw. kočani lm. = penis. Ukr. koczan, kaczan. Br. kaczan. Rs. kóčen, kočân || Łot. kacens, kacans. Rum. cocean. Węg. kocsony. Ngr. kotzáni — „Ma być

wyraz Tur. *kočan*⁴, powiada Miklosich Mew. 122 *kocén*, ale takiego w Mt. nie przytacza.

♀ **Koczar** p. **Kocz.**

Koczarga p. **Kociuba.**

♀ **Koczek** = guzik z uchem Psk. 153 — Może w związku z Nm. *Koke* mzn. = gałka, grudka.

♀ **Koczerga** p. **Kociuba.**

Koczkodan || Glłz. Słc. Cz. *kočkodan* (może z Pols.?). Ukr. *kocz-kodan* = tylko o człowieku — Jest w Rum. Wyraz *coščodan* = kot morski, rodz. małpy; ale skąd w Rum. i czy nie z Pols.? Po Cz. *kotka* brzmi *kočka*.

♀ **Koczmeluch** p. ♀ **Kocmo-luch.**

♀ **Koczmołuch** p. ♀ **Kocmo-luch.**

♀ **Koczna róża** *Wisła* II, 607 Zap. to samo co ♀ **Kostna róża** *Wisła* V, 420 —?

Koczolować p. **Koczować.**

Koczot pch. = fagas; rajfur. **Koczutka**. Może **Wykoczotować**, ale nie **Wykoczolować**, jak ma L. pod **Koczować?** **Kokarda** pch. **Kokiet** pch. **Kokotka** = zalotnica. ♀ **Kokotki** lm = wstążki *Atm.* VI, 630. **Kogut**, ♀ **Kokot**, ♀ **Kokut**, ♀ **Kohut**, ♀ **Kobut**. **Kokosz** pch. **Kokosznik** = rodzaj Rs. ubrania głowy u kobiet, czółko. **Kok** = sztuczne włosy u kobiet. Być może, iż tu należą nazwy roślin od **kokor-** (*kokornak*, *kokorza* itd.), bo jest wyraz Pols. *kokorzyka* = kurek, kogutek || Glłz. Dłz. *kokoti* *kokoš*. Słc. *kohút*. Cz. dw. *kokot*, dziś *kohouti* ♀ *kokoš* m. Sslń. Srb. *kokot*, *kokoš*. Sslw. *kokotъ*, *ko-košъ*. Bg. *kokoška*. Ukr. *kókot* = (dzieciak) szczebiotek; *kohút* = kogut; *kókosz* = kurek u strzelby; *kókószka* = kura; *kóczet* = kolek u pługa. Rs. *kóčetъ* = kogut i in. znaczenia; *kokóšnikъ* =

czółko; ♀ *kokóšnica* = jajecznicza. **Kokarda** i **Kokiet** mają wszystkie Słw. w nowszej dobie || W językach Eur. podobnie brzmiące nazwy, np. Fr. *coq* = kogut, *cochet* = kogutek (Słc. *cochetus* = kogut jako danina a. dar weselny, stąd, jak się zdaje, przejście znaczenia na grosz, jako zwykłą zamianę daniny, por. DC.), Alb. i Rum. *cocoș* = kogut, Ngr. *kókotos*, Węg. *kakas*, Ag. *cock* itd. Nadto Fr. *coquet* pch. = zalotny (nadstawiający się jak kogut), *cocardę* = kokarda (niby grzebień koguci). Źródła wyrazów powyższych, zdaniem moim, nie należy upatrywać tylko w „równoległej onomatopei“ Mew. 122, lecz szukać na Wschodzie, skąd z ptakiem i nazwa jego przybyć musiała, więc zwrócić uwagę na Skr. *kukkutas* = kogut, bażant, gdzie już jest t, które widzimy w naszym kogut. **Koczot** zap. z Fr. *cochet*; znaczenie rajfura, rajfurki łatwo się rozumie przez *kokiet*a, *kokietkę*, a drobnej monety przez Słc. *cochetus* = grosz, por. Ag. *cocket* = opłata celna. **Kokosz** może z Rum. ♀ **Kokosznik** z Rs. **Kokiet**, **Kokotka**, **Kokarda** i **Kok** z Fr. ♀ **Kohut** ze Słc. ♀ **Kobut** jest sld. Por. Mew. 122 *kokotъ*. Dz. II c *Coq*. Mag. *Cock* l. *Cockade*. Cocker. *Cocket*.

Koczować pch. złż. Kn. n. ♀ **Koczolować** = czuwać, zdaniem L. Malinowskiego, jest w związku z **koczować** RA. XVII, 41 || Wyraz bez zmian mają Słc., Cz., Ukr. i Rs. — „Tur. *gioczmek* i *koczmek* = opuścić stanowisko, przejść z jednego miejsca na drugie, przesiedlić się“ M. 63. Dalszy ciąg u M. jest mylny: *Kosz* skądinąd puchodzi, patrz ten wyraz i por. JA. IX, 165. Mew. 122 *kočeva* podaje Tur. *kjuč*. Matzenauer w Lpf. VIII, 191 podaje Ujgur. *koč* = odejście, przesiedlenie się i in. wyrazy Ujg. i Dżagat. Mt. *göč* = koczowanie, Pers. *kuč*. Por. **Kosz**.

Koczpergał L. = wyraz, jak się zdaje, pogardliwy — Musi być w

związku ze Słc. kocprd = 1, sztylet 2, połajanka; kocprdkár, kocprdar, = sztyletnik; Węg. koszperd = sztylet (Węg. kosz = parczy, krosty); Moraw. kocmrda = połajanka.

♀ **Koczuk** = sworzeń u pluga RT. 208 = Ukr. koczułk = tzn.

Koc(z)ur p. **Kot**.

Koczutka p. **Koczot**.

Koczyć się p. ♀ **Kocić**.

♀ **Koder** = szmat *Wisła* III, 745. „Iść z kim w kodry“ = porwać się za bary, szamotać się Listow. nie od J. Łęgowskiego. ♀ **Koedra** pch. Ram. 73 = Nm. ♀ **kodder** mzn. = galgan; ♀ **kodder** = kłócić się. [Wywód FwB. z Pols. koldra jest mylny; patrz GW. Koder 1570].

Kodłuch p. **Kadłub**.

♀ **Kodra** p. ♀ **Koder**.

Kofeina p. **Kawa**.

Kofja p. **Kwef**.

Kofl- p. **Kufa**.

Koftyr, Kofter = rodz. tkaniny, dw. **Koftera** ż. || Ukr. kòfta a. kòchta = kaftanik żeński. Rs. kòfta = tzn. Wyrazu Br., który Mew. podaje, Nos. n. = „Pers. kuf-tér, kubtér, toż co kuft, kubt = tkanina“ M. 63. Mew. 122 kochta dodaje jeszcze Szwed. wyraz kofta, sądząc, że wzięto go z Rs.

Kofyra = zając (w gwarze myśliwskiej) O. = Zap. w związku z Rs. kovyljåt = chromać, utykać i kovyrjåt (= Pols. chowierać itp.) = dłużyć itd., z powodu utykającego biegu zająca.

Koga = rodz. statku JA. III, 49; XI, 132. RA. XIX, 421 || Szcz. kuk = łódź. Może Rs. koč, koč = rodz. statku tu należy || Wł. coccia, Hp. coca, Sfr. coque, Nfr. coche, Sgnm. koccho, Hl. kog =

rodz. statku = Słc. cogo, gogga, coca, coqua, cocha, cochetus itd. = rodz. statku DC. [Dz. I Cocco wywodzi z Łc. concha = Gr. kógchē = koncha, muszla]. Por. Lpf. VIII, 192 Koga; IX, 34 Kuk.

♀ **Koga** = choroba bydła (Pobl. i Ram. błędnie piszą kágga) = Nm. ♀ **Kog(e)** = tzn. [GDW. zapytuje, czy nie ze Słw. kuga (Srb. Sln. kuga = zaraza) = tzn.].

Kogut p. **Koczot**.

♀ **Kohut** p. **Koczot**.

♀ **Kojan** p. ♀ **Kujon**.

♀ **Kojda** = kołyska polna Ap. XIV, 168. 169. ♀ **Kojka** = łóżko Ap. II, 8 (z Rs.) || Ukr. i Rs. kójka = łóżko = Nm. **Koje** = kajuta; wąskie łóżko. [Czy wyraz Nm. wiąże się z Nm. Kaue, patrz **Kawa**, różne są zdania, jak również, czy Kajuta (Fr. cajute, Hl. kajuit, Nm. Ka-jüte) tegoż jest pochodzenia. Por. GW. Koj. Kge Kajüte; Kaue. Dz. II, c Cahute]. Końcówka nasza -da, Rs. -ka z chęci przystosowania do własnych wyrazów. Por. **Kojec**.

Kojec, dw. **Kocieć**, np. RA. XXV, 283. ♀ **Kotuch** = kojec. ♀ **Káta** = buda, chata Ram. ♀ **Kociniec** = kojec Skj. V, 368. ♀ **Kotás** = wyrko, łóżko RA. X, 286. XVII, 41 || Cz. kot mzn. = buda (np. psia); kotec = kojec. Sln. kotec = świniarnik. Srb. kotac = stajenka; rybnik. Bg. kotec = świniarnik. Sslw. kotъъ = izdebka. Br. katùch = kojec. Rs. ♀ **kotùh** = buda, psiarnia, kojec itd. Ukr. kójec (z Pols.) || Ag. cot = pieczara; lepianka. Hl. kot = chatka; stajenka. Rum. cotets = kurnik; stajenka, buda. Albań. kotets = kurnik. Słc. cot(t)a = lepianka, chatka. = Mr. 46 Kot ma za Słw. i zbliża z pniem Skr. kat = kryć; 208 Kojec zaledwie domyśla się, że = kociec i zbliża z Hl. kooi (skąd Rs. kójka, patrz ♀ **Kojda**). MF. Kot wywodzi z Grm. Mew. 135 kotz

dodaje tylko uwagę, że „wyraz w Nm. jest bardzo rozpowszechniony”. JA. IX, 164 przychyła się do zdania Matzenaura. Mnie się zdaje, że wyrazy powyższe są pochodzenia Nm.: ♀ kot(e), ♀ kōthe = budka, chatka; Sgmn. chuti. Kge pod Kot powiada: „szeroko rozpowszechniona gromada wyrazów czysto Grm., która przeniknęła i do Słw.” Por. Chata, Kotara. Gt. I, 460. Pfil. IV, 538. 539.

♀ Kojka p. ♀ Kojda.

♀ Kojma (*kájma) pogardl. = chłop Ap. IV, 192 — Zap. od bratobójcy Kaima; por. Kaimcanin = łotr L.

Kok p. Koczot.

♀ Kok p. ♀ Koch.

Kokarda p. Koczot.

Kokiet- p. Koczot.

Kokor- p. Koczot.

Kokoryca p. Kukuryza.

Kokosz p. Koczot.

Kokot- p. Koczot.

Koktan p. Gdula.

♀ Kokut p. Koczot.

♀ Kolada p. Kolęda.

♀ Kolanda p. Kolęda.

Kolandr- p. Kolędra.

♀ Kolarz = kołodziej Skj. IV, 24. ♀ Kołarz Hoff, 40. — Słc. kolar, Cz. kolář = tzn.

Kolba = kolecza, turniej np. w *Historji o przygodzie ks. Finlandzkiego*. L. mylnie objaśnia i tylko nawiasowo podaje postać Cz. || Głz. kólba = turniej. Słc. kolba = turniej; mordowanie. Cz. kolba = turniej — Zap. z Cz., bo mamy Spol. kolecza = turniej. Rzecz dziwna, że Mew. 123 kol nie podaje wyrazu tego. Kolba w innych znaczeniach z Nm.

Kolbe(n) = kolba (u strzelby); pałka, maczuga; retorta; szyszka (np. kukuryzowa) itd. Por. Pfil. IV, 538.

Koleczuga pch. = pancerz z kółek (kolec) || Rs. kolčūga = tzn. — M. mylnie wywodzi z Skr. Jest to wyraz Słw., pochodzący od osnowy kol-, skąd koło, kolce itd. Por. Mew. 124 koles.

Koleczyk dla tego tu zapisuję, aby zanotować bezpodstawne twierdzenie M. 64: „Koleczyk.. właściwie od kolca, Rs. kolčē; ale jest powinowactwo i z Tur. kolczak = naramiennik i z Tur. kuľak = ucho”. Koleczyk jest wyrazem czysto Słw. i jednocześnie z żadnym Tureckim, a zwłaszcza z dwoma Tur. naraz spokrewnionym być nie może.

Koleb p. Chałupa.

Kolendr- p. Kolędra.

Kolęda pch. złż., dw. **Kolanda** *Pomniki dziej. wiek. śred. XV, 173*, oraz **Kalanda**, **Kalenda** *Maciejowski Dod. do pism. 149. Chwałczewski Kron. 165. BS. 256. ♀ Kolada! Federowski Lud 213. Kalendarz* pch. || Słw. z małemi zmianami, np. Ssłw. kolęda, kaland, kalandi, kalendy || Nm. ♀ kalende ž. = jesienna danina dla proboszcza i organisty; ♀ kaland = uczta. Sfr. calēnes = wilja Bożego Narodzenia i uczta wilijna. Rum. colind = koledować; colindă = pieśń koledowa. Węg. koledál = żebrzeć, zbierać koledę. 'Słc. calendae a. festum calendarum = zabawy noworoczne — Łc. calendae a. kalendae blp. = pierwszy dzień miesiąca, w danym razie stycznia; calendarium dw. = księga, spis należności, odsetków, później = kalendarz. Por. MF. Kolęda. Mew. 123 kolenda: „albo z Gr. kalándai, a. z Łc. calendae”. Mr. 208—209 *Kolęda* (ciekawy artykuł). DC. *Kalendae* (także). JA. I, 61. Brl. 99. *Kolberg Krak. I, 363* (Cz. koleda). Ciekawy słoworód Herbosta u L. p. w. Kolęda: „Od *kolan* naszych Panu

Chrystusowi *dania* możemy snadnie wykładać słowo *kołędę*“.

Kołędra, Kolendra, Kolender, Kolander, dw. **Korjander**, ♀ **Kolandra**; ♀ **Holender** Pfl. II, 139.

|| Słw. Eur. blizkobrzmiające. Nm. ♀ **Kalender**, sld. do Nm. **Kalender** = kalendarz. 'Słc. *coliadrus*, *coleandrum* = Gr. *korian(n)on*, skąd Łc. *coriandrum* = tzn. Por. Mew. 124 *kolendra*. Mr. 210 *Kołędra*.

Koliba p. Chałupa.

Kolika p. Kolka.

Kolimaga p. Kałamaszka.

Kolińskie płótno Kg. *Pozn. I*, 68. „Pościel *koleńska*“ *Historja w Łan-dzie 19* = Od nazwy miasta *Kolonia*, dw. *Kolno*, Cz. *Kolin*.

Koliszczyzna = Niewątpliwie z Ukr. *koleiwszczyna* a. *koliwszczyna* = tzn. [Ukr. *kolij* = zbój, rabuś; *kopijnik* Żł. „*Kolije* nie wszystkich zabijali“ Ap. III, 85. Tamże Ukr. *kolii* 1 pp. Im. „Jedni wywodzą wyraz *koleiwszczyna* od *kił* (2 pp. *koła*) = *kół*, drudzy od *kłóc*, inni od *collega*, to też piszą a. *koleiwszczyna*, a. *koliwszczyna*.. Nam się zdaje, że wyraz pochodzi z Pols. *kolej*. W aktach drugiej połowy w. XVIII. oznacza on 'straż kolejną': „*Szlachta.. rezydencją.. w kolej odbywać po jednemu mają*“; „*znaczkę na odbytą kolej*“; „*usługę dworską bez kolej mają odbywać*“.. 'Kolei' byli to ludzie osiadli i odpowiadali dawnym kozakom miejskim. Wyraz przeto *koliszczyzna*, zdaniem naszym, pochodzi od *kołēja* = *kolej*, w znaczeniu kolejnej straży zbrojnej i stanowi jakby synonim wyrazu 'kozactwo'“ W. *Szczerbina w Kijevskaja Starina 1893* luty, str. 356—358. Na potwierdzenie wyводу tego dodaje, że zdaniem moim, Ukr. *kolij* jest tłumaczeniem Pols. *kresowy* (żołnierz); *kresowy* bowiem nie znaczy „na *kresach* (granicach) będący“, lecz *kolejny*, z *kolei* na służbie, na posyłkach będący. Dziś

jeszcze w Augustowskim *kresa* znaczy „*kolej służby jednodniowej* na posyłki w urzędzie wójta gminy, inaczej *stójka*. 'Poszedł na *kresę*' = udał się na taką służbę. *Kresowy* = pełniący takową“ z rękopisu *Osi-powicza*. Przejście znaczenia z *kresu*, w znaczeniu *koła*, na *kolej* oczywiste; por. Franc. *tour* = 1, *koło* 2, *kolej* itp. Por. **Kres**.

Kolka, dw. **Kolika** (zap. **kòlika*) pch. = **Kolka** jest Sld. do *kłóc*; *kolika* z Gr. *kōlikē* (dom. *nósos* = choroba) = członkowa [od *kōlon* = członek], skąd Łc. *colicus* = chory na kolki; Fr. *colique*, Nm. *Kolik* = kolki. Por. Mr. 210 *Ko'ka*.

Kolnia, ♀ **Kólnia** = szopa, stajnia; *drewutnia* L. JA. III, 49. RA. IX, 304; XII, 93; *Wista* V, 914 || Głz. Dłz. *kólnja* = szopa. Cz. *kolna*, ♀ *kůlna* = tzn. = Mr. w Lpf. VIII, 194 szuka źródła poza Słw. Mnie się zdaje, że to wyrazy czysto Słw. i pochodzą albo od *koło*, niby skład na *koła* (wozowe), albo od *kłóc* w znaczeniu szczepać; znaczenie to mamy i w dw. Pols.

Kolofanja p. Kalafonja.

♀ **Kolor** = pijany i pijak Hoff 40 = Nm. dw. *Koller* = *wścieklizna*; *złość*, *gniew*; *koller*, *kollerig* = *wściekły*; *kollern* = wrzeszczeć, wadzić się [Zap. z Fr. *colère* = *gniew*, to zaś z Gr. *choléra* = *cholera* (dśl. *upławy*), przez zmieszanie z Gr. *cholē* = *żółć*].

Koloretka = „*alszbancik*“ L. = Fr. *collerette* = *kołnierzyk* na szyję i ramiona. Patrz **Kołnierz**. Mr. w Lpf. VIII, 194 mylnie pisze *Koloretek* i mylnie z Wł. wywodzi. O po 1 przez sld. do *kolor*.

Kolostrum p. ♀ Kułastrą.

Kolperz = *jażdż*, *jazgarz* L. = Nm. *Kaulbars*, ♀ *kaulbarsch* = tzn. [Dnm. *kaul* = Nm. *Kugel*

(skąd Pols. **Kula**, k. p.) = gałka, kula + Barsch = okuń, więc niby okuń o głowie, jak kula]. Por. Mew. 125 kolpern. Pfl. IV, 538.

♀ **Koltawy** = kulawy Skj. IV, 323 — Może pomyłka zamiast *kolhawy; w takim razie byłoby to Słc. kulhavý, Cz. kulhavý, Pols. ♀ kulhawy.

Koluwrina, Dupelkoluwrina, Półkoluwrina = rodz. działa, wąż, węzownica, serpentyna || Słc. colubrina. Wł. colubrina — Fr. coulevrine = tzn. [Fr. couleuvre = żmija, z Łc. colubra = żmija, wężyca]. Por. **Dupelhak**. Por. Mr. 211 Koluwrina.

Kolza = kapusta polna || Cz. kolza, kolśa. Rs. kolъza — Fr. colza, colsa(t) = tzn. [z Nm. Kohlsaar = tzn., złż. z Kohl = kapusta (z Łc. caulis, p. **Kalafjor, Kalarapa**) + Saat = nasienie].

Kołacz pch. **Kołoczne** = podarunek na piwo górnikom L. zap. = kołaczne (na kołacz) || Podobnie brzmi u wszystkich Słowian, prócz Bg. kolak. Może tu należy Rs. kuličъ = babka wielkanocna || Albań. kulač = pieróg. Kurd. kuluč = pieczywo bez drożdży. Pers. kuludž. Gr. kóllix, 2-i pp. kóllikos = chleb okrągło-podługowaty. Tur. kulač = rodz. bułki — Mt. kulač o kołaczu mówi: „Wyras jest pierwotnie Słw.; lecz porówn. Gr. kóllix w Koraisa *Atacta*.” Mew. 124 pod koles- (koło) umieszcza kołacz, ale o źródłosłowie mówi niewyraźnie. Korsch w JA. IX, 517—518 powiada: „Prawdopodobnie odwieczny to wyraz Wschodni, szeroko rozpowszechniony. Że kołacz i Bg. kolak jest Słw. i pochodzi od koło, nie jest to wprawdzie niepodobnym do prawdy, lecz również prawdopodobnym byłoby mogło, że kołacz tylko się przystosował do koła. To ostatnie przypuszczenie wydaje mi się tym wiarygodniejszym, że kołacz od koło

znaczyłby nie coś *kołistego*, lecz coś, co ma *dużo* (dużych) *kół* (wózowych)“.

♀ **Kołarz** p. ♀ **Kolarz**.

♀ **Kołbań** = kałuża; głębina. ♀ **Kołabania** = tzn. — Ukr. kałabània, kołbàń = kałuża; głębina; kołbàn = kloc [Ukr. kał = błoto + bania, jak kałamut' = niby *kałoméc itp.]. Por. RA. XVII, 79.

Kołbuk p. ♀ **Chobołd**.

Kołczan = sajdak || Ukr. kolczàn. Rs. kolčànъ, kalčànъ — Tur. półn. kolčan Mt. kolčan. Por. M. 64 z Tat. kułdžan, kułczan. Mr. w Lpf. VIII, 41 myli się, wywodziąc z wyrazu, który przyswoiliśmy w postaci Kałkan. Mew. 123 kolčànъ. Por. **Kałkan**.

♀ **Kołdoś** p. **Kałdun**.

Kołdra. ♀ Kołdro n. **Coldra** *Bibl. Warsz.* LIII, 237 (z r. 1394). **Kołtrysz** w Bielskiego *Satyrah* i **Kołtryś** L. = grube sukno, zap. toż, co sukno **Kołstrzyszowskie** u Czackiego *O lit. i pols. prawach* I, 254 ods. || Słc. koldra = kotara. Cz. koldra, koldro, koudra, koudro (zap. zamiast dw. Cz. kołdra). Ukr. Br. kołdra (z Pols.) || Nm. Kolterm, ♀ golter, ♀ gulter; 'Sgnm. kolter, kulter = kołdra. Wł. coltra, cultra, częściej coltre = kołdra; coltrice = piernat (zam. colcitre). Hp. Pg. colcha; Sfr. cotre; coite, couette = piernat, pierzyna — Łc. culcita = pierzyna; Słc. culcita, culcitra, culta, cultra i in. Por. Mew. 125 kolterъ. MF. kolter (Miklosich mylnie miesza tu **Czołder**, k. p.). Dz. I Coltrice. Lpf. IX, 1. Do nas kołdra może wprost z Wł. Kołtrysz zap. z Wł. coltrice (zgrub. od coltre) = piernat; znaczenie Wł. coltre i coltrice, oraz Nm. i Słw. wyrazów pch., przechodziło od pierzyny do zasłony, dery, sukna itd., jak to widać np. na Nm. Kolter w GW. i na Wł. coltrine = franki,

zasłona [nie ma związku z kortyną z Wł. *cortina* (z Łc. *cortina*)], skąd Pols. kołtryna L. Por. Pfil. IV, 538.

♀ **Kołoduny** p. **Kałodun**.

♀ **Kołosznia** WH. 43, ♀ **Kołosznica** *Kalendarz Jaworskiego* 1867, str. 51 = zagroda bez dachu dla bydła — Ukr. kołosznia = tzn.

Kołnierz pch. **Colners** BW. LIII, 238 (z r. 1394). **Kollerz** Helcel *Star. prawa zab.* II, 805. **Kolnirz** Pfil. V, 422. ♀ **Kolnierz** Pfil. IV, 770. ♀ **Kowmirz** || Słc. goljer, golér = kołnierz; halsztuk. Cz. golir = halsztuk; ♀ gol(l)ar = jakiś ubiór na piersi; kolar = kołnierz, halsztuk; sukmana. Słh. koler = kołnierz. Srb. kolijer = kołnierz. Bg. koril = kołnierz. Ukr. kównir, kómir. Br. kaŋniér = kołnierz (oba z Pols.) || 'Słc. collare a. collarium. Nm. Koller, Goller. 'Sgnm. kollier, gollier. Fr. collier. Wł. collare — Łc. collaris = szyjowy; collare n. = naszyjnik. Por. Mew. 124 kolér. Mr. 168 Golar, 210 Kolijer. Do nas zap. z Nm. N znalazło się może dla uwydatnienia podwójnego l Nm., jak w kielnia, a także przez sld. do kuśnierz, płatnerz, żołnierz itp. Por. Pfil. IV, 538. Por. **Koloretka**.

♀ **Kołoiczne** p. **Kołaciz**.

♀ **Kołomąć** p. ♀ **Kołomęt**.

♀ **Kołomęt** = aferzysta, plotkarz Skj. V, 368. ♀ **Kołomąć** = robić niepokój, bałamucić WJ. 242 — Ukr. kałamut', kałamut(ni)a = męt; pochmurność; zamieszanie; kałamutyty = mąć, burzyć; kałamutnyj = mętny. [Pierwszym składnikiem wyrazu Ukr. jest kał = błoto; u nas przystosowano go do koła].

♀ **Kołosza** = nogawica. ♀ **Kołoszaty** (o kurze) = mający bufiaste nogawice. ♀ **Chołosznie** blp. = spodnie (buchaste, płócienne; zimowe

białe). ♀ **Chołosznik** a. ♀ **Chołosznik** = spodnie. **Galosz** L. **Kalosz** || Cz. galoš, kaloš = kalosz. Br. kałósza = nogawica. Ukr. kołósza = spodnie; chołósza = nogawica; chołószy, chołószni = spodnie płócienne. Rs. kalóši = kalosze; ♀ kalóša = 1, majteczki dzieciinne 2, nogawica 3, kamasz; holóšni blp. = spodnie (szerokie, marynarskie) || Nm. Gallosche = kalosz — Wszystkie te wyrazy, a kalosz z pewnością, zdają się pochodzić z Fr. galloche = kalosz; trzewik z podeszwą drewnianą (Wł. galoscia z Fr.), to zaś zap. z Łc. gallica ž. = rodz. obuwia (Gal- lom właściwego), 'Słc. gallica, gallicula, galochia. Wywód z Łc. calceus, lub z calopedia zdaje się wątpliwym. Por. Dz. I. Galoscia. Br. Galoche. Przejście znaczenia z obuwia, przez kamasze, na spodnie łatwo daje się zrozumieć i widzieć np. na Rs. kaloša. Por. Mr. 164 Galosz. Mt. Tur. kaloš (skąd Bg. galoši) zap. z Fr.

♀ **Kołodówka** a. **Kołoduszka** = mątewka. ♀ **Kołoducha** (mylnie RT. 208 wydrukowano Kol.) = śmietana z mąką — Ukr. kołotiwka, kołotúszka = mątewka; kołotucha, kołotusza śmietana z mąką [Ukr. kołotyty = kłócić].

♀ **Kołoducha** i ♀ **Kołoduszka** p. ♀ **Kołodówka**.

Kołpak p. **Kłobuk**.

Kołstka = koleczyk L. „Colthka = torques“ Pfil. V, 13 i **Ko(s)tka** ib. 42 — Ukr. kowtký, kówky, kowiki = koleczyki [w lp. kowtók = gałganek, płatek; kowtáty = 1, pukać 2, porykać, od pnia, z którego idą nasze kłócić, kołatać; więc kowtký = niby kołatki, to co dynda]. S u nas może przez sld. do kostka. Prof. A. Brückner list. zwraca uwagę na formę w Pfil. imniema, że kołtun od tejże osnowy pochodzi, p. **Kołtun**.

Kołstryszowskie p. **Kołdra**.

Kołtan p. **Kołtun**.

Kołtek p. **Kołtun**.

Kołtka p. **Kołstka**.

Kołton p. **Kołtun**.

Kołtryna p. **Kołdra**.

Kołtryś i **Kołtrysz** p. **Kołdra**.

Kołtun, **Kołton**, **Kołtan** pch. || Cz. *koltoun*, ♀ *koltún*. Ukr. *kowtún*, *kołtún*. Br. *kaūtún*. Rs. *kovtún*, *koltún* || Lit. *kal-dúnai* blp., *kaltúnas*. Łot. *kal-túnis* || Syrenjusz (u L.) powiada: „Wieszczycze abo ruski *kołtun*“, a gdzieindziej: „Krzczyce, terazniejszych czasów *kołtunami*, drudzy *kołtkami* zowią“. Z przytoczeń powyższych widać, że za czasów Syrenjusza *kołtun* był wyrazem nowym, wziętym z Rusi. Ze zaś 1, u nas Wieszczycem lud, pomiędzy innymi rzeczami, przypisuje wikłanie włosów u koni i ludzi 2, Łużyczenie *kołtun* nazywają *wił*, a *Wił* jest również i u nas istotą mityczną, zbliżoną do Wieszczycy Kg. Pozn. VII, 32. GDM. 443 ods. 3, Nm. Weichselzopf = *kołtun* jest zap. sld., zamiast *Wichtelzopf* = *kołtun*, zwinięty przez ducha, zwanego *Wichtel* GDM. 433 4, Morawianie *kołtun* nazywają *skřítek*, a wyraz ten oznacza właśnie ducha, wikłającego włosy, po naszymu *Skrzat(ek)* Zibrť *Skřítek* od str. 22 5, O. podaje *kołtek*, *kałtek* = „według ludu (jakiego?) jakaś istota latająca w postaci ognistego smoka“; [w Pols. źródłach ludoznawczych nie znalazłem tego wyrazu, ale przytoczone wyżej świadectwo Syrenjusza, oraz istnienie wyrazu *kółtk* w Glz. (*Wista* VIII, 468) i u Mazurów pruskich (*kołtki* pisze FWb. pod wyrazem *Unterdschken*); wszystko to upoważnia do mniemania, że istnieje Pols.-Głz. nazwa latawca *kołtek*, będąca w oczywistym związku z wyrazem i pojęciem *kołtun*; trudno tylko wyjaśnić, dla czego Syrenjusz nazywa ten ostatni Ruskim. Trudno też przy-

puścić, aby Glz. *kółtk* był skróceniem Nm. *Kobold* (p. **Chobołd**), jak chce Máchal *Nákres slovans. bájesloví*, 103. Por. Mew. 154 *kołtun*. Por. **Kołstka**.

♀ **Kom** = kartofle tarte z makiem WBł. p. t. w. ♀ **Komatek** = wiechatek, kłaczek (siana, słomy, wełny na wietrze) *Gazeta Warsz.* 1872, n° 189. ♀ **Kumatek**, ♀ **Komialek** = tzn. ♀ **Kumia**, ♀ **Kumia** przygarstek włókna, przędzy. ♀ **Skomkać** = zmiąć w gałkę || Z języków Rs. : Br. *kamý* blp. = potrawa (gałki z maku i kartofli, gryki, konopi itp.). Ukr. *kim* = śnieżka, gałka śniegu; *kimsa* = grudka. Rs. *kom* = gałka, kłaczek; *komý* blp. = raczuszki obrzędowe w dzień 40 męczenników. Mew. 126 *kom* 2 zbliża Lit. *kamolýs* = gałka, wiechatek i Łot. *kams* = klusek grochowy. Wywód od historycznego jadvingowskiego *Komata* w wyżej przytoczonej *Gaz. Warsz.* nie ma żadnej podstawy.

Komaga p. **Komiega**.

Komador p. **Komendarz**.

♀ **Komasznia** = uczta Huculska na grobie *Kalendarz Jaworskiego* 1867. str. 54. Kł. XVII, 185. Ap. I, 70 || Zap. z Tur. *komszu*, *konszu* = sąsiad, skąd Srb. *komšija*, *konšija* = sąsiad, Bg. *komšija*, Albań. *kompsi*, przez Ukr. *komasznia*, *kumasznia* = uczta (wogóle). Por. Mt. *komšu*. Mew. 126 *komšija*.

♀ **Komatek** p. ♀ **Kom**.

♀ **Kombrat** p. **Komora**.

Komendarz i inne wyrazy pch. i złz. od osn. *komend-* i *komand-*. **Komador**. **Komendor**. **Kontor**. **Komtur**. **Kom(m)odor** L. || Słw. dużo, z małemi zmianami || Fr. od osn. *command-* i *commend-*. Wł. od osn. *commend-*. Hp. *comendador*, skróć. *comodor* = komendarz; kapitan statku. Nm. dw. *Kommenthur*, 'Sgm. *kommentür*,

kommandür, dziś Komt(h)ur = komtur. 'Sło. commendator = komendarz; commendarius = patron, opiekun — Łc. commendo = polecić; commendator = polecający, protektor. Znaczenie rozkazywania rozwinęło się średniowieczu.

Komendor p. Komendarz.

Komesz p. Komysz.

Kometa p. Kmieć.

♀ Komęto p. Chomąt.

♀ Komiałek p. ♀ Kom.

Komiega, Komieğa, Komaga

L. **Komięga** Kn. = galar; kufa || Ukr. komiaha = czółno. Br. kamiha = czółno; koryto. Rs. komjaga, komej = dubas, czółno itd.; komka = drzewo z pniem, płynące po wodzie || Nm. ♀ komeg(g)e = rodzaj statku — Mr. 211 Komieğa zbliża z Nm. Kommeken n. = jakieś naczynie. Niewątpliwie ze Wschodu, przez gwary Ruskie (o czym świadczy chwianie się postaci naszych w zakończeniu), z Tatar. kemi, kimi, gemi = łódka. Por. Vámbéry *Die primit. Cultur des Turko-Tatar. Volkes*, 181. Dal *Tolk. Slovarъ КОМІГА*. Mew. 126 komenga wywodzi z Nm. komeg(g)e; zdaje się, iż rzecz ma się odwrotnie.

Komieğa p. Komiega.

Komin pch. **Komnata** czasem dw. **Kownata** pch. **Comnatha** Bibl. Warsz. LIV, 320 (r. 1393). **Kownata** Kg. *Krak.* I, 353 (r. 1582) || **Komin** u wszystkich Słowian z małemi zmianami głosowemi, oprócz Cz. kamna blp. = piec (ale i komin = komin). **Komnata** z małemi zmianami w Cz. Słh. Ukr. i Rs.; Słh. čumnata = izba || Wł. cammino, Fr. cheminée itd. Ngr. kamini. Węg. kemente = piec; kémény = komin. Nm. Kamin, ♀ kemi(ch), ♀ kemmet = kominiek. 'Słc. caminata = komnata (= izba, mająca caminus). Sgnm. chaminata, chemenata.

'Sgnm. kemenate. Wł. camminata = sala — Łc. caminus, Gr. káminos = piec, kominiek itd. Do nas z Zachodu przez Cz. komin, komnata. Co do komnata, zważmy, że w Słw. fonemat wn mienia się z mn: Pols. ♀ romny = równy; Cz. skrovný obok Pols. skromny; Srb. i Rs. ♀ guvno obok Pols. i in. gumno; Bg. ot davna i ot damna itp.; na postać kownata mogła mechanicznie wpływać analogja kować, Kowno itp. i częsta końcówka -owny. Por. MF. komen, kamnata. Mew. 110 kamina, kamnata. Mr. 192 Kamna, 141 Čumnata. Pfil. IV, 538, 540.

♀ Komiśniak = chleb razowy *Kurjer Codz.* 1890, n° 162. **♀ Komiśniak** = tzn. Ap. I, 19. Chleb **komiśny** Mgn. p. w. Commisbrod. **Czarnokomisowy** = ciemnogranatowy || Cz. kommissní chléb; Ukr. komiśnyj chlib — Nm. Commissbrod [zlż. z osnowy commiss = rządowy, skarbowy (dsł. komisyjny) + Brod = chleb] = tzn. **Komisowe** sukno = skarbowe, w danym razie granatowe, jak mundury wojska pruskiego Kg. *Pozn.* I, 61.

Komiz p. Kumys.

Kom(m)odor p. Komendarz.

Komnata p. Komin.

♀ Komolec p. Komulec.

Komora pch. zlż. **Kamera** pch. zlż. **Szambelan** pch. **Kamrat**, ♀ **Kamarad**, **Gamrat**. **Podkomorzy**. **Szłafkamrat**. ♀ **Kam(e)larja** = urząd skarbowy Mgn. p. w. Kämmeri. ♀ **Kombrat** = towarzyszy. Tu też należą złożone z kamer, jak **Kamerdyner**, **Kamerjunkier** itd; wyrazy te odpowiadają znaczeniem Spol. komornik = pokojowiec (królewski). || Słw. albokamara, a. komora; prócz tego Bg. kemer, Srb. čemer = sklepienie (z Tur.) || 'Słc. camera = komora (i inne znaczenia; wyraz mocno rozgałęziony). Fr. chambre; Sfr. chambrelenc = Nfr. cham-

bellan [ze Sgnm. *chamarline* = Nm. *Kämmerling* = pokojowiec, komornik, w znaczeniu Spol.], skąd Ag. *chamberlain* = szambelan; *camarade* m. i ż. = towarzysz (pierwotnie ż. = koleżeństwo, tj. mieszkanie w jednej „komorze“). Sgnm. *kamara*, 'Sgnm. *kamer(e)*, Nnm. *Kammer* = komora, izba, zarząd, skarb, pałac itd. Nm. ludowe ♀ *kamerad* = kamrat. Węg. *kamora*, *kamara*. Rum. *cămară*. Tur. *kamara* = komora; *kémér* = sklepienie — Gr. *kamára* = sklepienie; izba sklepienia; wóz kryty; łożo z baldachimem; gondola. Stąd Łc. *camara* a. *camera* = tzn. Szambelan z Fr. Kamrat z Nm. Szlafkamrat z Nm. *Schlaf* = sen + *Kamerad*. ♀ *Kam(e)larja* z Nm. *Kämmerei*, z podprowadzeniem pod kancelarja. ♀ *Kombrat* z podprowadzeniem pod brat. Por. MF. Komora. Mew. 125 komara i 114 *ke-merъ*. Pfil. IV, 538. Co do *gamrata*, przytaczam tu zdanie A. Brücknera RA. XVI, 311: „Słowo *gameratus* (w tytule poematu *Antigameratus*) było ono na Zachodzie nieznane; DC. o niem nie wie; ale popłacało np. w Czechach w XIV w. Z niego poszło nasze *gamrat* (z urobieniami *gamratka* itd.) w znaczeniu 'nierządnik', a(le) nie z *kamrat*, *kamerad*, jak L. wywodzi; z niego powstało nomen proprium *Gamrat*. Pochodzenia słowa *gameratus* chwilowo nie mogliśmy sprawdzić.“ Mnie się też nie udało wynaleźć słoworodu *gameratusa*. Dopóki nie zostanie wykryty, może najlepiej trzymać się wywodu z Hp. *camarada*, Fr. *camarade*, Wł. *camerata* = 1, kompanja (domysła się zgodna, wesoła), zamieszkująca wspólną komorę, izbę 2, kumpan, towarzysz (zawsze z odzieniem dobry, wesoły). Podobne, jak w Rom., chwianie się *a* i *e* widać i w tytułach poematu: *Antigameratus* i *Antigamaratus* RA. XVII, 308. 309, oraz w Nm. *Kamarad* i *Kamerat*. Dość trudno przypuścić, aby źródłem wyrazu Pols. był poemat, o którym A. Brückner po-

wiada RA. XVI, 308, że „w ojczyźnie o nim zupełnie zapomniano.“ Por. co do przejścia znaczenia *Bestefranty*, *Frant*, Cz. *gzel* (z Nm. *Gesell(e)* = towarzysz) = facet, żartowniś. Por. **Kameryzować**.

♀ Komosa p. Kmotr.

Komosić pch. = rozhukać, rozbestwić = Zdaniem Matzenaura w Lpf. VIII, 197 z Węg. *kamasz* = człowiek nieokrzesany. W moim Słowniku Węg. wyraz ten objaśniono: *drągał, bałwan, głuptas* i w Słc. oraz Cz. ♀ *kamas* (z Węg.) = tzn. Por. Srb. *komati* = trącać, uderzać.

Komot(e)r p. Kmotr.

Kompazel = „u szmuklerza sznurek czworograniasty węgierski“ L. —? Może Nm. *Kante* = kant + *Fasel* = włókno, nitka?

♀ Kompery p. ♀ Krompele.

Kompost p. Kapusta.

Kompostella p. ♀ Kopestylony.

Komput, Kompot p. Kapusta.

Komput p. Kantor.

Komp p. ♀ Kump.

Komtur p. Komendarz.

Komulec a. **Hamulec** = grubsza, nadwodna część drygawki tj. steru KSL. 336. RT. 208. ♀ **Komulec** Kg. *Kal.* I, 52. **Kumul** = drąg u sieci L. ♀ **Kumulec** Kg. *Kuj.* I, 89; II, 272 (z BW. LXXX) — L. ma w tym znaczeniu hamulec; zap. z Ukr. *komuléc* = drąg u niewodu, zwanego po Ukr. *komlâ* a. *kimla* (= Pols. *Kłomia*). Por. ♀ *komel* = grubsza część drzewa ściętego (z Br. *kamiël* = Rs. *kòmelъ* = tzn. Mew. 126 *komъ* 2 łączy ten ostatni wyraz z *komem* (patrz tu ♀ **Kom**), myślę, że mylnie. ♀ **Komolec** znaczy u nas jeszcze „pół łokcia giętego“ tj. długość od łokcia do końca palców Pfil. IV, 818. 830; zupełnie tak samo brzmi Słh. *ko-*

molec = łokieć (u ręki i miara);
por. Mew. 126 *komolъcъ*.

Komysz, Komesz = chrósty, gęst-
wina, czasami blp. || *Srb.* *kamiš* =
dudka. *Bg.* *kamъš*. *Ukr.* *komýsz*;
kunýsznyk = rodz. trzciny. *Rs.*
kamýšъ = *Tur.* *kāmysz* = trzei-
na, sitowie. *Por.* *M.* 64. *Mt.* *kameš*.
Mew. 110 *kamъšъ*. Do nas z *Ukr.* *Por.*
Kamysznicą.

Komyś- p. ♀ **Komiśniak**.

Komża p. **Kamizela**.

Koncerz p. **Andziar**.

Kondak = krótka pieśń kościelna
L. || *Ukr.* *kondák*. *Rs.* *kondákъ*
= *Gr.* późn. *kontákion* = tzn.,
Ślc. *contacium DC*.

♀ **Konderátek** p. **Konrad**.

Kondon = Od nazwiska lekarza
Ag. z XVIII w. *Condom*, wynalaz-
cy tego przyrządu. *Por.* *Encyklo-*
pedja ilustr. p. w. *Condom*.

Konew pch. **Konwas** = (h)ant-
was *L.* **Kanfas** = kropielnica *Mgn.*
p. w. *Sprengkessel*. ♀ **Konfas** =
ceberak na trzech nogach *Kg.* *Kuj.*
I. 85. *Skj.* *V.* 111. **Kanka** = rureczka
u enemy. ♀ **Kanka** = enema. **Kon-**
wisarz pch., dw. **Konwysar** *Pfl.*
V. 422 = cynlejniki *L.* *Por.* **Kunik**
|| *Głz.* *Dłz.* *kana*. *Ślc.* *konva*. *Cz.*
konev. *Ukr.* *kinwa*, *konowka*. *Rs.*
♀ *konovъ* (*Ślń.* *Srb.* *kanta*
z *Nm.* ♀ *kant(e)*) || *Ślc.* *cannet-*
ta, skąd *Fr.* *canette* = kufel (jako-
by z *Nm.* *Kahn* = łódka *Dz.* *IIc*
Cane). *Nm.* *Kanne* = konew =
Zdaje się, że źródłem wyrazów po-
wyższych jest *Łc.* *canna* = trzcina;
rurka; dudka; łódka; przejście zna-
czenia z rurki do nalewania u naczyni-
nia na samo naczynie, jak w ♀ *kan-*
ka. *Kge* szuka źródła w *Grm.* *kar* =
naczynie. *Konew* ma końcówkę jak
również obce brukiew, krukiew,
panew, rzodkiew itp. ♀ **Kan-**
fas, ♀ **konfas** jest zam. (h)ant-
fas (p. **Hantwas**), pod wpływem
konwi. *Por.* *Mr.* 391 *Konwas* i 193

Kanka. *Btrge VI.* 278. *Mew.* 128
konъvъ. *MF.* *Kana*. *Lpf.* *VIII.* 43
Kanfas. Wyrazy nasze z *Nm.*, *kanka*
wprost, a *konew* przez *Cz.* *Kon-*
wisarz z *Nm.* *Kann(en)giesser*
= tzn. [*Kanne* + *Giesser* = od-
lewacz, giser]; w zamiast *g* pod
wpływem *konwi*; por. **Ludwisarz**.
Por. *Mr.* 213 *Konwisarz*. *Pfl.* *IV.* 538.

♀ **Konfas** p. **Konew**.

♀ **Konlerz** p. **Kołnierz**.

♀ **Konopacić** p. **Konopaczyć**.

Konopaczyć = „konopiami, kła-
kami konopnemi pozatykać, np. ska-
dłubiny w okrętach“ *L.* ♀ **Kono-**
pacić, ♀ **Zakonopacić**. **Pokonop-**
pić *L.* **Przekonopzyć** *O.* || *Głz.*
konopieć. *Ślc.* *konopit'*, *konop-*
pačit'. *Cz.* *konopiti*. *Rs.* *kòno-*
patъ, *konopátitъ* || *Ślc.* *Wł.* *ca-*
lafatare. *Fr.* *calafater*, *calfeu-*
trier. *Śgr.* *kalafatein*. *Nm.* *kal-*
fatern, z *Hl.* *kalefateren* =
Jakkolwiek na pozór w związku z
konopiami, wyraz jednak pocho-
dzić się zdaje z *Ar.* *qalifa* = zaki-
tować okręt, *Tur.* *qalifat* = kit
dziegiowy. Wątpliwym jest wywód
z *Łc.* *calefactare* = ogrzewać
(skąd *Pols.* dw. *kalefaktor*) *Dz.* *I*
Calafatare. *Dc.* 78 *Calfater*. Do nas,
jak się zdaje, z *Rs.*, gdzie drogą *sld.*
podciągnięto wyraz pod *konopie*.
Por. *Mr.* 212 *konopatitъ*.

Konopie pch. ♀ **Kunop** *Ap.* *I.*
130 (w znaczeniu obrusa) || *Słw.* bez
zmian || *Wł.* *canapa*. *Hp.* *cañamo*.
Fr. *chanvre*. *Ślc.* *canapis*, *ca-*
napa, *cannaba*, *canopus*, *ca-*
nobus i in. *Gr.* *kán(n)abis*. *Łc.*
cannabis, *cannabus*. *Sgm.* *ha-*
nař, *hanuř*, *Nm.* *Hanf*. *Ag.* *hemp*.
Rum. *cānepā*. *Lit.* *kanāpes* blp.
Pers. *kanab*. = *MF.* *konopljā* wy-
wodzi z *Gr.* *Łc.* *Mew.* 127 *konopljā*
powiada: „Być może, iż Słowianie
rzecz i wyraz poznali w praojczyźnie
swojej, Europie Wschodniej, tam też
i Niemcy, którzy, według nowszych
poglądów, mogli od tegoż ludu wy-

razu zapożyczyć, od którego Grecy pośrednio, lub bezpośrednio go dostali. Konop' nie mogło powstać ani z hanaf, ani z kánnabis.“ Miklosich ma na myśli Klugego, który p. w. Hanf przeczy pochodzeniu wyrazu Nm. z Gr.-Łc., myśli, że istniał on u Giermanów na parę wieków przed Chr., że Grecy poznali konopie dopiero za czasów Herodota, że Scytowie przynieśli je ze Wschodu i że Giermanie poznali je od Scytów podczas swej z Azji wędrówki. Mr. 44 Kononnia mniema, że wyrazy Słw. są zapożyczone i że najbliższym ich jest 'Słc. canapis.

Konrad, Kunrad, Kurdwan L. (z Syrenjusza i Siennika), ♀ **Kurdybánek, ♀ Kurwanek** Ap. VI, 258 i Skj. IV, 378 = roślina glechoma hederacea, bluszczik poziemy. **Kundram** Pfil. II, 160. ♀ **Konderátek, ♀ Kondratek** Ap. VI, 297. RA. XII, 107. || Ukr. kunderman = Nm. Gundermann, Gundelrebe, Gundram, Sgm. gunderëba, cundrëpa; ♀ gund(e)ram, ♀ udrám(b) = tzn. [może od Sgm. gund = ropa; jad Kge.]. Wszystkie nasze postacie są sld. do imienia Konrad, do **Kordyban**, k. p. i do kurwa. Por. GDM. 1163 i Ap. VI, 258—259, n° 98. JA. IV, 88. Pfil. II, 160.

♀ Konst p. Kunszt.

Konszachty, dw. Konszafty, Kunszafty pch. **Kundman** || Cz. kundšaft = 1, oznajmienie, wieść 2, odbiorca (kundman) 3, dowód, kwit, dw. kundšoft = Nm. Kundschaft = 1, świadectwo 2, znajomość (osobista) 3, kundmaństwo 4, wiadomość, nowina 5, dowiadywanie się; Kundmann = odbiorca, stale kupujący. Mr. 213 mylnie wywodzi z Nm. dw. Konschaft = małżeństwo. Por. Brl. 111. JA. III, 661. Zamiana f na ch i odwrotnie dość u nas częsta, por. Pfil. IV, 430. 538.

Konszafty p. Konszachty.

Konterfekt p. Kontryfał.

Kontor p. Kantor.

Kontor p. Komendarz.

Kontryfał = 1, półmetal 2, bursztyn L. **Konterfekt** = portret || Słc. kontrfál = bursztyn; kontrfekt = portret = Fr. contrefait = podrobiony, fałszywy metal [z 'Słc. contrafactus]; do nas przez Nm. Konterfei(t), Kontrafey i in. = tzn. Por. Mr. 213 Kontryfał.

Kontusz, Kuntusz pch. || Słc. kanduš = kontusz. Cz. kanduš = kontusz (z Pols.?) i gwar. = suknia bez rękawów. Słh. kantuš. Srb. kontuš = rodz. odzieży; Srb. kuntoš = kozuch. Bg. kontoš = rodz. odzieży. Ukr. kúntusz, kóntusz. Br. kúntusz. Rs. ♀ kúntyš, ♀ kúndyš = futro kobiece || Fr. char. z Pols.: Fr. contourche, Nm. Kontusch(e)ž. itd. Ngr. kontóšion = spodnie ubranie bez rękawów. Węg. kóntös = ubranie wogóle. = Zap. z Tur. kontoš = rodz. ubrania Mt. kontoš. M. 65 dodaje: „Cały prawie ubiór dawniejszy wzięliśmy ze Wschodu.“ Mew. 128 kontoš. MF. kontuš wywodził z Węg. Mr. 45 Kontuš przypomina zestawienie Lindego z Gr. kándys = suknia zwierzechnia persko-medyjska, z rękawami; toż JA. IX, 512.

Konwas p. Konew.

Konwisarz p. Konew.

♀ **Kopa** = okrągły szczyt góry p. **Kuper**.

♀ **Kopaczyna, ♀ Kopak** = „pospolita u ludu nazwa wiazu ulmus effusa“ O. = Gdzieindziej wyrazu tego nie znalazłem; może z Rum. copaciu = drzewo, Węg. kopács = krzew?

Kopak p. Kopaczyna.

♀ **Koper** = kapelusz kobiecy Pobl. 35. Może tu należy odnieść ♀ **Kuperek** i ♀ **Kopyrtel** = kapiszon, piston (jeżeli nie do Nm. Kupfer = miedź, patrz ♀ **Koprak**)

Kg. Pozn. VI, 196. Pfil. III, 493 — Zap. w związku z Nm. Kappe = czepiec, kapica (patrz **Czapka**); ♀ huperek zaś może jak Nm. Zündkütchen dsl. = kapeluszyk zapałowy. Por. **Kuper**.

Koper- p. ♀ **Koprak**.

Koperczaki L. — Wyraz niedawny, zap. z Węg. kópéság = figiel, psikus, od kópé = figlarz, psotnik; r dodano przez analogję do wyrazów koperta, koperwas, kopersztych itp.

♀ **Kopernacka** i ♀ **Kopernocka** p. ♀ **Kupała**.

♀ **Kopestylony** lm. = astry Skj. IV, 337. ♀ **Kopystelija** a. ♀ **Kowestylija** = fuchsia coccinea Kg. Lub. I, 68 — Profesor J. Rostafiński tak listownie nazwy te tłumaczy: „Aster zjawia się u nas w zeszłym w.; nazywają go kwiatem ś. Jakuba (z Kompostelli) i stąd w pierwszej połowie b. w. u nas ogrodnicy powszechnie nazywają aster kompostellą; od tej nazwy pochodzą kopestylony itd. Kolberga objaśnienie jest mylne.“

Kopiejka, dw. **Kopijka** pch. złż. char. || Słw. Eur. char. — Rs. kopejka (lepiej kopejka) = tzn. [Co do pochodzenia wyrazu, różne są zdania. M. 65 wywodzi z Tur. köpek = pies (Mt. dodaje: pewna moneta) „z powodu wyobrażenia tego zwierzęcia na monetach Tatarskich i dawnych Ruskich“; przy czem dodaje ważny argument, iż nazwy monet w Rs. są wyłącznie Tat. pochodzenia: altyn, denëga, pul, rubl. Mt. pod köpek, str. 72, woli trzymać się dawnego wywodu od kopë = kopja, dzida, której wyobrażenie było na pieniądzu (kopja zaś odnosi do kopać Mew. 128 kop-1). Zbliża no też kopiejkę z Sfryz. kopkin Mt. köpek 72]. Por. JA. IX, 517. L. p. w. Kopijka (zdanie Czackiego i Lindego).

♀ **Kopielnocka** p. ♀ **Kupała**.

Kopieniak = płaszcz bez rękawów L. Dw. **Kyepyennyak** Pfil. V, 421 || Słc. kepeñ. Słh. kepernek, kepernik. Bg. kepeneg. Ukr. kopeñ, kepeniak = rodzaj czamary Węgierskiej || Rum. chepeneag. Nm. ♀ köpernick, keperneck = rodz. kamizeli. Węg. köpeny, köpenyeg — Tur. kópénék = tzn. Por. Mt. p. t. w. JA. XIV, 526. M. 65 myli się, wywodząc wyrazy Węg. i Tur. z Pols. Mr. 392 Kopieniak mylnie zbliża z Wł. gabbano: patrz Mew. 59 gaban. Nie wiem, skąd O. wziął postać kobieniak obok kopieniak. Por. GT. 132.

Kopijka p. **Kopiejka**.

♀ **Kopleć się**: „Owce się kopleją“ (może koplają?) Nadm. 87 — Zap. Nm. sich koppeln a. sich kuppeln = parzyć się. Czy w związku z tym jest ♀ koplować = kurzyć, pylić Skj. V, III? Por. **Kupler**.

♀ **Koprak** = garnek miedziany Skj. V, 111. Pfil. IV, 208. Kg. Pozn. I, 96. ♀ **Kuprownik** = Siederpfanne Mgn. 675. ♀ **Koprowy** = miedziany. **Koprowina** a. ♀ **Kuprowina** = miedziaki. **Koperszlag**. **Kopersztych** a. **Kupersztyk**. **Koperwas**, **Kuperwas**, dw. **Kopruch** Pfil. V, 47. **Kupfernikiel** O. Rod. **Kopernik** dosł. = górnik w kopalniach miedzi. Miejs. **Kopernia** (pow. Pińczowski). Por. ♀ **Kuperek** i ♀ **Kopyrtel** p. w. ♀ **Koper**. || Głż. khopr = miedź, miedziaki, obok mjedź. Dłż. kupor = miedź; kupornik = czasza miedziana. Cz. kuprový = miedziany; koprv(a) = koperwas; ♀ kuprák = miedziak. Słh. kufer, częściej med = miedź. Rs. kuporósz = koperwas (z Fr. couperose = Łc. cupri rosa dsl. = róża miedzi) || Nm. Kupfer n., Sgm. kupfar, ♀ köpper. Hl. koper. Ag. copper. Hp. Pg. cobre. Fr. cuivre (z Łc. przymiotn. cupreum) — Łc. cuprum [właściwie aes cyprium = kruszec cypryjski] = miedź. Do nas przez

Nm.: Koperszlag z Nm. Kupferschlag = tzn. Kopersztych z Nm. Kupferstich = tzn. Kupfernikiel z Nm. Kupfernickel = tzn. Por. MF. Kupor. Mr. 213 Koperwas i 229 Купоросъ. Koperszady wywodzą u nas zwykle od Nm. Kupferschächte (=szachty tj. kopalnie miedziane), np. *Słownik geograf.* pod tym wyrazem. St. Eljasz Radzikowski w *Pamiętniku Tatrzańs.* XV, 29 podaje inny wywód pierwszej części wyrazu Nm., mianowicie widzi tu przymiotnik Nm. od Pols. kopa; wyraz Nm. znaczyłby tedy szachty czyli kopalnie kopowe tj. pod kopą. Oba wywody powyższe wydają mi się wątpliwymi, bo 1, nie dowiedziono, czy były kiedykolwiek kopalnie miedzi w Koperszadach 2, nie spotyka się nazwy miejscowości Nm., w którejby -schächte oznaczało kopalnie. Zdaje mi się, że najprostszym będzie wywód z Węg. kopár ság ż. = pustynia; nieużytek (Węg. kopár = goły, nieplodny, jałowy). Por. Pfil. IV, 538.

♀ Kopro- p. ♀ Koprak.

♀ Kopruch p. ♀ Koprak.

♀ Kopyce p. Kapcie.

♀ Kopyła p. ♀ Kopył.

♀ Kopył = 1, kopyto (szewskie) 2, poprzeczka pomiędzy płozami u sań O. WBł. p. t. w. ♀ Kopyła = noga, kulas Pfil. IV, 208 i 194 p. w. Dźwignąć. RT. 209 ♀ Kopyła znaczy poprzeczka w saniach. — Z języków Rs.: Ukr. kòpýł a. kòpýto = oba znaczenia. Br. kapýł = też. Rs. kòpýł = oba znaczenia.

♀ Kopyrtać się pch. = przewracać się, koziolkować, „stawiać kopyrtki“. ♀ Kopyrtnać = umrzeć — Cz. kobrtati, koprcati = tzn. Por. RA. XVII, 41. Źródłem jest tu pień nieustalony, wielopostaciowy; do niego należy też ♀ kowyrknąć = kopnąć Pfil. IV, 209, Ukr. kowertaty = obracać czemś, kręcić,

Rs. koverkatъ = giąć, miąć, przekęcać itp.

♀ Kopyrtel p. ♀ Koper.

♀ Kopystelija p. ♀ Kopestylony.

Korab pch. Karawela O. ♀ Korabielnik = handlarz wędrowny (w Augustowskim) || Słc. Cz. koráb. Słh. korabelj m., korablja ž. Srb. korab(alj). Bg. korab. Sslw. korab(l)ъ. Ukr. koráb, korabél. Rs. koráblъ || Rum. corabie. Lit. karáblis, karóblis. Hp. caraba, carabela. Wł. caravella. Fr. caravelle. Ngr. karábi. Alb. karav. Czy Ar. karib M. 66 tu należy? 'Słc. carabus. Ssknd. karfi — Gr. kárabos mzn. = rodz. statku. Por. Mew. 129 korabb, MF. korablъ. Nm. postać Karabke, np. w Słowniku litews. Kurschata, pochodzi ze Słw., a Karacke = duży, wysokie galar ze 'Słc. Wł. caraca. M. 66 mylnie zbliża krype; wyraz ten pochodzi ze 'Słc. grippa, grippus. Wł. grippo = rodz. statku; por. Dz. Ilc Gripper. Por. Kotlarewski *Metally*, 36. Dz. I Caraba. Mr. 224 Krypa. Karawela w nowszych czasach z Wł. a. Fr. ♀ Korabielnik z języków Ruskich: Ukr. korabielnik, Br. karabielnik = flisak; przeniesienie znaczenia z wędrownego flisaka na takiegoż przekupnia.

♀ Korakiel = komża Rg. n° 425.

♀ Koromla = komża Ap. II, 8 — Korakiel z Nm. Chorrock [zlż. z Chor (wymawia się kor) = chór + Rock = suknia, por. szlafrok], zdrob. Chorrockel = tzn.; koromla z Nm. Chorhemd. zdrob. Chorhemdel [Chor + Hemd = koszula] = tzn.

Koran p. Alkoran.

♀ Koragle p. Chorągiew.

Korb = kosz L. ♀ Korba, ♀ Korban, ♀ Korbań, ♀ Korbańka i in. = ♀ kozubek, torebka z kory na jagody. ♀ Kurbanie się

= wyginać się, marszczyć się (jak ko-
zubek) O. *Wistla* III, 88. Dw. **Korbel**

= „picarium, Nm. Bock“ Pfl. V, 422.

Krobia pch. L. ♀ **Koropka** (właściwie korobka) Pleszcz. 36. Może

tu należy ♀ **Kraba** = przyrząd do

łowienia śledzi GO. 168 i 184 p. w.

Sztödor. || Głz. korb. Słc. Cz. kor-

ba. korbel. Słh. korbača = duży

kosz. Inne pochodne Mew. 130 kor-

bija || Węg. karabó. Lit. kár(a)bas.

Nm. Korb, Sgum. chorb. Fr. cor-

beille — Łc. corbis = kosz. Por.

Mew. 229 Kurbańka i 130 Korbija.

♀ **Korobka** z Ukr. koróbka.

Mr. 49 Кроби́и i Lpf. IX, 2 mniema,

że wyrazy Słw. nie są zapożyczone

z Łc., lecz rodzime, z Łc. pokrewne.

Korbacz p. **Karbacz**.

♀ **Korbál** p. **Korb(s)**.

Korban, **Korbań** p. **Korb**.

Korbas p. **Korb(s)**.

Korbet p. **Korwet**.

Korb(s), **Korbas**, **Kurbas**, ♀
Korbál = dynia — Nm. Kürbiss,
♀ korves, kürwes, kórbs itp.
[Łc. cucurbita].

Korchel (właściwie korhel =
wielki pijak Skj. IV, 345 — Węg.
korhel = pijak, przez Słc. kor-
hel = tzn. Por. RA. XVII, 23; tam
wzmianka o zabawnym wywodzie
Bartosza z Nm. Chorherr = kano-
nik.

Korci(u)pka p. ♀ **Kotyrba**.

Korczak = naczynie do wody;
młyn o kole z wiaderkami (korcza-
kami), inaczej **Korzecznik** L. ♀
Karcówka || Słc. krčah, krčak =
dzban. Cz. korčák = wiadro. Srb.
krčag = dzban. Ssłw. krčagъ,
krčaga. Ukr. korczaŭa, kor-
czaha = dzban; korczák = młyn
|| Węg. korsó = dzban (skąd Srb.
i Ukr. ♀ koršov) — Mew. 156
krk- 2 mówi, iż „przytaczają Tur.
kolčag“. Mr. 52. Кръчаръ zbliża
Skand. krukka = garnek, Szwed.

krukka = dzban; ale wyraz ten, od-
powiadający Nm. Krug, posiadamy
w postaci **Kruž**, k. p. Możliwy kor-
czak wywodzić od kory, jako na-
czynie z kory, tak jak korzec i
koryto. Zbliżenie Miklosicha z
karczmą nie wydaje mi się trafnym.
Korzecznik jest sld. do korzec.
Por. RA. XXIV, 382.

Kord pch. || Dłz. korda. Słc. Cz.
kord. Srb. korda, čorda. Mew.
132 korđa przytacza Rs. korda;
Dal nie ma tego wyrazu; Rs. kòr-
tikъ = krótki miecz marynarski
(por. Mr. 216 i Lpf. VIII, 203
Кòртикъ) raczej ze Słc. cor-
tellus, patrz **Kordelas** || Lit. kár-
das. Węg. kard. Alb. korde.
Nm. dw. kurde, kürde, korde =
rodz. miecza (zdaniem GW. z Cz., za
Husytów) — Tur. kard, z Pers.
kārd = nóż, sztylet. Por. Mt. kard.
Mew. 132 korđa. MF. korda. M. 66
i 97 zbliża Pols. oskard, a za nim
MF. pod korda; ale Mew. 227 oskardъ
traktuje oddzielnie i (słusznie) nie
zbliża już z kordem.

Kordel = sznur okrętowy L. **Kor-**
dyl: „Tratwa stoi na kordylu“
KSL. 528. „**Kordylować** = brać
(tratwę) na kordyl“ ib. ♀ **Gordel** =
sznur z wici do tratw O. U O. znaj-
dujemy też postać **Kardel**; może
pomyłka druku, zam. kordel. || Rs.
gordělja = lina żaglowa (gòrdenъ
= lina windowa, żaglowa raczej z Nm.
Gording = tzn. Mr. 165 błędnie
pisze Gardelъ || Nm. ♀ kordel =
sznur. Ag. to cordell = ciągnąć
(linami) statek pod wodę. Hl. kar-
deel = lina — Fr. cordelle =
lina do holowania statku pod wodę
[zdrob. od corde = lina, z Łc.
chorda = tzn., to zaś z Gr. chordē
= tzn., nasza Korda]. Tegoż po-
chodzenia jest Kordon, z Fr. cor-
don = sznur, oraz **Kordelat**, k. p.
Por. Mr. 214 Kordel i 165 Гардель.
Mt. kordela. Por. **Kordyzant**.

Kordelas = „kord do lasa“ (!) L.
Kn. nie ma jeszcze. ♀ **Kordylac**
Kg. *Krak*. IV, 53 || Cz. dw. kordu-

ląc. Tegoż pochodzenia są Sz. kudla = nożyk i Srb. kurtjela = nóż duży Mr. 225 i 230 || Hl. kortelas. Szwed. kurtelas. Ag. curtilasse, cutlass. Nm. dw. Kartilat, Kordelasche. Fr. coutelas (*coltelas) 'Słc. cortellus — Źródłem jest Łc. cultellus = nożyk [culter = nóż]. R. znalazło się przez ♀ Wł. cortello (zam. coltello) i ♀ cortelas. Do nas przez Nm. Por. G.W. Kurde. Niema związku z **Kordem**, k. p.

Kordelat = rodz. sukna grubego — Fr. cordelat = tzn. [od Fr. dw. cordel = sznurek, więc niby tkanina z grubych nici, sznurków]. Mr. 214 Kordelat mylnie wywodzi ze 'Słc. cordellatus = sznurkiem związany. Por. **Kordel**.

♀ **Kordiuk** p. **Kurdziel**.

Korduan p. **Kordyban**.

♀ **Kordupel** p. ♀ **Kurdupel**.

Kordwan p. **Kordyban**.

Kordyban, **Kardyban**, **Korduan**, **Kordwan**, **Kurdwan**, **Kurdyban** = rodz. skóry wyprawnej. ♀ **Kurdywanki** = rodz. grzybów *Wisła* VI, 679 || 'Słc. kordobon, kordován; kordovánik = garbarz. Cz. kordovan, kordoban, kordobon, korduan, kordyban; kordybanik = garbarz. Srb. kordovan; kordovandzija = garbarz. Ukr. kordoban; kordobaneć = trzewik kordybanowy; kurbaný lm. = łapcie || Fr. cordouan; cordouanier = garbarz; stąd cordonnier (dw. cordoanier) = szewc. Wł. cordovano; cordovaniere = szewc. Hp. cordoban. 'Słc. cordubanus, cordoa(n), cordovesus, corduanum itp.; cordoanarius i in. = szewc — Od nazwy miasta Hp. Cordoba, Cordova. „Skórę tę wyrabiali Maurowie Hp. w w. IX; zwano ją cordovesus, cordebisus, z Łc. cordubensis; Ar. kortobani = Kordowski zastąpiło później

Rom. postać“ Dz. I. Cordovano. Roślina ♀ kurdybanek jest sld. Patrz **Konrad**. ♀ Kurdywanki zap. dla podobieństwa wyglądu.

Kordyl- p. **Kordel**.

Kordyzant pch. = linoskok — L. wywodzi z Łc. cordax (z Gr. kórdax) = rodz. kankana. M. 216 Koryzoun wywodzi wyraz nasz ze 'Słc. cortisanus = Fr. courtisan (Pols. kurtyzan, kortezan) = dworak, dworzanin itd. Oba słoworody są mylne: wyraz ma związek z Łc.-Gr. corda = lina, sznur, por. **Kordel**; może u nas sztucznie wytworzony?

Korek p. ♀ **Korka**.

Korjander p. **Kołędra**.

♀ **Korka**, rzadziej ♀ **Korek** pch. = treпка. **Korek** pch. || Słw. i Eur. języki z małymi zmianami. Nm. ♀ korke, Lit. kárke, kúrke — Źródłem jest Łc. cortex (osnowa cortic-) = kora. Por. Lpf. VIII, 201—202 Korek. Trudno dowieść, żeby nazwa trepek pochodziła od kory, jak chce Psk. 36. Jak korek w znaczeniu 1, obsaca i 2, zatyczki butelkowej jest przeniesieniem znaczenia z materiału na wyrób, tak samo i w trzewiku. Por. G.W. Kork i Korke. FWb. Korke. Roślina ♀ korki a. ♀ skorki (aconitum) GO. 77, *Pamiętnik fizjogr.* V, dz. IV, str. 12 zap. tak nazwana od podobieństwa do trepek, jak rośl. pantofelki, trzewiczki. Por. Pfil. IV, 538.

Korman p. ♀ **Karmana**.

♀ **Kormesła**, a. **Kórmesła** lm. = nosidła do wody Ap. I, 44. Pfil. IV, 209. ♀ **Koromysło** RT. 209. Ap. III, 127 i ind. Zdaje mi się, że m. słyssał gdzieś ♀ **Korziemiosło**. ♀ **Kromisło** Łopac. Mew. 131 podaje nadto **Kormysła** lm., **Koromysł** i **Koroniosło** (z Mgn. p. w. Pede) — Z języków Rs.: Ukr. koròmysło. Br. karòmisiał Nos.; słyssałem też karòmisiał, kare-

mýśli. Rs. koromýslo, koromýselt. [Pochodzenie wyrazu niejasne. Por. Miklosich Трѣт Трат 25 *Kramyslo. Lpf. VIII, 202—203 Коромысло. JĀ. IX, 316 popiera zbliżenie Miklosicha z Gr. kremástra = hamak; lina (kotwicowa); ogonek (owocowy) i z Gr. kremastēr = sernik (gdzie sery wiszą, bo Gr. kremánnymi = wieszam); ale Miklosich 131 pod kormyslo sam już odrzuca to zestawienie. Może wolno nasunąć Rumuń. curmediş (d wymawia się tu jak z) = poprzeczny, ukośny, de curmedişul = wpoprzek].

Kormnik = sternik L. (z *Vol. legum*). **Kurman** = bal kabląkowany na dnie statku KSL. 110. O. — Ukr. kormnyk = tzn. podaje Mew. 156 kърma. Żł. ma w znaczeniu sternika kermáncz, kormácz, kermácz, kormczâr, od Ukr. kôrma a. kърma = ster. Kurman = sznur skręcony WH. 93. [Wyraz pochodzenia Węgierskiego: kormány = ster, kormányos = sternik itd. Por. Mew. 156 kърma, gdzie są podane wyrazy tegoż pochodzenia w innych językach Słw. Mr. 215 Korman i Sln. Srb. korman = rudel, ster. Rum. cârma = ster, cârmuire = sterować].

♀ **Kormysła** p. ♀ **Kormesła.**

♀ **Kornátek** p. ♀ **Kornawy.**

♀ **Kornawy** = krzywonogi Kg. *Lub.* II, 211 — Z języków Rs.: Br. karnác = skracać, obcinać; karnány, karnáty = kusy; Ukr. korn(i)ák, kornádka = pień, odcinek; Rs. kornátъ = skracać, obcinać; kornávka = kusa kurtka. Por. Cz. krňavý = słabowity; krňeti = karleć, kurczyć się. Od tegoż pnia Polskie: ♀ **Karnaty** = przysadzisty, nierosnący (z Br.); ♀ **Kornátek** GO, 168 = pies od bydła (= kurta, z obciętymi uszami lub ogonem) i ♀ **Kurnosy** = tęponosy. Por. **Kurdupel.**

♀ **Korniak** = pień Pfl. IV, 209 — Ukr. korn(i)ák = tzn. [Mew. 156 kърnъ].

Kornufas = zap. ubiór głowy kobiecej Gołębiowski *Ubiory*, 12 (ze Zbylitowskiego), 176. L. n. — ? Może coś od nazwy kraju Ag. Cornwall, po Fr. Cornouailles? Albo w związku z Łc. cornu = róg (por. ♀ **Kornuta.**

♀ **Kornus** = licha wódka. „Ja piję dobrą wódkę, ty tylko kornusa“ Kg. *Pozn.* IV, 270. *Kuj.* II, 272. 279. Ap. I, 19. *Wisła* IV, 807. Dd. 12. Mgn. p. w. Kornbranntwein — Nm. Kornus [złacińszczona postać wyrazu Kornbranntwein (Korn = zboże + osnowa brannt = palony + Wein = wino) FWb.] = tzn.

♀ **Kornuta**, ♀ **Kurnuta** = owca z rozłożystymi rogami *Wisła* V, 923. RA. X, 267. **Kornut** = rogal L. ♀ **Kurnuty**, ♀ **Kurnasisty** = z dużymi rogami RA. X, 197. 217. Wswp. 12. Skj. V, 372 i ind. || Cz. kornout = rożek (z papieru), kornecik; kurnota = owca z równymi rogami; kurnoty = rogaty. Ukr. kornúta wiwciá = owca rogata — Rumuń. cornut = rogaty [Łc. cornutus]. Do nas ♀ kornuta przez Ukr., kurn- przez Cz., a kornut z Łc. Por. Mew. 131 kornuta. RA. XVII, 10. Mr. 215 Kornout i Kornut. Por. **Kornufas.**

♀ **Koromla** p. ♀ **Korakiel.**

♀ **Koromysło** p. ♀ **Kormesła.**

♀ **Koromyśl** p. ♀ **Kormesła.**

♀ **Koroniosło** p. **Kormesła.**

♀ **Koropka** p. **Korb.**

Korowaj = „chleb weselny na Rusi“ L. ♀ **Korowal.** Pielgrzymowski (1601) w BW. zesz. CCXXI, str. 417: „Korowaje wielkie na stół dano“ — Z języków Rs.: Ukr. korováj. Br. karaváj. Rs. korováj, karaváj. [Słownik patrz *Wisła* VIII, 369. Potebnia Kł istorii

звукѣ III, 65—66. Brückner w JA. IX, 168. Lpf. IX, 7 Крѣваѣ. Mew. 132 korvaj]. L zamiast j w ♀ korowal, jak w ♀ gronostal, Homel, ♀ mazgal itp.

♀ Korowal p. Korowaj.

Korowody. ♀ **Korowodzić** Przyj. ludu VI, 111. Korzeniowski VII, 441. ♀ **Chorowód** Kł. XVII, 206 — Ukr. chorowód, korowód = tanciec gromadny; chorowódy, korowódy lm. = ceregiele, zatargi. Por. Mew. 89 chorъ.

♀ **Korpal**, ♀ **Korpał** = żartobł. nazwisko zająca na Podlasiu KŁ. 40 — Zap. z Ukr.; por. Ukr. korpesaty a. kopyrsaty = ♀ kopyrtać się, bieć podskakując; korpaty = grzebać, pylić itp. Por. jednak Cz. krpěti = sterczeć; kucnąć.

♀ Korpał p. ♀ Korpal.

♀ **Korpaty**: „Korpaty kłobuch” Skj. IV, 24 — Słc. krpaty a. krpany = łatany.

Korsak = rodz. lisa || Cz. Rs. tak samo || Tak samo też w Eur. nomenklaturze zoologicznej — „Tat. korsak = mały lis w stepach Azji środkowej” M. 67. Dc. 119, ods. 4 qarsaq. Mr. 216 Korsak.

Korsarz pch. || Słw. w dwóch postaciach: 1, Ssłw. kurъsarъ = zbójca. Bg. korser. Srb. kursar, gursar, gulsar 2, Ssłw. husarъ, gusarъ = zbój. Srb. (q)usa(r) = zbój. W znac. huzara kawalerzysty wszyscy Słowianiemają, jako char., z małymi zmianami || Eur. char. w znaczeniu huzar; w znaczeniu zaś korsarza: Fr. corsaire, Nm. Korsar itd. — Źródłem jest Łc. cursor = biegacz, szybko-biegacz; heljer; posłaniec. W „Słc. cursor nie ma znaczenia rozbójnika; korsarz zrzadka nazywa się corsarius. Dopiero we Wł. corsare, corsale, Hp. co(r)sario rozwija się znaczenie zbójcy morskiego. Por. Dz. I Corsare. MF. i Mew. kursarъ.

W językach Wschod. z Wł.: Tur. kursan(d). Por. Mt. kursan. Por. Huzar.

Korset p. Gorset.

♀ Korsować p. ♀ Kurstać.

♀ **Korszun**, ♀ **Karszun** = jastrząb — Ukr. korszun, Br. karszun = tzn. [Słc. krš(i)ak, Rs. kòršunъ, ♀ koršakъ = tzn. Mew. 132 koršunъ. Lpf. VIII, 203 Кòршынь].

Kort pch. = rodzaj sukna — Wyraz wszedł do nas w użycie około r. 1840. Może Ag. court = dwór (panującego) jako pierwszy składnik nazwy, której drugim byłoby sukno, lub coś podobnego. Wątpię aby kort powstał z Fr. tricot = Pols. trykot.

♀ **Kortać** = bić. „Wykortać skórę” Ap. I, 44 — Ukr. kortaty, kartaty = ganić, wymawiać.

♀ **Kortać** = drugi raz orać (z Litwy) — Lit. kartūju = tzn. [dsł. powtarzać; Lit. kártas = raz, kroć]. Może tu należy ♀ kurtać = tacać („katatъ”) GO. 169.

Kortyna p. Kołdra.

♀ Korungiew p. Chorągiew.

♀ **Korus** = mała brukiew. „Na brukiew, gdy się nie udała, mówi się: To korusy!” Psk. 36 — Może Nm. ♀ karus = Nm. Karausse = karaś, więc niby brukiew, jak drobne karasie?

♀ **Korut** = kwas w gałkach RT. 209 — Ma być z języka Ormiańskiego.

Korwet, **Korbet** pch. = podskok, sus L. — Zapisuję dla tego, żeby poprawić pomyłkę w Górskiego *Radzie pańskiej* str. 43 i w słowniczku, gdzie, skutkiem niewyraźnego napisania ł zam. t, wydrukowano korbeły. Wyraz pochodzi z Rom.: Wł. corveta, Hp. corveta, Fr. courbette = tzn. [Łc. curvus = krzywy, zgięty]. Por. Lpf. VIII, 204 Korwet.

Korzec pch. Polucorzeze (grochu) BW. LIV, 302 (r. 1394) || Głz. Dłz. kórc. Słc. korec = kozubek na jagody. Cz. korec. Słh. korec. Słw. корѣсъ = jakieś naczynie; корѣ = korzec. Ukr. kóreć (z Pols.). Srs. korěсъ = miara zbożowa. Rs. **Q** korěсъ = wiaderko || Nm. **Q** gorz (ze Słh.) 'Sgnm. cor Zft. VI, 105. Lit. kórėzius (z Pols.), Węg. korecz = Źródłem wyrazów powyższych jest podobno Hb. kor = miara zbożowa, skąd Gr. kóros, 'Słc. c(h)orus. Por. M. 67. Zft. VI, 105. MF. i Mew. 133 korѣсъ. Mr. 45 Корѣсъ. Por. Korzecznik pod **Korczak**.

Korzecznik p. **Korczak**.

Q **Korziemiosło** p. **Q** **Kor-mesła**.

Q **Kosar-** p. **Koszary**.

Kosciarz p. **Kositarz**.

Kositarz, Kosciarz = posługacz hutniczy, zalewacz L. Łb. 117 = Nm. Kohlschütter [złz. z Kohle = węgiel + schütten = sypać, więc dosłownie = dosypywacz węgla, posługacz hutniczy]. W wyrazie naszym widać sld. do sitarz, siciarz. MF. kositerъ nie zrozumiał znaczenia wyrazu Pols. i zaliczył do pochodnych Słw. od Gr. kassiteros = cyna!

Q **Kosmołucha** p. **Q** **Koemołuch**.

Kost p. **Kościć**.

Q **Kosterbaje** p. **Q** **Kostrubaty**.

Q **Kostomacha** = duża kość walająca się RT. 209 = Ukr. kostomàcha = tzn.

Q **Kostopraw** = znachor od nstawiania zwiechniętych i leczenia złamanych kości RT. 209 = Ukr. kostopràw = tzn.

Q **Kostro** n., dw. **Kostrà** ż. O. = siąg, stos (drzewa) || Cz. kostra = szkielec. Słh. koster, Ukr. kòstěr, Rs. kostěrъ = stos = Mr. 217

Kostěrъ nasuwa Sknd. k ò str = stos, kupa. Mew. 133 kostěrъ nazywa wyrazem wątpliwym. Do nas z języków Rs.

Q **Kostrop-** p. **Q** **Kostrubaty**.

Q **Kostrubaty** = kosmaty, chropawy, rozczochrany L. Ap. I, 70. — **Kostropaty** Ap. VIII, 251. Pfl. IV, 275 i ind. **Q** **Kosturbaje** a. **Q** **Kosterbaje** lm. = rudery; graty Kg. *Krak.* IV, 310. **Q** **Kostropacz** = rośl. ostropest O. pod Ostropest. **Q** **Kosturbać się** = wlec się Kg. *Łecz.* 11. **Q** **Kosturchaniec** = rozczochraniec Kg. *Krak.* IV, 310. **Q** **Kostropiec** Ap. VIII, 257. Zdaje się że Ostropest jest sld. do Kostropiec, bo Skj. III, 70 czytamy kostropesth. **Q** **Kozdrój** (zam. *kostrój) = rozczochraniec; niepoń 'Świēt. Pr. fil. IV, 832. **Q** **Kusterpki**: „Kozusek z kusterpkami“ (= kosmykami?) Kg. *Krak.* II, 180. = Ukr. kostrubatyj = kosmaty, rozczochrany, nastroszony; kòstrub = kosmacz; kościotrup; kostrubàcz, kostrubània, kostrubàla = kosmacz; kostrubonko Ap. III, 126; kostrubacha Ap. IV, 37; kostriub Ap. XIII, 49. Por. kostrub Afanasjew *Poet. vozr.* III, 726. 762. Máchal *Nákres slov. bájesloví* 204. Jest wprawdzie Słc. Cz. kostrbatý = kosmaty, chropawy, ale wyraz ten, gdyby był w Pols., brzmiałby *kościerbaty a. *kostrzebaty. W obocznej postaci mamy też osnowę w kocierba, patrz **Q** **Kotyrbà**.

Q **Kosturb-** p. **Q** **Kostrubaty**.

Q **Kostruchaniec** p. **Q** **Kostrubaty**.

Kostywał p. **Kosztywał**.

Q **Kosury** lm. „Nawóz wyrzucają na kupy, zwane 'kosurami'“ Ap. XIV, 149 = L. Malinowski RA. XVII, 41 nasuwa Ukr. koszúr = wodorosty; trudno objaśnić tu przejście znaczenia; może raczej z Węg. kosár = kosz [ze Słw.], a. do **Ko-**

szary, k. p.; postać kosar mogła przejść na *kosór, a przejście znaczenia łatwoby się wyjaśniło.

♀ **Kosuty** = igły sosnowe Pleszcz. 36 — Zap. w związku ze Słc. kośút = krzak karłowaty, rozrosły Kt.

Kosz w znacz. obozu; siedliska Kozaków, Tatarów; dw. „koszem stać” = obozem. **Koszowy** = starszy, dowódzca. Ukr. kisz (2 pp. kosza) = obóz (kozacki); koszowyj koszowy (dowódca). Rś. košъ w t. zn. (z Ukr) — Dżagat. kos(a) = towarzystwo, drużyna; košum a. koszun = wojsko; koszchan = głowa rodziny, rządcą Lpf. VIII, 208. Tur. koš = stado; gromada ludzi; obóz koczowniczy; namiot Mt. koš. M. 68 mylnie zbliża z wyrazem Tur., patrz **Koczować**. Mew. 135 koš 2. Zamojski (u L.) mylnie wywodzi od kosza w zn. koszyka, a L. mylnie zbliża z koczować.

Koszary L. **Kazarnie**, **Kazernie**, **Kazerny**, L. ♀ **Kasarnia**, ♀ **Kosarnia**, ♀ **Kazarmy** blp. ♀ **Koszar** m. ♀ **Kos(z)ara** ż. Może i ♀ **Kosury**, k. p. || Słc. kasáreň, Cz. kasárna. Srb. kasarma. Bg. i Ukr. koszara = ♀ koszar. Rś. kazarma a. kazarmy blp. || Fr. caserne. Hp. Pg. caserna. Wł. caserma. Nm. Kaserne, ♀ kasarm. Rum. casarmă. Węg. kaszárnya. — Mew. 134 koš myli się, odnosząc powyższe wyrazy Słw. do pnia kosz- (skąd Pols. kosz); jest to tylko sld. ♀ **Kasarnia** z Węg. ♀ **Kazarmy** z Rś. [Źródłem jest Łc. casa = chata, skąd **Hazuka**, **Koszula** i **Kożany**, k. p. Por. Dz. I Caserma]. Por. Mr. 198 Kasárna. Pfil. IV, 537. 539.

Koszer pch. || Słw. Eur. bez zmian, char. — Hb. kāszer = być prawnym, stosownym, należytym; podobać się; być odpowiednim (przepisom). M. 68.

Koszka p. **Kusz**.

♀ **Kosznica** = bróg pleciony na skład kukuryzy RT. 209. Kł. VIII, 107 — Ukr. kòsznycja = tzn.

Koszt pch. ♀ **Kust** = wikt RA. XII, 17. 94 || Słw. od osn. košt-; Głz. khósty blp. || Wł. costare, Fr. coûter = kosztować. Nm. Kost ž. = koszt, wikt; kosten = kosztować — Łc. constare = stać; trwać; przypadać; być pewnym; istnieć; kosztować, mieć cenę. Do nas a. wprost z Nm., a przez Cz. košt, koštovati. Por. Mew. 134 košta. Dz. II c Coüter. MF. koštati. Pfil. IV, 539.

♀ **Kosztele** lm. = rodz. jabłek *Gaz. Warsz.* 1871, n° 224, str. 2 (od Płocka) — ?

Kosztować = smakować pch. złz. || Słc. koštovat', Cz. koštovati. Ukr. kosztuwały. Br. kasztawać (oba z Pols.) || Węg. kóstol — Nm. kosten = tzn. Por. Kge kosten 2 (z Łacińskim gustare w stosunku pokrewieństwa aryjskiego). Pfil. IV, 539. Do nas zap. przez Cz.

Kosztywał, **Kostywał**, ♀ **Kos(z)tywał**, ♀ **Kos(z)tyfał** = rośl. żywokost, żywignat || (Głz. kostřadło). Słc. Cz. kostival — Ponieważ po Nm. roślina ta nazywa się Wallwurz, Beinwell(e), Beineheil, przypuszczam, że -wał jest powtórzeniem Nm. Wall-, well(e), a kost- jest tłumaczeniem Nm. Bein = kość. Do nas może z Cz. Por. Pfil. II, 159; IV, 539.

Koszula pch. złz. ♀ **Każela** = koszula śmiertelna, żgło || Głz. koš(u)la. Dłz. košul'a. Słc. košel'a. Cz. košile. Słh. Srb. Bg. Sslw. košulja. Ukr. koszuła, koszeła. Br. kaszuła. Srs. i Rś. ♀ košulja || Nm. dw. Casul, Casel ž. = ornat, 'Sgnm. kasugele. Hl. casuifel (z Fr. chasuble). Wł. casula = chatka, lepianka (przejście znaczenia patrz Dz. I Casipola). Sfr. casule i Hp. casulla = ornat — Źródłem jest 'Słc. casula mzn. = habit i in.

ubrania; por. **Hazuka**. Por. MF. i Mew. 134 kośulja. Mr. 392 Kopieniak. Por. **Koszary**.

♀ **Koszylwarczyk**. „Jakichżeś tu gości miała? — Jeden był chleburad... a ten trzeci koszylwarczyk“ Kg. *Łęcz.* 93 — Zap. Rs. kaševār = dsl. warzący kaszę = kucharz pułkowy.

Kościć, Pokościć = malować. **Pokost** pch. || Słc. Cz. pokost (z Pols.), zwykle ferneż (z Nm. Firniss = werniks). Ukr. pòkost. Br. pòkast (oba zap. z Pols.) — Matzenauer w Lpf. VIII, 207 pod Kost mówi o roślinie kost, którą podaje i L. = „korzenie aptekarskie, costus“ [Gr. kóstos, Łc. costum a. costus = roślina indyjska, dająca drogi balsam]; przytaczane tam frazesy Szcz. „maż olejem z kostu“, „olejem kostynovým“ nasuwałyby wywód koszczenia (malowania) i pokostu z tego źródła; zachodzi jednak trudność w znaczeniu: czyby proste malowanie mogło się odbywać kosztownym zapewne środkiem aptekarskim? Myślę, że prostszym będzie wyprowadzenie słów naszych z Nm. Koste (= Quast, skąd Pols. chwast, kwast, kwaścik, ♀ chwaścik, a zap. i Kwacz, patrz Pfl. IV, 480) = miotłka, kropidło (Duńs. kalkekost = pędzel mularski); kościć przeto znaczyłoby kropić, pędzlować, mazać *kostem.

Kościół pch. złż. **Kastel, Kasztel** pch. złż. Rod. **Kusztelan**. Dw. **Kastallanja, Kastellan** Lelewel *Księgi ustaw* 18. 23. 96. 100 i ind. || Słc. kostol. Cz. kaštel = gród; kostel = kościół. Sslw. kostel, kastel = gród; wieża. Srb. kaštel, kašteja, kaštio = zamek. Bg. kastel. Ukr. kostil. Br. kasciół (oba z Pols.) || Nm. Kastell = gród, Sgum. chastel. Fr. château = zamek. Wł. castello. Węg. kastély. — Błędnie u nas wyrazy powyższe wywodzono od kości, np. W. Pol w *Mohorcie*, Łepkowski *O tradycjach*, 17, a przed nimi Potocki,

Czechowie (u L.). Źródłem wyrazu jest Łc. castellum = gród, warownia (zdrob. od castrum = obóz), co już L. z Dobrowskiego przytoczył. Por. ks. Malincwski *Gram.* 310. Brl. 107 p. w. Kostel przytacza Dudika *Gesch. Mährens* IV, 357 o „inkasztelowaniu“ pierwszych kościołów w chrześcijańskich. Szajnocha *Jadw. i Jag.* I, 343, do str. 33. Por. DC. p. w. Incastellare. Godną uwagi jest piosenka weselna u Konopki, str. 49, w której czytamy: „Juz dochodzimy pod ten kościelny zamek, Będziem oglądać Najśw. Panny domek“; toż Kg. *Krak.* II, 19, n° 21, oraz 40, n° 66. Kg. *Łęcz.* 2 mylnie, według pisowni Spol., stoi, jako niby dw. nazwa: Koszczol. Jak „ecclesiae incastellabantur“, o tym JA. I, 61 (z Bogufała). Słusznie prof. Nehring mniema, że wyraz do nas przeszedł z Czech. Toż powiada Mew. 133 kostel. Por. MF. kostel. GDM. 75 ods. 1. Pfl. IV, 494. 496. 537. 539.

Kośle lm. = łyżwy L. — Może z Cz. kosle. kúsle = tzn. [zap. w związku z pniem skliz- Mew. 300].

♀ **Kośpilak** p. **Kuśpik**.

Kot, Kut = kostka stawowa u nogi (najczęściej końskiej); kostka do gry (jak Łc. talus). **Kocik, Kucik** = podługowaty kawałek czegoś w kształcie kostki powyższej: czopek, paluszek, bolus. ♀ **Kóciak** = róg, kopyto końskie Skj. V, 368. ♀ **Kót** = kopyto GO. 168. ♀ **Kóty** = racice Hoff, 40. ♀ **Kut** = penis Pfl. IV, 212. ♀ **Kutka** = noga od kopyta do przegięcia Ap V, 137. || Cz. kot, kotek, kútek, kotník, ♀ kotík = tzn.; grać „v kúty“ = w kości: „w kuty gram“ Kn. — Nm. Kote, Köt(h)e = kostka stawowa u nogi (końskiej); kostka do gry. Por. Mr. 217 Kot.

Kot pch. **Kociur, Koczur, ♀ Kocur. Kot, Kotew, Kotwica** pch. ♀ **Kotka** = trzos || **Kota** (zwierzę) mają wszystkie Słw.; ciekawsze postacie: Głż. kocor, kočka.

Cz. kocour, kočka. Bg. kota-(ra)k. Sslw. kotelb = kot. Rs. koška. Kotwica również u wszystkich Słowian: Cz. Sslw. Rs. kotva itd.; Rs. katb = przyrząd do wyciągania kotwicy; statek Lpf. VIII, 161 Katb (Słh. mačka oznacza kotkę i kotwicę) || Fr. chat. Wł. gatto. Hp. gato. Sgnm. chazza, 'Sgnm. i Nm. Katze, w rodz. m. Kater. Ag. cat. Ssknd. kött. Ngr. gáta, káti. Celt. cat. Gr. późn. kátta. Łc. późn. catus (dw. felis). Nm. Katze a. Katt znaczy także mzn. kotwica, oraz trzos. W Nm. spotykamy także wyrażenia: „die (Streb) Katze ziehen“ = Pols. „kota ciągnąć“, „kota paść“ por. GW. Katze 5a, b i c; JA. VIII, 520; Atm. LXXIX, 570–572; Psk. 37 p. w. Kot. Jest też sporo przysłówi Nm., Fr. Hl. i in., w których kot tak samo, jak w naszych, występuje. „Koty drzeć“ może pod wpływem Nm. katz balgen = klócić się — Zródło wyrazu dotąd niejasne. Najdawniejszą postacią Eur. jest Łc. późn. catus; być może, że Łc. catulus = szczenię i wszelkie młode wogóle, jest zdrobnieniem niepodanej nam przez starszych pisarzy łacińskich formy. Por. MF. kotbka. Mew. 135 kotb powiada: „wyraz wszech-europejski nieznanego pochodzenia.“ Por. *Sitzungsberichte der Wien. Akad.* XLII, 250. Schrader *Sprachvergl.* 1890, str. 389 sądzi, że źródłem jest czysto Grm. chazza. Kociur może na wzór Nm. Kater = kot samiec. Por. Katarynka.

Q Kotás p. Kojec.

Kotara, dw. **Kotarha** = dw. namiot pilśniowy, potym koliste zasłony łoża, dziś jedna tylko zasłona. **Szat(e)r**, **Szatra**, Q **Siáter** = namiot || Srb. kotar = płot koło stogu siana. Ukr. kotára (z Pols.) Słc. šiator, Cz. šatr, Srb. čador, čator, šator, šatra, Bg. čadur, šatur, šatra, šator, Ukr. szatró, Rs. šatér, čàdra = namiot — M. 68 z Tat. kotyr, kotar = Tur. cza-dyr, czatyr = namiot, szałas. Mew. 135 kotb l zbliża ze Sslw. kotbcl,

patrz **Kojec**. Mr. w Lpf. VIII, 208 Kotara waha się pomiędzy Nm. Q kotter = lepianka, a Dżagat. qatar = szereg, rząd, przyznając, że w ostatnim zestawieniu niema zgodności w znaczeniu. Por. MF. Šaturb. Mew. 30 čadurb. Mt. čader. M. 127. Mr. 80 Шатурb wywodzi formy z sz z Ar. setr, a formy z cz z Tur.-Pers. Korsch dodaje Kirgiz. szater JA. IX, 494. Zdaje się, że nasza kotara z Tat., a szatr z Tur., może przez Węg. sátor. Godnemi uwagi są: Skr. čhad = kryć, skąd čhatra = parasol (por. Bg. šatur = namiot i šjatrec = parasol), oraz Szwed. kator = namiot. Por. **Futor**. Być może, że tu należą Słc. Mor. kotár, Chrw. kotar = okolica, oraz Pols. Q kotery lm. = pagórki na łąkach Skj. IV, 337; Q kotyry ib. V, 135 brzmi podobnie, ale się różni znaczeniem.

Kotcz- p. Kocz.

Q **Kotelnica** = zagroda, Q kocz- szar dla owiec. Q **Kotelnica** = nazwa polany RA. X, 244 — Słh. kotelnice = tzn. [Słc. kotel = kociel]. Por. **Kociel**.

Q **Kotery** = „pagórki na łąkach“ Skj. IV, 337. Q **Kotyry** = „kawaly zoranej ziemi nierozsypujące się, lecz trzymające się kupy..“ Skj. V, 135 — Moraw. kotár = grunt kamienisty, a w ogólniejszym znaczeniu = opole, okrag; Słc. chotár = tzn. [Węg. határ = granica; obwód, miedza]. Por. **Futor. Kotara**.

Q **Koterzyna** (r-z czyta się rozdzielnie) = liche, twarde mięso Skj. V, 369 — Moraw. kotrżina = coś twardego, lichego. „Maso tvrde jak kotrżina“ Kt.

Kotew p. Kot.

Q **Kotiu(e)ha** = pies. **Kotiucha** = wilk ogromny O. || Słc. kot'uha, kut'uha, kut'o = pies. Ukr. kotj'ha = psisko — Zródłem jest Węg. kutya = pies. Por. Mr. 218 Kot'uha. Mew. 135 kotjuga.

Kotl- p. Kociel.

Kotnyr p. Kutner.

Kotrygał = rodzaj tarczy Heleel *Star. prawa pomniki* II, 946 || Cz. kotrkál, kotrgál = tarcza czworoboczna Brl. 107 — Brl. podaje Łc. quadrigale, jako źródło; znaczyłoby to coś kwadratowego, niby kwadratówka; ale DC. p. t. w. ma jedno tylko znaczenie: droga wozowa na murach miasta. Mr. 218 Kotrkál nie wie pochodzenia. Do nas zap. z Cz.

Kotszys p. Kocz.**Q Kotuch p. Kojec.**

Q Kotuszyć: „Q Kotusić = mieszać, klócić, w nieład wprowadzić“ Skj. IV, 323 — Słc. kotúčit', Cz. kotoučiti = kręcić, kłębić [od tegoż pnia, co Q kocić, Q kaczać, Q katulać; Słc. kotúč, Cz. kotouč = krag, kłab itd.].

Kotwica p. Kot.

Q Kotygi lm. = wóz mocny a nizki do wielkich ciężarów RT. 209 — Ukr. kotýha = tzn. [Ukr. kotýty = Q kocić, k. p].

Kotyrba = głowa Pfil. III, 493. Zdaje się, że tu należą nazwy roślin: **Kocierba, Kocierzba** Maj. 146, **Kocier(p)ka, Pocierpka, Kociorubka, Kociubka, Kureipka, Koreipka, Koreinupka**, a także miejsc. **Kotarby**. Czy Q kuciab(k)a = feminał tu należy? — Postać kotyrba widocznie ze Słc. Cz. kotrba = głowa (pogardl.); inne są zap. czysto Pols. odpowiednikami form Słc. i Cz., przekształconemi przez sld. Knapski podaje jeden z okazów takowego: „Kocierpka, melius Pocierpka, bo po niej cierpko.“ Owoce rośliny mogły być nazwane „główkami“ albo dla kształtu, albo od rozczochrana, włochatości. Oboczną postacią kocierzby jest *kościerzba, Cz. Q kostrba = głowa (rozczochrana), patrz Q Kostrubaty.

Q Kotyry p. Q Kotery.

SŁOWNIK WYR. DBC. W JĘZ. POLSKIM.

Kousz p. Kusz.

Q Kowbica = pieniek pod ławy RT. 209 — Ukr. kôŭbycia = tzn. [Co do pnia, por. Lpf. VIII, 175 Кѡбѣца].

Kowenka = palica Siemieński *Podania*, 84. **Q Kowinka** = tzn. *Padalica Opowiad.* I, 29 — Ukr. kôweńka a. kowińka mzn. = kłoc sękaty [od osnowy kol-, skąd Ukr. kił = kół i kówok = *kołok = kołek (z Pols.)].

Q Kowestylija p. Q Kopestylony.**Q Kowmirz p. Kołnierz.****Kownata p. Komin.****Kowsz p. Kusz.****Q Koza p. Kobza.****Koz p. Kusz.**

Kozak pch. || Słw. Eur. jako char. i włas. — „Tat. Dżagat. kazak = żołnierz lekkozbrojny; ochotnik; nieżonaty. Tur. 'kazak wilajeti' = Ukraina“ M. 68—69. Dawniejsze wywody patrz u M. i u L. Por. Mt. kazak. MF. kazakъ. Mew. 114 kazakъ. JA. XI, 111. Kozakin(a), zam. Kazakin(a), jest sld., patrz **Hazuka**. Młyn wywód od koza *Lud* (lwowski) I, 200.

Kozakin(a), Kozaczynka p. Hazuka.**Q Kozdrój p. Q Kostrubaty.**

Kozera, Kozyra ż. pch. złż. **Q Kozyr** m. = atu(t), karta świetna, świecąca. Nie wiem, dla czego Gołębiowski *Gry*, 115 kozerników objaśnia „lekka strzelba“. **Q Kozyra** = rybka gasterosteus zap. tu należy. || Cz. kozýr (z Rs.). Ukr. kôzyr. Rs. kôzyrъ = atu; kozyrêkъ = daszek u czapki, skąd Pols. **Q Kozyre** WBl., **Q Kozerek** Pfil. IV, 832 i może Rum. cosoroc || Rum. coz. Ngr. kózion — Tur. koz = atu Mt. koz. Przejście znaczenia w

Rs. kozyrəkъ niejasne. Korsch mniema, że Tur. z Rum., a. z NGr., a Rum. z Rs. Por. Mew. 136 kozyr. Mr. 219 Козыр JA. IX, 512.

♀ **Kozerek** p. **Kozera**.

♀ **Koziaki** = nazwa pogardliwa, dawana przez zamożnych gospodarzy komornikom i budnikom, nad Notecią, pomiędzy Gdą a Drawą Kg. *Pozn.* III, 237. Inaczej nazwa ta brzmi jeszcze: Kóziec, Chóziak. Por. **Chazak** i *Wiśła* VII, 721: **Koziar**, oraz *Wiśła* VIII, 198 — Zapisuję nazwy powyższe dla tego, że mylnie je wywodzą to z Nm. haben + Sack (p. **Chazaki**), to z Nm. Haus (Kg. *Pozn.* III, 237) i wreszcie od grzyba koziaka. Zdaniem moim (które starałem się uzasadnić w *Wiśle* VIII, 198–199), wszystkie te wyrazy pochodzą od pogardliwego przezwiska koziarzy, tj. od wytknięcia uboższym, że z kozy tylko się żywią.

Kozub, Kazub, Każub, ♀ Ku-zub, pch. Kn. L. Może tu należą ♀ **Kuza** = krowisko, ♀ **Kuzaj** = oselka, **Kuż** (o mężu) *Wiśła* IV, 780. ♀ **Kozub** Skj. IV, 337 zap. zamiast kozuch || Słc. kozub = kominek (na ziemi). Cz. kazub = kosz (na ryby); kozubek (na jagody); ♀ kozub = 1, kominek 2, kora 3, kozubek (na jagody). Słh. kozulj, kozol = kozubek (na jagody). Ukr. kòzub = kozubek (na jagody); może też należą: kużba = trójnóg i kùzowycia = wierzba. Rs. kùzovъ = kosz (wogóle, a szczeg. u wozów); ul pleciony; szkielec statku || Lit. kuzábas a. kuzávas = kosz na zboże we młynie; ul pleciony; szyszka na trzcinnie — Mr. 200 kazub myśli, że źródła wyrazów powyższych należy szukać na Wschodzie. Mew. 136 i 426 kozolъ podaje Węg. kazup, a Mr. wyraz ten objaśnia: kosz o dwóch uchach. Wyraz Węg. może być wzięty ze Słw. Znaczeniami kozub bardzo jest bliskim kadłuba, a że i w brzmieniu jest pewne powinowactwo, wolno mniemać, iż pochodzenie wyrazów tych

jest wspólne, tylko brakuje nam ogniw pośrednich do zdania sobie sprawy z pokrewieństwa. Por. **Kożubalec**.

♀ **Kozubalec** p. **Kożubalec**.

Kozyra p. **Kozera**.

Kozyrek p. **Kozera**.

♀ **Kozytać** = lechtać, łaskotać — Br. kazytać, Rs. kozytātъ = tzn. [Zdaje się, że od kozy, mianowicie od rogów kozich, do których podobne są dwa wystawione palce, którymi się lechce; por. Dal p. w. КОЗЫТАТЬ].

Kożany = skórzany BS. — Ma być wyrazem, wziętym u nas ze Słw. JA. IV, 364. Wątpię, gdyż L. przytacza świadectwa z dw. Polszczyzny o używaniu wyrazu koża, a w Ap. II, 8 spotykamy go, jako gwarowy w Ziemi Dobrzyńskiej, ze znaczeniem 'skóra z włosiem'; używamy też po dziś dzień wyrazu kożuch, który raczej ze Słw. koża, niż z łc. casa wywodzić należy. Por. Mew. 136 koża. ♀ **Kozub** Skj. IV, 337 zapewne pomyłkowo, zam. kozuch. Tu też należy Koski lm. Kn., Kóski (w tekście koszki = *kożki) = pelerynka, płaszcz futrzany duchownych L. = Kożki Pfl. IV, 770 i V, 42.

Kożubalec = kuban, łapówka L. ♀ **Kozubalec** = łapówka Kg. *Krak.* IV, 310 i Ust. z Warszawy. **Kozubalna** szkoła. „Kozubales abo obrona wszytkich Żydów“, tytuł książeczki z r. 1626. „Za kozub płacić“. „Cyreneusz brał za to kozubales, że kozuba (z gęsiami) postradał swego“ Maciejowski *Pismien.* III, 125 — Najdawniejszą znaną postacią wyrazu jest kozubales = opłata uiszczana przez Żydów na materiały piśmienne dla ubogich żaków, jako obrona od ich napadów. Szkoły kozubalne tak zwano zap. dla tego, że z samych tylko ubogich żaków się składały. Muczkowski *Mieszkania i postęp. uczniów* *krak.* 54 przytacza uchwałę Uniwer-

sytetu 1769 o „*contributiones studiosorum a Judaeis vulgo kozubalec dictae*“. W wyrazie *kozubales* końcówką jest -ales, jak w *cretales*, *margaritales* itp. (nazwy opłat i nagród szkolnych). Wątpię, iżby źródła wyrazu szukać należało, jak chcą niektórzy, w Hb. *kethab* = pismo. Prościej będzie upatrywać je w Pols. *kozub*, k. p., w znaczeniu koszyka; *kozubales* znaczyłoby niby koszykowe, opłata, składana do koszyka (ubogich żaków). Por. G(logera) *Słownik rzeczy starożytnych* 192—193.

♀ Kól p. ♀ Kul.

♀ Kólnia p. Kolnia.

♀ Kópalnocka p. ♀ Kupała.

♀ Kór, ♀ Kur, ♀ Chór = odra, np. w *Przeglądzie Lwowskim* 1892, n° z 4 września || Rs. *korь* = odra || Lit. *káras*, częściej *lm. karai* = tzn. == Ukr. *kir* (2pp. *kòru*), a. *kyr* = odra [zap. z osnowy *kor-*, skąd *kora*, Ssłw. *korь* = *kora*]. Por. Mew. 133 *korь*. Lpf. VIII, 204 *Korь*.

♀ Kórmesła p. ♀ Kormesła.

Kóski p. Kusz.

♀ Kraba p. Korb.

♀ Kracki p. Graca.

♀ Krać p. ♀ Krygać.

Kraćbierst = szczotka dróciana L. == Nm. *Kratzbürste* [kratzpatrz Graca + *Bürste* = szczotka] = tzn.

♀ Kraga, ♀ Kraka = szkapa == Nm. *Krack(e)*, *Kragg(e)* = tzn.

Kragiel = peleryna Atm. VI, 110.

♀ Kraglik = kołnierzyk Łopac. || Cz. *kragl* == Nm. *Kragen*, zdrob. *Krägelein*, *Krägelchen* i in. = kołnierz; peleryna.

Kragsztejn p. Kroksztyn.

♀ Kraján = krajowiec; ziomek Wswp. 11. Skj. V, 370 == Słc. Cz. *krajan* = rodak, ziomek.

Kraje- p. Krzyż.

Krajcar p. Grajcar.

♀ Krajczy = krawiec. ♀ Krajczy w Warszawie od niedawna = krajacz, towarzysz krawiecki, wyłącznie krajający tkaniny, to, co po Rs. *zakròjščikъ*. ♀ Krejczyrski = krawiecki *Wiśła* II, 311 == Cz. *krejčì* = tzn.

♀ Krajworonka = kraska, ♀ siwowronka, ♀ sinowronka, *kraskowronka*, *krasnowronka* Ap. V, 140. Maj. == Ukr. *krasyworónka* [♀ *krajoworonka* zap. przez zmieszanie Ukr. *krasyworonki* z Ukr. *h(r)ájwron* = *gawron*].

♀ Krajzabka = akuszerka powiatowa *Mátyás Z ust ludu*, 14 == „Nm. *Kreishebamme* [Kreis = powiat + osnowa *heb-* = podejmować, przyjmować + *Amme* = pias-tunka], z przystosowaniem do Pols. *babka*“ *RA.* XVII, 41.

♀ Krajzrak = rada powiatowa *RA.* XII, 38 == Nm. *Kreisrath* [zlż. z *Kreis* = powiat + *Rath* = rada, skąd Pols. *rad-*] = tzn. K na końcu przez sld., jak w ♀ *deputák*, ♀ *konfederák*, z przystosowaniem nie do *raka* (jak chce J. Bystron *RA.* XII, 38), lecz wogóle do końcówki Pols. -ak. Dd. 19. 136 ma ♀ *krejs* = powiat i ♀ *krejzblat* = dziennik powiatowy; tu należą ♀ *Krys* *RA.* IX, 302 i ♀ *Krysowy* = radca ziemiański O. Por. Pfil. IV, 539.

♀ Kraka p. ♀ Kraga.

Kral- p. Karzeł.

Krambambuli, ♀ Krambamboli = rodz. wódki słodkiej || Cz. *krampampule* = tzn.; *kram-pampula* = kasza z jabłek i gruszek. Rs. *krambamboli* = rodz. wódki || Fr. *crambambouli* == Piosnka Nm. z XVIII w. tak się rozpoczyna: „*Krambambuli, so heisst der Titel, Womit dich ein Starost beehrt. Du bist das süsse Labungs-*

mittel, Das Danzigs Officin gewährt. Halb klingst du deutsch, halb polsky..." GW. Krambambuli. Mimo to zapewnienie i pomimo, że Gdańsk był ojczyzną napoju, wyraz jest pochodzenia Nm., jak też i Grimm utrzymuje: składa się on z przyspiewu okrzykowego Nm. piosnki hulaszczey.

♀ Kram, ♀ Kramezyk p. Kroma.

Kramras p. Kromras.

Kramraszpil a. **Krancfel** = narzędzie szewckie O. — Zap. pomyłkowo, zam. **Krancraszpil**. Wyrazów powyższych w Słownikach Nm. nie znalazłem; niewątpliwie z Nm.: **Kranz** mzn. = brzeg, **kraniec**, **krawędź** + **Raspel** p. **Raszpla**. Mógłby być jednak wyraz Nm. **Kronraspel** = niby **raszpla** główna („koronna“). Patrz **Kraniec**.

Kramzansy lm. = blanki na murach Kn. p. w. **Blanki** — Mr. 219 **kramzansy** myśli, że pierwsza część wyrazu jest Nm. **Kranz** = wieniec, **gzysms**, p. t. w., a drugą uważa za ciemną. Mnie się zdaje, że widzieć w pierwszej można Nm. **Kron(e)** = korona; -**zans** zaś, jak w **Kamzans**, = Nm. **Sims** = **gzysms**. Wyrazu Nm. ***Kronsims** moje słowniki Nm. nie podają, ale jest zupełnie możebnym. Por. **Kamzans**.

Kraniec pch. początkowo = wieniec, otoczenie, później brzeg, **krawędź**. Dw. **Kraniec**, **Kraniec**. **Krancfel** a. **Krancraszpil** = narzędzie szewckie || Słc. **kranec** = **gzysms**. Cz. **kranec**, częściej lm. **kranec**, **kraniec** = brzeg, **gzysms**. Ukr. **kráneć** = brzeg (z Pols.) Rs. **kran(e)cъ** = stare liny, zwinięte w poduszkę, bufer okrętowy i in. znaczenia — Nm. **Kranz** = wieniec; brzeg, obwódka, **gzysms**. Por. Pfl. IV, 502; V, 47. **Krancfel** [Nm. **Kranz** + **Feil(e)** = pilnik] = tzn. Patrz **Kramraszpil**. Por. ♀ **Kronflek**.

Krapcie = szpony Andrzej z Kobyłina *Gadki o składności członków*. Zap. tu należy **Chrapeie** = kolki w kształcie zgiętego klina do skracania 'ryklów biegowych' u płytów KSL. 334 — Może Nm. **Krapfen**, 'Sgm. **krāp(f)e**, Sgm. **krāpfo** = hak; pazur. Z rapciami niema związku.

♀ **Krasić** p. ♀ **Haraszać**.

Krasowola L., **Krasowolja** O. = czasza na wino w monasterach, char. || Srb. **krasovolj**. Rs. **krasovŭlŭ**, **krasoŭlja** = czasza w monasterach || Shp. **crisuelo** = lampa. Wł. **crucivolo** DC. p. w. **Crucibulum**. Nm. **Kraus** (patrz **Kruž**) — 'Słc. **crucibulum**, **crucibolus**, **crusibulus** [zł. z **cruci** = krzyż + końcówka Łc. -**bulum**, jak w **stabulum**, **tinnabulum** itp.] = naczynie formy krzyża: dzban poczwórny, lampa poczwórna. Zap. i Nm. **Kraus** tu należy; Kge nie wie słoworodu, lecz przypuszcza, że wyraz jest obcym w Nm. Por. DC. p. w. **Crucibolus**. MF. i Mew. 137 p. w. **Krasovolij**.

Krata, ♀ **Grata** WH. 43. || Słh. **gretune** blp. = kosz do nawozu. Srb. **grata**, **krata** = **krata**. Ukr. **gràta**, **kràta**. Br. **kràta** (oba z Pols.) || Wł. **grata**. Hp. **grada**. Pg. **grade** = **krata**; **brona** (Fr. **grille** z Łc. zdrob. **craticola**, 'Słc. **graticula** Dz. I **Grata**). 'Słc. **crata** = **krata** — Źródłem jest Łc. **crates** = płot; ruszt; faszyna; **brona**. Mew. 76 i MF. **grata**. Mr. 32 **Grata**.

Krawat- p. **Karwat**.

♀ **Krażlek** p. ♀ **Kronflek**.

Krażlik a. **Kromlik** = wstawka do blaszanych narzędzi dętych — Nm. **Krummbogen** = tzn. [Nm. **krumm** = krzywy, zgięty + **Bogen** mzn. = kółko. U nas ostał się tylko pierwszy składnik i ten uległ sld. do **krażl-**, skąd **krażły**].

♀ **Kraple** p. ♀ **Krompele**.

♀ **Krażek** p. ♀ **Kręgiel**.

♀ **Krażgielt** = żółta farba Ust. z Litwy $\equiv$ Nm. Chromgelb [zlż. z Chrom = chrom + gelb = żółty, żółtość] = tzn. Por. Łb. 32 Chromgelb.

Krciug p. **Chrzest**.

♀ **Krecha** = gaik, knieja O. $\equiv$?

Kredenc p. **Kredens**.**Kredencja** p. **Kredeus**.

Kredens, dw. **Kredenc** pch. zlż. = 1, list wierzytelny 2, a. **Kredencja** = srebra stołowe, a. szafa na nie (dziś bufet) 3, służba stołowa 4, pokój dla służby 5, skosztowanie przed częstowaniem 6, naczynie do picia || Słc. kredenc = stół kredensowy. Cz. kredenc = znaczenia nasze 2, 5 i 6 || Fr. créance = dług; instrukcja tajna; wiara; crédence = stoliczek; bufet (w znac. kredensu). Wł. credenza = wiara; wierzytelność; bufet (kredens); kosztowanie przed częstowaniem (jako dowód nieobecności truciźny); kredyt; lettera di credenza = list wierzytelny. Hp. credencia = poświadczenie; kredens (bufet). Rum. credentsa = kredens. 'Słc. credentia = 1, wierzenie 2, stół na naczynia (kościelne) 3, najem 4, kredyt 5, litterae de credentia = list wierzytelny 6, kosztowanie przed poczęstunkiem. Nm. Kredenz = 1, poświadczenie 2, naczynia stołowe 3, kosztowanie przed częstowaniem $\equiv$ Wszystko to z Łc. credens, imiesłów od credo = pożyczam; powierzam; wierzę (komuś i w coś); mniemam. Znaczenia u nas rozwinęły się z 'Słc., Wł. i Nm. Znaczenie bufetu poszło z naczyń, z których pito „uwierzytelnienie“, że napój był bez truciźny, a dalej ze stołu, na którym stały.

Kredyt pch. ♀ **Kredyk** || Słw. i Eur. bez zmian. Do Nm. z Fr. $\equiv$ Łc. credit = pożyczka (por. **Kredens**), jako przeciwieństwo do debet = winien. Wyrazu zaczęto rzeczownikowo używać w końcu w. XVI;

poszło to z nadpisu na rozdziałach ksiąg rachunkowych: credit i debet, zap. z Włoch.

Kregle p. **Kręgiel**.♀ **Kregul-** p. **Krogulec**.♀ **Krejcz-** p. ♀ **Krajczy**.

♀ **Krejga** = kalenica, szczyt strzechy Ust. z Litwy i Osip. $\equiv$ Lit. kraikas m., a. kraika ž. = tzn. [Lit. kreikiu = roztrząsam, rozsypuję; więc kraikas znaczy to, co nasza strzecha, jeżeli wyraz ten wiąże się z pniem str., skąd rozpostrzeć itd. Por. Mew. strēha i ster-]. Por. **Krokiew**.

Krele p. **Grele**.♀ **Krelik** p. **Klecha**.

Krem = „drzewo przydatne na barć, jeszcze nie wydłubane“ Dopelniać 4 L. (do przytoczenia ze Statutu Litewskiego). **Kremny** L. (o takim dzewie). **Krem** = plastry od pszczoł zginionych KSL. 395 $\equiv$ Wyrazy powyższe są, jak sądzę, Ruskiego pochodzenia; w Srs. znajdujemy kromъ = warownia (w Pskowie); warownia w Moskwie nazywa się Kremł; kremъ = najlepsza część lasu. Zasadnicze znaczenie wyrazów tych jest: coś wydzielonego, ogrodzonego, odgradzonego, a formalnie należą one zap. do pnia krom- (Mew. 141 kroma), od którego pochodzą Słc. krem(e) = okrom, krom, Cz. soukromý = oddzielny, Ukr. okremyj = tzn., zakróm = sąsiad w śpichrzu, Pols. (o)krom, skromny (Mew. dołącza tu i kromka, lecz to wyraz Nm. Krume). Czy krem w znaczeniu plastra tu należy? Por. Gt. I, 250—260.

♀ **Kremer**, ♀ **Kremr** = rodzaj drapacza Kg. Pozn. III, 133. Ap. I, 34 $\equiv$ Od Adolfa Krämera, słynnego agronoma (ur. 1832).

Kremny p. **Krem**.

♀ **Krepalc** = rękawiczka bez palców Psk. 38. ♀ **Krepel** = słupek

na murlacie ib. — Może Nm. Krüppel, ♀ kröpel, ♀ kräpel = ka-leka, kadłubek.

♀ Krepel p. Krypel.

♀ Krepel p. ♀ Krepalc.

Kreple lm. = rodzaj ciasta || Cz. krepke. — Nm. Krappel, Kräpel = tzn. Por. RA. XVII, 41.

Kreptuch: Creptuchia. Creptuchones (prawie zawsze obok „saccones“ = worki) w *Pomnikach dziej. wieków śred.* XV, 597. Znaczenie wyświetla się z następnych: ♀ **Reptuch** = worek, w którym dają koniom sieczkę“ Pfl. IV, 242. „♀ **Reptiuch** a. tajstra (p. t. w.) = worek z drążkami poprzecznymi do karmienia koni w braku żłobu, wiąże się do dyszla“ RT. 331 (= Ukr. rept(i)uch a. bałamut = torba z obrokiem). „Maniak, maniek jest worek nakształt torby, z drążkami i łańcuszkami do przyczepiania u dyszla, dla dawania w drodze jadła koniom bez wyprzegania. Mazury w Lubelskiem zwą go **reptuz**“ Kg. *Chelm.* I, 105. Toż ib. II, 239 p. w. Maniak — Niewątpliwie z Nm. Krippentuch a. Kripptuch [zlż. z Krippe = żłób + Tuch = płótno] = tzn.; wyrazów tych w słownikach Nm. nie znajduję, ale są zupełnie możebnymi. Por. **Krypel**.

Kres i Kresa pch. zlż. **Kreślić** pch. zlż. ♀ **Krész** = 1, powiat 2, koło, krąg. ♀ **Kresa** = ♀ krempa (z Nm. Krämppe), skrzydło (u kapelusza). **Kresowy** (żołnierz) p. **Koliszczyzna**. Zap. tu należy ♀ **Kryślaki** = 1, rodz. jablek. 2, szkaplerz Ap. XIV, 28 i *Wisła* VII, 106; w obu razach od jakichś znaków, kreśleń. Por. Pfl. IV, 539. Por. ♀ **Kryzlać się**. || Czy Głż. kraj ski = powiatowy od kraj, czy z Nm. Kreis? Cz. kres, częściej okres; kresliti = rysować; kraj ski = powiatowy (może, jak Głż., od kraj); Sez. kryza = szranki. Słh. kresija — Nm. Kreis = koło, powiat i in. znacz.; Sgm. i Sgm. kreiz = zakres;

opole, powiat; szranki. Do nas zap. przez Cz. Na kreślić, Cz. kresliti, może formalnie wpłynął czasownik Nm. kreiseln. Kresa, Kreska jest w tejże postaci w Cz. Por. Mr. 220 Kres, 224 Kryza. Mew. 139 kresz. ♀ Kresa u kapelusza przez pojęcie okrągłości, otaczania.

Kresa p. Kres.

Kreślić p. Kres.

Kretes w wyrażeniach: Z kretesem, dw. z kreteszem, ♀ z kretesu, ♀ do skretesu — Zap. z Węg. tönkretesz = zniszczyć, zniweczyć. [Zlż. z tönk = pień; grunt, podstawa + re = ku, cecha 3 pp. + tesz = cecha bezokolicznika].

Krezy, Kryzy, Kruszki blp. = 1, wnętrzości, flaki 2. kołnierz marszczony || Głż. krjóz = oba znaczenia. Cz. okruží = też. Ukr. kryza = kryza (kołnierz); krúski = flaki; krúżewo = koronki. Rs. krúževó = koronki — Nm. Gekröse, Sgm. też kroese, Sgm. krösi = wnętrzości [jako 'marszczone', bo Nm. kraus = kędzierzawy, marszczony; Krause, Halskrause = kołnierz marszczony, ♀ bryzowany]. Co do znaczenia, por. **Bryż**. Por. Mew. 139 i 427 krezy. Rs. postać z u może z Hl. kroes = wnętrzości. Por. Pfl. IV, 539.

♀ **Krész** p. Kres.

♀ **Krędziel** p. **Kręgiel**.

Kręgiel pch., dw. **Kregle** lm. Pfl. V, 47. **Krężel**, ♀ **Krężal**, ♀ **Krędziel**, ♀ **Krażek** = kijek u przęslicy. Zdaje się, że tu należy ♀ **Krygiełek**, ♀ **Kryg(i)olek** = wierzchołek drzewa, bo Nm. Kegel = wierzchołek, szczyt, czub (np. góry). || Głż. kehel. Słh. kegelj, čagelj, čegelj. Ukr. krühli lm. (z Pols.), kružel. Rs. kèglja = kręgiel; keglz = miarka czcionki (drukars.) — Nm. Kegel = tzn. Mr. 220 Крегелъ i Mew. 138 krengel mylnie podciągają wyraz nasz pod Nm.

Kringel = kołacz. Postać Pols. pod wpływem sld. do krag, a może i do Nm. Kringel, Kregel = kołacz. Por. Mew. 137 kreg. Sgm. chegil oznaczał kolek (np. u namiotów). Czes. kužel = kręzel, Słh. koželj = kądziel oznaczają także kręgiel; czy się przeto nie myli Mew. 127 kondr, zaliczając je do Słw.? Por. Pfil. IV, 539.

♀ Kregul- p. Krogulec.

Krepa = jakaś gra w karty L. = Nm. Krimp, Krimpf, Ag. crimp = staroświecka gra w trzy karty, z których dwie zakryte GDW. p. w. Krimpen 5.

Krępiny = ozdoby szmuklerskie do fręzli L. || Słc. krepin = lamo-
wanie. Cz. ♀ krepin(k)a = taśma u kapelusza; fręzla = Fr. crépine = tzn. [z Łc. crispere = kędzierzawić]. Nosówka u nas przez doprowadzenie pod częstą osnowę kręp-
Pfil. IV, 425 mylnie zbliża z Grem-
plą, k. p.

♀ Krępolec p. Krępulec.

Krępulec L. mylnie objaśnia: „kolek, którym się coś krępuje“, uwodząc się, słoworodem ludowym do krępować; przykład, który podaje, nie z krępowaniem wspólnego nie ma. O. ma znaczenia: 1, powtórzone z L. 2, z przykładu u L. 3, gwar. rodzaj sosny 4, gwar. żart. gorzałka. Zasadnicze znaczenie podają gwary: ♀ **Krępolec**, ♀ **Krępulec**, ♀ **Chrępulec** = 1, albo Krakula = laska zakrzywiona, krzywula (jako znak, wici); 2, przyrząd do wieszania zabitych zwierząt domowych, por. Kg. Kuj. I, 252. 282. 313. Kg. Pozn. II, 239. 285; III, 172; V, 200; Kg. Maz. I, 277. Wisła V, 907. Kg. Pozn. I, 59. || Cz. krumpolec, krmolec = drzewo krzywe, jako jarzmo = Nm. Krumholz [złż. z krumm = krzywy + Holz = -ule = drzewo] dw. Krumbholz [bo Nm. krumm brzmiało w Sgm. krum p, w Sgm. chrum p] = krzywe drzewo, kluka, krzywula; rodz. sosny; ♀ krum p-

holz = rodz. wódki FWb. Por. Pfil. IV, 426. 502. RA. XVII, 41. Por. ♀ **Knebulec**.

♀ Krężal i ♀ Krężel p. Kręgiel.

Krobia p. Korb.

Krochmal pch. złż. || Dłż. mǎlk (tylko druga część wyrazu Nm.). Ukr. krochmāl. Br. krachmāl. Rs. krahmālъ (Mew. 141 krochmal, błędnie pisze Rs. krahmalъ; formy kruhmālъ Dal n.) (wszystkie trzy ostatnie z Pols.) = Nm. Kraftmehl [złż. z Kraft = siła, wzmocnienie + Mehl = mąka] = tzn. Por. Mr. 219 Крахмалъ. Mew. 141 krochmal. Przejście Nm. f na nasze ch dość częste; por. Pfil. IV, 430. 539.

Krogulec pch. ♀ **Krogulaszek**, ♀ **Kregulaszek**, ♀ **Kręgulaszek**, ♀ **Gregulaszek**, ♀ **Gregoraszek**, ♀ **Gregoraczek**, ♀ **Okrągłaszek** (w pieśniach lud.) || Głż. krahole, škrahole; Słc. krahulec. Cz. krahuj, krahujec, krahulec. Słh. kragulj. Srb. kraguj, kraguljac. Słw. kraguj. Bg. karguj. Ukr. krohuj, krohulec. Rs., ile wiem, n. (Mew. 130 podaje postać Słw. jako Rs.) = Mew. 130 korguj i MF. kraguj wywodzi z Tur. karagu, kergu; przed nim M. 70 wskazał już Dżagat. karagu. Por. MF. kraguj i Mt. karagu. Mr. 49 Kparoyń chce wyprowadzić ze Słw. pnia krag = krakać; ale zakończenie -uj i zgodność form Słw. zdają się świadczyć za zapożyczeniem z narzeczy Wschodnich. Zdaje się, że pierwotna postać Pols. brzmiała *kraguj(e)c. Formy gwarowe uległy sld. w różnych kierunkach; por. RA. XVII, 41.

Krokiew, dw. i gw. **Krokwa** || Słc. krokva. Cz. krokev, krokva, krokvi. Słh. krokija. Ukr. krókow, krókwia. Br. krókwia = Mew. 141 krokva zbliża tylko Lit. kraikas (p. ♀ **Krejga**) i Łot.

krakjis = rogi na szczycie. Mr. w Lpf. IX, 11 Krokla czyni toż samo, przypuszczając, że pierwotną postacią Lit. jest *krakas (ile mnie wiadomo, w Lit. rzecz ma się odwrotnie). Jagić w JA. VII, 675 myśli, że wyrazy powyższe pochodzą ze Sgnm. chraco. Co innego jest ♀ **Krukiew**, k. p.

Kroksztyn pch. = kamień a. belka wystająca, na której się coś opiera. **Kragsztejn** = Nm. Kragstein [złż. z krag- = szyjowy, kołnierzo- wy + Stein = kamień] = tzn. Por. Pfil. IV, 505.

Krokwa p. Krokiew.

Kroma, **Kromka** (chleba), rzadziej ♀ **Krom**, ♀ **Skromka**, ♀ **Kram**. ♀ **Krameczyk**, ♀ **Kromczyk** = trocha || Głż. krjeńca, krjemca, Dłż. kromica = kromka; Głż. krjemieć = kruszyć (chleb), np. w wyrażeniu „krjemieć a lemieć njemieć“ = nie mieć (chleba) ani czego nakruszyć, ani nałamać; podobnież po Dnm. mówi się „De hett wat in de Melk to krömen“ = ten to ma co do mleka nakruszyć = ma się dobrze, zamożnie Dt. p. w. Krömen. Ukr. krimka = krajka, brzeg. Rs. kroma = kawał (chleba) = Nm. Krume, ♀ kröme = odrobina, kawałek, kęs (szczeg. chleba); mięksiz, a miejscami skórka (chleba). Mew. 139—140 mylnie podciąga powyższe wyrazy Słw. pod osn. kroma. Por. Pfil. IV, 539.

Kroma = „warsztat introligatorski do zszywania“ O. = Czy nie pomyłka, zam. krosna?

♀ **Kromezyk p. Kroma.**

Kromlik p. Kraglik.

Kromlis p. Kromras.

♀ **Krompacz** = rodzaj motyki (wyraz niedawny) Skj. V, 370 = Cz. krompáč = tzn.

♀ **Krompele**, ♀ **Kraple**, ♀ **Kompery**, ♀ **Kumpery** lm. = ziemniaki || Słc. krumpl'a. Cz. krum-

pír, krumple, krumpolce. Słh. krompir. Ukr. kròmpel = ziemniak || Lit. klùmbere. Fr. ♀ crompire = Źródłem jest tu Nm. Grundbirne [złż. z osnowy grund- = gruntowy, ziemny + Birne. Sgnm. pira, 'Sgnm. i gw. bir (z Łc. pírurum) = gruszką], ♀ grumbirn, ♀ krummbirn = ziemniak. Por. Mew. 142 krompir. Pfil. IV, 651. ♀ **Karpiel** trzeba raczej wywodzić z innej grupy wyrazów, p. **Karaffol**.

Kromras a. Kramras = rodzaj tkaniny. Zap. tu należy i **Kromlis** L. || Cz. kromraška, kundraška, kondraška = suknia wełniana (z kromrasu); kondraš = kromras = Nm. Kron(en)rasch, z Ag. crown-rash [Krone = korona + Rasch = (h)aras, patrz **Aras**; więc niby „koronny“, wyborny aras] = tzn.

♀ **Kronflek**, ♀ **Kraflek**, ♀ **Krumflek** = obsac, korek = Cz. kramflek, kramflik. [Drugą częścią wyrazu może być Nm. Flic = lata, kawałek, a. Fleck mzn. = kawałek, patrz **Flak**; pierwszą część różnie wywodzić można, od Krone = korona, a. od Kranz = brzeg (skąd Pols. **Kraniec**); być też może, że źródłem wyrazu jest Nm. ♀ grämpel = kawałek (czegoś twardego)]. Do nas z Cz.

♀ **Krop** = kopr RT. 210 = Ukr. krip, 2 pp. kròpu = tzn. [O pochodzeniu tego wyrazu i naszego kopru patrz Mew. 129 kopry].

Kropierz = Łc. falere (= podogonie u siodła?) RA. XXII, 37; XXIII, 315 = Cz. kropíř = czaprak (mylnie objaśnia Kt.) [Z Fr. croupière = podogonie, to zaś ze 'Słc. cropa = zad (koński); por. Dz. I Gropo].

Krotochwil- p. Chwila.

Krotofila p. Chwila.

Król p. Karzeł.

Królik p. Karzeł.

♀ **Królić** = kwiecień, krząkać (o świni) RA. XVII, 41 — Cz. kruliti a. krulikati = tzn.

♀ **Króźlik** p. **Kruź**.

♀ **Krtak** p. **Chrzest**.

Kruchta, Krukta. Postaci Pols. ♀ **Krufta**, którą podaje Mr., nie znam. **Grota. Krypt(a)** || Słc. Cz. kruchta || Fr. grotte, dw. crote = grota; crypte = krypta. Hp. gruta. Nm. Gruft = grób, krypta Kge. Słc. grupta, gructa = kaplica podziemna. Hl. krocht a. kroft = podziemie — Gr. krýpte = podziemie; sklepienie. Por. Mew. 143 kruchta. Mr. 222 Kruchta. Pfl. IV, 539. Nasz wyraz z Nm., przez Cz.

Kruczmorka, Kucmorka, Ku(c)zmerka = rośl. sium sisarum. Najdawniejsza wzmianka z r. 1394 w postaci 'kruczmorka' BW. LIII, 234 i *Pomniki dziej. wieków śred.* XV, 597. Pfl. IV, 771 || L. podaje podobnie do naszej brziniące nazwy połudn. Słw. ale ich w słownikach moich nie znalazłem. Rs. kučmërka — Nm. dw. Kritzelmore, Krotzelmore, Kritzelmor, Gritzelmere i inaczej [pierwsza część ciemna, drugą patrz pod **Marchew**] = tzn., a. pasternak. Oczywiście postać kruczmorka jest najstarszą i najbliższą Nm. Krotzelmore. Por. Rostafiński *Kucmerka*, odb. z t. XII *Rozpr. wydz. matem.*, str. 36—37. Pfl. IV, 539.

♀ **Krudować** p. ♀ **Rudować**.

♀ **Krufta** p. **Kruchta**.

Kruglik p. **Kruź**.

Krugowa kaczka L. (ze Statutu Lit.) — Zap. z języków Ruskich, to samo, co ♀ **krakwa** (anas boschas); por. Rs. utka krjakovnája, krjakúša, krjak(t)óvka. Por. Nm. Kriekente = Łc. querquedula, ♀ **krik**, kröck = Łc. anas creca itd. Por. Pols. **krakwa**.

♀ **Kruk** pch. = „źle się mówi za 'hak'“ Dudziński u L. || Ukr. kr(i)uk.

Br. kruk. Rs. krjukъ || Fr. croc Ag. crook (zdaniem Mag. ze Sknd.). Ssknd. krōkr. Hl. krooke. Słc. incrocare = zawiesić na haku (skąd Sfr. eneroier) — Do nas. z Rs., a do Rs. z Hl. lub Ag. Por. Pfl. IV, 482.

♀ **Kruk** p. **Kruź**.

♀ **Krukiew**, ♀ **Krukwa** = kula (dziadowska), kostur *Pozn.* VI, 283. Psk. 38. Ram. 79. Pfl. IV, 210. **Kryka** = 1, kula (dziad.) Łopac. 2, krzyżownik, rodzaj drabinki, drażka górniczego Łb. O. Dw. **Krukwa** RA. XXIII, 315 — Nm. Krücke = też znaczenia. Co innego jest **Krokiew**, k. p. Kluka (klucz i in.) są wyrazami czysto Słw. Por. Mew. 120 kljuk. Pfl. IV, 460.

♀ **Krukiewka** p. **Kruź**.

Krukta p. **Kruchta**.

♀ **Krukwa** p. ♀ **Krukiew**.

♀ **Krula** = kablak u jarzma na głowę wołu O. — Może Br. *krühla = coś okrągłego (= Pols. *krągla). Por. Ukr. krühla = krowa z krzywymi (zaokrąglonemi) rogami; Br. Ukr. hruhlak = krągłak, drzewo okrągło obrobione.

♀ **Krumflek** p. ♀ **Kronflek**.

Krumper = haftarz L. || Cz. krumpír = jedwabiarz, haftarz jedwabiu pch. — Nm. Krämp(ler) ma być, według Kotta, p. w. Krumpír = tzn.; GDW. ma znaczenia 1, przekupień 2, wełniarz. Por. Pfl. IV, 425.

♀ **Krupiejka** = kropelka Cinciała *Przysłowia* 21 — Słc. krupej, Cz. krūpej = kropla.

Kruszki p. **Krezy**.

♀ **Krutowiny** p. ♀ **Inkrutowiny**.

Kruty = gwałtowny PF. **Okrutny, Skrutny** pch. — Czy to są Czeszczyzny: krutý, ukrutný? Mew. 138 pod krent poczytuje Pols. kru-

ty i skrutny za Rs., zdaniem moim, zgoła mylnie, bo w Rs. jest wprowadzenie krutój, ale skrutnyj jest wyrazem gwarowym, którego znaczenia Dal nawet dobrze nie wie; powtóre w epoce PF. (kruty) i nieco później (skrutny) nie zapożyczaliśmy wyrazów Rs. Formy więc powyższe albo są naśladowaniem form Cz., albo wytworem czysto Polskim, z zachowaniem resztki u nosowego, jak w poręczyć, smutny itp. Patrz Bdp. §§ 93—100.

♀ Kruz p. Kruż.

Kruż m., zdrob. **Krużyk**, **Krużlik** = dzban L. ♀ **Krózlik** Ap. VII, 32. RA. X, 286. Wswp. 11. Skj. IV, 378; V, 371. ♀ **Kruz** GO. 169. Dw. **Kruglik** = amphorula *Pomniki dziej. wiek. śred. XV*, 277 || Dłż. krużk. Rs. krużka || Lit. krúžas. — Nm. Kraus, ♀ krūs, ♀ kreuss, ♀ krös, Sgm. zdrob. chrūsul, 'Sgm. kruse, Nnm. zdrob. Kräusel, Kreusel [zap. z Rom.: Shp. crisuelo = lampa krzyżowa, poczwórna; Wł. crucivolo = kubek, 'Słc. crucibulum, patrz **Krasowola**] = dzban. Mew. 142 łączy kruż ze Słw. osnową krugl-; mnie się zdaje, że się myli; myślałbym, że wyrazy te raczej z Nm. Krug zbliżać wypada; tu należą ♀ **Kruk** = dzban Ram. 81 oraz ♀ **Krukiewka** = kamionka, ♀ hlak Ust. z Poznańskiego. Dz. II b Shp. crisuelo, wątpię czy trafnie, z Bask. wywodzi. Por. Pfil. IV, 539. Mr. 223 Kruż. W krużganek zupełnie tak samo oddaliśmy Nm. refleks Łacińskiego cruci-. Por. **Korcak**, **Krzyż**.

Krużganek p. Ganek.

Krużlik p. Kruż.

♀ **Krużowaty** = kędzierzawy FWb. (gdzieś pod wyrazami od K) — Nm. kraus = tzn.

Kryca = „żelazo kowane“ O. (skąd?). Łb. n. || Cz. kryce ž. = frys, grap. Ukr. kryčca = stal. Rs. krica = tzn. [Gt. I, 35 wywodzi od

kra] — Do nas z Cz. a. Rs. [Mew. 139 krica wywodzi z Nm. Kritze, ale wyrazu tego ani GW., ani Sand. nie podają. Może zbliżyć należy Słw. kryčč = kowal; kruszec Mew. 143 kryčč. Mr. 223 Kryčč].

♀ **Krychla** = lubaszka (śliwka) Psk. 134 — Nm. Krieche, Kriechel, Krüchel = tzn.

♀ **Krychta** = okruszyna — Ukr. kryčh(t)a = tzn.

♀ Kryczka p. Brukiew.

♀ **Kryda** = „6—10 mędlu owsa układają w krydę“ (kupę?) Skj. V, 371. „Owies kładzie się w krytki tj. w mędle, bez rachunku snopów *Encykl. roln. II*, 816 — Może Słc. krydla, krydelka = pokrywa? Albo może kryda ma d przez uczuwanie ♀ krytki jako *krydki, a wyrazy pochodzą od kryć?

♀ **Krygać**, ♀ **Krać** = dostać GO. 89. 169 i ind. Bb. 43. Ram. 79 || Głż. kry(d)nyć = tzn. — Nm. kriegen = tzn.

Krygi lm. = wędzidło Kn. **Krygować się**. „Uzdeczki krygowe“ Kg. P. 21 (autor objaśnia w słowniczku: „ładny, porządný“!). Czy tu należy Kryglas = wykretas (w piśmie) Greene *Szary dom* 1879 str. 30? — Zap. z Nm. dw. Krieg = jakiś przyrząd dźwigniowy, jakaś szrubka do nastawiania działa; G-W. myśli, że nazwa przeszła z jakiegoś dawniejszego przyrządu pociskowego; przejście znaczenia na wędzidło u nas zap. przez podobieństwo kształtu. **Krygować się** może dla podobieństwa ruchów „krygującej się“ kobiety do poruszeń głowy konia, spinanego wędzidłem. Por. Mew. 144 kryg^b. Lpf. IX, 25—26 Kryg.

♀ **Krygielek** i ♀ **Krygołek** p. **Kręgiel**.

Kryglas p. Krygi.

Krygować się p. Krygi.

Kryka p. ♀ Krukiew.

Kryp- p. **Krypel**.

♀ **Krypcie** p. ♀ **Kierpee**.

Krypel a. **Krepel** = kościół ewangelicki O. (zap. pogardliwie) = Nm. **Krippe**, zdrob. **Krippel** = jasło, żłób; obora, stajnia. Tegoż pochodzenia jest nasza **Krypa** = czółno, ♀ **Krypy** = jasła GO. 128 i ♀ **Kryp** = żłób Nadm. 118. Mr. 221 **Kripa** niepotrzebnie oddziela od 224 **Krypa**. M. 70 mylnie wywodzi z Ar. Por. **Kreptuch**.

Krypt(a) p. **Kruchta**.

♀ **Krys-** p. ♀ **Krajzrak**.

♀ **Kryślaki** p. **Kres**.

♀ **Krytop** = doniczka Nadm. 133 = Nm. **Krauttopf** [złż. z **Kraut** = ziele + **Topf** = garnek] = tzn.

Kryzy p. **Krezy**.

Kryzel = żelazko szklarskie do obłupywania szkła L. = Nm. **Krösel** = tzn.

♀ **Kryzlać się** = kręcić się, wiercić się Kg. *Krak.* III, 50 = Nm. **kreiseln** = tzn. [Od Nm. **Kreis** = koło, k. p. pod **Kres**].

Krzyżmo p. **Chrzyżmo**.

Krzeić p. **Chrzest**.

Krziuk p. **Chrzest**.

Krzeczot „jest ruskie nazwisko; po polsku nazywa się ten ptak białożor“ Czacki (u L.). „**Krzeczot**, **Kreczet**, **Kryczot** = avis moschovitica, eadem cum gryfalcone“ Kn. (ze Skaligera) = Rs. **krěčēt** = sokół (*falco gyrofalco*), Ukr. **krečēt** = tzn. [Może Mong. *kyrczyt* = jastrząb *Živaja Starina* 1891, zes. III, str. 174]. Por. *Mew.* 140 **krik-**.

♀ **Krzes(t)-** p. **Chrzest**.

♀ **Krzynia** p. **Skrzynia**.

Krznów p. **Skrzynia**.

Krzyż pch. złż. ♀ **Kraje** a. ♀ **Krajena** = żołędź (w kartach). ♀ **Krajcowy** = żołędny: „Ty, krajcowy dupaku!“ Skj. IV, 323 = żołędny walecie, patrz **Dubelt**. ♀ **Krzyżak** = rodz. tańca. ♀ **Krzyżka** = dyska (w kartach). **Krzyżownik** = rodz. rośliny. ♀ **Krzyżowe ziele** = rodz. rośliny. ♀ **Krzyżulec** = kozły na dachu. **Krzist** = krzyż RA. XIX, 329, zwr. 2 || Głz. **křiž**, **křižowe zelo** = Nm. **Kreuzwurz**. Dłż. **ksica ž. Slc. Slh. križ. Cz. křiž** (także i o kartach); ♀ **křižák** = rodz. tańca (na Morawach). **Srb. križ** (w znaczeniu nie-kościelnym). **Bg. križna nedělja** (ale krzyż po **Bg. krst**). **Sslw. križb. Ukr. kryži blp. a. kryž** = grzbiet; **kryžem ležaty** = krzyżem leżeć. **Br. kryž. Rs. kryžb** = krzyż, jako znak, np. < ; **rękoješć np. szabli** (w znac. kościelnym **krěstb**) || **Wł. croce. Fr. croix. Hp. cruz. Rum. cruce. W. Slc. godnym uwagi jest znaczenie crux jako krucjaty, skąd krzyżak i wojna krzyżowa. Nm. Kreuz n., Sgnm. kriuze, Sgnm. chriuze. Ag. cross. Węg. keresz. Lit. krýžius** = krzyż (kościelny); [**krik-sztas** = 1, chrzest 2, krzyż (na mogile) pochodziode chrzest.] = Źródłem jest Łc. **crux** (2 pp. **crucis**) = krzyż, w znac. szubienicy; dalsze znaczenia: szubienicznik i plaga, nieszczęście wogóle. Do nas wyraz dostał się od Niemców, przez Czechy. Por. *MF.* i *Mew.* 141 **križb. JA.** I, 448. ♀ **Kraje** z Nm. **Kreuz mzn.** = żołędź (treff). ♀ **Krzyżka** nazwana z powodu, że na dawnych kartach miała liczbę X u góry. Rośl. **Krzyżownik** przełożono z Łc. (nowoutworzonej) nazwy **crucianella**. **Krzyżulec** ma w drugiej połowie (-ule-) zwykły refleks Niemieckiego **Holz** = drzewo i jest naśladowaniem Nm. **Kreuzholz** = tzn. Znaczenie grzbietu jest też w Nm. **Kreuz. Por. Pfl. IV, 539. Chrest. Ganek. Grajcar. Kruž. Kuruc.**

Krzyżmo p. **Chrzyżmo**.

Krzyżulec p. **Krzyż**.

Książd pch. **Książę** pch. złż. **Książę** pch. złż. **Ksieni**. **Kniaź** || Głż. i Dłż. knjez = pan; knje-ni = pani; kzjeżna = panna. Słc. kñaz = książd; knieža, kñatic = książę. Cz. kněz = książę; książd; kníně = księżna; kníže = książę. Słń. knéz = książę; knéginja = księżna. Ssłw. kněgъ, kněgъ = książę; kněgyni = księżna; knězъ = książę; naczelnik. Ukr. kniaź = książę; naozelnik; pan młody. „Zobaczwszy po raz pierwszy książę na nowiu, potrzeba mówić 'Ojcie nasz'.. a następnie: 'Kniaź na nebi, a car na zemli, a kamiń na mori'“ Ap. III, 112. „Misiać a kniaź, czy buť ũ mori?“ tmże; ksiondz = książd. Br. ksiondz, 2 pp. ksiandz (z Pols. oba ostatnie); kniaź (najczęściej z dod. 'maładòj') = pan młody. Rs. knjazъ = książę; knjaginja = księżna; ksëndzъ char. = książd (katolicki) (z Pols.) || Lit. kùni(n)gas = książd, dw. pan; kuni-gaiksztis = książę (a u Szyrwida także i książę). Łot. kungs = pan; kundze = pani; cieniņsz = król. Estońs. kuniņas. Rum. cneaz = książę. Węg. kenéz, kinéz, kne-zus (podaje Mew. 155 p. w. knengъ). Albańs. knez. Ngr. knézēs = Nm. König, ♀ kunig, kōninck, Sgnm. kuning, chuning = król [wyraz rozgałęziony w Grm.: Ssas. cuning, Ag. king, Hl. koning, Ssknd. konungr; -ing jest końcówką odojcowszta, niby nasze -ic; Sgnm. kunni = ród, chuning przeto = niby 'rodowicz', 'szlachcie' (patrz ten wyraz), por. Łc. gentilis, Ag. gentry Kge. König]. O końcówce Słw. -eg, -eż, w Pols. -ag, -adz, -aż patrz MF. 14 i por. pieniądz z Sgnm. phenning, mosiadz z Nm. Messing, Elbiąg z Nm. Elbing itp. Przejście znaczenia z króla, pana na księdza, pana duchownego nie trudne do zrozumienia; nie więcej trudnym jest przeniesienie znaczenia księcia na książę (por. wyżej podany ustęp Ukr. i wyraz Lit.), który w pieśniach króluje nad gwiazdami, pasie gwiazdy itd. Kniaź z Ukr.

Przypuszczać należy wpływ poczucia formy odojcowskiej u Germanów na takie postacie Słw. (książę, książę). Por. Mew. 155 knengъ. JA. V, 171; VII, 293. Pfil. IV, 539. Mew. 427 dodaje Ar. knadz z Ibn Chordadbeba (wiek IX), mówiącego o władcy Słowian. Spols. ksze! jest skróceniem 'księżę'.

Książę p. **Książd**.

Ksieni p. **Książd**.

Ksieniec p. **Księga**.

Książę p. **Książd**.

Księga pch. złż., dw. blp. JA. II, 376. **Ksieniec** a. **Kięgi** = żołądek niektórych zwierząt. **Czarnoksiężnik** pch. ♀ **Knega** Dd. 136. Ram. ♀ **Czarnokseżnik** = księgarz Cenowa *Skarb* (na tytule) || Głż. kniha. Dłż. knigvy blp. Słc. Cz. kniha. Słń. Srb. knjiga. Bg. Ssłw. Rs. kniga. Br. kniha. Ukr. knýha. — Cz. ksenec = ksieniec (z Pols.). Ukr. knýha = żołądek. Rs. kniga = żołądek || Lit. knýga, częściej blp. knýgos = księga; ksieniec; ♀ kninga = księga. Węg. kőnyv = księga. Pochodzenie wyrazu dotąd nierozjaśnione. Dobrowski wywodził z Chińsk. king. J. Gebauer zbliżał z knieją we wspólnym znaczeniu drzewa Bge VIII, 108. MF. knjiga nie zgadza się ani na Chińsk. king, ani na Sknd. kennig. Mew. 155 i 427 knjiga powiada: „postacią pierwotną jest *knninga, *knningva, *knninga, *knningva. Wyraz to zap. obcy, ale nie z Chińsk., lecz raczej ze Sknd. kennig = znak, głoska; jeżeli tak jest, to łatwo się wyjaśnia lm. knig y w znaczeniu 'pismo' i nosówka Pols. Wobec rozpowszechnienia wyrazu w Słw., należy przypuszczać, że jakiś, do kennig podobny wyraz znany był i innym szczepom Nm. Kennig pochodzi od Ssknd. kann = poznawać, znać i krewni się ze Słw. zna-“ Mr. 43 Kuna nie zgadza się na wywód ten ze względów głosownych i nasuwa pień Skr. kūn = zginać. Por. Pfil. IV, 539. Nasz

ksieniec jest naśladowaniem Nm. Buch w znaczeniu żołądka, zwanego inaczej po Nm. Blättermagen, Psalter (= psalterz), Fr. psautier, z powodu podobieństwa do kart księgi. Czarnoksiężnik jest naśladowaniem Nm., 'Sgnm. diu swarzen buoch dsl. = czarne księgi i swarzen kunster (= dsl. czarny kunsztmistrz) = tzn. [to zaś jest sld., 'Sgnm. nigromanzie = nekromancja, z Gr. nekromanteia = wróżenie z nieboszczyków; nigro- pojmowano jako Łc. nigr- = czarny, por. AV. 53], może przez Cz. černokněžník, por. Cz. černé umění = czarnoksiężstwo. Lit. czierpknýges = księga czarodziejska (zap. z Pols.).

♀ Ksiuk p. Chrzest.

Kspany, Gspany, Xpany = „wieńce szybu rozpierające; wieńce okliniōny“ Łb. 82 = Nm. Gspann n. = tzn. (Łb. mylnie wywodzi z 'gespannt'). W wymawianiu Gnm. gspann.

Kstel, Gstel, dw. Xtel = wierzchni wieńec nad szybem, folbun Łb. 82 = Nm. Gestell n. = podstawa, kozły i in.; w wymawianiu Gnm. gstell. Tegoż pochodzenia są Obstalować i in.

Kstyb = zalepa, mieszanina gliny z miałem węglowym do zalepiania pieca Łb. 124 = Nm. Gestüben. = tzn. W wymawianiu Gnm. gstüb.

Kształt pch. złż. || Dłż. štalt. Cz. kštalt. Ślń. štavt. Br. kształt (z Pols.) = Nm. Gestalt ż. [wyraz późny, dopiero w końcu XVIII w. używany; jest to imiesłów od 'Sgnm. stellen = stawić; kształtować, robić, porządkować; 'Sgnm. znano tylko ungistalt = niekształtny, brzydki, w 'Sgnm. nadto wolgestalt = kształtowny, ładny Kge] = tzn. Por. MF. štavt. Mew. 145 kštalt. Pfl. IV, 539.

Kub, ♀ Kubel = chlew świński L. ♀ Kubusek = pudelko Wista I, 153 = Nm. Koben mzn. = 1,

świniarnik 2, skrzynia; 'Sgnm. kobel = domek, ♀ kowe, kuwe = skrzynia na kołach, ♀ kubje = przybudowanie, ♀ kowe, ♀ kove, ♀ kobe = świniarnik itd.

Kuban pch., dw. Kubana ż. ♀ Kubas = Ma być z Rum. cubani dsl. = z pieniędzmi. Patrz Lam Głowy do pozłoty I, 186 ods. [Rum. bani blp. = pieniądze, cu = z].

♀ Kubanki p. Kufa.

♀ Kubas p. Kuban.

Kubek p. ♀ Kubeł i Kufa.

♀ Kubel p. Kub.

Kubeł pch. Kibel, Kiebel = miara rudy (12 garncy). ♀ Kubolec, ♀ Kubeniek, ♀ Kubło || Ślc. kbel. Cz. kyblík; kbel, gbel, bel. Ślń. kebel, kabel, kobel = wanienka. Srb. kabao, 2 pp kabla. Bg. кѹбѣл. Sslw. кѹбѣлѣ = korzec. Ukr. kibel, gboł. Br. kùbał. Rs. kòbelъ, kùbelъ, koblъ || Lit. kùbilas. Węg. köböl = Nm. Kübel, Sgnm. kubil = tzn. [Łc. cupa = beczka jest źródłem, z którego też mamy Kufę i Kubek; stąd też 'Ślc. cupella i cupellus = korzec, oraz Prowans. cubel = kubeł]. Por. Kge Kübel. Mew. 154, Mr. 54 i MF. кѹбѣлѣ. Pfl. IV, 537 kibel i 539 kubeł. Por. Kupler. Kwef.

♀ Kubeniek p. Kubeł.

Kubiesz = włodarz L. (z Volum. legum, gdzie mylnie wydrukowano Rubiesz) = Łot. kubjas = tzn., wyraz znany tylko na granicy Łotwy z Estonją, zap. Estońskiego pochodzenia; zwykle po Łot. starasts (starosta).

♀ Kubło p. Kubeł.

♀ Kubolec p. Kubeł.

Kubrak pch. ♀ Kubrat, ♀ Kubraszek = Zap. Nm. Kaprock rodzaj ubrania z kapiszonem, to samo co Nm. Kaputrock, skąd Pols. ♀ Kapudrak [złż. z Kappe = ka-

piszon + Rock = surdut, kapota. Por. **Czapka, Kapota** itd.]. Nm. o przechodzi tu w *á*, jak w Inderak, Kapudrak itp., przez podprowadzenie pod pospolitą końcówkę *-ák*. Co do przejścia *a* na *u*, por. Pfil. IV, 400. DC. ma 'Słc. cubrum = odzież płócienna, ale wyraz to wzięty z Dieffenbacha i może pochodzący ze średniowiecznej Łaciny polskiej.

♀ **Kubraszek p. Kubrak.**

♀ **Kubrat p. Kubrak.**

♀ **Kubusek p. Kub.**

Kuc, Kucyk = Zap. Ukr. kucyk = tzn.; kucyj = kusy [może z Tur. k(i)uczuk = mały, Tat. kuczuk = piesek, szczenię M. 71; Mew. 128 konsz. podciąga ośnowę kucpod kus-, skąd nasze kusy; byéby mogło jednak, że ośnowa kuc- jest odrębną, wiążącą się z Pols. kucnąć, przykucnąć, ♀ siaść w kuczki. Por. Mew. 37 čuk-].

Kucharz p. Kuchnia.

Kuchnia, Kucharz pch. złącz. **Kuch i Makuch** patrz pod **Mak. Baumkuch** O. ♀ **Pak, Pączek** (z ciasta), **Pampuch, Pępuch** || Ze Słw. godniejszemi uwagi są: Cz. kuhati = patroszyć (variti = gotować); kuchta = kuehta. Srb. kuhati obok variti. Sslw. późn. kucharь || Nm. Koch = kucharz; Kuchen = pieczywo; Küche = kuchnia; kochen = gotować; Sgm. choh = kucharz; kúchina = kuchnia. Węg. kohnya, konyha. Rum. cuina, Wł. cucina, Fr. cuisine = kuchnia = Łc. coquus, gmin. cocus = kucharz; coquina (późn.) = kuchnia; coquo = gotuje. Do nas z Nm. Baumkuchen [złącz. z Baum = drzewo + Kuchen, więc niby pieczywo w kształcie drzewa] = tzn. Pączek jest sld., pochodzi z Pampuch = Nm. Pfannkuchen [Nm. Pfanne = patelnia, p. **Brytfan** + Kuchen] = tzn. Por. Pfil. IV, 539. MF. kuhati. Mew. 146 kucharь. Mr. 225 Kuhati; 226 Кухарь, Kuharica, Kuhinja; 233 Kužina.

♀ **Kucia p. Kocz.**

♀ **Kucifajka** = „zartobliwy wykrzyknik“ Skj. IV, 324 = Zdaniem L. Malinowskiego, ma być przekręceniem Łac. crucifixus dosł. = ukrzyżowany, skąd Pols. krucyfiks. Przekręcenie może być eufemiczne, jak dalibut, djasek itp.

Kucik p. Kot.

♀ **Kucja, ♀ Kutja** = 1, pewna potrawa obrzędowa w wigilię Bożego narodzenia 2, wieczerza na wilję 3, dzień wilji 4, przeddzień Nowego roku i Trzech Króli. Czy cveza w *Pomnikach dziej. wiek. śred. XV*, 530 = kucja? Ustęp brzmi: „Pro medio choro auenate (owsianki, kaszy owsianej) alias cveza“ || U Serbów Kalabryjskich kučija. Sslw. koutija, koučija = potrawa z ziarn pszennych z sytą. Ukr. kútia = 1, potrawa wilijna (ziarna pszenicy z makiem tartym i miodem) 2, wilja. Br. kućcią = 1, potrawa obrzędowa (z ziarn pszenicy lub jęczmienia) 2, przeddzień Bożego Narodzenia, Nowego roku i Trzech króli 3, safandula. Rs. kutija a. kutjja = 1, potrawa obrzędowa w dzień żałobnego nabożeństwa i w trzy wilje (kasza z ziarn jęczmieniowych, pszennych a. ryżowych, z sytą i rozynkami) 2, przeddzień świąt wyżej wymienianych; kutějnikъ = 1, miejsce w cerkwi, gdzie się stawia tę potrawę 2, wilja 3, żartob. o służbach kościelnych || Lit. kóczios, kúcos, kúczios blp. = wilja (dzień i wieczerza). Łot kukju wakars = wilja = Gt. I, 435 z Gr. kēdeia mzn. = pogrzeb. Mr. 232 Κοῦτια z Gr. kykeon = napój z jęczmienia z winem a. miodem (u Homera). Mew. 149 powiada „wyraz niewyjaśniony“, a 427 zbliża Gr. koukia. A. Brückner nasuwa 'Sgr. kouki w DC. słowniku Gr. JA. IX, 168. Korsch (tamże 514) mówi: „Jednym z najniefortunniejszych jest wywód z Gr. kedeia; ale i Matzenaura z kykeon jest też niemożliwym. Lepszymby był z kykeia niby = mieszanina, gdyby wyraz nie był tak rzadkim.. Moźnaby

też myśleć o Ngr. koutkia, lm. od koutki = bób (jak w JA. IX, 168)⁴. Zdaje się przeto, że kucja jest wyrazem Gr.; do nas z Ukr. Por. *Prawda* 1882, str. 35. Miklosich mylnie Rs. kutejnikъ wpisał Mt. pod kutu.

Kucmorka p. Kruczmorka.

Q Kucubejka p. Koc.

Kucz- p. Kuk.

Q **Kucza** = kupa. L. ma dw. **Kuczek**, ale w przykładach domyslać się wolno raczej ż. — Br. **kūcza** = tzn.

Kuczaba p. Kociuba.

Q Kuezar p. Kocz.

Kuc(z)baj(a) p. Koc.

Q Kuczer p. Kocz.

Kuczma = rodzaj czapki Rej *Krótko rozprawa*, wiersz 1780. || Słc. **kučma** = czapka futrzana. Chrw. **kučma** = tzn. Ssłw. **kučma** = kapelusz. Ukr. Br. Rs. **kuczma** = czapa (futrzana) — Węg. **kucsma** = czapka futrzana. Por. Mew. 145 i 427 **kučma**. M. 71. Lpf. IX, 35 **Kukma**.

Kuc(z)merka p. Kruczmorka.

Q Kuémierz p. Kuśnierz.

Q **Kudrywalec** = chytrzec Mgn. p. w. Schlaukopf — Przypomina Nm. **Kauderwelsch** = mowa niezrozumiała, szwargot.

Kufa pch. **Kufel** pch. **Kofel** *Proteus* wiersze 661 i 686. **Koflik**. **Kubek** pch. **Kiper**, Q **Wajnikiper**, Q **Wejnikiper** = piwniczy. Q **Kubki**, Q **Kubanki** lm. = rodz. grzybów || Słc. **kypa** = beczka. Sz. **kauf**, Cz. **kufa** = beczka. Ssr. **kupa** = beczka. Ukr. **ku(ch)fa** = beczka. Słc. **kupa** = naczynie. Słn. **kupa**, **kupica** = czasza. Srb. **kupa** = tzn. Srs. **kupa** = czasza. — Cz. **koflik** = czasza. — Dłż. **kub**, **kubk** = kubek. Ukr. **kubok**, Rs. **kubokъ** = kubek (oba z Pols.) — Rs. **kuporъ** = 1, bednarz 2, robot-

nik korkujący butelki; **kuporitъ** = 1, być bednarzem 2, korkować. Być może, iż Rs. **kubъ** = alembik jest Wschod. pochodzenia Mt. **kub**. || Wł. **coppa** a. **coppo** = dzbanek. Hp. **copa** = kielich. Fr. **coupe** = czara. Ag. **cup** = czara. Nm. **Kufe**, **Küpe**. 'Sgm. **kouf**, Sgm. **chuofa** = kufa; czara. 'Słc. **cup(p)a** = beczka. czara — Wszystkie wyrazy powyższe mają źródło w Łc. **cupa** = beczka. **Kufa** z Nm.; **Kufel** z Nm. **Kuffel**, zdrobnienie od **Kuff** ż.; **Kubek** zap. zamiast ***kupek**, przez uczuwanie b w przypadkach pobocznych; **Kiper** z Nm. **Küfer**, **Küpper** dsl. = kufiarz, kufowy; **Weinküfer**, **Weinküper** = dozorca składu win. Q **Kubki**, Q **Kubanki** dla podobieństwa kształtu do **kubka**. Por. Mr. 53 **Kupa**, **Кубъ**, **Kufel** i 229 **Купоръ**. Lpf. IX, 32 **Кубъ**. Mew. 147 **Kupa**. MF. **Kupa**. Pfl. IV, 538. 539. Por. **Kubeł**.

Kufel p. Kufa.

Kufer pch. || Słc. **kufor**. Cz. **kufr**. Ukr. **küfer** || Rum. **cüfer**. Hp. **cofre**. Fr. **coffre**. Wł. **cofano**. Hp. **cofin**, Fr. **coffin** = koszyk. Hp. **cofe**, Wł. **coffa** = kosz masztowy. Ag. **coffer**. Lit. **küferts**. Duń. Szwed. **koffert**. Nm. **Koffer**, dawniej i w gwarach **kuffer(t)** — Źródłem jest Gr. **kófinos** = kosz, skąd Łc. **cophinus** = tzn. Nm. z Fr., a do nas z Nm. gwarowej postaci **kuffer**. Por. Pfl. IV, 540. Dz. I **Cofano**.

Q **Kuferek** = koperta (listu) Ust. od J. Bystronia — Nm. **Couvert** [wymawia się **kufèr**, z Fr. **couvert** mzn. koperta, to zaś z Łc. **cooperatus** = pokryty, skąd nasza **Koperta**] = tzn.

Q Kufieta p. Kapota.

Kugiel p. Kula.

Kuglaka p. Kula.

Kuglarz pch. złż. || Głż. **kekier** = kuglarz; **keklija** = kugla, ko-

medja, widowisko. Dłż. goklař. Cz. kejkł, częściej kejkłe lm. = kuglarstwo, farsa; kejkliř = kuglarz. — Nm. Gaukler = kuglarz; Gaukel = łudzenie, kugla; ♀ gēkel = marionetka; ♀ gēkelman = kuglarz (por. **Kukla**); Sgm. goukalāri, gouggalāri = kuglarz [Kge wywodzi ze źródła Grm.; dawniej wskazywano Łc. joculari mzn. = kuglarzyć]. Por. Mew. 145 kuglja. Mr. 201 Kejkł; 393 Kuglarz. Mr. 218 pod Kouzlo podciąga Pol. gusła i kugle; myślę, że mylnie. Gusła nie wpisałem do słownika, gdyż mniemam, że nie ma wspólności z Cz. kouzlo i równa się *gunsło = *gęsło, a guślarz = gęsłarz (wiadomo, jak w średniowieczu łączono pojęcia muzykanta, kuglarza i czarodzieja), że zatył gusła jest wyrazem Słw. Mew. 150 pod kuzlo oddziela również Pols. gusła, chociaż myli się, upatrując źródła wyrazu tego w Lit. (Mew. 72 gond-): Lit. małouż. wyraz gosłybe wzięty jest zap. z Pols., a Polacy, ile wiem, ani jednego wyrazu do ogólnego języka z Litewszczyzny nie zapożyczyli. Por. Pfl. IV, 540.

♀ **Kuja** = nazwa krowy Ap. XIV, 27 — Może z Ukr. kujā(ha) = mający spuszczoną głowę, mruk. Po Chrw. i Srb. kuj a = suka.

♀ **Kujon**, ♀ **Kojan** = smarkacz, głupiec; łajdak, hultaj, tchórz L. O. Kg. *Krak.* IV, 310. ♀ **Kujonić** = łajać Rękop. Wrześn. ♀ **Kunirować**, ♀ **Kunierować**, ♀ **Konierować** = lżyć, łajać Ap. I, 70; IX, 197. Skj. IV, 24. Pfl. III, 493. Święt. || Słc. Cz. kujon = łotrzyk, łajdak. Słc. kunirovat' = sekować, dręczyć. Cz. kujonovati = dręczyć, dokuczać. Ukr. kunirovaty = poniewierać || Nm. Kujon = nędznik, niegodziwiec; kujonieren = pomiatać, poniewierać — Fr. coyon, Wł. coglione, Hp. collon [zasadnicze znaczenie testiculus, z Łc. coleus = scrotum] = niegodziwiec, nędznik. Do nas z Nm. przez Słc. i

Cz. Wywód z Węg. RA. XVII, 23 nie wydaje mi się trafny.

Kuk- jest osnową, z której idą dziecinne ♀ **kuka** = bobo, bolączka, **dokuka**, **kuczyć**, ♀ **kuczno** mi, Ap. I, 70, ♀ **poskucować**, ♀ **przekuć** Wswp. 19 — Zapisuję wyrazy powyższe z powodu twierdzenia Matzenaura Lpf. IX, 180, że pniem ich ma być *kāk- i że wyrazy Pols. są Rs. pochodzenia, ponieważ nie zawierają nosówki. Zdaje mi się, że 1, nie jest dowiedzionym, iżby pień pierwotny Słw. był z nosówką; Mew. 146 ma osnowę kuka-; myślę, że wolno ją utożsamiać z następą tamże kuka- 2 i zbliżać z Skr. kucz- = gąć, kureczyć 2, chociażby pniem było tu *kāk-, to i tak Pols. kuk- nie byłoby zapożyczonym, lecz pochodzącym z kunk, jak kusy, pokuta, poruczyć, smutny itp. pochodzą nie z Rs. ani z Cz., lecz z postaci z u nosowym; por. ♀ w ciuży, ♀ ksiuże, ♀ ju, ♀ piszu, ♀ Putnów itp. obok w ciąży, książę, ja, piszą, Pątnów itp.

Kukla = kapica mnisza. ♀ **Gugla** = rodz. opończy huculskiej bez rękawów, z kapturkiem. ♀ **Kukla** = „rodzaj ubioru na głowę u chłopca” Gołębiowski *Ubiory* 181 (gdzieindziej znaczenia tego nie znajduję) || Cz. kukla, kuklice = kapiszon. Sh. kúkljica = tzn. Bg. kuklička = kapica. Słw. koukoulb, kouklarb = kapica; płaszcz. Srb. kukulj, kukuljica = kapiszon, czepiec. Ukr. gūgla = płaszcz z kapturem. Rs. kúkól, kukljā = kaptur, kapiszon; rodzaj odzieży. Mew. 146 podaje Srb. i Bg. gugla = płaszcz z kapturem || Nm. Kugel, Kogel, Gugel = kapica (co innego Kugel = kula, patrz **Kula**), Sgm. eugula, chugela, cucala. Ag. cowl = kapica; habit. Fr. coule = habit. Wł. cocollo = kapica. Hp. cogolla, cogulla = habit. Ngr. koukoúla, koukoúlion = kapica; kouklion czepiec. Tur. kokola = kaptur. Węg. esuklya = habit — Źródłem jest

tu Łc. cucullus, cucullio = kap-
tur, przyszyty do odzieży, 'Ślc. cu-
culla. Do nas Kukla z Cz., a ♀
Gugla z Ukr. Por. MF. kukulj. Mew.
146 kukla 2. Mr. 226 Kukla. Brl 111
Kukla. Mt. kukla mylnie zmieszał
Kuklę od cucullus z Kuklą a.
Kuklą w znaczeniu lalki. Por. **Ku-
glarz.**

Kukla p. Kukła.

Kukła, częściej **Kukielka**, dw.
Kukla, np. w Reja *Krótk. rozprawie*,
w. 63, w znacz. bochenka. Ślc. ku-
kła = lalka (owada i dziecinna). Cz.
kukla = 1, lalka (owada) 2, a ku-
kelka = kukielka (bułeczka). Bg.
kukla = lalka. Ukr. kùkła = 1,
lalka, marjonetka 2, lalka (owada).
Rs. kùkła = 1, lalka (dziecinna) 2,
pęk lnu 3, zawitka zabobonna na
zbożu || Lit. kuk(u)lys = 1, klusek
2, pogardl. bochen (zap. z Pols.). Nm.
♀ kuckel = 1, bochenek z reszty
rozczyzny 2, bułka [nie wiem, skąd
Mr. wziął znaczenie wyrazu tego 'bo-
chen'; Dt. nie podaje słowa tego, a
FWb. objaśnia, jak wyżej podano].
Ngr. koukła, Tur. kukla = lalka
(dziecinna) — Jeżeli wyrazy Słw. nie
są rodzimemi, to źródła może szukać
należy w Łc. pupula [zdrob. od
pupa] = 1, dziewczynka 2, lalka
(dziecinna i oka), skąd Fr. poupée,
Nm. Puppe itd. Mr. 226 niepotrzeb-
nie oddziela znaczenia lalki od bu-
łeczki: bułeczka nazwana tak od
podobieństwa do lalki dziecinnej;
niewłaściwie też kuklę, kukielkę
wywodzi z Nm.: rzecz się ma od-
wrotnie: Niemcy i Litwini wyraz ten
od nas niewątpliwie wzięli, podobnie
jak Nowogrecy i Turcy od innych
Słowian. Por. Mew. 146 kukla 1.

Kukrachty blp. zap. = wnetr-
żności L. (z Ostroroga) — Może z
Cz. kuchrecht, kukrecht(a) =
liche pieczywo; gałka z mięsa sieka-
nego; zap. tegoż pochodzenia, co Pols.
chuchro, kuchro; Mr. 227 Kuch-
recht myśli, że z Nm.

Kuksa ż., **Kuks** m. = udział w
kopalni, zwykle $\frac{1}{128}$ L. „My natomiast
używaliśmy wyrazu (z Nm.) firach-
centel“ Łb. 125 i 61. — Do nas
z Nm. Kux, dw. lm. kuckes, ku-
ckis, lp. kuckus, gucks, lm. gug-
gis, lp. guggus i inaczej = tzn.
'Ślc. coxa = łokieć, wyraz mierniczy
DC. Cz. kukus = kuks, firachcen-
tel. [O pochodzeniu różne są zdania.
GW. mniema, że z Cz. kus = kęs,
kawał (skąd psikus). Mr. 227 wątpi
o tym i nasuwa 'Ślc. coxa (DC.
przytacza jednego tylko pisarza, Si-
cula Flacca, o którym w spisie źródeł
swoich nie wspomina i o którym do-
wiedzieć się nie mogłem). Kge po-
wiada: wyraz przywędrował do Nie-
miec z gór Czeskich.

Kukszyn p. Kusz.

**Kukuryza, Kukurydza, Koko-
ryca, Kukuryca, Kukuru(d)za,
Kukurudz, Kukuruca** || Słw. z
małemi zmianami || Węg. kukorica.
Nm. ♀ kukurutz (zwykle Mais)
— Tat. Tur. kokorôs. Źródło wy-
razu niewiadome. Por. MF. kukuruz.
Mew. 146 kukuruzъ. M. 71. Mt. ko-
koros.

♀ **Kul** = snop słomy, wiązka sia-
na; matnia w niewodzie Ap. XII, 34.
Pfl. IV, 835. *Encyklop. roln.* II, 816.
Pleszcz. 34 p. w. Gerlina. Ust. z Li-
twy. ♀ **Kulem** = kłębem (gotuje
się woda). ♀ **Kulem** zdjąć skórę, np.
z cielęcia = złupić całą na wywrot
Ust. z Litwy — Do nas z Br. i Ukr.
kul = 1, snop 2, wór. Znaczenie
matni, jako wora, możnaby łączyć z
drugim znaczeniem Br. i Ukr.: wór,
które jedynie ma Rs. kulъ. W Lit.
kulis = 1, scrotum 2, matnia u sieci
3, wór skórzany, szawłok. Być może,
iż znaczenie wzięto u nas z Lit. [Łc.
culeus = szawłok jest zap. źródłem
wyrazów ze znaczeniem wora; że
znaczenie to przejść mogło na poję-
cie snopa, wiązki, to widać ze Słh.
cula = 1, worek 2, wiązka i z Srb.
kuljar = matnia u sieci. Por. Mr.
228 Куль. Mew. 147 kulj].

♀ **Kul** = jarmuż *Wisła* III, 724
 ♀ **Kól** Mgn. p. w. Kohl || Głz. Dłz.
 kał = kapusta — Nm. Kohl mzn.
 = tzn. Por. Pfil. IV, 400.

Kula pch. złz. **Gula**. ♀ **Gulajka**
 = kukielka, rodz. ciasta okrągłego
 Chelchowski *Powieści* I, 243. **Kugiel**
 a. **Gugiel** = potrawa żydowska. ♀
Kuglaka Pfil. IV, 501 || Głz. Dłz.
 Słc. kula. Cz. dw. kula, dziś koule.
 Słh. kuglja. Srb. kugla. Ukr. Br.
 kula. Zap. tu należy Rs. pulja i
 Ukr. (z Rs.) pula (część kula) —
 Nm. i 'Sgnm. Kugel = kula, rzadziej
 Kaul, 'Sgnm. kŭl(e) = tzn.; Nm.
 Gugel = czapeczka okrągła; ciasto
 formy okrągłej; potrawa żydowska.
 Por. Mew. 145 kugla. MF. kula. Mr.
 52 Kula nadaremnie, jak mi się zdaje,
 usiłuje dowieść Słowiańskości wyra-
 zów powyższych: formy Słh. i Srb.,
 zawierające g, przekonywają o zapo-
 życzeniu z Nm. Por. Pfil. IV, 540. ♀
 Kuglaka z Nm. Kugellack [złz.
 z Kugel + Lack = lak]. Por. Kal-
 perz. Kukla. ♀ **Kulczyk**.

Kula = 1, maczuga, szlaga 2, hak
 drewniany do zawieszania kotła 3,
 ♀ berła, kostur pod pachę 4, laska
 (zakrzywiona), którą zwołuje się gmi-
 na, ♀ cecha, ♀ krzywula, ♀ kluka,
 ♀ wartnica (patrz *Wisła* IX od 361).
Kulas = coś zakrzywionego (w piś-
 mie, znakach itp.). ♀ **Kulas** po-
 gardl. = noga i in. pokrewne zna-
 czenia || Ukr. kula = kluka, cecha
 (z Pols.) — Nm. Keule = maczuga;
 kij; udo, pośladek. 'Sgnm. kiule. 'Sdnm.
 kiule. Por. Pfil. IV, 540. Pols. ♀ kulzać.
 ♀ kulhać, Cz. kulhati itd., oraz
 Pols. kuleć i pch. nie są w związku
 etymologicznym z kulą: Mew. myl-
 nie je łączy 147 pod kulga-. Do
 kuli należy tylko kulawy i ku-
 lawieć. Mr. 227 Kula nadaremnie
 szuka źródła w Gr. i bezzasadnie
 zbliża Cz. kulhavý z Pols. kulą;
 Lpf. IX, 37 pod Kulhati słusznie już
 oddziela Pols. kulawy od Cz. kul-
 hati. Por. ♀ **Kulbány**. **Kulik**.

Kulas p. **Kula**.

♀ **Kulas(z)a** p. ♀ **Kulesz**.

♀ **Kulbaba** = rośl. taraxacum,
 przydrożnik RT. 210. Ap. I, 70 —
 Ukr. kulbaba = tzn. Zdaje się, że
 czysto Pols. postacią jest ♀ kuli-
 baba = lycopodium Wswp. 12. Kg.
Lub. II, 160. Skj. V, 371 [Zważyć
 należy Cz. kulibaba = dojutrek,
 kunktator; kolembaba = ślepa
 babka]. Por. ♀ **Kulfa**.

Kulbaka pch., dw. **Kulbaki** blp.
 || Srb. kaltak podaje Mt. p. t. w.
 Ukr. Br. kulbaka || Lit. kulbókas
 = jarzmo — M. 71 z Tur. kaltak
 = łąk u siodła i siodło Tat., całe z
 drzewa. Por. Mew. 147 kulbaka. Mr.
 227 Kulbaka. Mt. p. w. kaltak po-
 wiada, że inni wywodzą z Tur. kul-
 beg = żołnierz pieszy.

♀ **Kulbány** a. kłonice = krót-
 kie drażki, wkładane w dziury ry-
 czonu (u wozu) Rękopis J. Łosia —
 Drugą częścią wyrazu jest zap. Nm.
 Baum = drzewo (por. **Bawełna**,
Szlaban i in.); pierwszą może Nm.
 Keule, patrz **Kula** w znacz. ma-
 czugi i in., albo Nm. Keil = klin.
 Tak złożonych wyrazów Nm. w słow-
 nikach moich nie znajduję, lecz są
 możebnymi. Może w związku z kul-
 banyami jest ♀ Kulbás = sty-
 czysko u pąga Kg. *Lub.* I, 183.

Kulczyk- p. ♀ **Kulczyk**.

Kulczyba = rośl. strychnos L.
Kulczyber, **Ki(e)lcyber**. ♀ **Kil-
 czybór** Ust. z Litwy. ♀ **Wilczyba**
 (trucizna na wilki!) *Wisła* III, 91 ||
 Cz. kulčiba = nux vomica (zap. z
 Pols.). Rs. kučelja, kučeljaba,
 čilibuha, čilibuha = kulczyba
 — Może jest związek pomiędzy na-
 zwami Pols. a Rs. i może tu należy
 Lit. czinczibirai = verbenae offic.?
 Por. ♀ **Kulczyk**.

Kulczyber p. **Kulczyba**.

♀ **Kulczyk** = futuere RA. XVII,
 42. „Pierwsza Ceres uczyla jak kul-
 czyć nasienne ziarna“ (turgescere)
 L. z przekładu Owidjusza przez Hu-

lewicza. Oprócz tego znaczenia, O. podaje drugie, myśliwskie: sadzić, biec powoli (o zającu). W. Pol pisze Til. I, XIV, 40: „Drzewa ronią dojrzale owoce, które dorazu się kulczą“ = kielkują. ♀ **Kulki** = testiculi (tak objaśnia mi list. A. Cinciała n° 814 *Przysłowi* swoich). Zap. tu należą: **Kulczyba** i in. formy, p. t. w., a może i **Kielecz** a. **Kiolec** = chojak Kg. *Pozn.* I, 55, **Kulec** = kielek rośliny O., oraz wielka ilość nazw miejscowych od osnowy **kiełk-** — Dla tego zapisuję wyrazy powyższe, iż RA. XVII, 42 wywodzi kuleczy od kulka = testiculus, więc chyba z Nm. Kugel (patrz **Kula**). Mnie się zdaje, że źródła szukać należy raczej w Słw. pniu kłl (Mew. 154), od którego idą Cz. kulčiti = future, kulčák = stary ogier, Pols. kulnik = wilk Cisz. I, 358, Ukr. kilczyty = rościć; kilczyty sia = parzyć się (o psach). Zdaje mi się, że obaj pnie kłl- w Mew. 154 połączyć należy, gdyż kielek roślin niektórych wielkie ma do kła zwierzęcego podobieństwo; por. „zábek“ czosnku.

♀ **Kuldon**: „Kuldon, łyk, pazurnik = przekupień miejski, opisze“ Kg. *Krak.* IV, 310. ♀ **Kulon** = łyk Atm. XLV, 425. Pfil. IV, 212. Cisz. I, 168 ods. — Zap. w związku z Cz. kulda = żebrak; włoczęga; złodziej [z Węg. koldúl = żebrak, koldús = żebrak]. Por. Gulán p. w. **Gularz**.

Kulec p. Kuleczyć.

♀ **Kulesz** = rzadka kasza jaglana RT. 211. ♀ **Kulesza** = mamałyga Ap. I, 70. ♀ **Kulasza** = lemieszka RA. XVII, 10. Kg. *Lub.* I, 52. Pfil. IV, 211. ♀ **Gulása** a. ♀ **Kulása** = rodz. kaszy Ap. XIV, 155 — Ukr. kulisz, Br. kulész = rzadka kasza, Srb. kuliješ = mamałyga, polenta. Por. Rs. kulága, Br. kuláha = rodz. kaszy *Wiśła* IV, 645. „♀ **Gulása** powstała z kulesza przez przystosowanie do gulasz“ RA. XVII, 34. Węg. gulyás = 1, pasterz 2, znana potrawa Węgierska.

♀ **Kulfa** a. ♀ **Kulfon** = duża, niezgrabna noga Ap. II, 8. *Wiśła* III, 745. Psk. 154. **Kulfon**, dw. **Kulfan** = 1, dukat wytarty 2, safandula.

♀ **Kulfon** = 1, człowiek z dużym nosem Pfil. IV, 276 2, człowiek niezgrabny Skj. V. 112 3, niegodziwiec; próżniak, obszarpaniec; przezwisko mieszczanina Święt. 701 — Zap. w związku ze Słc. i Cz. kulifaj = safandula, piernik, zręda; niedoługa; por. Cz. kuliferda, kulifajda = chytrzec, frant; kulfant = płaksa. Rs. kulimán m., kulimáka ž. = istota rozczochrana. Może w pierwszej części wyrazu Wł. culo, Fr. cul, z Łc. culus = pośladek? Albo może w związku z Duńsk. kal(le), kalve, Szwed. kalv (bejnkaly), Ag. calf = łydka Mag. Calf 2? Por. **Kulbaba** i ♀ **Kulimady** RA. XVII, 42.

Kulfan i Kulfon p. Kulfa.

♀ **Kulifant** = trucizna na ryby RA. XII, 38. 94 — Jest wyraz Cz. kulifant = płaksa, cymbał i podobnie z początku brzmiące: kulifaj(da), kuliferda = niedoługa; ale jak wyjaśnić przejście znaczenia na truciznę? J. Bystron przypuszcza źródło w Nm. Kugelfang; wyraz ten mógłby oznaczać „łowienie na kulki“ (zatrute); ale właśnie Nm. Kugelfang znaczy co innego, mianowicie niby „łowiące kule“ ubezpieczenie od postrzałów, a w Mniichowie strzelnica tak się nazywa.

Kulig p. Kulik.

Kulik, zwykle **Kulig** = jazda i zabawa zapustna. ♀ **Kulik** = przejażdżka sankami (w gwarach i ptak kulik brzmi kulig) || Może z Pols. pochodzą Ukr. kulýkaty = pić (o pijaku) i Rs. kulikáty = tzn., oraz Rs. kulikъ = pijak i kuliki blp. = gra dziecinna || Łot. kulōs lekt = zapustować, hulać w zapusty — Zdaje się, że kulik jest w ścisłym związku z kulą (p. **Kula** w znac. maczugi, haka, ♀ krzywyły itd.). „Obsyłano po domach laskę z kulą u wierzechu,

która zwoływała kulig a. kulik.. Arlekin.. śpiewał 'ej kulig, kulig!'^a Kg. *Kal.* I, 69. Toż w *Wiśle* VII, 169 (z Fr. Dmochowskiego) i w *Kalendarzu* Ungra na 1856.

♀ **Kulki** p. ♀ **Kulezyć**.

♀ **Kulon** p. ♀ **Kuldon**.

Kulsza pch. = biodro. Zdaje się, że pierwszy ks. Perzyna (+ 1812) użył wyrazu tego w druku. WBl. p. t. w. Kg. *Chełm.* II, 239. Pfl. IV, 836 i 902 p. w. Biedro. Osip. — Mr. 228 (mylnie pisze Kulsze m. zam. Kulsza ż.) i Mew. 147 kulśa i 154 pod kulka wywodzą z Lit. kùlszis a. kùlsze = biodro. Czyby i Ukr. i Br. kùlsza również wzięte były z Lit.? Por. Lpf. VIII, 176 Кляка.

♀ **Kułastra** = siara, pierwsze mleko po ocieleniu krowy Ap. I, 70. **Kolostrum** O. || Wł. Hp. colostro = tzn. Rum. colastră, curastă — Z Ukr. kułastra, kołastra, kułejstra = tzn. [Ukr. z Rum., to zaś z Łc. colostra a. colostrum]. Por. RA. XVII, 10.

Kułonka = tchórz Sybirski O. — Rs. kolonókъ = mustela sibirica.

♀ **Kułas** p. **Kutas**.

♀ **Kum** pch. = żłób, koryto. ♀ **Kunka** = filiżanka PSK. 39. Ram. 84. ♀ **Kumitko** = korytko Kg. *Pozn.* II, 250 — Nm. Kumme ż., Kum m., ♀ komme = naczynie okrągłe, misa; cysterna a. żłób kamienny; skrzynia i in. GW. FWb. Dt. ♀ **Kumitko** ma końcówkę, naśladowaną z korytko.

Kum p. **Kmotr**.

♀ **Kumatek** p. ♀ **Kom**.

Kumdram p. **Konrad**.

♀ **Kumiak** p. ♀ **Kom**.

Kumieć p. **Kmieć**.

♀ **Kumitko** p. **Kum**.

♀ **Kumlak**, ♀ **Kumłak** p. ♀ **Kom**.

Kumosa p. **Kmotr**.

Kumot(e)r p. **Kmotr**.

♀ **Kump**, ♀ **Komp**, ♀ **Kap** = szynka niegotowana — Lit. kùmpis m. = szynka. Por. Mr. 200 Kap. Mew. 126 komp. Por. ♀ **Kaufa**.

♀ **Kumpery** p. ♀ **Krompele**.

♀ **Kumulec** p. **Komulec**.

Kumuł p. **Komulec**.

Kumys, dw. **Komiz** L. O. || Rs. Ukr. kumýs. Inne Słw. i Eur. jako char. — Mongol. kumiz, Tat. kumyz M. 64. 72. Mew. 147 kumysъ.

♀ **Kunalina** = wódka *Wisła* IV, 783 —? Może *kornalina, por. **Kornus** i Nm. ♀ **Kornelius** Nepos = żartobl. nazwa wódki.

♀ **Kunanie** = zabawa w uderzanie jaj czubami na Wielkanoc Pleszcz. 87 — Zap. w związku ze śmigusowym zanurzaniem do wody, Ukr. okunaty sia = zanurzyć się, Rs. kunatъ = zanurzyć.

♀ **Kundel** p. ♀ **Kutel**.

Kundman p. **Konszachty**.

♀ **Kundziuk** p. ♀ **Kindziuk**.

♀ **Kuniać** = ni spać, ni czuwać; marudzić, nudzić sobą RT. 211 — Ukr. kuniaty = drzemać; ociagać się, mantyczyć.

♀ **Kuni(e)rować** p. ♀ **Kujon**.

Kunik, inaczej mus(a), pokowa = jednogarncowa miara miodu KSL. 11 p. w. Bartne — Może w związku z Nm. Kanne mzn. = miara płynów (skąd nasza **Konew**, k. p.), albo też od kuna, patrz Skj. IV, 58 p. w. Kunne.

Kunka p. **Karzeł**.

♀ **Kunop** p. **Konopie**.

Kunrad p. **Konrad**.

Kunszafty p. **Konszachty**.

Kunszt pch. złż. ♀ **Konst.**
Kunstmistrz, Kunsztyk. Dw.
Konszt- Pfil. V, 422 || Głz. k h u m š t.
 Słc. kunšt; kunštár = kunszt-
 mistrz. Cz. kunst, kunšt, kunšťař,
 kunštík. Ukr. kunszt; kunsztyk
 = ozdoba (z Pols.) — Nm. i Sgm.
 Kunst [od können = móc, jak
 Gunst, Kunft od gönnen, kom-
 men Kge] mzn. = tzn. Nm. Kunst-
 stück [Kunst + Stück = sztuka]
 = tzn. Nm. Kunstmeister [Kunst
 + Meister p. **Mistrz**] = tzn. Por.
 Pfil. IV, 540.

Kuntusz p. **Kontusz.**

♀ **Kupajła** p. ♀ **Kupała.**

♀ **Kupalina** p. ♀ **Kupała.**

♀ **Kupalonecka** p. ♀ **Kupała.**

♀ **Kupałka** p. ♀ **Kupała.**

♀ **Kupała, ♀ Kupało** *Wisła* III,
 517 (por. Kg. *Kal.* I, 97); V, 932
 ♀ **Kópalnocka, ♀ Kapielnocka**
 Gloger *Kopalnocka* Kraków 1870.
Wisła VII, 393. Pfil. IV, 831. ♀ **Ko-
 pernocka, ♀ Kopernacka** *Wisła*
 V, 41—43. „Na kupajła = na ś. Jan“
 RT. 211. Ap. I, 72. ♀ **Kupalina**
Wisła VII, 180. ♀ **Kupałka** *Wisła*
 VI, 686. ♀ **Kapałeczka, ♀ Kupa-
 lonecka** Łopac. — Źródłem są wy-
 razy Ukr. kupà(j)ło = 1, dzień ś.
 Jana 2, bałwan słomiany, w dniu tym
 robiony; ohòń kupàjłowyj a. ku-
 palskij = ogień świętojański, so-
 botkowy; kupálnoczka, kòlpà-
 nocka, kompànocka, kupà-
 łoczka = noc świętojańska; ku-
 pàłka = ogień sobotkowy; kupàj-
 łycia = nazwa ulicy, na której się
 gromadzą w dzień ś. Jana; kupàwka
 = robaczek świętojański; rośl. ranun-
 culus arv. Por. Kg. *Chel'm.* I, 147—
 149. Br. kupàła 1, = chrzciciel (o ś.
 Janie): „na Iwàna Kupàłu“ = na ś.
 Jan 2, prowodyr, wodzirej w obcho-
 dzie świętojańskim, inaczej kupàłka
 (dziewka), kupàlisz (chłopiec) Nos.
 — O wyrazach powyższych dużo,
 acz niefortunnie pisano. Bardzo traf-
 nie mówi Nos. 269: „Białorusini

mówią Jan Kupała, zamiast Jan
 Chrzciciel, więc istnienie jakiegoś
 bóstwa Słw. Kupały jest wymysłem.
 Kupała pochodzi od kupàć = ką-
 pać i chrzczyć, znaczy tedy poprostu
 chrzciciel. Por. Máchala *Nákres Slo-
 vans. bajesloví* 200—202 i tam na str.
 201 przytoczone ustępy z pism wieku
 XIV, oraz w przypisie do str. 200
 wskazaną literaturę. Por. Mew. 147
 kupało. W *Wiśle* poszukiwanie XVIII
 od tomu V.

♀ **Kupało** p. ♀ **Kupała.**

Kupel(l)- p. **Kapela.**

Kuper pch. = coccyx, dw. **Kupr.**
 ♀ **Cuperek** = tzn. RA. III, 369.
 Ukr. kùper = tzn. (z Pols.) — Na-
 suwają się dwa przypuszczenia: 1,
 albo z kufer (Nm. f przechodzi nie-
 raz na Pols. p, por. Pfil. IV, 429),
 tak jak seper = kufer, oznacza
 także pośladek 2, albo w jakimś
 związku z Nm. Kuppe, Koppe
 (skąd może Kopa w znaczeniu szczy-
 tu góry) = szczyt, wierzch; czubek
 (u ptaków). Mr. 229 Kuper nie podaje
 słoworodu. ♀ **Cuperek** jest za-
 pewne sld. do ♀ **Czuper** = czub
 Ap. I, 65, zamiast kuperek. Por. ♀
Koper.

Kuper- p. ♀ **Koprak.**

♀ **Kuperek** p. ♀ **Koper.**

Kuperwas p. ♀ **Koprak.**

Kupfernikiel p. **Koprak.**

Kupić pch. złż. || Wszystkie Słw.
 od osnowy kup- || Węg. kupec.
 Rum. precuptsese = handlować po
 szalbiersku; precupets = przeku-
 pień. Lit. kùpczius pch. Łot. kup-
 czys. Fińs. kauppata = handlo-
 wać. Prowans. chaupir, caupir
 = złapać (kogoś) Dz. Ilc Chaupir
 — Nm. kaufen = kupić, kupować,
 'Sgm. koufen, Sgm. koufòn,
 choufòn, Gt. kaupòn, Ssknd.
 kaupà, Ags. čéap = handel, bydło
 (jako główny przedmiot handlu) [mo-
 że z Łc. caupo = kramarz, szyn-
 karz Kge.]. „Wyrazy Słw. zapożycz-

no w pierwszym okresie“ Mew. 148 kupi- (por. **Kłobuk**). MF. kupiti zbliża Gr. *kápelos* = przekupień, kramarz, szynkarz, wyraz dość rozrodzony w Gr. Zft. XI, 173 dowodzi, że wyrazy Grm. wzięte są ze Słw. Por. Pfl. IV, 540.

♀ Kupla p. Kupler.

Kupler pch. = rufjan, stręczyciel. **Kuplować** = łączyć, sworować. **Kuplerować** = stręczyć. ♀ **Kupla** = godło, herb górniczy (młotek z kilofem na krzyż) Ap. X, 195. 334. Por. ♀ **Kopleć się** || Słc. kupliar, Cz. kuplíř = rajfur || Nm. Kuppler = stręczyciel, kuppeln a. koppel = sworować (psy, konie itd.); stręczyć, rajfurować; Kuppel a. Koppel = swora, para (np. kluczów w godle na krzyż położonych itp.) [Fr. couple, dw. cople, z Łc. copula = rzemień, powróż, swora, uwięź, skąd też (przez Fr. couplet) **Kuplet**; **Kopuła** zaś pochodzi nie stąd, lecz z Łc. cup(p)a, skąd nasze **Kubeł**, **Kubek**, **Kufa** itd., patrz **Kubeł**. Por. Dz. I Coppa i Coppia].

Kuplet p. Kupler.

Kuplować p. Kupler.

Kupolak p. Kapela.

Kupr p. Kuper.

Kupr- p. ♀ Koprak.

♀ Kur p. ♀ Kór.

Kuran p. Kur(e)han.

Kurata = łodyga L. (z Troca). Jako przykład stoi „Kuraty liljowe“; może mylnie wyczytanie rękopisu: „kwiaty l.“?

♀ Kurbanie się p. Korb.

♀ Kurbańka p. Korb.

Kurbas p. Korb(s).

Kurecab(a) p. Kociuba.

Kur(e)han pch., dw. **Kuran** || Cz. char. kurhan (z Pols.). Ukr. Br.

kurhan = kopiec; mogiła. Rs. kurgan = tzn. [Rs. kumgan, korgan = dzbanek, przytoczony u Mt. kurkhané, tu nie należy] — „Z Pers. gur = mogiła, stąd rzeczownik złożony gur + chané = dom mogiły, tj. grobowiec, wzgórze grobowe, albo może z Tat. Dżagat. kurgan = twierdza, jakby zamek obronny, usypany z ziemi“ M. 72. Mt. kurgan: „Pers. kurkhané, z Półn. Tur. kurgan = gród.“ Mt. kurkhané z Tur. kurgan = gród, warownia. Por. *Mélusine* IV, 16. *Bibl. Warsz.* 1860, III, 21. Do nas z Ukr.

Kurciański p. Pokurecz.

Kurciażki p. Obcegi.

Kurcipka p. ♀ Kotyrba.

Kurecz (pies) p. Pokurecz.

Kureczab p. Kociuba.

♀ Kurdebie p. Kartofel.

Kurdesz p. Kardasz.

♀ Kurdiuk p. Kurdziel.

♀ Kurdjak p. Kurdziel.

♀ Kurdupec p. ♀ Kurdupel.

♀ **Kurdupel**, ♀ **Kordupel** O. ♀ **Kurdupec** Skj. IV, 378 || Nm. ♀ **korduppel**, **kurduppel**, **kurdupsel** = tzn. FWb. (z Pols.) — Z języków Rs.: Ukr. **kurdupel** = tzn. Br. **kurdupyj** = bezogoniasty; kusy; **kurdupka** = kusa kura. [Co do słoworodu, patrz Mew. 156 kurn i Lpf. IX, 39 **Kurdupel**. Schmitt u FWb. I, 409 przypuszcza, że z Łc. quadrupes, Pols. *kwadrupel. Może też ma związek z Nm. **Kruppel** = kaleka; karłowaty]. Tu też należy ♀ **kurdowaty** = karłowaty (o drzewach) Ksy VIII, 107. Por. ♀ **Kornawy**.

Kurdwan p. Kordyban i Konrad.

Kurdziel p. Kurdziel.

Kurdyban p. Kordyban.

♀ **Kurdywanki** p. **Kordyban.**

Kurdziej p. **Kurdziel.**

Kurdziel pch., dw. **Kurdziej, Gurdziel, Kurdziel, Gurdziel.**

♀ **Kordiuk, ♀ Kurdjak, ♀ Kurdiuk** RT. 209. Ap. V, 123. *Gaz. Olsztyński*. 1887, n° 24. Wswp. 12. Skj. V, 371 i ind. || Słc. kurdej. Cz. kurdej. Ukr. kurdil, kordiuk == Mr. 230 Kurděj mniema, że z Nm. Gurfei = afty. Wyrazu tego w słownikach moich nie znajduję. Por. JA. IV, 89. I fil. I, 127—28. RA. XVII, 42.

Kurman p. **Kormnik.**

♀ **Kurmur** = „mieszanina rozmaitego zboża, spolem zasiana na paszę dla dobytku“ Psk. 134 == Nm. ♀ kormor, ♀ kurmur, ♀ kurmer = tzn; ♀ korir = toż po skoszeniu. [Pochodzenie wyrazów ciemne; może od Pols. pnia karm-?].

♀ **Kurnasisty** p. ♀ **Kornuta.**

♀ **Kurnosy** p. ♀ **Kornawy.**

♀ **Kurnut-** p. ♀ **Kornuta.**

Kurpie p. **Kierpce.**

♀ **Kurstać** pch. = pobudzać, przynaglać *Dzwon Literacki* III, 157. Gliński *Bajarz* I, 179. ♀ **Korsować** pch. = tzn. *Wiśła* III, 745. Psk. 153 == Lit. kūrstyti = podmuchywać, rozdmuchywać (ogień), postać częstoliwa od kūrėti = palić (ogień). ♀ **Korsować** może przez sld. do forsować.

Kurta pch. o różnych istotach i przedmiotach kusych. ♀ **Kurtak** = rodz. krótkiego ubioru Ap. I, 112; XVII, 10. Może tu należy **Kortel** = jakieś ubranie Helcel *Star. prawa pomniki* II, 671. || Słc. kurtavy = kusy. Cz. kurta, kurtka, kurta-vý. Srb. ćurta. Ukr. kurta = pies bez ogona; kurtka; kurtýj = kusy. Br. Rs. kurt(k)a || Lit. kūrta = kurtka (z Pols.; Lit. kūrtaš = chart, także z Pols., nie ma związku z kurtą). Węg. kurta = krótki i pch. Stąd

też Fr. court Nm. kurz = krótki itd. Słc. curtatus caballus, curtus canis DC. p. w. Curtare == Źródłem jest Łc. curtus = kusy, obcięty. Por. Mr. 230—31 Kurtka. MF. kurtyj słusznie wywodzi z Łc.; ale w Mew. 148 kurta mówi: „Kurt(k)a nie z Łc. curtus, lecz z Tur. kürté = kurtka; kurta z Łc. w znaczeniu psa bez ogona, oraz Ukr. kurtýj“; Mt. zaś już i Ukr. wywodzi z Tur. kürté = kurtka; idzie w tym za M. 72: „zdaje się, że wyraz kurt(k)a przeszedł do nas ze Wschodu prędkiej, niż z Łc. a. Wł.“ Por. Pfl. I, 183. 464. 723. Por. Kurecz, patrz **Pokurecz.**

♀ **Kuruc**: „Żyją niewyraźne wspomnienia jakiejś walki Górali z kurucami“ Skj. V, 372 || Słc. kuruc = krzyżak; buntownik; pohaniec (nie-dokładne objaśnienie u Kotta) || Nm. ♀ Grutze; Kurutz char. == Węg. kuruc = nazwa żołnierzy Rakoczego; jako przymiotnik = przeklęty. [„Kuruc jest nazwą Węg. powstańców, buntowników, pochodzi z Łc. erux (p. **Krzyż**) = krzyż i z czasów, gdy zbuntowani chłopci 1514, pod pozorem pochodu na Turków, pod wodzą Dószy, porwali się na ciemiejącą ich szlachtę i rzeź urządzili. Później nadawano nazwę tę w Węgrzech stronom każdego prądu ultra narodowego“ CL. p. w. Kurucz].

♀ **Kurwanek** p. **Konrad.**

♀ **Kurych** nieodm. = śmiały, odważny, butny, czupurny: „Mały, ale kurych.“ „To kurych dziewcz.“ „Kurych baba“ Ram. 84 == Nm. ♀ kurrig = żwawy, zuch; drażliwy, mrukliwy, ponury. [Podobno od ♀ kurre (z Pols. kur) = indyk, więc jak nasze indyczyć się, zaindy-czony]. GW. Dt. FwB.

♀ **Kurzeń** = 1, miejsce nad rzeką, gdzie suszą ryby 2, obóz kozacki O. Morawski *Dzieje nar. pols.* III, 72 || Rs. kurėn = namiot; buda (leśna); piekarnia == Tat. Dżagat. kurėn = zagroda, obóz, tabor Lpf. IX, 39. Mew. 148 kurėn. Mt. kūrėn. Do

nas przez Ukr. *kùreń* dw. = siedlisko kozaków w Siczy Żł.

Kus = 1, *kęs* 2, *psikus*, *figiel*. ♀ **Kuścik** = *kawałek* WT. 29. **Psikus** = Mew. 127 kons- twierdzi, że Pols. *kus* jest Rs. pochodzenia. Wątpię, bo jeżeli już ma być to wyraz zapożyczony, to raczej z Cz. *kus*: *hloupý*, *lotrovský*, *šibalský kus*. Mniemam, że *kus* jest Pols., ponieważ 1, zestawienia z *psi* w Cz. nie spotkałem i 2, u może być zanikłą nosówką, jak w okrutny, poruczyć, Putnów, smutek i w. in. ♀ **Kuścik** ze Słc. *kúštek*, *kúštiček*.

Kus p. Kusz.

♀ **Kust p. Koszt.**

Kuster = rodzaj jesiotra O., p. **Guszczoza**.

♀ **Kusterpki p. ♀ Kostrubaty.**

Kusz, Kousz, Kauszyk, Kuszyk u Paska, ♀ **Kowsz, ♀ Kowszyk** = drewniane czerpadło do wody. Może roślina **Kukszyn** O. tu należy? || Ukr. *kăwusz*, *kiwsz* (2 pp. *kowszà*), *kiwszyk*, *kiwszók*. Br. *kôusz* i zdrob Rs. *kovšъ* = czerpadło z rączką i in. znaczenia; *kuvšinъ*, *kukšinъ* = dzbanek. Może tu należy Ssłw. *kouвъсь* = jakieś naczynie || Lit. *kăuszas* = czerpadło (np. do dziegciu). Fińś. *kausa*, *kauha*. = Nm. ♀ *kau-sche*, zdr. ♀ *kaussel* = czasza drewniana; ♀ *kausse* = czerpak drewniany; ♀ *kowse* = czasza. Hl. *kous* = czasza. Być może, iż źródło jest w językach Grm., ale może być i na Wschodzie; to pewna, że Pols. formy wzięte są z Ukr. i Br. Por. Mew. 136 *kovšъ*. Mr. 227 *Ковшинъ*; 231 *Kusz* i 232 *Кувшинъ*. Mt. *kupšin*. M. 72 *Kusz* wywodzi z Hb. i Ar.

Kusz = skóra chropawo wyprawiona. **Kus, Kusz, Koz** *Archiwum Komisji histor.* VII, 265. Zap. tu należy **Kóska** = futerko duchownych L. „Księża w **koszkach**“ L. (z Reja). Zap. pomyłkowo *korska* = futro w

Raczyńskiego *Kodeks dyplom.* W. P., 184 = Gdy wyraz Pols. **koża* wyszedł z użycia, być może, iż przyjęto dla odcienienia znaczenia Cz. *ků* że i stąd *kuża* L., oraz postacie powyższe. Por. Pfl. IV, 770 *kożki*.

Kusza pch. = rodzaj broni pociskowej, łuk z kolbą i jęczyzkiem do spuszczenia cięciwy || Słc. *kuša*. Cz. *kuše* = Zdaje się, że z Fr. *couche*; wyraz ten oznacza tę część kolby, która się do twarzy przykład. „*Couche de fusil*“ = *disposition plus ou moins courbée d' une crosse*. „*Plaque de couche*“ = *semelle de la crosse*“ Cpt p. w. *Couche*. Jak tu część wzięta jest za całość, tak, sądząc, *kuszą* tj. kolbą przezwano nową postać łuku, bo kolba była właśnie głównym znamieniem, odróżniającym nową broń od dawnej. Do nas zapewne z Cz. Wątpię, aby tu należała Nm. ♀ *kuse* = rodzaj bardyzany.

♀ **Kuszać, ♀ Kuszkać, ♀ Kusznąć** = całować, pocałować. ♀ **Guska** = całus Til. serja 2, n° 110 = Nm. *küssen* = całować, *Kuss* = pocałunek.

♀ **Kuszkać p. ♀ Kuszać.**

Kusznąć p. ♀ Kuszać.

Kusznierz p. Kuśnierz.

♀ **Kuszipiel p. Kuśpik.**

♀ **Kuścik p. Kus.**

Kuśmierz p. Kuśnierz.

Kuśnierz, Kusznierz pch. ♀ **Kuśmierz, ♀ Kućmierz, ♀ Kuźnierz.** Rod. **Kirsznier** || Słc. *kušnier*, *kušniar*. Cz. — *kušniř*. Ukr. *kusznir*. Br. *kusznier* (oba z Pols.) || Lit. *kusznėrius* (z Pols.) = Nm. *Kürschner* = tzn. Zestawiając Słc. *slń*. grzno, grznar; *krzno* = futro, *krznar* = kuśnierz; Srb. *krznar*; Sez. i Srs. *krzno* = kozuch; Ssłw. *krъzno* = futro ze Sgm. *kürsen* = futro (skąd Nm. *Kürschner*) = Sgm. *chursinna*, *krusina*, Słc. *crusna*, *crusina*,

dochodzi się do wniosku, że zachodzi wspólnosc tych wyrazów; Mew. 157 kŕrzo nie umie wyrzec, kto od kogo zapożyczył; Kge mniema, że Niemcy wzięli je od Słowian, a ci skądś z północy. Por. Mr. 232 Kuszniarz. Mew. 157 i 427 kŕrzo. Pfil. IV, 539. 540.

Kuśpik = nożyk L. p. w. Kozik. ♀ **Kuszpiel** = rodz. noża rękop. Osipowicza. ♀ **Koşpilak** = tzn. ♀ **Kuşpit** = człowiek niedarny, mały Pfil. IV, 212; coś niedorosłego Skj. V, 136 || Nm. ♀ **kuspe**, ♀ **guspe** = Łc. **cuspis** (osnowa **cuspid-**) = ostrze; żądło; rozeń; stąd Wł. **cuspid-** = ostrze, kolec. Por. Mr. 231 Kuśpik. Przejście znaczenia z *małego* nożyka na coś *małego* wogóle.

♀ **Kuşpit** p. **Kuşpik**.

Kut p. **Kot**.

♀ **Kuta** = komar Psk. 40 = ?

♀ **Kutać**, ♀ **Kutnać** = ręką albo nogą coś zgarnąć RA. XII, 21. 94 = Słc. Moraw. **kutat'**, **kutit'** mzn. = tzn.

♀ **Kutać** pch. złż. = otulać = Ukr. **kùtaty** mzn. = otulać, obwiązywać. Br. **kùtać** = chować; zamykać. Rs. **kù(h)tat'** = otulać, odziewać [Por. Lpf. IX, 182 Kąt. Mew. 149 kuta-].

Kutas pch. ♀ **Kuŕtas** || Ukr. **kùtas**. Br. **kutàs**. Rs. **kutàs** (wszystkie z Pols. Por. JA. IX, 514) || Lit. **kutà** = tzn. (z Pols.) = Tur. **kutas** a. **kutaz** = 1, rodz. wołu z gęstym ogonem (toż znac. ma i w Rs.) 2, wiązka fręzłowa na szyję konia M. 73. Por. MF. **kutas**. Mt. **kutas**. Mew. 149 **kutas**. Mr. 53 **Kyтаcъ** (mylny wywód z Lit.).

♀ **Kutel** = matnia, „koniec sieci, zwanej kłomką“ Psk. 134. „Niewiasta płała cię do kutla miłości“ L. (z *Burleszków* 1649). ♀ **Kundel** = 1, środek kupy wypalających się węgli 2, najniższa część sieci, zwanej brodzianką Ram. 85 = Nm. **Küttel**,

♀ **kuttel** = matnia, wór u sieci. ♀ **Kundel** jest sld. do nazwy psa.

Kuternoga L., wyraz niedawny = Zap. Ukr. **kuternòha** = tzn. [Skąd Ukr.?; może przestawka, zamiast ***kurtonoga**?].

Kutja p. ♀ **Kucja**.

Kutka p. **Kot**.

Kutlof = warsztat rzeźniczy Kn. ♀ **Kutłaby** = piersi Ap. II, 248 || Głż. **kutleŕ** = rzeźnik; **kutleŕnja** = rzeźnia i in. Słc. **kutle** = flaki. Cz. **kutlof** = rzeźnia, **Kutlov** miejsc. = Nm. **Kuttelhof** = rzeźnia, jatki [Kut-
tel = flak, jelito + Hof = dwór; podwórze]. Por. Mr. 232 Kutlof. Pfil. IV, 540. ♀ **Kutłaby** zap. pogardliwie, niby flaki. Por. ♀ **Kid**. ♀ **Kita**.

♀ **Kutłaby** p. **Kutlof**.

Kutner pch. złż. = barwa, kosm, puszek na suknie. **Kotnyr** w *Saty-rach* Bielskiego (L. ma **kotnerować** obok **kutnerować**). **Kutnerować** i **Kutnorować** w *Arch. komisji histor.* VII, 265 || Cz. **kutnerovati** = **kutnerować** = Nm. **kuttenieren**, **kottenieren** = **kutnerować** [z Fr.; **cotton** znaczy nie tylko bawełna, ale też barwa, puszek na suknie; p. **Kartun**] GW. Wywód z Tur. **kutun** ttd., podany przy *Satyrach* Bielskiego, jest mylny.

Kutnerz = rodz. ryby (monacanthus) O. = Tak samo brzmi Cz. **kutnéř**, **kutnyř**, ale znaczy górnik.

Kutnor- p. **Kutner**.

♀ **Kutryca**: „Ty, stara **kutryco!**“ pogardl. do baby Pfil. IV, 212 = Br. **kutýr** = brzuch, kałdun; **kutýryé** = żreć, najadać się; **kutýryéca** = nażerać się; brzuch wypinać. Rs. **kutýr** = brzuch, kałdun; obżartuch.

♀ **Kuza** = krówsko, stara krowa Ram. 85 = Nm. ♀ **kuse**, ♀ **küse**, ♀ **kusel**, ♀ **kosel** i in. = świnia maciora; stara owca; cielica itd. GW. Por. **Kozub**.

♀ **Kuzaj** p. **Kozub**.

♀ **Kuzub** p. **Kozub**.

♀ **Kuźlák** = czarodziej, *guślak Lpf. XII, 470 — Słc. kuzło, Cz. kouzło = guśla, czary; Słc. kuzelnik, Cz. kouzelnik = guślarz. [Patrz Mew. 150 kuzło].

♀ **Kuźnierz** p. **Kuśnierz**.

Kuż p. **Kozub**.

♀ **Kużel** = zgrzebne, pacześne, ♀ kużelne płótno. **Kużelny** L. — Br. kùżel = tzn. Ukr. kùžil = kądział. Rs. kùżel = pęczek lnu, kądział [Br. kùżel jest, co do brzmienia, tożsamym z Pols. kądział. Mr. 234 Kużel podaje odpowiedniki Słw. i niepotrzebnie szuka źródła w Nm. Mew. 127 kondr].

Kwacz p. **Kościć**.

Kwadra p. **Es**.

♀ **Kwak** = burak, rzadziej brukiew L. Ap. I, 44 (mylnie wydrukowano *kapiel* zam. *karpel*); VI, 240. RA. IX, 207; XII, 94. Skj. IV, 357 ♀ **Kłak** (tj. *k ũ a k) — Słc. Moraw. k v a k a, k v a č k a = burak [Mr. 394 zbliża Nm. ♀ k a g (e) = głab, ♀ k o c z a n. Wspomnieć też należy Nm. Q u e c k = agrostis stolonifera, oraz chwast, roślina rozrastająca się korzeniami Sand. Dt.].

Kwap, 2 pp. **Kwapiu** = cienkie pierze L. z Mączyńskiego. ♀ **Kwap** = puch RA. XII, 94. ♀ **Kwap** = 1, puch 2, tłuszcz, 3, ryba, podobna do miętuz. Psk. 40 — Cz. k v a p = cienkie pierze. [Może w związku z Nm. Q u a b b e, Q u a b b e l = coś miękkiego, pulchnego (trzęsawisko, tłuszcz wiszący, wole itp.); Nm. Q u a b b e, Q u a p p e znaczy też miętuz.

Kwarek = odcin kabłąkowaty drzewa dębowego u wręga galaru KSL. 110 — Może w związku z Nm. q u e r = wpoprzek?

Kwast p. **Kościć**.

♀ **Kwasza** = rodzaj polewki RT. 211. Ap. I, 70 — Ukr. k w ą s z a = tzn.

Kwatemala p. **Kantopory**.

Kwatyra p. **Kniatyra**.

Kwef, dw. **Kwew**, pch. złz. „Ustroić się we kwy“ Potocki u L. Słysz się też czasami u nas **Koafiura** (z Fr. coiffure) = ubranie głowy. **S(z)ko-fja** = 1, czapeczka duchownych kościoła greckiego 2, pokrowiec 3, kita. Toż **Kofja** L. || Srb. skuvija, skovija = mycka. Bg. skufa. Ukr. skufija. Rs. skufija || Węg. szkofia. Tur. uskuf. Ngr. skoúfia — Słc. cuphia, cuffia, coffia, cofea, cofa i in. postacie i znaczenia rozmaite, wiążące się z Wł. (s) cuffia, Hp. cofia, Pg. coifa, Fr. coiffe, coëfe = ubiór, pokrycie głowy, zasłona itd. [Dz. I Cuffia podaje różne domysły o źródle tych wyrazów i mniema, że najmniej niepewnym jest Łc. cuppa (skąd Pols. Kubek, patrz **Kubek**) = naczynie, czasza, z przejściem znaczenia, jak w Łc. galeola = naczynie kształtu hełmu = Łc. galea]. Nasz kwef z Fr., a Skofja i Kofja ze Słc. Por. Mr. 233 Kwef (mylnie z Nm.). MF. skuvija. Mew. 304 Skuvija. Wymawianie nasze z Fr. postaci coëfe.

♀ **Kwerla** p. ♀ **Kwirl**.

Kwesort = szydło do przyszywania podeszwy O. — Drugą częścią wyrazu jest Nm. O (h) r t (e) = szydło; pierwszą zdaje się być Nm. Q u a t z e = zła strona skóry wygarbowanej; może więc z Nm. *Q u ä t z o r t.

Kwesta pch., ♀ **Chwesta** = kwestowanie; dw. **Kwest** = zysk. ♀ **Ankieta** || Cz. kvesta || Fr. quète = kwesta; enquète = śledztwo — Słc. quaesta, quæsta mzn. = tzn. [z Łc. quaero = szukam; dostarczam; zarabiam; proszę itd.; quaestus = zysk, zarobek]. ♀ **Ankieta** z Fr.

Kwew p. **Kwef**.

♀ **Kwila** p. **Chwila**.

♀ **Kwirl** = mątewka, kołatka, koziołek. **Kwirla** O. ♀ **Kwirlejka**.
♀ **Firlák**. ♀ **Firlac**, np. 'firlane piwo' = skłócone Kg. *Kal.* I, 263.
♀ **Firlejek**, **Firletka** = rośl., mająca kwiatki podobne do mątewki.
♀ **Kwerla** Mgn. p. w. Abquerlen ||
Dłz. kwérława = mątewka; kwérłować. Cz. kverlička, kvedlička; kvedlati, kverlovati, kvedlovati = Nm. Quirl, 'Sgnm. twir(e)l, Sgnm. dwiril = tzn. Nasze f przez ch: *chwirl, *chfirl,

jak np. fala, Fajslawice przez *chfala, *Chfalislawice.

♀ **Kyrezyć** = kurczyć RA. XVII, 42 = Słc. krčiti' [raczej ze Słc. niż z Cz. krčiti, bo to bliższe; por. RA. XVII, 42] = tzn.

♀ **Kyrdel** p. ♀ **Kierdel**.

♀ **Kyrkać**: „Kudlić i kyrkać = rwać za włosy“ Hoff, 40 = Cz. ♀ krkati = tzn. [od krk = kark].

♀ **Kyrpce** p. ♀ **Kierpce**.

DODATKI,

CIĄG 2.*)

Adziamski. ♀ **Chudziamski** a. ♀ **Chudziam** = o człowieku dzielnym i tegim Skj. V, 348.

Aft p. **Haft**.

Afyna p. **Jafery**.

Agazant. „♀ **Garzędy** = wyszycia czarnym jedwabiem na kołnierzu i rękawach staroświeckiej koszuli Góralki“ Skj. V, 355. Por. ♀ **Harga-rzęty**.

Agraman. Cz. agranka Kt. p. w. Krepina.

♀ **Ajer**. Ukr. też hawiar.

Aksamit. Tu należy nazwa rośliny **Samit** = *amaranthus caudatus* L., po Nm. Sammetblume. Cz. też samit = aksamit.

Alkierz. Por. Mew. 100 jarusz.

Almucja. Tu też należy **Mucet** L

Andziar p. ♀ **Jandziara** (w Dod.)

♀ **Ankieta** p. **Kwesta**.

Antał. G. Korbut, w *Głosie* 1895, n° 13, wytyka mi, że pominął dawniejsze wywody wyrazu tego z Gr. *ántlos* = czerpadło i z Nm. *Achtel*. Wydały mi się one niefortunne w swoim czasie, a dla czego o nich nie wspominał, dziś naprawdę już nie wiem.

Aprzyfikować się, powiada A. Brückner JA. XVII, 561, może jest przekręceniem to samo znaczącego wyrazu *szttyfelkować się*.

Aras p. **Kromras**.

Arbuz. Por. Mew. 112 karpusz.

*) Po ukończeniu słownika, wszystkie dodatki złane będą w jedną całość.

Archandrja. Starając się objaśnić wyraz ten na str. 14—15, przeoczyłem dokładny rodowód jego w JA. XIV, 469 (por. JA. XVII, 561). A. Brückner powiada tam, że jest to wyraz zapożyczony z Tur., u pisarzy w. XVI brzmiał *achandja*, *akan-dja* i oznaczał ochotników przy woj-sku Tur.; r wsunięto może przez pod-prowadzenie pod *arch*-; spotykają się też postacie *akindja* i *alkencj*—Mając tę nie przewodnią, udało mi się znaleźć samo źródło Tur. „Tur. *ak yn*, *ag yn* = wycieczka, na-pad dla dostania łupów, stąd *ak yn-dży* = żołnierz posłany dla rabowa-nia, zagonowy“ M. 144 p. w. Zagon. (M. mylnie wywodzi wyrazy Tur. z Pols. zagon). Za Muchlińskim Mt. *akendže* podaje jeszcze: Srb. *akinidzija* = lekka jazda; Ngr. *ak-ken* = najazd, zagon; *akintzides* = ruchawka rabunkowa DC.; *agoutzides* = zręczni strzelcy; Węg. *akanca* = harcownik. Najbliższą Tureckiej postacią Pols. jest Łaskiego *akindja*.

☞ **Askier** p. **Jaskier**.

Ausknecht p. **Hausknecht**.

Azot. Zwrócono uwagę moją na lepszy niby wywód wyrazu tego z Gr. *a* przeczącego + *zōō* (zāō) = żyję, więc niby **ázōtos* = nieżywiący, bo w *azocie* żadna istota żyć nie może. Tak objaśniają L. A. Kraus w swoim *Kritisch-etymol. med. Lexicon* Wiedeń 1831, str. 123 (wskazówkę tę zawdzięczam drowi J. Peszkemu) i Littré. Oczywiście wyraz ten Gr. jest świeżo a przytem błędnie utworzony, *ázōtos* bo-wiem znaczy po Gr. „bez pasa bę-dący“, a od *zāō* = żyję prawidłowo nie może pochodzić. Ale mniejszaby było o to, bo wyrazów Łc. i Gr. świeżo a błędnie utworzonych mamy poddostatkiem; chodzi o to, że po-dobnie brzmiący wyraz Ar., który po-dałem pod **Azot**, znany był kilka wieków przed Lavoisierem, jako nazwa jakiejś panacei; DC. podaje *azoch* a. *azoth* z objaśnieniem: „universa-

lis medicina paucis cognita, unica medela, lapis physicus: alii putant mercurium corporis metallici“; objaśnienie wzięte z Rocha le Baillif w *Diction. Spagyricum* (koniec XVI w.). DC. 55 dodaje z rękopisu z XIV. w. „*azoc* = *argentum vivum*.“ Chemicy XVIII w. skorzystali z tego wyrazu alchemicznego na nazwanie świeżo odkrytego gazu i doprowadzili pod formę niby grecką.

☞ **Bachniatki. Bagniad** a. **Bag-niedo** Pfl. IV, 584. Por. Lpf. VIII, 17 *Iaręunie*.

Baja. Patrz *Kuc(z) baj(a)* i in. pod **Koc**.

☞ **Bandzioch.** Por. ☞ **Kindziuk**.

Barakan. Por. **Karaczan**.

Barchan. Por. **Karaczan**.

Basalyk. Por. ☞ **Kasalyga**.

Baumkuch p. **Kuchnia**.

☞ **Bezera** = „bezecne stworzenie“.

☞ **Bezernik** = leniuch, niegodziwiec. — Zap. = bezwiernik. Por. Cz. *bezvēr*, *bezvēc*, Rs. *bezvēr*, *bezvērščina*; co do straty mięk-kości, zważyć trzeba *obertas*, oraz analogję do *bezecnik*. Wątpię, aby *bezernik* powstał przez przestawkę z *Bereźnik*, k. p. pod **Berezyje**. Por. ☞ **Bezeka** = człowiek *bezecny*; wyraz ten zap. utworzono z *beze-cny*, jak ☞ *sprzeka* z *sprzeczac* się. Por. też *Bezerman* pod **Bi-surman**.

Bękart. JA. X, 383 z dw. tekstu Pols. przytoczono nazwanie *Izmaela* pokrzywnikiem (*spurius*), tj. „dzieckiem, spłodzonym nie na łożu małżeńskim, lecz pod płotem, w po-krzywach“; potwierdza to tłuma-czenie moje dw. wyrazu Nm. *Ban-kart*, jako o dziecku „na ławie a. pod ławą spłodzonym“ (lecz nie „z ławki spadłym“, jak powiada ustęp przytoczony w JA.).

Blamanż. Dw. Pols. **Blomuz** BW. CCXXIII, 15 (z W. Potockiego).

Błąkać się. A. Brückner mniema, że wyraz ten tak się ma do błęd, jak brukać do brud, Rs. puskać do pustki i zbliża ♀ błasieć = bredzić gorączkowo Psk. 128. Patrz JA. XI, 122; XVII, 561.

Blomuz p. Blamanż (w Dod.)

Bodloch. Wyrazu Nm. Badelacken GW. nie podaje, ale Sand. go ma.

Boleń. Dr. J. Peszke poucza mię, że tak zwana ryba nazywa się jeszcze po Pols. Bielezna, Bielizna, Bieluga, Bieleń, Białoryb, Chwat, Rap', Rapa, Rozpiór. Zdaje się, że boleń jest sld. przekształceniem wyrazu bieleń, bo Maj. podaje nazwę jej Łc. albula.

♀ **Brań:** „Na Orawskiej brani gawroni krakali“ Z. 139, n° 68. Zejszner mylnie objaśnia „granica“; piosnka mówi o bramie, Ślc. Cz. brána, np. „Na Zvolenskej bráně tri retiazky visiá“ Zíbrt *Bibliogr. přehled českých ndr. písmí*, 220.

♀ **Braw, Brawek** = wieprzek Skj. V, 344 — Autor Słowniczka słusznie dodaje: „wyraz.. importowany z Orawy“: Ślc. brav = wieprz [Mew. 19 borvā z Grm.].

Brodfas. „Wyrazu tego dotąd żaden nasz słownik nie podał (pisze mi dr. J. Peszke); znalazłem go w A. Pawińskiego *Młode lata Zygmunta Starogo* (Atm. LXV, 28), gdzie autor wytłumaczył go, podobno błędnie, jako rodzaj kredensu. Mnie się zdaje wyraz zupełnie czemś innem. W *Djarju-szu poselstwa* kard. H. Gaetano do Polski 1596 (w Niemcewicza *Zbiór pamiętn.* II, 171), w opisie uczty na zamku w Warszawie, czytamy: „Każdą potrawę podawał naprzód Kuchmistrz koronny Krajezemu, Krajezy Stolnikowi Kor., ten dopiero maczał kawałeczek chleba (już przygotowany do tegoż) w potrawie, przykładając chleb ten do języka, nakoniec rzucał go w stojący blisko duży kosz srebrny“.

Sądzę, że właśnie kosz ów musiał się nazywać z Niemiecka brotfasem i na dworze królewicza Zygmunta służył do tego samego użytku, co za Zygmunta III“ — Nm. Brodfass [złż. z Brod = chleb + Fass = naczynie, beczka, skąd Faska, p. **Fasulec**] = tzn. Wyrazu tego Nm. słowniki moje nie podają, ale jest zupełnie możebnym. Może Pols. odpowiednikiem wyrazu tego jest chlebnica = „messorium (pólmisek), vas escarum“ Pfil, V. 412.

Brytfan por. **Kuchnia.**

Bryż por. **Krezy.**

♀ **Buksy.** Dodać należy 'Ślc. buxus = nagolennik i buxae = rodzaj wysokiego obuwia DC. Na te wyrazy zwrócił uwagę moją dr. J. Peszke.

♀ **Buksztyнки.** Dodać ♀ **Bustrynki** Skj. V, 346.

Bursztówka. Dodać ♀ **Gustoforki** RA. XVII, 34.

♀ **Bustrynki** p. ♀ **Buksztyнки** (w Dod.);

Buta dla tego zdaje mi się wyrazem, wziętym z Ukr., że w języku tym osnowa but- ze znaczeniem tężyzny więcej jest rozrodzona, niż w Polskim; dla tego też nie dzielam zdania A. Brücknera JA. XVII, 562, który mniema, że wyrazy Ukr. wzięte są od nas.

♀ **Caber.** Do Nm. zampern A. Brückner JA. XVII, 562 dodaje jeszcze Nm. Schembart = maska zapustna i Schamper = cienkie piwo; źródło wyrazów Nm. pozostaje ciemnym. Głż. campór *Wisła* VIII, 671.

Cebula. Dodać Mew. 111 kapula.

Cel w znaczeniu czoła, wyboru. A. Brückner JA. XVII, 562 mniema, że się mylę, oddzielając wyraz ten od cel = meta, ale dowodów nie przytacza. Obstawę przy poglądzie moim.

Cenar, podług A. Brücknera JA. XV, 319, ma być z Nm. dw. zeuner = rodz. tańca. Być może, iż Nm. wyraz ma źródło w podanym przymennie 'Slc. cinara

♀ **Chabar**. Może źródłem jest Hb. sabar a. šabar = przekupić, podkupić.

Chan. Dodać Mew. 108 kagan oraz Spol. **Kan**.

♀ **Chautury**. O czytaniu rejestru dusz zmarłych w kościele patrz *Wisła* VII, 390, n° XIII. Por. **Karta**.

♀ **Ciecz**. Ciekawe szczegóły o dw. chieczach czytany w Kolberga *Mazowszu* I, 62 ods. (z *Księgi ziemi Czerskiej*). Na str. 95 Słownika tego, pod ♀ **Ciecz**, ostatni wyraz poprawić należy na chyżą.

Chędogi patrz **Chlew** (w Dod.).

Chlew. G. Korbut, w *Głosie* 1895, n° 13, dziwi się, dla czego pominąłem zdanie p. Kaliny o wyrazach chędogi i chlew Pfil. II. Stało się to dla tego, że strony 95 i 96 drukowały się przed pojawieniem się pracy prof. Kaliny w Pfil. Dodać obecnie winienem, że zdania mojego, co do zapożyczenia wyrazów tych z Grm., nie zmieniłem.

♀ **Chmyz**. Por. Mew. 68 gnida. Zdawałoby się, że gnidę właściwiejby było wywodzić od osnowy gni-, skąd gnić i pch. Do chmyzu przypadałoby Sgnm. niz, zam. hniz, Nm. Niss(e) = gnida.

Chomąt. Patrz rozprawę Bogorodickiego o tym wyrazie w *Izvēstija obščestva archeologii... pri... Kazanskomъ Universitetě* XI, 139 — 146. Por. JA. XII, 482. Patrz ♀ **Chomełka** (w Dod.).

♀ **Chomełka**. „Chomla = cesticillus, eyn kommel, den die frauen vffragen“ Murmelius, 148. Małyński (w Słowniku Łc.-Pols.) tak objaśnia Cesticillus: „Ryneczka niejaka z chust uczyniona, którą nie-

wiasty na głowę kładą, gdy co na głowie noszą .. Jakoż w Niemczech wody od rury i wszystko, co potrzeba jest, muszą na głowie nosić“. Jest to więc znany waleczek, czy też obwarzanek, zwany nad Renem po Nm. Kützel, Kitzel. Co do pochodzenia, ponieważ teraz dopiero wyjaśnia się istotne znaczenie wyrazu i mamy wskazówkę w Nm. kommel, prawie z pewnością twierdzić możemy, że chomla, chomełka pochodzą z Nm. nazwy chomąta (p. **Chomąt**), którą w Niemczech już przenoszono na różne przedmioty, podobne nieco postacią do chomąta; por. GW. p. w. Kummel. Jak zaś brzmiał wyraz Nm. a quo? Zapewne *hamal-, zdrobnienie Grm. *hamal[skąd Nm. ♀ ham(en), Ag. hame, Hl. haam = chomąt i skąd prawdopodobnie niegdyś Ślś. Srb. ham, a później Słw. Pols. chomąt(ь), skąd znowu Sgnm. chomat, komat i in. Por. Kge Kummel] = tzn. Por. Pfil. V, 413.

Chonom. Dodać Mew. 155 kьna.

♀ **Chorboty** p. **Forbot** i dodaj: Ukr. horbòtka (czy z Rum. horbotă = koronki, czy odwrotnie Rum. z Ukr., a Ukr. z Pols. forboty?) = „ein weibliches Kleidungsstück“, powiada dr. Hankiewicz w JA. XI, 479 i dodaje, że w niektórych okolicach używają sztuki płótna na pokrywanie nieboszczyków i nazywają ją, (przez ślś. do Ukr. hrib = grób, 2 pp. hrobu) hrobotka.

♀ **Chornęta**. Słoworód lud. podstawią w zagadce pod Krakowem chomąta: „Od kąta do kąta Bija się chomąta“ Polaczek *Rudawa*, 253, n° 22.

♀ **Chorowód** p. **Korowody**.

♀ **Chowiorek** p. **Kiwior**.

♀ **Chrapcie** p. **Krapcie** (z rapciam i niema związku).

♀ **Chrępulec** p. **Krępulec**.

Chrzest. Por. Mew. 144 krstijan, oraz tutaj **Kiereszować** i dodaj **Ksiuk O**.

Chrzyżmo. Por. Mew. 141 krizma.

♀ **Chudzlamski** p. **Adziamski** (w Dod.).

Chybić p. **Kibitka**.

♀ **Ciapiary** p. **Kapcie**.

♀ **Ciarach.** G. Korbut, w *Głosie* 1895, n° 13, dziwi się, że pominał wywód wyrazu tego w Pfl. I, 307. Wyznaje, że wydał mi się on w swoim czasie zupełnie chybionym i dla tego o nim nie wspominał. Obecnie dodać mogę do ciaracha postać ♀ ciadrach Kg. *Łęcz.* 172, która jest podprowadzeniem wyrazu tego pod ♀ dadrach i ♀ tadrach; do tejże gromady należy ♀ ciabracha = szarganina i ♀ ciabrać się = szargać się Skj. V, 348.

♀ **Ciemierwa** = duża kupa ludzi a. zwierząt Skj. V, 347 = Ukr. tēmriwa = mnóstwo. Por. Pols. óma, Rs. tьmy tьмъ, tьma tьмъ-ščaja = mnóstwo itp. Mew. 349 tema. Co do r, por. Pols. ♀ Ciemra, ♀ Ciemrak, ♀ Ciemrawy (por. ♀ miemrawy i ♀ niemrawy), ♀ Ciemrza, ♀ Ciemrzyć się i wyrazy innych języków Słw. w Mew. Może na wyraz Ukr. wpłynęło Węg. tőmer = mnóstwo.

Ciźba. Pisząc artykuł ten, przeczyłem Mew. 357: „Ciźba = *tisk-lba. Ciźba w znac. siła na ptaki pochodzi z Cz. řiźba = łowienie ptaków, od řihati = czyhać (ostatni wyraz z Cz., po Pols. byłoby *czygać).“ Na poparcie wyvodu Miklosicha mogę dodać ♀ ciszczka = ciźba, natłok Skj. IV, 20. Por. JA. XVII, 561. Objaśnienie ciszczki u O. polega na błędnym przeczytaniu tłuk zamiast tłok.

Cyborjum. Por. Mew. 116 kivort.

Cymbule pochodzi raczej z Nm. Zielbolz(en), wyrazu podanego

przez Sandersa [złz. z Ziel = cel, p. t. w. + Bolz(en)] = tzn.

Cymes. Wywód wyrazu tego z Nm. zu Muss, jakkolwiek G. Korbutowi w *Głosie* 1895, n° 13, wydaje się należącym do etymologii amatorskich, sfabrykowanych na poczekaniu przez niepowołanych, po bliższym zbadaniu sprawy okazuje się zupełnie wiarogodnym. Nm. Zugemüs(e) = dodatek (jarzynny) do mięsa Sand., np. w Grimma *Kinder- und Hausmärchen* n° 60. „W żargonie Żydowsko-Nm. (tak zwanym Mauschelsprache = „język Moszków“) dziś jeszcze Zimmes znaczy to samo, co dw. Nm. zemess = Zugemüse; trudno bowiem przypuścić, aby wyraz ten powstał z zu Imbs = Imbiss = przekąska“ Sand. II, 351 p. w. Gemüse. Niema przeto wątplenia, że przytoczone dawniej przeze mnie zdanie Hebraistów (głównie p. Ign. Bernsteina) stwierdza się ostatecznie.

Cynek. Por. **Kiprować**.

Cyngiel. G. Korbut słusznie wytyka pomyłkę moją pod Bydlinek; Nm. Zündel nie ma wspólnego z cynglem, który dokładnie objaśniłem na str. 108; należy więc na str. 83, pod **Bydlinek**, wymazać wyrazy cyngiel i Nm. Züngel. Por. Pfl. IV, 530.

Czapka. Dodać **Kapalin**, **Kapelusz** po **Kubrak** i por. ♀ **Koper**.

Czarnoksięż- p. **Księga**.

Czczuga. Por. Mew. 425 kečiga.

Czeremcha. A. Brücknerowi JA. XVII, 562 nie podoba się wywód mój trzemchy z czeremchy; i dla mnie jest on tylko przypuszczalnym, w braku lepszego; co zaś do dawności wyrazów Pols., myślę, że wzajemny wpływ języków Ukr. i Pols. starszym jest i od Trzemeszna i od X wieku. Dopóki nie będzie odkrytych niewątpliwych słoworód trzemchy, ratować się musimy hipotezami.

Czołdar. Por. Mew. 125 kolter.

Czołgać się. A. Brückner JA. XVII, 562 powiada, że to wyraz czysto Pols. i na dowód przytacza Spols. czołkać się; dowód ten nie wystarcza, zdaje mi się, dopóki nie będą podane inne, gdyż oba wyrazy mogą być obcego pochodzenia.

♀ **Czwarta** = deska skrajna, obla-
der Mgn. p. w. Schwarte = Nm.
Schwarte = tzn.

Czynsz. Por. Mew. 116 kinłsz.

♀ **Czyszczarnia.** Por. Mr. 171
Точечна: Sł. gousterna, Chrw.
guscerna, 'Sgr. kinsterna, Ngr.
giousterna.

Dank. A. Brückner JA. XVII, 562 tak mówi o moim twierdzeniu, że osnowę dziek- wzięliśmy nie przez Cz., lecz wprost z Nm.: „Ależ Nm. dank musiałoby w Pols. dać dank a. dęk, a dziek- dowodzi zapożyczenia z Cz.“ Szanowny profesor miałby zupełną słuszność, gdybyśmy po Polsku mieli dziek-; ale cóż począć z nosówką? Że zaś mamy podobne zmiekczenia Nm. d na dz w Dietrzech z Nm. Dietrich, w Dziećmorów z Nm. Dittmerau, w dział z Rum. deal, w dzieża z Nm. Döse itp. i ponieważ w dw. Niemczyźnie często używano wyrazu Dank w lm.: Danke, przeto pozwalam sobie ob- stawiać przy twierdzeniu moim.

♀ **Deptan** p. **Dyptam.**

Didryk = Nm. Diderik a. Goldkukuk [podług Lavaillanta, który pierwszy ptaszka odkrył, nazwa pochodzić ma od wołania jego, mają- cego brzmieć dididididrik. Patz Brehma *Thierleben* IV, 237. Wiado- mość tę zawdzięczam drowi J. Pesz- kemu] = tzn.

Dokuk- p. **Kuk-.**

Dryfus. Dodać należy ♀ **Dry-**
bus i ♀ **Drejfus.**

Dryng. Ram. podaje na str. 30
Drak (czyta się drank) w znacze-
niu 'łajno'.

Drypus. Powinno być: p. **Dry-**
fus (ale nie p. **Drybus**).

Dubelt. Por. **Krzyż.**

Dupelhak. Por. **Koluwryna.**

Dupelkoluwryna. Por. **Kolu-**
wryna.

Durancja. Polaczek *Rudawa*, 28, pomiędzy rodzajami śliwek, wymienia durancje. Kt. p. w. Papše podaje Cz. durańce = Eierpflaumen. Do- myślam się, że J. mylnie wyczytano *polewki* zamiast *śliwki*.

Dych = goleń, ćwiartka mięsa L.
Kg. *Krak.* I, 108. Bałucki w *Krewnia-*
kach = Nm. dw. Diech = tzn.

Dyptam. ♀ **Deptan** *Wisła* VIII,
139.

Dżamja. Kazimirski w *Gulistanie* pisze „w dżamidzie“ (str. 29), a na str. 255 w przyp. 99 dodaje: „Świą- tynia nazywa się dżam y (zbierający, zgromadzający). Dżamid więc nie jest dokładną tego wyrazu pisownią, ale gdy ją już A. Mickiewicz do ję- zyka wprowadził... nie uważałem za potrzebne stosować się zbyt ściśle do wymawiania Wschodniego“. S. Otwi- nowski (wyd. 1879) na str. 30 opusz- cza ten wyraz.

Dżet p. **Gagat.**

♀ **Embeleus** p. **Jubileusz.**

♀ **Erezie!** woła pasterz na owce, chcąc im nadać inny kierunek Skj. V, 354 = Może Węg. őr = straż; stróż, skąd Węg. őrizet = straż, őrizkedik = strzec się i in. pch. Wątpię, aby z Nm. hōre(n) sie! = słuchajcie.

♀ **Erlik** p. ♀ **Jarłyk.**

Es. Patrz ciekawą słów igraszkę
Atm. LXXIX, 181 (z r. 1569).

♀ **Fajt** = ród, pokolenie, gatunek
Skj. V, 354 || Słc. fajt m., fajta ż.
= tzn. = Węg. fajta = tzn. Do
nas zap. przez Słc.

Faramuszką. Dodać ♀ **Prymuśnica:** „Rudawianki, wielkie prymuśnice“ Polaczek *Ruduwa*, 140, n° 76.

♀ **Ferecyna.** Dod. Br. farasina jakoby = brzezina Gołębiowski *Gry* 298.

Firleje. Rodowe Firlej mylnie objaśniono RA. XVI, 311.

♀ **Fiugać** = szybko uciekać Ram. 37 — Ma być z Łc. fugo, zdaniem autora słownika; bardzo wątpię, wobec szczeropolskich fiu! = odpędzanie owiec RA. X, 267; fiugas = wietrznik, trzpiot Kg. *Kuj.* II, 270; fiukać, fikać = skakać, brykać; fiurać = jechać żwawo itp.

Flak. Por. ♀ **Kronflek.**

Forbot p. ♀ **Chorboty** (w Dod.).

Gach, por. **Jek.**

♀ **Gaćkorek** p. **Uczkur.**

♀ **Gaganiec** p. **Kaganiec.**

Galarepa p. **Kalarapa.**

Galerepa p. **Kalarapa.**

♀ **Galoty.** Mew. 109 pod kaliga zbliża Cz. kal(i)hota, zdaniem moim, bezpodstawnie.

♀ **Gałaguty.** Por. ♀ **Kalkun,** ♀ **Kalkut.**

Ganek. Por. **Krzyż.**

Gap. Por. **Japa.**

Garus. Dodaj Moraw. harus = hałas; ciżba; harusit' = hałasować, krzyczeć Bš.

Garzędy p. **Agazant** (w Dod.).

♀ **Gawiorek** p. **Kiwior.**

♀ **Gawra** p. ♀ **Kawior.**

Gdula. Dod. dw. Pols. **Kytan(a)** = cotoneum, eyn kytten Pfl. V, 421 (z Marmeljusza).

Giaur. Dw. **Kawr,** w lm. **Kawrowie,** **Kawrzy,** przymiotnik

kawrski *Pamiętniki Janczara* 8. 18. 128. Por. Mew. 113 kaurt.

♀ **Giewont.** Zdaje się, że wyrazu takiego, w znaczeniu czegoś „pionowo stojącego“, w Zakopanem nie znają; tak przynajmniej zapewniają osoby dobrze z mową tameczną obeznane. Nie udało mi się też dotąd spotkać wyrazów giew, gwy, giewy, giewa, które oznaczać mają, „prostokątność“, według Sgg. II, 567. Nazwa góry Giewontu najprościej wywodzi się z Nm. gähe Wand = stroma ściana [Nm. jäh, rzadziej gäh, Sgm. gähe a. gäch (jak hoher obok hoch, naher obok nach), Sgm. gāhi = szybki, nagły, stromy; stąd Fr. gai = żwawy, wesoły Dz. I Gai]. Nm. an przeszło w Pols. na ajak w ład, ♀ strąd, z Nm. Land. Strand. Jeżeli są wyrazy giew itd., to i te uważaćby należało za wzięte z Nm. gäh.

♀ **Gleg** p. ♀ **Kląg.**

Gloska p. **Klusek.**

Goltślar. Dod. **Goldszlagier** Mgn. p. w. Goldschläger.

Graca. Por. **Kraćbierst.**

Grajcar. Por. **Krzyż.**

Grata p. **Krata.**

♀ **Gregoraczek** i ♀ **Gregoraszek** p. **Krogulec.**

♀ **Gręgulaszek** p. **Krogulec.**

Grota p. **Kruchta.**

Gspany p. **Kspany.**

Gstel p. **Kstel.**

Gugiel p. **Kula.**

Gularz. Por. ♀ **Kuldon.**

Gurdziel p. **Kurdziel.**

♀ **Gustoforki** p. **Bursztówka** (w Dod.).

Guszczora p. **Kuster.**

7816 120-50
015003

Gzelce lm. „(Na Krakowskim rynku) jedna kielbaski smaży, druga gzelce sprzedaje“ *Rej Żywot człow. poczc.* wyd. Gałęzowskiego, cz. III, tom VII, str. 208; w wyd. Turowskiego str. 236. „Fleki, rąstábigi, grzelce“ *Wisła* VI, 872. **Gzelce** ib. 873. Por. Kg. *Krak.* I, 134 ods. (z Maciejowskiego *Polska... pod wzgl. obyczajów* II, 6). Wątpię, czy tu należy **Grzeńca** GO. 121 (autor objaśnia „podpieczony chleb z masłem“, więc raczej = grzanka). W wydaniu Gałęzowskiego objaśniono: „co smażonego“; Maciejowski tłumaczy przez „kukielki“ itd. i drukuje gzelce = Nm. ♀ szwab. gesälz a. gsälz, sälz = podlewa, sos (ten sam wyraz, p. **Sos**), słona, gęsta przyprawa do mięsa; elektwarz, powidlą. Na wyraz Spol. zwrócił uwagę moja dr. J. Peszke. Pisownia przez rz (ż) jest sld. do grzać. Por. GW. Gesälz.

Hamulec. Por. **Komulec.**

♀ **Hasen.** Por. ♀ **Kazienny.**

Hazuka. Por. **Koszary.**

Hebd. Por. **Kobuż.**

♀ **Hedbaw** p. **Jedwab.**

Hetka. Dodać ♀ **Hećka** = żrebie.

Hipokras p. **Ipokras.**

♀ **Hohyn.** Por. ♀ **Kochajki.**

♀ **Holdys.** Dodać ♀ **Gołdys** (o psie) Ap. X, 154, n° 152.

♀ **Horek** niewątpliwie zam. worek, bo w tejże okolicy mówią hia-ter, hilk, hysoki.. zam. wiat(e)r, wilk, wysoki.. (Ust. od H. Łopacińskiego); podobnie hierzeje, hieje zam. wierzeje, wieje *Pleszcz.* 192, zwr. 4.

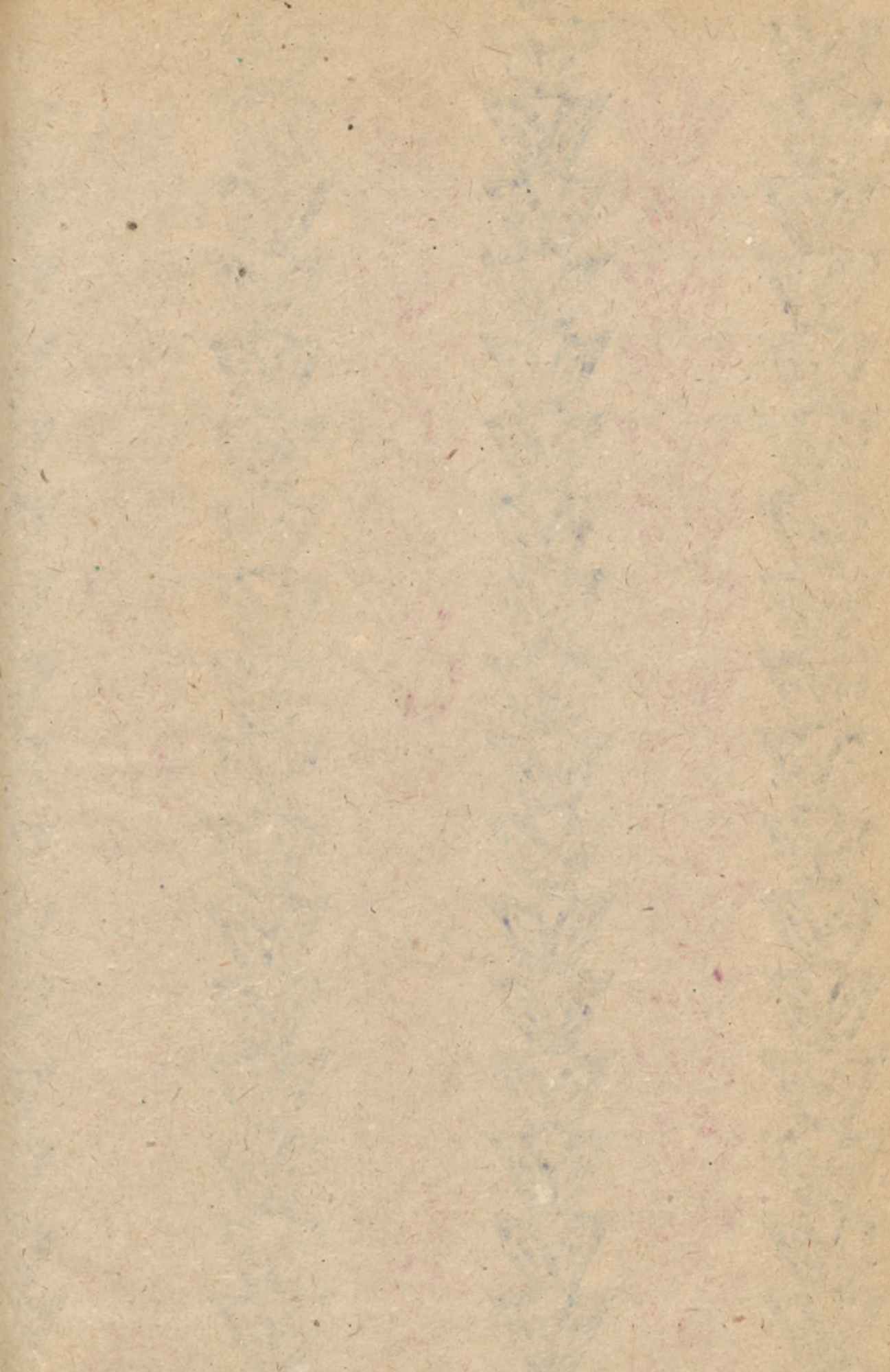
Hrabia. Dodać 'Słc. gogravius = gograbia.

Huckop. Dodać hunczcop *Pomniki dziej. wieków śred.* XV, 199. Por. **Czapka** i ♀ **Koper.**

♀ **Jandziara** = batog Ap. XII, 129, p. **Andziar.**

Jołop. Por. **Knap.**

Biblioteka WSP Kielce

0238866